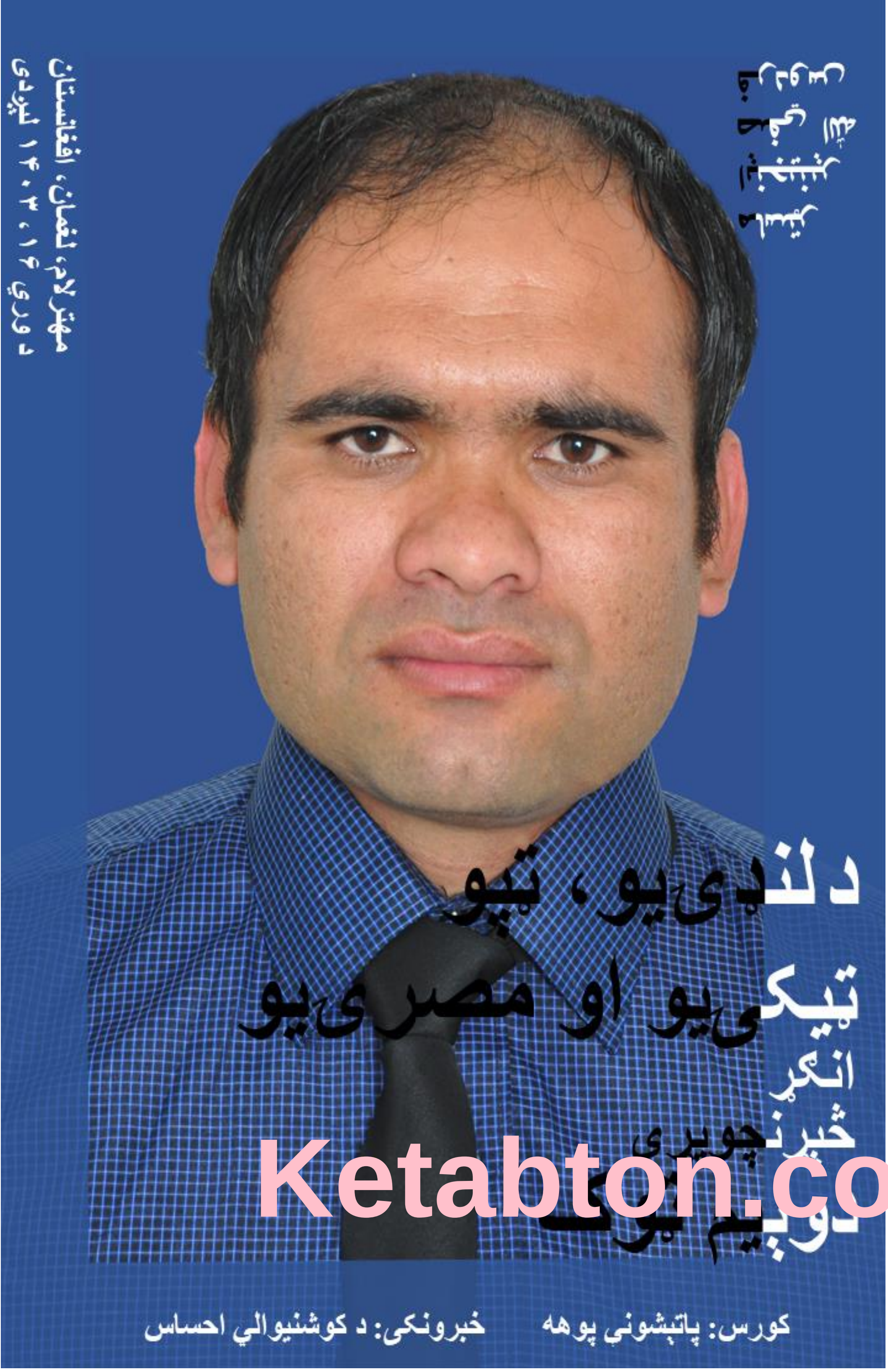
مهترلام، لغمان، افغانستان
د وري ۱۶، ۱۴۰۳ لېږدي
کورس: پاتېشوني پوهه
خبرونکی: د کوشنیوالي احساس
Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پینی پنځونکي ښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک:.	د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انګړ ځېړنـچوپړي (ریســرچ پانې)
توک:.	دوېیم توک له څلورو
لیکوال:.	ماستر اینجینېر صفي الله فردوس
د محصول اوړدوالی، سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۱.۸۵ میلي مېتر.
د کښلي غټ ټکي:.	۱۵ ځېرکي
کښلي د چوپړو ګڼه:.	۳۵۳ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۸۸۳ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېځو او نورو پرانټ.،، :.	۳۹۳،۴۰۶.۰۰ داني
منشوره يي له وت سره:.	۵۰۸،۷۴۹.۰۰ داني
سرلیکه:.	۴،۳۴۵.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

لينونه (خطه، کرښې له ليکي هرېي، لاندنی يادونې او پاينی يادونې سره، سره) ګڼه:

۱۱،۶۱۷.۰۰

ويېزېرمه (پښتو په پښتو وی يا ويويکي يا لغاتونه، ويکي) ګڼه:

۱۰۵،۴۱۷.۰۰

د کښلي د ابېڅي پيل او پای:	د دي کښلي پيل په دي ,, د ،، سره شوی او پای يې په نرمه يې ,, ی ،، سره شوی دی.
ګڼه:	شپږم ليکی (کښلی يا کتاب)
ليکوال استوګنځای:	بغل، تره خيل، کچور شمتي، مهترلام، لغمان، افغانستان
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
اېډېټور:	ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس
کښلي د پيل پېر:	پيلنی وار: د رييس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترخنک، ختيخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۰۷ October ۱۹۹۳). دوېيم وار: : زمور کور، نمبر اول ښوونځي ترخنک، ختيخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۰۹ June ۲۰۰۹). درېيم وار: زمور کور، نمبر اول ښوونځي ترخنک، ختيخ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

	کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلي د پای پېر او اوډون (ترتیب) يې:	جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛ پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲)
خپرېدو نېټه:	وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲)
چاپ نېټه:	پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:	لومړی
ډول:	ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او څېرکي؛ ګړنې پیېلي) ټولګه
ژبه:	پښتو
ژباړونکی:	هېڅ یوه
پوخ بنه:	اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړ.: تازه

رپ ځای.: A4

یادونه.: د ګڼون کولو بېلګه

بیه.: ۵۰۰ افغانۍ

د لیکوال ګرځنده اړیکه.: ۰۰۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹+

برېښنالیک.: Safiullah_firdows@yahoo.com

له پاره.: د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.

کښلې د ګټنې ګور.: زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د یوه تود بخري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسیږي.

یادونه: د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وریا وېشم او پاتې نور پلورم.

په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرېډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.

ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.

د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.

که مو ډېره ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و دربرېږئ.

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي پي اي (APA) کالب په بنه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډیټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!.

۳. تیسس څرګندونه

د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو په کښلو کې ویار (عیبونه) او ټېروتنې؛ د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د لیکوالو په لیکنه کې عیبونه، ټېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې؛ لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو په بشپړولو بې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ ژبه؛ د پښتو اصل او ریښه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو ځای؛ بېلګې یې؛ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)؛ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری کارول؛ لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ژباړه نورو ژبو ته؛ له لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو څخه د ځینې پښتو بوربېدلې پیېلو (جوړېښویو پېیرانو، واروښویو شېرونو یا اشلوکو یا شعرونو) ځنې تعریفونه (څرګندونې، ښکارونې، د یوه توري یا سکالو تشریح کول یې)؛ څېېزې او زورنې؛ څمککچپوهنې (هندسې) رغښت؛ سېړنې؛ زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې؛ څه بنه لوری سپینې ته را وباسم؛ اوړمنګې شننې ژغونډې ربېځ کړي (جاروبکړي) او ربځ کړي (برسکړي)؛ آړوتی (شرط)، آر (اصل)، پېخلیک (تاریخ)، پېر (وخت) او پېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوړدپېری (اوړد پړاوی) او اوړدمنګی (اوړد عمری) لید لوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

١. پخښتی ١
٢. لیکي پوهه ٢
٣. تیسس څرګندونه ٦
٤. غټ ټکي ٧

٥. ویلړ (عیبونه) او تېروتنې ١٦

٥. ١ الف. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د ګل باچا الفت په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٢٣

٥. ٢ ب. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٢٧

٥. ٣ ب – ١. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب – ١. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣١

٥. ٤ پ. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د پ (پې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣٢

٥. ٥ ت. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ٣٦

٥. ٦ ت – ١. د یوې بې سروبوله انګړنې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم تولنه کې چې لایق په لنډۍیو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهېر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بلزمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېړکي یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې د ت – ۱. (تې - يوه) برخه ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۰

۵. ۷ ټ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند محمد اسمعيل يون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د ټ (ټې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۱

۵. ۸ ج. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې څېړنوال دوست محمد دوست شينواری په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د ج (جې، جيم) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۵

۵. ۹ چ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د جانان ,, پښتو لنډۍ يو کې محروميت ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د چ (چې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۹

۵. ۱۰ ځ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د فياض علي شاه اخونزاده په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۵۳

۵. ۱۱ څ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمد حامد حليمي,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د څ (څې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۵۷

۵. ۱۲ خ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې دولايت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ يو په اړه يوه څو خبرې،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د خ (خې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۶۱

۵. ۱۳ د. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د آلمان,غږ راډيو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبيب الله رفيع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ,۱۵. ، ګنه څېړکي يا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۶۵

۵. ۱۴ د - ۱. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د حبيب الله رفيع د هارون حکيمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډۍ يو ژوند ځلورنيمو زرو کلونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي ،، په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د – ۱. (دې یا , دال ، - یوه)
برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:................... ۶۹

۵. ۱۵ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ډ (ډې یا , ډال،) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:............................. ۷۱

۵. ۱۶ ر. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ر (رې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:... ۷۵

۵. ۱۷ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:.......... ۷۹

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ز (زې) ابېڅې لیکنه کې ویار (عیبونه) او تېروتنې:.. ۸۳

۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:... ۸۹

۶. **په بشپړولو یې اثر**.. ۱۰۴

۷. **تاثیر نه شمېرل کېدونکی** ۱۰۷

۸. **د پښتو ژبې لهجه**... ۱۱۸

۹. **د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ژبه** ۱۲۹

۹. ۱ ژبه.. ۱۳۰

۹. ۲ د پښتو اصل او ریښه.. ۱۳۱

۱۰. **دولس بدلون** ۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

.۱۱ په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ځای.................. ۱۵۲

.۱۱ ۱ ولسي (فولکلوري) ادبیات.. ۱۵۲

.۱۱ ۱.۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:.. ۱۵۲

.۱۱ ۲.۱ دولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:... ۱۵٤

.۱۱ ۳.۱ الف: منظوم او ولسي ادبیات... ۱۵٤

.۱۱ ۱.۳.۱ لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پیېلې):....... ۱۵۵

.۱۱ ۲.۳.۱ دوېیم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:... ۱۵۵

.۱۱ ۳.۳.۱ ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات.. ۱۵۵

.۱۱ ٤.۱ د فولکلوري ادب راټولونې اهمیت:.. ۱۵٦

.۱۱ ۵.۱ دولسي ادبیاتو ځانګړنې:.. ۱۵٦

.۱۱ ٦.۱ اخلاقي کره کتنه... ۱۵۹

.۱۱ ۲ بېلګې یې.. ۱٦۱

.۱۱ ۱.۲ په لیکونو کې د لنډۍ یو، ټپو ، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کارول ۱٦۱

.۱۱ ۲.۲ نه ماتېدونکې پښېله (ښتي پښېله، حکمي قافیه)... ۱٦۲

.۱۱ ۳.۲ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کارول........... ۱٦۲

.۱۱ ٤.۲ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پېېرن (پیېلې) اوستاد له پلره له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای کې ګټنې اخلي.. ۱٦٤

.۱۱ ۵.۲ متل لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):............................. ۱٦٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۶ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings (Landay, Tapa, Tikay and Masray: ۱۶۶

۱۱.۲.۷ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته............ ۱۶۷

۱۱.۲.۸ نيمکۍ (پام ، سروکه يا سروکۍ)............ ۱۸۰

۱۱.۲.۸.۱ رښتې ډلبندۍ د نيمکۍ يو په لاندې بنه سپينې ته‌را او باسم............ ۱۸۵

۱۱.۲.۸.۲ لومړۍ ډله نيمکۍ لنډۍ:............ ۱۸۵

۱۱.۲.۸.۳ د نيمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعريف (څرګندونه، د دوی د يوه توري يا سکالو تشريح کول)............ ۱۸۷

۱۱.۲.۸.٤ د نيمکۍ لنډۍ څېړې او زورنې............ ۱۸۹

۱۱.۲.۸.۴.۱ د نيمکۍ لنډۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت............ ۱۹۰

۱۱.۲.۸.۴.۲ د دې نيمکۍ لنډۍ سپړنه ۱۹۱

۱۱.۲.۸.۵ لومړۍ ډله نيمکۍ لنډۍ : اې ,, ا ،،:. د ليکوال زما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د ليکول نيمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لورۍ مور ته په لاس راکوي لکه:............ ۱۹۲

۱۱.۲.۸.٦ دوېيمه ډله نيمکۍ ټپه:............ ۱۹۶

۱۱.۲.۸.۷ د نيمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) تعريف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د يوه توري يا سکالو تشريح کول)............ ۱۹۷

۱۱.۲.۸.۸ د نيمکۍ ټپې څېړې او زورنې ۱۹۹

۱۱.۲.۸.۸.۱ د نيمکۍ ټپې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۰۰

۱۱.۲.۸.۸.۲ د نيمکۍ ټپې سپړنه............ ۲۰۰

۱۱.۲.۸.۹ دوېيمه ډله نيمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د ليکوال شپږ سره نيمکۍ ټپې دې چې سر ليک يې دی اه؟؟............ ۲۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۸. ۱۰ دویمه ډله نیمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) په لاندې بڼه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه: ۲۰۹

۱۱. ۲. ۸. ۱۱ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ: ۲۱۵

۱۱. ۲. ۸. ۱۲ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال اته سره نیمکۍ ټیکۍ دي چې سرلیک یې دی ,, ناوی،، ۲۱۶

۱۱. ۲. ۸. ۱۳ د نیمکۍ ټیکۍ (پام ټیکۍ، سروکه ټیکۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول) ۲۲۰

۱۱. ۲. ۸. ۱٤ د نیمکۍ ټیکۍ ځپیزې او زورنې ۲۲۳

۱۱. ۲. ۸. ۱۵ د نیمکۍ ټیکۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۲٤

۱۱. ۲. ۸. ۱۵. ۱ د دې نیمکۍ ټیکۍ سپړنه ۲۲۵

۱۱. ۲. ۸. ۱٦ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: ۲۲٦

۱۱. ۲. ۸. ۱۷ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، نیمکۍ مصرۍ دي چې سرلیک یې دی ,, نیمکۍ،، ۲۲۷

۱۱. ۲. ۸. ۱۸ د نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ، سروکه مصرۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول) ۲۳۱

۱۱. ۲. ۸. ۱۹ د نیمکۍ مصرۍ ځپیزې او زورنې ۲۳٤

۱۱. ۲. ۸. ۱۹. ۱ د نیمکۍ مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۳۵

۱۱. ۲. ۸. ۱۹. ۲ د دې نیمکۍ مصرۍ سپړنه ۲۳٦

۱۱. ۲. ۸. ۲۰ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ ، سروکه مصرۍ) په لاندې بڼه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه: ۲۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۹ لنډکی..۲۴۳

۱۱.۲.۱۰ انکی (چغیان)..۲۴۳

۱۱.۲.۱۱ بګتی..۲۴۴

۱۱.۲.۱۲ ساده ولسي نثر..۲۴۵

۱۱.۲.۱۳ ایزې..۲۴۹

۱۱.۲.۱۳. ۱ اې (ا): لنډۍ ایزې..۲۵۰

۱۱.۲.۱۳. ۲ د لنډۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې..۲۵۰

۱۱. ۲.۱۳.۳ د لنډۍ ایزې انځورونه..۲۵۱

۱۱.۲.۱۳. ٤ لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)..۲۵۲

۱۱.۲.۱۳.٤. ۱ د لنډۍ ایزې څېړې او زورنې..۲۶۰

۱۱.۲.۱۳.٤. ۲ د لنډۍ ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت..۲۶۰

۱۱.۲.۱۳.٤. ۳ د دې لنډۍ ایزې سپړنه..۲۶۱

۱۱.۲.۱۳.٤. ٤ اې (ا): د لیکوال ژما، څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:..۲۶۲

۱۱.۲.۱۳. ٥ بې (ب): ټپه ایزې (ټپیزې)..۲۶۷

۱۱.۲.۱۳. ٦ د ټپه ایزې ځانګړې ځانګړنې..۲۶۷

۱۱.۲.۱۳. ۷ د ټپه ایزې انځورونه..۲۶۸

۱۱.۲.۱۳. ۸ د ټپه ایزې (ټپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټپه ایزې د یوه توري یا مو ضوع تشریح کول)..۲۶۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۹ د تپه ایزې څېړه او زورنه ۲۷۱

۱۱.۲.۱۳.۹. ۱ د تپه ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۷۲

۱۱.۲.۱۳.۹. ۲ د تپه ایزې سپړنه ۲۷۳

۱۱.۲.۱۳.۹. ۳ بې (ب):. د لیکوال ژما، څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول تپه ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۲۷٤

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۰ پې (پ):. تیکی ایزې (تیکیزې) ۲۷۹

۱۱.۲. ۱۳. ۱۱ د تیکی ایزې (تیکیزې) ځانګړې ځانګړنې ۲۷۹

۱۱.۲. ۱۳. ۱۲ د تیکی ایزې د چارپېریال انځورونه ۲۸۰

۱۱.۲. ۱۳. ۱۳ د تیکی ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، تیکی ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول) ۲۸۱

۱۱.۲. ۱۳. ۱٤ د تیکی ایزې (څلور سره او پینځهځونې تیکی ایزې) څېړې او زورنې ۲۸۳

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۱ تیکی ایزې (څلور سره او پینځهځونې تیکی ایزې) ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۸۵

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۲ د شلخې تیکی ایزې سپړنه ۲۸٦

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۳ د پنځې تیکی ایزې سپړنه ۲۸۷

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ٤ پې (پ):. د لیکوال ژما، څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول څلور سره او پینځه تیکی ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه: ۲۸۸

۱۱.۲. ۱۳. ۱۵ تې (ت):. مصری ایزې (مصریزې) ۲۹۲

۱۱.۲. ۱۳. ۱٦ د مصری ایزې ځانګړې ځانګړنې ۲۹۲

۱۱.۲. ۱۳. ۱۷ د مصری ایزې انځورونه ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۸ د مصرۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، مصرۍ ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول ۲۹۸

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۹ د مصرۍ ایزې څپېزې او زورنې ۳۰۰

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰ د مصرۍ ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۳۰۲

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰. ۱ د پېنځېځونې مصرۍ ایزې سپړنه ۳۰٤

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰. ۲ د شپږځونې مصرۍ ایزې سپړنه ۳۰٥

۱۱. ۲. ۱۳. ۲۰. ۳ تې (ت):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزه په لاندې بڼه لورۍ موږ ته په لاس راکوي لکه: ۳۰٦

۱۲. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک: ۳۱۱

۱۳. د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي: ۳۱٦

۱٤. بیبلوګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوربونکي او کښونکي پورې اړه و لري ۳٤۷

۱٥. د پخښتۍ سټ ۳٥۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ویار (عیبونه) او تېروتني

کره پښتو لیکلارې لیکدود یا اورذو ګرافي. د بېلګې له پاره په اېنګلېسي نوي ژبه کې څېړم.

چې غبړ لرونکی او نه غبړ لرونکی / ته / یا / ذه/: ۱. چې په سر د اېنګلېسي یا انګرېزي وی، ویيوکي، ویيکي کې راشي نو ده ث په غبړ لوستل کېږي، لکه:
۱. ډبل , ثیک، ۲. فکر , ثینک، ۳. ماشومانوغاښونه, تیثي، ۴. ځنګون, ثي، ۵. خوله , موث، ۶. لار، یا کشونه , پاث، ۷. چرچوبې و وریا ,باث، ۸. مننه , ثانک، ۹. نرۍ , ثن، ۱۰. درې , ثري، ۱۱. کالي اغوستل , کلوثینګ،.

او په منځ کې راشي نو د ذي (ذ یا ذال) غبړ ورکوي لکه: ۱. پلار , فاذر، ۲. بڼکه , فیذر، ۳. نیوذرلینډ , نیوذرلینډ ۴. سم لیک، کره لیک، سمې لیکني , اورذوګرافي،. او که لړ نور بې را بروسپړم نو داسې به په ډاګه شي چې پور ته په نوم یا اسم کې یا نون کې. په ث او ذ غبړ نه لرونکي په بڼه دي لکه پورتني، او په کړ یا فعل کې د غبړ لرونکي په بڼه داسې راځي لکه ثه، او ذه.

زما د مور د زوکړې ورځ پینځه ویشتم د غبرګوني ده. , می ماذرس برث ډې ایز ټوني پیپوذه اوف جون.،

Voice and Unvoice / th /

A. ۱# thick ۲# think ۳# teethe, ٤# thigh ٥# mouth ٦# path ۷# bath ۸# thank ۹# thin ۱۰# three ۱۱# clothing.

B. ۱#father ۲# Fether ۳# newtherland ٤# orthography.

My mother's birthday is the ۲٥th of june.

دا مې محضې نغوته و کړه، خو په ټوله کې د خپلې ژبې لیکلار ښود

, یوه پښتو – کره پښتو، له پامه هم، د نورو کسانو ځینې نیم ګړتیاوې کره کړي دي. له کړپوهنې، ویيپوهنې، غونډلپوهنې. چې ګړونه، اړیوییکي، ترښتي، بېلښتي بې ناکره وو او ویارونه (عیبونه) هم لري. هغه مې کره کړي او بې ویاره (بې عیبه) کړي دي، په دې څېړنه کې مې ورته نغوته کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوه، يوه وټ (Space) سره د هرې کرښې يا غونډلې دننه په يوه، يوه وټ (Space) سره د بېلا بېلو لويو او کوشنيو توکو ترمنځ ليکنی بېلوالی او خپلواکي، دې، دی، دي، د، ده، و، وو، وه، له، په، کې، چې، يې، هېڅ، پخ، لرې او لري.

,, اوږده يې ,,ې: خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.،، لنډه يې ,,ي: ښادي، خپلوي، وداني،، نرمه يې ,,ی: سړی، ځای، الله ج يو دی، وری، وړی،، درنه يې ,ی، ئ : نړۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ او په کړ ,, فعل،، کې لکه: ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ ،، (مجاور احمد، ۴۵ چوپړی)

,, ۹- يوه ځای ليکل او جلا ليکل: د ژبپوهنيز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبنې توکي يا يوونونه (واحدونه) سره بېل، بېل ليکل، په بله وينا، د اړوند ليک ټولواله (سيستم) له شونتی سره سم، تر وسې، وسې جوليز يوالی له مانيز يووالی سره غاړه غړی کول په کار دي. که هغه ازاد وييکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړيوييکي (په، پر، د، له، سره، کې، پورې، ته... . چې، که، او، هم... .)، که ساده ویيونه (ييونه) وي، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، يو، دوه...)، يا کړونه (تلل، خوړل، ځي، خوري...) او يا ترښتي (ترکيبي) او بېلښتي(اشتقاقي) وييونه وي، لکه: کتمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر يا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، ليکلړ، نومليک، برخليک، برخوال، پانګوال، پانګواکی، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، لرغونپونه، وييپوهنه، وييپانګه، وييزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنيوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسليک، لاسليکول، لوستليکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېګه، وړانديز، وړاندوينه، وړاندبينه، ترينکوټ، لوبغالی، لوبغاړی او لوبډله.

په دې لړ کې له دوې وروستيو توکيو (نومونو او کړونو) سره د ړومبنيو هغو (ازادو توکيو) يوه ځای ليکل کره نه دي، لکه: لخوا، لما، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنيته (ځم)...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

پخوا(قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپواک وييونه (قيدونه) دي، ځانته – ځان ته او مخکې – (په) مخ کې سره هم په ورته دليل توپيرېږي. ,, بلخوا ،، له ,, يوه خوا،، سره د اړيکوويکو په توګه همداسې يوه ځای دود مومندلی دی. يوه لړ وييکي سره په خپلو منځو کې يا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلواکۍ یو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پیېلې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نشته، یا په (ستړي مشي، خدای مکړه یا الله دې نکړي) غونډې ګړنو او څرګند نو کې وییکي (مه، نه)، له ګړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دودی یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او یا باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای یا کولای نه شم، و نه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه ببدویي یا استثناء ومنو، لکه: پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم او رانغی) غونډې دودو ببلکو کې.

له اوسنۍ یو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې کره پښتو لیکلارې ،، دننه د کره ټولمنلي پښتو اببیڅي پر بنسټ رامنځته شویو کیبوردو سره په کار ده، په یوه، یوه وت (Space) سره د هرې کرښې یا غونډلي دننه په یوه، یوه وت (Space) سره د ببلا ببلو لویو او کوشنۍ یو توکو ترمنځ لیکنی ببلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو. ،، (مجاور احمد،۱۳۸۵ لیږدی، ۴۹ چوپړی)

د دې له پاره بوړوم (جوړوم، واروم) چې لړ به له خپلو تېره راپه یاد کړم. د امریکا د اېنجینېري ټیم د افغانستان له پاره د پروژې اېنجینېر سره د هرې نی په هره څلنی کې ما (ډیپلوم اېنجنیېر صفی الله فردوس) ناسته درلودله د انټرنیټي نومي کمپ ۲۰۱۲ زېږدي کال، کابل کې، د ۱۱۱ پولي څرخي فرقې پینځه ستر ورونه له دیوالو او د چټک غبرګون ځواک ودانی په دغو ورونو کې ودانولي. ډېري پوښتنې یې کولې، مېلمپاله کې ...، ما ترې پوښتنه و کړه؛ چې څو ژبې مو زده دي؟ هغه راته ځواب راکړه؛ یوه؛ یوه؛ یوازې یوه، په غرور یې و ویل چې موږ امریکایان یو بلې هېڅ ژبې ته اړتیا نه لرو چې یاده یې کړو، موږ امریکایان ,سنګل لینګول، یو او یوه ژبه کره ژبه خپله په یوې ژبې پسې یو.

یوه بله څلنی (چهارشنبه) یې په ناسته کې اېنجینېر رحمت الله فایق ملګری مې هم وو را سره.

موږ ته یې کړل چې موږ ته د مذهبي او دیني پوښتنو ایجازت هېڅ نه شته، خو یوه پوښتنه تاسو نه کوم؟، چې تاسې ماته و وایئ چې کتاب غوره وي او که د هغې ریفرینس (اخځوک). موږ ژر ورته و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل چې ریفرینس. نو سر له واره یې و ویل چې زموږ کتاب (انجیل) هم غوری دی ستاسو له کتاب (قران) څخه، ځکه چې زموږ کتاب یې ریفرېنس دی.
ما ورته و ویل چې زموږ کتاب (قران کریم) کې یې داسې ویلي دي چې ستاسو کتاب (انجیل) کې دا کښلي دي چې راتلونکی کتاب (قران کریم) چې دی، هغه تر ټولو غوره دی او پاینی هم دی. په دې مانا چې ریفرېنس کې له دې یادونه کړې چې راتلونکی کتاب ښه دی او غوره دی په بله مانا چې د انجیل نوی ورژن دی.

ویل یې بس دی، موږ ته نوره ایجازه نه شته. که به مو په نېغه لاره سیخوه نو غونډلې به یې و ترلې.
راګرځم خپلې خبرې ته چې په خپل لیک کې د وییکو یا د هرې وی، ترمنځ واټن نه ور کوو، د هرې غونډلې له پاره خپلې نښې لکه: ټکی، کامه ,, چپه پېښ،، ، ندایه، ځنډ نخښه ,, ؛ ،، ، د پوښتنې نخښه، د نکل نخښه ,, ،، سنورتیډ کامه، شرحي نخښه ,, : ،، او د غږ او پوښتنې ګډه نخښې څخه کره ګټه نه اخلو. چې د خپلې غونډلې پورې ترږ و لرې، بلې غونډلې اړوند یې کار وو. زما د وړکیتوب یوه غونډله وه بېلګې یې:

۱. نا کره بڼه:

ددې له پاره چی ، اوبه ، شیده ، شرومبه، اورګه ، پیروې ، ګبین څښم .

۲. کره شوې بڼه:

د دې له پاره چی، اوبه، شیدې، شرومبې، اورګه، پیروی او ګبین څښم.

۳. کره بڼه یې:

د دې له پاره چی، اوبه، شیدې، شرومبې، اورګه، پیروی او ګبین څښم.

اړین یې باید و کاروو لکه : زه دوی ته دلیلونه وایم؛ ډېر عذرونه او زاری ورته کوم؛ له فشار او تهدید نه کار اخلم؛ خو دوی له ما سره ملګرتیا نه کوي او خبرې مې نه را سره مني. لاندې غونډلې کې کره کارول شي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

: د سیاستوال له پاره دا ځانګېړنې ډېرې غوره دي: درې درجې زړورتیا او یوه درجه پوهه.

: د پښتو ژبې نوموتي شعرونه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، کاکړۍ، څواربیته...

ها- د پښتنو زامنو!... په خپلې پښتو ژبې کښل، لیکل، لوستې، پوهې، څېړکتیا مو په غښت او کوشنې، غښتې او کوشنۍ اړین دي، مختېپونکي یې دوزخیان دي، الله یې په اور کې سوزوي...، د خپل لیک د سمولو وخت مو دی... که داسې نه ده؟، خومره نور پېر (وخت) ته اړتیا لرئ!...، د ژبې وتیزې (اقتصادي) برخې ته مو پام کړی!؟ او چېره یئ؟

ښېره ۵. ۱ ویار (عیبونه) او تېروتنې

ښېره ۵. ۱ د ویار او تېروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په ډاګه دا سپنې ته راباسم، چې څوک ښه لیکي، د پښتون پښت لیکیتون او یا برېښلیک لیکیتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زمونږ و ګړي ترې ګټنې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او یېبره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زمونږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نبغ د بریالتوبونو په فضایي سټېشن لورې ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

په سیمه ییزو پیلو کې مو و لیدل، ویار (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، دوی ټولو درنو لیکوالو چې څه کړي دي، ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکنې او لیکي یې کښلي دي چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکنې یا کښلي یې نه وی نو هېڅ به نه وو، مونږ به داسې په پوخ کې کړي شیان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه کښل غوره دي، بابېزه (نا ځیزه) ده چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوږن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوږن کېږي او د نوي پښتو کړی په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

په نوي عصر کې که کښلي ویار (عیبونه) او تېروتنې و لري، په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رټ لنډپېرې ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به بې یېبره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه ګټنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوي ټکنالوژۍ په نویو کړنلارو سره ترې ګټنې اخېستل کېږي.

لکه د رنځورانو عملیاتونه پخوا په زره بنه وو او اوس په ښه، اسانه بنه همغه عملیاتونه کېږي.

د تېرو پخوانۍ یو وختونو کښونکو چې څه کښلي او اوس دلته نه شته، الله دې ډېرې بدلې او ثوابونه ورکړي ورته، خو نوي لیکوال اړین باید په یوه پښتو کره پښتو کړ شي.

زمونږ ټول پښت په دې بوخت دی چې په پردۍ یو ژبو کې څه و مومي. یادې یې کړي، ترې ګټه پورته کړي. خو د خپلې سره کرغېړنتوب، بې مینې، بې پروایي له دې بې کبرې، وفادارې، بدایې، رښتینې، سپېڅلې، ګڼلې، غښتلې او پیاوړې پښتو ژبې سره هم ښه کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ چوپړی

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انګړ

خــــــېړنــچوپړي (ریســـــــرچ پاڼـــې)

کوم عیبونه تېروتنې چې په ۱۵, ګڼه څېړکي یا برخه کې سیمه ییزي پایلې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کې له الف بېخې څخه تر ژ (ژې) ابېځې پورې لیکوالو په کښلو کې کړي دي، ما په سور رنګ اړولي یا سوره رنګه کړي دي. لومړی کړه شوي بیا مې سره کړي دي. چې په وار، وار به یې ډېون و ګړم. د دې له پاره زما څرګندول چې روڼوي کنته داسې د هر یوه لیکوال د ډېون (پلټنې) اوډون (ترتیب) په پوخ کې کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ .۵ الف. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ګل باچا الفت په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړګي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې:

۱.۱۵ ۱ سرلیک، څېره ۲. الف ګل باچا الفت ,, پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱.۱۵ ۱ سرلیک او څېره ۲. الف کې:

۱. څېره ۲. الف ګل باچا الفت ,, پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: داني).
۲. ګڼه: ۳
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: ګل باچا الفت
۴. لیکی: پښتو سندرې
۵. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی
۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکي او مصرۍ: ۱۱۶
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۷۳
۸. ټپې Ṭapé: ۲۶
۹. ټیکي Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۷
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲۱
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱۰
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکي Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:۵۱
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé:۱۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۸

۱۹. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۰

۲۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۵

۲۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري یا ربتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۷

۲۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،:konatawará, zargará, kaftará, baxtawará, aṛ, ará(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۷

۲٦. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱۰

۲۷. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۹

۲۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ ؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۷

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۸

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arā, aṛ, baxtawarā, ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

٤٣. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ٢٣٢

٤٤. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ١١۶

٤٥. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ١١۶

٤٦. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځپو (ځپېزو، ځپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ٢۵۵٢

٤٧. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ردوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۵٨٠

٤٨. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ١١۶

٤٩. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۴۶

٥٠. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ٧٠

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۴٢۴

٥٣. خبرداری (Caution) : ١٠

٥٤. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ .۵ ب. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنی ۲.۱۵، کته څېرکي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۲.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب محمد دین ژواک ,, پښتنې سندرې ،، لومړی برخه لیکی، په ننتوزې د ج چوپړي کې د صدیق الله رښتین د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو کچه، ۱۳۳۴ لېږدی، (ګنه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب کې:

۱. څېره ۲. ب محمد دین ژواک ,, پښتنې سندرې ،، لومړی برخه لیکی، په ننتوزې د ج چوپړي کې د صدیق الله رښتین د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو کچه ، ۱۳۲۵ لېږدی ۱۳۳۴ لېږدی، (ګنه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۴
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: صدیق الله رښتین
٤. لیکی: پښتنې سندرې
۵. چاپ کال: ۱۳۳۴ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری: ۱۳
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۸
۸. ټپې Ṭapé: ۲
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۳
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو انګړ
خــــبرنــچوپړي (ريســــــــرچ پانــې)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy ۳

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé ۲

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۳

۱۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :wanáََ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۱. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۳. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه.:konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arā, aṛ, baxtawará, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :wanáََ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۷. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, baxtawará, ará, aṛ(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکې , ه يا ـه ،: xpalә, maγolә, xwalә, tralә) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar baxtawará, ará, aṛ(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکې , ه يا ـه ،: daṛә, xpalә, maγolә, xwalә, tralә (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۳

٤٥. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (ربښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۳

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۲۸۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۶۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۳

٤٩. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۷

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (وېار (عیبونه) او ټېروتني سمې شوې) ■ : ۵۵

٥٣. خبرداری (Caution) ●: ۱۲

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۵ ب – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ۱۵.۰، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب – ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۳.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب - ۱ پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند صدیق الله رښتین په اوومه ګڼه مقاله پښتو پېژندنه ۵۰ چوپړي کې. د صدیق الله رښتین د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې).

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب - ۱ کې:

د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، ۱۳۵۴ لېږدی کې پوهاند صدیق الله رښتین په اوومه ګڼه مقاله پښتو پېژندنه کې کښلي دي:.

په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۲. ب – ۱ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ۵۵ ده، کره شوې Action Req'ed،
ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس؛ خبرداری (Caution) ۵ پینځه ځایو کې ورته د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، تړښتي، نخښې او کره ویيکي دی.

یوه په کې لنډۍ ده او یوه په کې مصرۍ ده، چې دواړه د سړو اړوند (د نرانو له لورې ویل، لیکل شوې دي یا سړو ته منسوبې) دي، د یوې وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱ ده او د یوې وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱ ده.
(پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۵۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.٥ پ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنې ,۱۵. ، ګڼه څېړکې یا برخه کې د پ (پې) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

۴.۱۵ سرلیک، څېره ۲. پ پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په مقاله لنډیو کې د پښتنې مېرمنې یوه خاصه څېره،۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. پ کې:

۱. څېره ۲. پ پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په مقاله لنډیو کې د پښتنې مېرمنې یوه خاصه څېره،۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۶
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح
۴. لیکی: پښتو څېړنې
۵. چاپ کال: ۱۳۵۴ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۹
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
۸. ټپې Tapé: ۵
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۳
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy ۱۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :inā (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزګي - :nā (نون زور ولري یا ږښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arā, aṛ, baxtawarā, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :inā (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - :nā (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ,ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má) منه مجهوله هې manà) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ,ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má) منه مجهوله هې manà) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, ar, baxtawará,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۹

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۹

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۴۱۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګي , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۹۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۹

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۹

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req’ed (ویار (عیبونه) او تېروتني سمې شوې) : ۲۴۴

۵۳. خبرداری (Caution) : ۷

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۵ ت. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه ځېړګي یا برخه کې د ت (ټې) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۵.۱۵ ۵ سرلیک، ځېره ۲. ت پښتو ټولنه ,, پښتو ځېړنې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه،څلورم او پېنځه دېرشتم چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما ځېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ ځېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۵.۱۵ سرلیک او ځېره ۲. ب - ۱ کې:
ځېره ۲. ت کې:

۱. ځېره ۲. ت پښتو ټولنه ,, پښتو ځېړنې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه،څلورم او پېنځه دېرشتم چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۷
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: سلیمان لایق
٤. لیکۍ: پښتو لنډۍ
۵. چاپ کال: ۱۳۶۳ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۶۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۳۴
۸. ټپې Ṭapé: ۱۶
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۴
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۶
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy: ۲

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډی Lánḍéy: ۱۸

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپي Ṭapé: ۱۲

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکی Ṭikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۱۲

۱۹. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáّ (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy: ۸

۲۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy: ۱۵

۲۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا ښتي پښلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy: ۱

۲۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوزکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy: ۱۰

۲۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوروااله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي لنډی Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáّ (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ۸

۲۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ۳

۲۷. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé:

۲۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زوزکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړي شوي ټپي Ṭapé: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :inā (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکۍ Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :inā (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه :، darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۲۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېخه) کچه: ۶۴

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۰۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګي , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۳۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۴

۴۹. د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۲۱

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۴۳

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. ګره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۵۳۹

۵۳. خبرداری (Caution) : ۱۵

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥. ٦ ت – ١. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق کښلې اوویلې په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهیر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنۍ ,١٥. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ت – ١. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

١٥. ۶ سرلیک، څېره ٢. ت - ١ قلم ټولنه ,, چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن، ١٣٨٧ لېږدی، ټول چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ١٣۶١ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ١٥. ۶ سرلیک او څېره ٢. ت - ١ کې:

قلم ټولنه ,, چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن دي:.
په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ٢. ب – ١ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ١١٣ ده او کره شوې Action Req'ed،
ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس، خبرداری (Caution) ٥ پینځه ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، تړښتي، نخښې، کره ویکي. یوه په کې لنډۍ ده او دوې وارې یې کښلې ده.
چې د سرو ته منسوبې دي، د یوه وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی – mana (منه مجهوله هې* مه) مه؛ سره بشپړه شوې لنډۍ Lánḍéy: ١ ده.
(سلیمان، د بازمحمد ثبت، ٢٠٠٨ لېږدی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ .۵ ټ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ ,۱۵ . ، ګڼه څېرګي یا برخه کې د ټ (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۷.۱۵ ۷ سرلیک، څېره ۲. ټ ,, د پښتو شعر هندسي جوړښت ،، محمد محمد اسمعیل یون، ۷ او ۱۳۸ چوپړي، کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۷۷ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ټ کې:

۱. څېره ۲. ټ ,, د پښتو شعر ځمککچپوهنې (هندسي) جوړښت ،، محمد محمد اسمعیل یون، ۷ او ۱۳۸ چوپړي، کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۷۷ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۹
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهیالی محمد اسمعیل یون
٤. لیکی: د پښتو شعر هندسي جوړښت
۵. چاپ کال: ۱۳۷۷ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴
۷. لنډۍ Lánḍéy:
۸. ټپې Ṭapé: ۴
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy:
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy:
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۴

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: kaftará, zargará, konatawará, baxtawará, aṛ, ará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: kaftará, zargará, konatawará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

٣١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáٰ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٥. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ﻫ یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه :، konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٧. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáٰ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٣٨. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٣٩. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ﻫ یا ـه :، daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

آرا، آړ، بختوره، (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د مسرو (پټ، نيم بيتۍ، نيمه کړۍ، نيم بند يا مسره د پيېلې نيمه کړۍ، نيم بند يا نيم بيت) کچه: ۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د لړونو (چې يکړ، يوون، مفرده وۍ يې لړ يا رديف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېځه) کچه: ۴

٤٥. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د نه ماتيدونکي پښېله (حکمي قافيه) کچه: ۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د څپو (څپيزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سيليبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۸۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د زورنو(خجيزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسيقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګې , لهجې ،: تاکيدي: بيلوونکی نښې: د وينا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د لوړ ترنګټوک (د پاينۍ مسرې پاينۍ څپه يا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرې يې په ينه، او نه سره راځې چارباغۍ لغمانۍ يې بولې يا د کيسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ يې بولې او پاتيشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۲

٥٠. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۲

٥١. ديفتنګونه (غبرګغږون)، ناترويېکي، ترويېکي، ستربل، اوستربل، پارنويېکي، بلنويېکي، انديښنې او هيېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، واه، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (وېار (عيبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۳

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ۵ ج. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې ځېړنوال دوست محمد شینواری په پورتنۍ ,۸.۱۵ ، ګڼه ځېرکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۸.۱۵ سرلیک، ځېره ۲. ج ,, د پښتو د ولسي ادب لاري ،، ځېړنوال دوست محمد دوست شینواری ، لنډۍ سرلیک کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما ځېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ ځېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۸.۱۵ سرلیک او ځېره ۲. ج کې:

۱. ځېره ۲. ج ,, د پښتو د ولسي ادب لاري ،، ځېړنوال دوست محمد دوست شینواری ، لنډۍ سرلیک کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۰
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: ځېړنوال دوست محمد دوست شینواری
۴. لیکی: د پښتو د ولسي ادب لاري
۵. چاپ کال: ۱۳۸۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۶
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۹
۸. ټپې Ṭapé: ۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۱. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري يا ربښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۴. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۶. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۷. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۸. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ţikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ţikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ţikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ţikéy:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ţikéy:

۳٦. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ţikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ١

٤۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

ara (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arạ, baxtawará,

بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۶

۴۵. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيې،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۶

۴۹. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۶

۵۰. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۶

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۲

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. ۵ چ. د يوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د جانان ,, پښتو لنډيو کې محروميت ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېرکي يا برخه کې د چ (چې) ابېځې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۹.۱۵ سرليک، څېره ۲. چ جانان ,, پښتو لنډيو کې محروميت ،، په دې ليکنه کې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو انګړ څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۹.۱۵ سرليک او څېره ۲. چ کې:

۱. څېره ۲. چ جانان ,, پښتو لنډيو کې محروميت ،، په دې ليکنه کې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: جانان
۴. ليکی / ليکنه: پښتو لنډيو کې محروميت
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ: ۱۸
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۴
۸. ټپې Ṭapé: ۶
۹. ټيکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۸
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy:
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۸

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ېبواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالہ هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ېبواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۴

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالہ هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

arā, ar, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښپله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پایني مسرې پایني څپه یا خوږه غږې اواز په لوړه وي چې ډېرې یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۸

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کړه شوې Action Req'ed (وېار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۰ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د فیاض علي شاه اخونزاده په پورتنۍ ,۱۵. ۱۰ ، ګڼه خپرګي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۱۰ سرلیک، څېره ۲. ځ ,, د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت ،، فیاض علی شاه اخونزاده ، لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۵. ۱۰ سرلیک او څېره ۲. ځ کې:

۱. څېره ۲. ځ ,, د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت ،، فیاض علی شاه اخونزاده ، لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۶ لېدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۱
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: فیاض علی شاه اخونزاده
۴. لیکی/ لیکنه: د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۲۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۵
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۲
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۵
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۷

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا ربتې پښېلې هې ,, ه ،، خخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará ,ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنده يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۶

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه — má) mană منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۷

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه — má) mană منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۴

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, ar, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ Mésrēy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیپلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۲۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۲۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۵۲۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۱۲۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۲۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوره وي چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاټیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرویکي، ټرویکي، سټربل، اوسټربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ...:

٥٢. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) : ۱۰

٥٤. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۱ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمد حامد حلیمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. . ګڼه څېرکي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ځ محمد حامد حلیمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۱.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ځ کې:

۱. څېره ۲. ځ محمد حامد حلیمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۵
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: محمد حامد حلیمي
۴. لیکی / لیکنه: لنډۍ د ګلونو په سمندر کې
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴۳
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۳
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۲۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۷
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۶
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۶
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۷

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۷

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ : Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۵

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

arā, aṛ, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar arā, aṛ, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۷

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, ar, baxtawarā,

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۴۳

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښپله (حکمي قافیه) کچه: ۴۳

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۹۴۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۱۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴۳

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرې یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویېکي، ترویېکي، سټربل، اوسټربل، پارنویېکي، بلنویېکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . : :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۳۳۶

٥٣. خبرداری (Caution) : ۱۶

٥٤. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۲ خ. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ولايت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ يو په اړه يوه څو خبرې،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي يا برخه کې د خ (خې) اېبڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرليک، څېره ۲. خ ولايت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ يو په اړه يوه څو خبرې،، په دې ليکنه کې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو انګړ څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي توک، ۱۲.۱۵ سرليک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ ولايت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډيو په اړه يوه څو خبرې،، په دې ليکنه کې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۶
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: ولايت خان ځدراڼ
۴. ليکی / ليکنه: د پښتو لنډيو په اړه يوه څو خبرې
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۷ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ: ۳۵
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۸
۸. ټپې Ṭapé: ۱۲
۹. ټيکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۵
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۷
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۳
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکی :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصری :Mésréy ۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ: Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۳

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۶

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۳

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, ar̥, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټپې Tạpé:

٣١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

٣٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inạ́: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

٣٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

٣٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mạ́) manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

٣٥. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

٣٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftar arạ́, ar̥, baxtawarạ́, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

٣٧. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٣

٣٨. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inạ́: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

٣٩. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mạ́) manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

٤١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: dar̥ə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftarạ́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۷۰

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۳۵

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۳۵

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۷۷۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجېزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۷۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۳۵

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرى یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاټیشوني نوري چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۱

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۲۶

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۲۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ .۵ د. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د آلمان رېغ راډيو ،، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبيب الله رفيع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۳.۱۵ سرليک ، څېره ۲. د آلمان رېغ راډيو ،، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبيب الله رفيع د مرکې کښلی متن، ليکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکيو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۳.۱۵ سرليک او څېره ۲. د کې:

۱. څېره ۲. د آلمان رېغ راډيو ،، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ،، حبيب الله رفيع د مرکې کښلی متن، ليکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکيو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه يې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۲
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: حبيب الله رفيع
۴. ليکی / ليکنه: په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۲
۸. ټپې Ṭapé: ۴
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۸
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

.۱۵ ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy

.۱٦ ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé

.۱۷ ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

.۱۸ ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۴

.۱۹ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

.۲۰ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

.۲۱ وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

.۲۲ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

.۲۳ وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

.۲٤ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará arа, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

.۲۵ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

.۲٦ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۳

.۲۷ وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

.۲۸ وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

.۲۹ وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáـ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (mană منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Tikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanáـ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه – má (mană منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمې قافیه) کچه: ۱۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۰۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقې نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالې او ټیټوالې زور، او ږدوالی، کیفیت ښیې،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدې: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۷۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځې چارباغۍ لغمانۍ یې بولې یا د کیسو (داستانې) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاټیشونې نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دې) مېچې کچه: ۶

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالې وې): ۸

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرویکې، ترویکې، سټربل، اوسټربل، پارنویکې، بلنویکې، اندېښنې او هیېجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۴

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۳

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴ .۵ د - ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د – ۱. (دې یا , دال ، - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۴.۱۵ سرلیک، څېره ۲. د - ۱ حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، (حبیب الله رفیع، ۲۰۱۰ زېږدی، د هارون حکیمي مرکه) په دې لیکنه کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصری‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ کې:

حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،،:. په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۱۵. د – ۱ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ۱۷ ده او کره شوې Action Req’ed، ټول دغه برخه کنټرول کې In (control) ده اوس، خبرداری (Caution) ۱۰ لس ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې، کره وییکي، د ویکیو جمع، د چپه پېښ خپلې غونډلې پسې نه کښل، او نور په خپله کښلې کې دې و ګوري او له دې سره دې پرتله کړي، یوه عیب، یوه عیب به لېیل شي (شاهدي و وایي) او اییبره یا (ابره، اېبره، حاصل، ثمره) به په رڼو سترګو و مومي.

ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په کې ۲۵ دي، ۹ په کې لنډۍ دې؛ د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۸ یې سړو ته منسوبې دي او یوه یې ښځو ته منسوبه ده. وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲، وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴، وروستاړي غبږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :۱ ، وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :۲ دې.

۵ په کې ټپې دې د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۳ یې سرو ته منسوبې دي او ۲ یې ښځو ته منسوبې دي. وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:۱ ، وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۴ دې.

۱۱ په کې مصرۍ دې د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې ، ۶ یې سرو ته منسوبې دي او ۵ یې ښځو ته منسوبې دي. وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غبږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy :۳، وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy :۵، وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳ دې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۵ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزې او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه ځېرکي یا برخه کې د ډ (ډي یا , ډال،) ابېځي لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۵.۱۵ سرلیک، ځېره ۲. ډ محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزې او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما ځېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ ځېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۵ سرلیک او ځېره ۲. ډ کې:

۱. ځېره ۲. ډ محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزې او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۴
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: محمود نظري
٤. لیکی / لیکنه: په لنډیو کې طنزې او خندونکي توکي
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴۰
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۰
۸. ټپې Ṭapé: ۸
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۲۲
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۷
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې Tapé: ۷

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ Tikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۱۳

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري یا رښتي پښېلي هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکۍ مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکۍ , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará baxtawará, aṛ, ará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکۍ مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۲

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکۍ , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inā: (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - inā: (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱۱

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ يا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ يا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸۰

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دۍ؛ د هې ,, ه ،، ابېخه) کچه: ۴۰

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۴۰

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۸۸۰۰

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجېزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۰۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴۰

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاټیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۱۳

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۷

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ....:

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او ټېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۷

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۱۶

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱٦ ر. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړګې یا برخه کې د ر (رې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۶.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۱۶.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۹
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: سرباز خان
٤. لیکی / لیکنه: پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
٦. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۶۷
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۳۴
۸. ټپې Ṭapé: ۱۵
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۸
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۸
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۹

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۶

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱۸

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۳

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۸

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۴

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar
(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ
Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې مصرۍ Mésréy: ۵

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə
(ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

arā, ar, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۴

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۶۷

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښبله (حکمې قافیه) کچه: ۶۷

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۷۴

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي.: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۳۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۷

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېرى يې په ينه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۳۸

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټیټوالي وي): ۲۹

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (وېار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۳۳۳

۵۳. خبرداری (Caution) : ۴۰

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷.۵ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهنمل سرفرازمومند ن ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادرمسعود غوښتنه ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ړ(ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۷.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ړ پوهنمل سرفراز مومند څخه ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالکادر مسعود غوښتنه ،، په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کڅه، ۱۳۹۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ړ کې:

۱. څېره ۲. ړ پوهنمل سرفراز مومند څخه ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کڅه، ۱۳۹۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهنمل سرفراز مومند
۳. لیکی/ لیکنه: د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه
۴. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۱ لېږدی
۵. ۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۲
۶. لنډۍ Lánḍéy: ۲
۷. ټپې Tapé:
۸. ټیکۍ Ţikéy:
۹. مصرۍ Mésréy:
۱۰. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ţikéy:
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۴. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé

۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۸. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۱۹. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۳. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará arā, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ: Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۵. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲٦. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۷. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۹. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (ځرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) manáː منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (ځرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) manáː منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالهٔ هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arạ́, ar, baxtawarạ́, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٢. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دۍ؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۲

٤٤. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمې قافیه) کچه: ۲

٤٥. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۴۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۰

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۲

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ ځپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاټیشونې نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دې) مېچې کچه: ۱

٤٩. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱

٥٠. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ... . :

٥١. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او ټېروتنې سمې شوې) ■ : ۳۶۶

٥٢. خبرداری (Caution) ● : ۱۳

٥٣. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ز(زي) ابېڅي لیکنه کې ویار(عیبونه) او تېروتنې:

ماته ټول ګران دي، لړ به دا را و سپړو او د پوهاند مجاور احمد زیار د ذهن په پل به خپل پل کېږدم. ,, په پښتو کې د نورو ژبو پوروییونه له ژبپوهنیز او نړوال دود یا دوي پر بنسټ ترکېدونه له پښتو وینک، لړ او ډېر مانیز اړونګ سره راخپلول په کار دي، لکه: ګاډی (ګاډی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، میرات (میراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپګان، کمیس یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یوه لړ نور داسې وییونه د ډېرو آرپوهانو (ایټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې ناعربي یا عربي شوي(معرب) ګڼل شوي او یا هم په ټکرویي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.،، (مجاویر احمد، ۴۹ چوپړی).

نو که ازمون ټکر وی یا جنګېدلي ویيکي، تکر وییویکي (تصادفي لغات) مېسره ګڼلی وی، نو بیا به یې شېر، معرب نه لیکلی یا شعر به یې نه لیکه، شېر به یې کښلی وی، او مصره یا مصری به یې مېسره یا مېسری نه لیکلی، دا چې ډېره کره هم ده په پښتو کې چې همداسې لوستل کېږي هم مېسره د ټولو پښتنو ګړدود دی. په همدې اواز یا غږ له خولې څخه راوځي، خو د دې وی (لغات) رېټه اړېکه له مصر سره ده، او مصر لرغونی منل شوی نوم دی، الله ج هم مصر کښلی، د الله کتاب کې هم مصر دی، اصحابو کرامو هم مصر لیکلی دی، ایجېپټ ورته انګرېزان وايي، امپراتور احمدشاه بابا ابدالي دراني هم مصری په خپلې یوې کاکړۍ کې ویلی دی ,, دوې یې لېڅې مصرۍ توري، تل وهي د سر مری،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱چوپړی).

نو چې مېسرې مصرې ولیکم دلته انډول به برابر شي، ځکه دوی خپله شېر نه دی لیکلی پر ځای یې شعر لیکلی دی .د څپو له پامه دواړه دوې څپېزې راځي، خو مېسرې وی پینځه ابېڅې ده او مصرې څلور ابېڅې ده، نو د وییپوهني له پامه مصرې وی اقتصادي هم راځي چې لړ تورې په کې دي او لنډ هم ویل کېږي.
په آر (اصل) کې مسره د بیت یوې برخې یا د یوه بیت نیمه برخه (نیم بند، نیمه کرۍ) ته وايي. چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له دوې مسرو چې لومړۍ مسره یې ۹ څپو څخه رغول شوې وي او دوېیمه مسره یې له ۱۳ څپو څخه رغول شوي وي چې نوموړې ټولې یوه بیت شېر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته پوهندوی لال باچا ازمون مسره وییوکۍ یا وی، مېسره بللې او لیکلي یې ده، اوستاد حبیب الله د مسره وی یا لغات مصره بللی، او ډېری نور یې هم لیکي. خو کره بیا څېړنوال پوهان دوست محمد دوست او پوهاند محمد اسمعیل مسره لیکي، زه هم په همدې اند یم چې نه خو په دې وی کې مې (م یا میم) زېر لري چې د پوهاند مجاویر احمد زیار خبره ومنم چې ترې ورسته اوړېده , ې ، وکښل شي. نو مسره لیکل کره دي. باید مېسره ونه لېکل شي.

بله دا ده چې مسره یوې غونډلې ته وایي، چې دوې غونډلې بیا یوه مصره یا مصرۍ کېږي. د دوی ترمنځ تعریف کې ډېر توپیر شتون لري.

ز. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخستې، دوبیتې او تله یې پاتې. په پورتنی ,۲. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ز(زې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخستې، دوبیتې او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه،۱۳۹۴ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ز کې:

۱. څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې.
۲. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخستې، دوبیتې او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه،۱۳۹۴ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۳. ګڼه: ۲۰
۴. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون
۵. لیکی/ لیکنه: پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترېښتی څنې راخېستې، دوبیتې او تله یې پاتې
۶. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۴ لېږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۶۵

۸. لنډۍ Lánḍéy: ۲۶

۹. ټپې Ṭapé: ۲۸

۱۰. ټیکۍ Ṭikéy: ۱

۱۱. مصرۍ Mésréy: ۱

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۸

۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:

۱۵. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۸

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ Ṭikéy: ۱

۱۹. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۶

۲۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۰

۲۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) manáَ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۹

۲۴. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٦. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáْ (څرګند واو يا وې ښږواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره ښشپړې شوې ټپې :Tapé ۴

۲۷. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره ښشپړې شوې ټپې :Tapé ۱۳

۲۸. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره ښشپړې شوې ټپې :Tapé ۴

۲۹. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکي مه – má (mana منه مجهوله هې) مه؛ سره ښشپړې شوې ټپې :Tapé ۷

۳۰. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډيرې لږې شتون لري؛ سره ښشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۱. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

۳۲. arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډيرې لږې شتون لري؛ سره ښشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۳. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáْ (څرګند واو يا وې ښږواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره ښشپړې شوې ټيکی :Ţikéy

۳۴. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره ښشپړې شوې ټيکی :Ţikéy

۳۵. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره ښشپړې شوې ټيکی :Ţikéy

۳٦. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکي مه – má (mana منه مجهوله هې) مه؛ سره ښشپړې شوې ټيکی :Ţikéy ۱

۳۷. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډيرې لږې شتون لري؛ سره ښشپړې شوې ټيکی :Ţikéy

۳۸. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftar

۳۹. arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډيرې لږې شتون لري؛ سره ښشپړې شوې ټيکی :Ţikéy

۴۰. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáْ (څرګند واو يا وې ښږواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره ښشپړې شوې مصرى :Mésréy

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy ۸

۴۲. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوزکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy ۲

۴۴. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکي , هـ یا ـه :، darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۵. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

۴۶. arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېځه) کچه: ۶۵

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۵

۵۰. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۱۴۳۰

۵۱. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۲۵

۵۲. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۵

۵۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولي یا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۳۲

۵۴. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۳۳

۵۵. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښنې او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ...:

۵۶. کړه شوې Action Req’ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۲۶

۵۷. خبرداری (Caution) ● : ۱۵

۵۸. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

لومړی دا چې عبدالباري جهاني ,, د پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړیتوک ، آ – پ ، کې چې په ۱۳۵۸ زېږدي کې د لېندۍ په میاشت کې د خوشحال خان ختک په درېسوم تلین د نړوال سیمینار په اړه خپور شوی وو، چې له آ ابېڅې پیل او په پ ابېڅې پای شوی وو، ټول ۹۵۸ چوپړو کې دی. چې ۹،۵۰۰ پښتو وی لري. د افغانستان د علومو اکاډیمي د ژبو او ادبیاتو انستیتیوت د ژبپوهنې څانګه خپور کړی وو ،، (مسافر، ۱۳۵۸لیږدی). د دې کتاب د لیکونکي ډله کې په ۱۴ ګڼه کې د الف په یوه برخه کې عبدالباري جهاني وو.
او دی دې ,, یوه ځل بیا د لنډۍ یو په باره کې ،، په لیکنه کې داسې ,, ۶۴۲،، تېروتنې و کړې، ځکه چې دا نو بې غوري ده بې میني ده، بې پامي ده له خپلې ژبې سره!!، که لیکنه دې خپله نه خېروې بیا هم ستا اړوند راځي. که بل تن یې خېروي، لږ تر لږه خو یې یوه وار له خپل پام څخه تېره کړه!!، بیا یې پورته کړه په کښلو، اوبپاڼو او مهالنۍ یو کې!!؟.
ځکه ده ته له ما نه ډېر معلومات شته دی، چې د امریکا په دومره مسافرۍ کې یې په زرګونو ګڼه چوپړي یا پاڼې، صفحې یې د اېنګلېسي ژبې له مخه تېرې شوې دي، په کې یوه اېنګلېسي ناکره وۍ یا لغات کله لیدلی چې هغوی دې خپور کړی وي!!.

۱. دا ځکه کاږم چې هېڅ څوک او حتا دوی نو بیا ولې خپلې ژبې سره داسې چلند کوي. کره لیک دود ته پام نه کوي، که یوه وت (سپېس، فاصله)، غلت وي، بیا هم ناسم کار دی، که د خپلې ژبې سرلوړی پسې ګرځي.
۲. کوشنی شین یا ش (شې، شین) د پښتو ابېځې نولسم توری به د پښتو له ابېڅو ورک کړئ، لکه : اسمان شین ده! ؛ تاسو به و کښئ چې : اسمان سین ده!،، شي به سي لیکي او داسې نور... . هېڅ څوک رانه خوابدي نه شي. زه هم د خپلې ژبې ګټې له پاره وایم. تر کله به همداسې درومو، همدومره ریفرنس بس نه دی.

الف. تاسو د حاجي میرویس خان هوتک بابا د زوی، شاه محمود هوتک، د هغه ملګری محمد هوتک د ,, پټه خزانه ،، مینوال او لیکوال د کندهار سرغندوي ستې دي. ,, زموږ پادښاه، او د ښالم خیلو (حاجي میرویس خان پلار ښالم خان) د زړه سر شاه حسین خلد الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملکه وسلطنة ، په خپله هم د ښې وينا خاوند او د پښتو د شعر شوقمند دئ.،، (محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۳ چوپړی)، له دوی نه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه يئ!!؟

۱. هغوی هم ښ (ښې، غټ شين) د پښتو ابېڅې شلم توری. ش (شې، شين، کوشنی شين) د پښتو ابېڅې نولسم توری نه دی کښلی (ليکلی). ، ښه يې شه نه دی کښلی، پښتو يې پشتو نه دی کښلی، پښېمان يې پشيمان نه دی کښلی، ښار يې شار نه دی کښلی، دښن يې دشن نه دی کښلی، غښتليو يې غشتليو نه دی کښلی، کېښود يې کېشود نه دی کښلی.... .

۲. هغوی هم ش (شې، شين، کوشنی شين) د پښتو ابېڅې نولسم توری. س (سې، سين) د پښتو ابېڅې اتلسم توری نه دی کښلی (ليکلی). لکه : شې يې سې نه دی کښلی، شوي يې سوي نه دی کښلی، شو يې سو نه دی کښلی.... .

۳. هغوی هم ږ (ږې) د پښتو ابېڅې اوولسم توری. ژ (ژې) د پښتو ابېڅې سپاړسم توری نه دی کښلی (ليکلی). لکه: ږغ يې ژغ نه دی کښلی، کېږي يې کېژي نه دی کښلی، ترهېږي يې ترهېژي نه دی کښلی، کښل يې کشل نه دی کښلي، مرې يې مژې نه دی کښلی، ږلی يې ژلی نه دی کښلی، کېږدی يې کېژدی نه دی کښلی، کېږدئ! يې کېژدئ! نه دی کښلی، کوږ يې کوژ نه دی کښلي، ږوب يې ژوب نه دی کښلی، ږنګوری (انګور وږی) يې ژنګوری (انګور وژی) نه دی کښلی، ږوږ، زوږ يې ژوژ، زوژ نه دی کښلی، ږيرخريلی يې ژيرخريلی نه دی کښلی.... .

که په خوله يې تلفظ و کوي دا د سيمو لهجه ده هغه باکه نه لري، ولې!؟؟ کښل يې ډېره باکه لري او نوې کره پښتو ليک دود ته سر دردی او رنځ دی، يوه پښتو کره پښتو يوازې په کار ده موږ ته اوسمهال، تاسو لنډ پرلنډ (په لنډو) لنډ پيري (لنډ پړاوي) مه کېږئ دا په آر (اصل) کې اصيلو پښتنو نه دی کړی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي (لنډ عمري) دي، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ بنه به په یوه پښتو کره پښتو ته بوږن (دهشت) نه شي کېدلی. زه په دې باندې لېیلم (شاهدي وایم، یا للم) چې دا به بابېزه (ناخیزه) یېبره (ثمره) و لري.

دا په ډانګپیلي وینا ده چې ,, څه چې وایو هغه لیکو او څه چې لیکو هغه وایو.؛ پرته د پښتو له لهجو څخه.،،

څکه ځیني لحجې وې ابېڅه یې ابېڅه لولي: لکه توت ته تیت وايي، خوست ته خېست،.... ځیني بیا ح ته بې ټکي خې وايي. زبیح الله ته بیخ الله وايي، حلوا ته خلوا وايي... . ځیني غښتلي ته غشتلی وايي، کوښښ ته کوشش وايي، دښن ته دشن وايي، ښه ته شه وايي، کوږ ته کوژ وايي، موږ ته موژ وايي... . او شي ته سي... . داسې نور چې دوېیم بنه کښل یې نا کره دي. په خوله ویل یې باکه نه لري. خو کښل یې اړین دي.

د پورتنۍ یو ۳ برخو له پاره مې ټوله پټه خزانه په غور څو واری کتلې ده، د څېړنې سپړلو له پاره چې پورتني ابېڅې په کې کښل شوي دي، په خپلو سترګو و وینۀ!.

د بابا هوتک (شیخ المشایخ، قطب العارفین او زبیدة الواصلین) د بارو زوی، د تولر مسی او د بابا غلجي کړوسی دی، چې په د پښتنو هوتک په اتغر (اته غر) کلات کې په ۶۶۱ لېږدي کې زېږدلی دی. محمد هوتک وايي چې

,, نکل دی چې: په هغه وخت کې به هر ځل مغولو د ارغنداو پر غاړو لوټ کاوه، اتغر، اولان او کلات به یې تالا کول، بابا هوتک خپل قومونه راټول کړل، او د سره غر سره یې پر مغولو شخړه بوتله، په دې جګړه کې مغول تالا شول، او د پښتنو ګرندۍ یو ډېر و وژل، ما ته خپل پلار داود خان راته داسې نکل و کا، چې سور غر په دغه ورځ د مغولو په وینو داسې لجند (لځند) شو، چې پلوشو د لمر به برېښانده کا. په دې شخړه کې پښتانه لږ او بې ځواک وو، چې د سرو مغولو پېښه راغله، او اخېسته یې و کا، یوه څو غښتلي د بابا هوتک خپلوان و مړل، بابا هوتک په لوړ ږغ دا سندره لولوله، او په غشیو یې د مغولو ټټرونه څېرل، غښتلیو مېړو چې دا سندره اورېدله، په جګړه تودېدل، تر څو چې سور غر یې د مغولو په وینو ولاړه او ټول یې پېنا کړل، هغه سندره زما پلار علیه الرحمه داسې راته ویلې:

پر سور غر بل راته نن اور دی   وګړیه جوړ راته پېغور دی
پر کلي کور باندې مغول راغی   هم په غزني هم په کابل را غی ... .،،

(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۴ او ۵ چوپړی)، (عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹لېږدی، ۸ او ۱۰ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندېني انځور کې کېږي، بهېږي، ترهېږي، باندې، دې،ې، پښتونخوا، غښتلیو او نور کره کښلي دي یوازې راسځ ، سځ یې نا کره کښلې دې چې د تلفظ بڼه یې کښلې ده.

خو په دوېیم انځور کې په خپله د پټې خزانې لیکونکې له نن څخه ۲۸۸ کاله وړاندې، د علیین مکان (خوشحال بیګ یا خوشحال خان) په اړه +کښلي دي چې ,, په کال (۱۱۰۰) سنه هجرې کې وفات شو.،،
(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۴۰ چوپړی)، (عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹ لېږدی، ۸۰ چوپړی).

په همدې بڼه یې د علیین مکان (خوشحال خان ختک شعر کې، ټول ردیفونه شي دی کره کښلی دی له، راشي، شوم سره.
نو د دې له پاره دا په ډاګه شوه چې، محمود هوتک د شاه حسین هوتک معاصر لیک وال دا پښتو ویوکي (وی، او لغات) او ترښتې د یوه پښتو کره پښتو لیکلار ښود په شان کره یا سم کښلي (لیکلي) دي.

کره بڼه یې. لکه:

۱. ده اوړدې یې کره کارول. ې (یې) ، دې، باندې، وړاندې....

۲. د پښتو ویوکیو جمع کول. لکه : توري، تېرې....

۳. د ښ (ښې) کره کښل، لکه: پښتونخوا ، غښتلیو....

۴. د ږ (ږې) کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي....

۵. د ش (شي یا شین) کره کښل: شو، راشي، شوم، راشځ، شځ....

نا کره ، ناسم او غلتې، بڼې یې. لکه:

۱. ده اوړدې یې نا کره کارول. ې (یې) ، دی، باندي، وراندی....

۲. د پښتو ویوکیو نا کره جمع کول . لکه : توري، تېري....

۳. د ښ (ښې) نا کره کښل، لکه: پشتونخوا ، غشتلیو....

۴. د ږ (ږې) نا کره کښل. لکه: کېژي، بهېژي، ترهېژي....

۵. د ش (شي یا شین) نا کره کښل: سو، راسي، سوم، راسځ، سځ.......

(c) ketabton.com: The Digital Library

سندره لولوله ، او په غشیو ئې د مغولو تټرونه څیرل ، غښتلیو مېړو چه داسندره اوربېدله ، په جګړه تودېدل ، تر څو چه سورغر ئې د مغولو په وینو ولاړه اوتول ئې پینا کړل ، هغه سندره زما پلار علیه‌الرحمه داسې راته ویلې :

بیتونه

بر سور غر بل را ته نن اور دئ ... (۱) و ګرېه جوړ راته پېغور دئ [٥]
بر کلی کور باندې مغل راغی ... هم په غزنې هم په کابل راغی

☆☆☆

غښتلیو تنګ کړی دا مو وار دئ ... مغل را غلی په تـلـوار دئ
په پښتونخوا کې ئې تاتار دئ ... بر کلی کـور باندې مغل راغی

☆☆☆

آ ، د مرغی (۲) غښتلیو راسی ... بر تنګ ولاړ د پښتونخوا سی
تو رې تېرې ، غشی تر ملا سی ... بر کلی کور باندې مغل راغی

☆☆☆

زلمو په غشیو کړئ وارونه ... د تېرو تـورو ګـزارونـه
ور وړاندې کړئ خپل تټرونه ... بر کلی کور باندې مغل راغی

☆☆☆

زمـا د زلمو و ینې بهېږي ... مځکه او غرونه په سره کېږي
میرڅی زغلې او تر هېږي ... (۳) بر کلی کور باندې مغل راغی

۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د دېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.

* ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اورېد دی. (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقل کا : چه خوشحال بيگ **هدايه** په فقه کې په پښتو راواړوله ، او ډېر کتابونه ئې وکښل ، او په کال (۱۱۰۰) سنه هجري وفات شو ٠ **محمد** رسول هـوتك په خپل بياض د خان عليين مكان ، داسې شعرونه کښلي دی ، چه زه ئې هم پدې کتاب نقل کاندم :

غزل

په کاته کاته مې ستر گې په خاته شي چه خبر دې د راتلو را باندې و شي
ته خواوس له مانه ولاړې مرورشوې دا لحما ياری دی هم گندی په زړه شي
چه ديدن د محبوب و کړمه تازه شم لکه کښت چه په باران سره او به شي
گوره تا را باندې کومې کوډې و کړې که په پښودرلخنی درومم زړه مې نه شي
په ارمان د هغه وقت يم دريغه د ريغه که د زنی سيب ئې بيا دما په خوله شي[۳۵]
د خپل يار د جدائی هسې کار دئ لکه روح چه له وجوده په واته شي
بخته ! هو ضره مدد بيا راسړ و کره چه په غېږ کې مې بياتللی ياراوده شي

د «خوشحال» سلام په واړو ښو يارانو
گندی بيا مې په ليدو سره زړه ښه شي

۲:. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمين، و ابن قاتل الرفضة والکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الى يوم الدين، د خپل دربار ليکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لارښونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږديز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه ليکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی.

,, ښکاره دې وي، چې ما له ډېرشو کلو راهيسې، د ډېرو شاعرانو د پښتنو، احوالونه راټول کړي دي، او هغه وختونه، چې پښتونخوا پر لټو ګرزېدم، له وګړيو مې ډېر ښه حالونه اورېدلي دي، اوس هغه ټول، د خپل پاد شاه ظل الله په غوښتنې کاږم، د دې کتاب نوم دی ,, پټه خزانه،، ځکه چې دلته هغه احوالونه راغلې دي، چې پټ وو، او نه وو ښکاره، خالق تعالى دې ټول مسلمانان وبخښي، زموږ د پادشاه سيورى دې تل وي، او دايم، په دغه کتاب چې ما په کښلو ابتدا و کا، ورځ وه د جمعې ۱۶ د جمادي الثاني کال وه ۱۱۴۱ هجري.،، (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

* ما يي انځور باستلى دی، له ۸٤ يي د چوپړو(مخونو) جوسه لر اورد دی، (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب. تاسو د امپراتوراحمد شاه ابدالي دراني بابا څخه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه یئ!!؟

محمد حامد درانی د احمد شاه بابا مخکې په ژوندونې داسې کښلي دي، تاسو يې په دې انځور کې و ګورئ چې ش ابیخې يې سم کارولی دی، لکه: د دریم بیت په لومړي پټ کې: ,, شوې،،.

شیرین عمر چې تېرېږي دریغه دریغه   عمر باد غوندې چلېږي دریغه دریغه
ولې زره هیڅ خبر نوې له رفتنه   په ارمان ځینې پاتېږي دریغه دریغه
ولې هسې شوې بې غمه زما دله   چې مین ځبله ببلېږي دریغه دریغه
که هر څو په ډېر ناز جوړې کړې مانړې   د خزان په تاو رېژېږي دریغه دریغه
دریغه، دریغه اخېر دریغه زما دله   د عاشق په زړه لګېږي دریغه دریغه
دا یاران لکه ګلونه د بهار دي   له دیدنه خون به هېږي دریغه دریغه
دهجران مثال دوزخ بېلتون ډېرې   خارشې سخت هله څرخېږي دریغه دریغه
که پیدا نه وای بېلتون دیدن به مړ وو   د وصال نوبت رغېږي دریغه دریغه

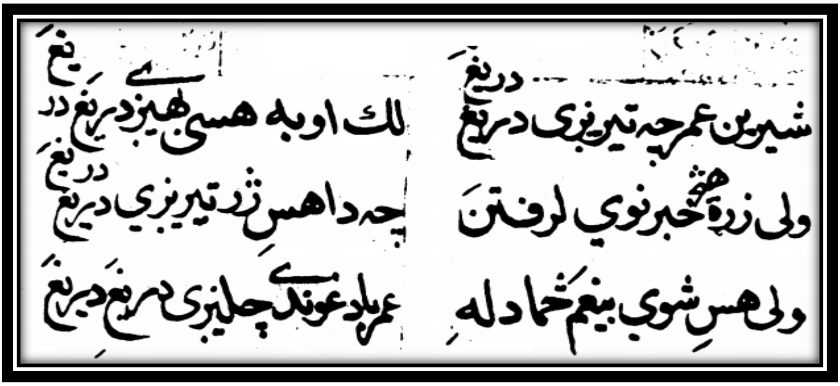

۳:. محمد حامد دوراني (۱۷۵۰ زیږدي، ۱۱۲۹ لمړدی. ۱۱۶۳ لمړدیز سپوږمیز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لمړدی، ۶۰ چوپړي انځور.

محمد حامد دوراني د امپراتور احمدشاه بابا د شعرونو دیوان يې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی، په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن وو او د پاچاهۍ دریم کال يې و. په دې دیوان کې احمد شاه بابا د۲۷ کلنۍ نه د تېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر لیکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس لیکل، چې څه کم درې زره بیتونه کېږي، د احمد شاه بابا په ۱۱۶۰ لمړدي سپوږمیز د شاوال، چې اکتوبر ۱۷۴۷ لمړدي کې احمد غوره شو او مشر و تاکل شو او ورسته له دې په احمد شاه په نامه یاد شو په دې وخت کې ۲۵ کلن و.

اوس يې د مندنې ځای، زما د مېرمنې تاتوبی ازبکېستان، تاشکند، ملي لیکیتون، وي سي ایر (متحده روسیه) د څېړنو مرکز يې او شې او ، ګڼه ۷۳، پي این وي مسلسله ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لمړدی دی.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لر اورد دی. (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن مي بیا سترګي مرې شوې   په دیدن ولې نږدې شوې
چې له یاره هم پیاله شوم   د اغیار تولي خورې شوې
تور مخونه چاودې زړونه   هم په سترګو یې اېرې شوې
په ارمان لاس سره مرې   چې پر موره څه پیرې شوې
رقیبان عصیان دې ګورې   په باد مراد زلفې خورې شوې
د دیدن خیرات مې وکړ   هم په کښلو خولې خوږې شوې
د خپل بخت منت رباندې   چې سینې سوې سرې شوې
د هجران یاور دې شوی   په وصال یې زرغونې شوې
نیازمن ډېلې ډېلې   دروې په ارمان پرېږدې کورونې شوې
احمد نه وایې یوائې   سینې ډېرې کبابونې شوې

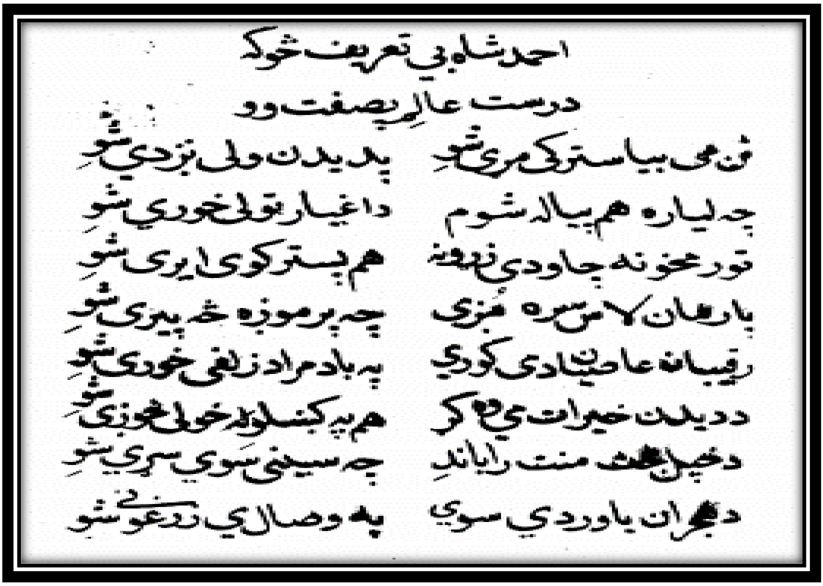
احمدشاه بي تعریف شوکه
درست عالم بصفت وو
نن می بیا سترکی مزي شو   پدیدن ولی نزدي شو
چه یاره هم پیاله شوم   د اغیار تولي خوري شو
تور مخونه چاودي نیغه   هم پـه سترکوي اپري شو
پارمان لاس سره مزي   چه پر موزه څه پیري شو
رقیبانه عاصیان دي کوږي   په باد مراد زلفي خوري شو
د دیدن خیرات مي وکړ   هم په کښلو خولي خوږي شو
د خیل بخت منت را باندي   چه سيني سوي سري شو
د هجران یاور دي سوي   په وصال يي زغو شو

٤:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۸۳ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورد دی. (# ۴۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا کاکړی د هغه په وراندې کښلي دي. چې د لرغوني پښتو کاکړې غاړې کښلې بڼه په لاس را کوي. احمد شاه بابا دلته په دې کاکړی کې په شپږم پټ، بند، مسره کې هم وشه کښلی دی، وسه یې نه دی کښلی. ,, وشه ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱چوپړی).

مخامخ راغله زېړی ــ رنګ يې ګل سترګې کولی
د مینو زړه يې یووړ ــ په هوس لکه هوسی
توري زلفې يې کمند دي ــ د عاشق د سر زندی
ډېر په حسن آراسته ده ــ راځئ هر چې تاب لری
دوي يې لیخې مصری توري ــ تل وهي د سر مری
خود پرسته پرې وشه ــ تل په زړه کوي بازی
نازنینه ده دیلجویه ــ له هر چا کوي یاری
د هر چا چې مین ډېر وي ــ څه وفا يې له یاری

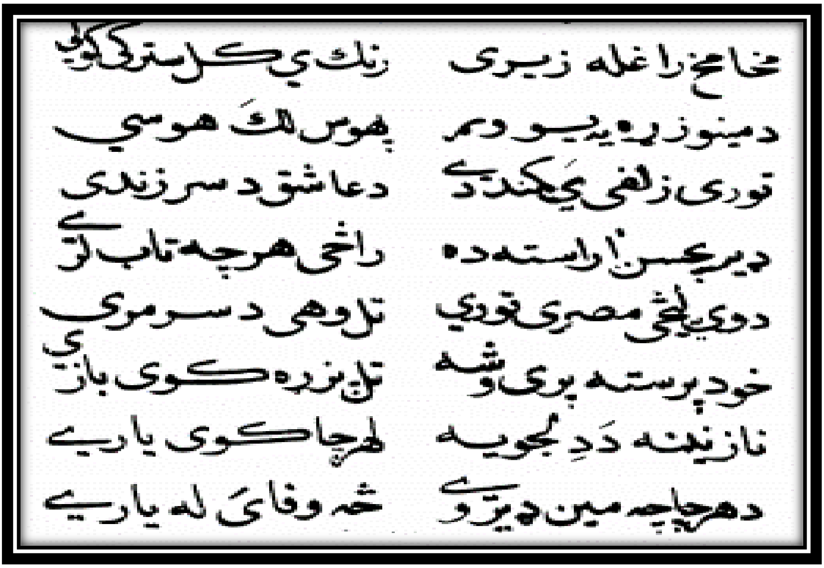
مخاخ راغله زیری رنك يې ګل ستركي كولي
دمینو زره يې يووړ پهوس لك هوسي
توري زلفي يې كمند دي دعاشق د سر زندي
دير په حسن آراسته ده راغي هرچه تاب لري
دوي يې ليخي مصري توري تل وهي د سر مري
خود پرسته پري وشه تل په زره كوي بازي
نازنينه ده دلجويه لهرچا كوي ياري
د هرچا چه مين دير وي څه وفاي له ياري

:۵. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورد دی. (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا شعر د هغه په وړاندې کښلی دی. په دې اړه عبدالشکور رشاد هم په لاندې بڼه کښلي.

,, دا قلمي نسخه د تاشکند د ختیځ پېژندنې د انستېټیوت په کتابتون کې خوندي ده، لیکونکی یې محمد حامد درانی دی. دغه لړ معلومات د تاشکند د خطي کتابو د کتلاک تر ۲-۱۵۹۴ نمبر کتاب لاندې راغلی دی، د دې قلمي زیات ارزښت دا دی چې لیکونکی یې خپله د احمد شا بابا معاصر دی او دا نخسه یې په خپله د احمد شاه بابا په ژوند کې لیکلې ده. د دیوان کار یې په ۱۱۶۳هـ ق کې سرته رسیدلی دی او احمد شاه د دیوان په پای کې داسې ویلي دي.،،

,,کتاب ختم په دوشنبې
موږ به څو تاسي دلې

په وروستی ورځ د روژې
هزار صدو شصت و سې،،

(عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۲۵ او ۱۰۵ چوپړی)

احمد شاه بابا یوه امپراتور وو، هر انسان امپراتور جوړي دی نه شي، امپراتور الله ج موږ ته ډالۍ او رحمت را کړی وو، الله دې تل موږ ته داسې ډالۍ او رحمت را ډالۍ کړي چې له سوري لاندې یې زموږ وګړیو ته ودنه، هوسانیه، او بډاینه و کړي. دا یې زما د زړه شعر دی، بابا یوه مېړمن له هند څخه وه، که دا شعرونه نه وای موږ بې غوره به چېرته له دې خبر وای چې په ایران او هند مو نغارې وږي او زوره وره باچاهي مو پرې کړې.همدا د لرغوني پښتو شعر کښلې بڼه په لاس را کوي. بابا دلته په دې شعر کې. کره ترښتې او وی کره کښلې دي: لکه: ,, خوښ، شنه، ښامار، غاښ، شوه، ښکاره، ښو، شوه، نه شي، پښېمانه، شوه، نه شته. ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۳۷ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړی).

نن بیا هسې د ګلزار په ننداره څم | چې له یاره سره خوښ هم کناره څم
توري سترګې سره لبانو و شنه خالونه | ستا د لب په میو مست و مستانه څم
مسته درخته د چندن زلفې ښامار دي | رقیبان که غاښ چچي سر بریده څم
هله لاندې تر هاتي اوس یې موت یم | چې دا فتح مې روزې شوه نن ښکاره څم
چې رقیب د رقیبانو خدای پنا کړ | په تولې د ښو یارانو همواره څم
چې بر کړی مې خدای لاس پر رقیبانو | ترو به زه د هند پر لور په تما شه څم
چې د هند د ملکو فتح مې روزې شوه | نور ایران لره په توغ په نغاره څم
پر دا ګړې داد دې خدای نه شي پښېمانه | تر نګین مې ایران لاندې شاهانه څم
معشوقې د ایران ډېرې تورکې شوخې | خدای چې راکه تورکې هند ته دوباره څم
زه تسخیر د ولایت د خدای په دا کرم | په مدد د حبیب هره خوا تازه څم

٦:. محمد حامد دوراني (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورد دی. (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنی ,۱۵. ، کښه څېرکي یا برخه کې د ژ(ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۹.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۹.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ژ کې:

۱. څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۲۱
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: عبدالباري جهاني
٤. لیکی / لیکنه: یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې
٥. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۵ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ٥۱
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۲۲
۸. ټپې Ṭapé: ۱۸
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۱
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱۸
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۱
۱٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۹

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanà (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځځه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۸

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanà (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۶

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :. xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanä (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Ṭikéy

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Ṭikéy

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Ṭikéy

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Ṭikéy

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Ṭikéy

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی :Ṭikéy

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanä (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy ۲

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy ۵

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy ۴

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, ar, baxtawará, ډیرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۰۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۵۱

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښـېله (حکمي قافیه) کچه: ۵۱

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۱۱۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۵۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۵۱

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوږه غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۱

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۱

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، سټربل، اوسټربل، پارنویکي، بلنویکي، اندیښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۶۴۲

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۳۷

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. په بشپړولو يې اثر

د غوښتنو تول تال ګڼه او کچه يې نېغه اړېکه له ارزښت سره لري.

د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د غوښتنو ډېروالی: د دوی د ارزښت ټاکلي ګڼه يې د غوښتنو د کچې ډېروالی دی.

بېلګه يې داسې په پوښ کې کېږي او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

۱. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د يادونکو او ويونکو د شمېر ډېر والی د دې سبب ګرځي چې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په غوښتنو کې هم ډېروالی راځي او په بشپړولو يې اثر غورځوي.

۲. د وګړو مينه او خوښونه له لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو سره د پښتو ژبې له شعرونو په غوښتنو کې ډېر والی راولي.

۳. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو يادول او کښل په وګړو کې د زده کړې او ليک د چټک پوهاوي سبب کېږي.

٤. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو يادول او کښل په وګړو کې د خپلې مورنۍ ژبې د ودې او پرديو ژبې مخ ډېکولو لمن غوړوي.

٥. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ چې خوک ښه ليکي او د پښتون پښت، اوبپانو، ليکيتون او يا برېښليک ليکيتون ته يې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ وګړي ترې ګټنې اخستلی شي؛ د ليد او لرليد د بريا جوګه يې ګرځي؛ که جغات په يوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او يېبره يا ثمره به يې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې يوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بريالتوبونو په فضايي ستيشن لوري ته ورځي او خپل تمځای يې جوړوي.

٦. ناکره کښل، ليکل، ويار (عيبونه) او تېروتنې په پښتو کښلو (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) په بشپړولو يې ناوړه اثر غورځوي. ويار (عيبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نيمګړی دی، هر تن چې څه کړي دي او کوي يې، ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، خو ليکنې او ليکي يې کښلي دي چې ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، که ليکنې يا کښلي يې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوخ کې کړي شيان نه درلودل. ځکه وايم چې څه يې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ يې کښلي نه وی، نو بيا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښل غوره دي، بابېزه (نا ځېزه) ده چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړی په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

۷. په نوي عصر کې که کښلې ویار (عیبونه) او تېروتنې و لري او په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رټ لنډېږي ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به یې یېبره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه ګټنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوې ټکنالوژۍ په نویو کړنلارو سره ترې ګټنې اخېستل کېږي.

د ۷ اووه واړو د غوښتنو کرښه ښی لورې ته ځای بدلوي.

ځېره ۶. ۲ الف د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښی لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: دانې)

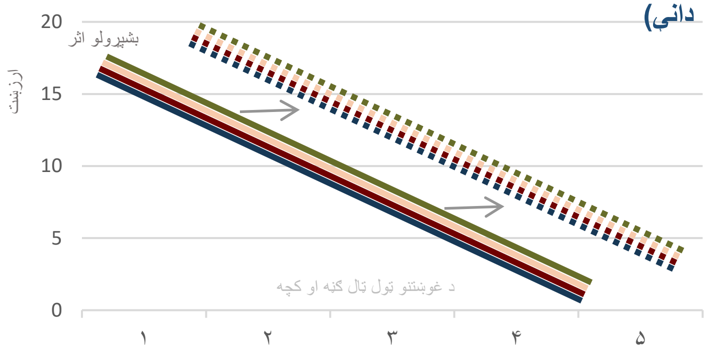

ځېره ۲.۶ الف د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښی لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: دانې)

د غوښتنو تول تال ګڼه او کچه یې نیغه اړیکه له ارزښت سره لري.

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو کمښت او کمتون: د دوی د ارزښت ټاکلي ګڼه یې د غوښتنو د کچې ډېروالی مخالف یا برعکس دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره بڼه چې د پښتو ژبې سره تمبلي، سوپې زده کړې، بې غوري، بې پامي او ناګڼليتوب په غوښتنه کې کمښت او کمتون راولي په دې خاطر چې د پښتون پښت هر دښن د پښتو ژبې د تم کولو او د خپلې ژبې را زوکړه کول کوي.

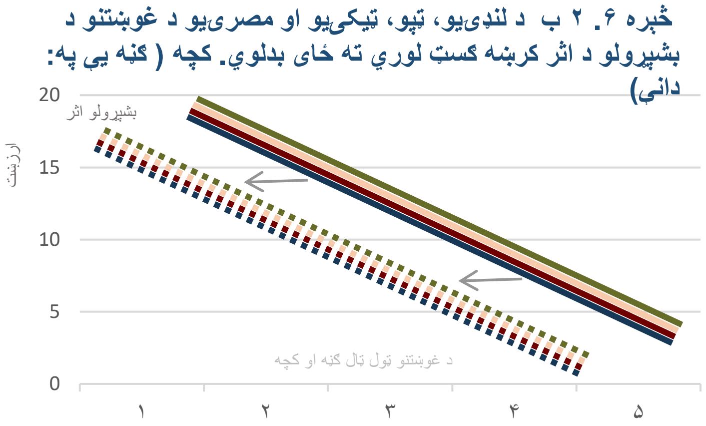

ښېره ۳.٦ ب د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه ګست لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داني)

د ځای بدلون د غوښتنو او وراندې کولو په کرښه کې هغه څه چې موږ یې غوښتنه لرو اغېزه کوي او کې دی شي د کرښې په لورو او غوښتنو د ځای د تګ سبب شي چې په لاندې بڼه دي.

۱. د هڅو د بدلون د ښمن د ژبنی‌یو تعصبونو د سرچینو له پاره
۲. د خپلو ژبو او بېل ژبو د ګټو له پاره
۳. د ښن د ټولو ګړنو سره په ورته بڼه کړنې کول
۴. د راتلونکي پرمختګونو له پاره هېلې او غوښتنې، د وراندې کوونکو ګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی

د پښتو لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی سر لیکه د دې پېله ساده برابروي دا چې د پښتو لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه د نورو ژبو په ژباړنې کې نه شته. او نه په نورو ژبو کې د پښتو ژبې په شان خوندور خوږوالی لري.

لکه: الله ج د نوم غونډلې سبحان الله، الحمد الله، الله اکبر، عظیم، عزیز، رحیم، رحمن، .... چې په پښتو ژبه یا بلې هرې ژبه کې یې ژباړه راوړو لکه:. پاک دی الله، ستاینې الله لره دي، الله لوی دی، ستر، قوي، رحم کوونکی، رحم لرروونکی، ... . دا پښتو ژبې ته مې ژباړلې نومونه دومره وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري او په نورو ژبو کې هم نه شته. لکه څنګه چې په خپله په دې سبحان الله، الحمد الله، الله اکبر، عظیم، عزیز، رحیم، رحمن، ... عربي نومونو کې وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه شتون لري خو پرته د خپلې ژبې په ژباړه یې پوهېدل هېڅ دي، ځکه بر پرې پوهېږي.

دا ځانته الهامي مانا او په رازونو پوهېدونکې او له هغه سره په اړیکه کې، پرې انسان پوهیدلی شي. د اصلي غونډلې غښتلی روح پېژني، هر انسان چې هغې پوهې ته ورسېږي چې ټول سره په پاینې فکر کې یوه تمځای باندې ګډېږي. بیا د دې نومونو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه چې د پینې ژوې یې په لنډ لیدی مومي او څنګل ورته سروېږدی کوي.

د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېیلم چې ګټنې لري. خو خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

دا نور هر یوی پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. د نورو ژبو ژباړه او په هغو ژبو کې مانا، نه خوندور خوږوالی، نه وزن، نه لفظي او معنوي مانا، نه دروندوالی او نه اغېزه، د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ,, نخواهم مرک، چشمم باز بکذارید، ای مردم! * که روحم انتظار دیدن آن بیوفا دارد.،، (محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپړی)

۲. ,, اګر خود عاشقی ز آتش نمیبود* در آتش پس چرا پروانه میسوخت؟ ،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپړی)

۳. محبوبم در زین بسویم خم شد، بر نوک پنجه ایستاده با و بوسه میدهم.

My beloved bent himself down to me from the saddle; I will give him a kiss on tiptoe.

(عبدالروف،۱۳۳۷لېږدی، ۱۴ چوپړی)

۴. ,, میرے هاتھ سآ پهول پانی میں بہہ گیا
اے غم شریک یار پنگھٹ کے کنارے هی ڈیره ڈال دو،،

(عبدالروف، ۱۳۸۷ لېږدی، ۷۶ چوپړی.)
او داسې نور.....

الف.
ستړګې مې مه پټوئ، خلکو!
روح مې معطل دی، بېوفا جانان راځینه.
ب.
که مینتوب له اوره نه وی،
پتنګ به ولې شیرین ځان په اور سواځنه؟
پ.
جانان په ځین کې راته کوږ شو
د جستو څوکې لکوم خوله ورکومه
ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګل مې له لاسه اوبو در ووړ
په غم شریک لالیه نیسه ګودرونه

د ډانګ پیلی وینا خاوند په شان دا په سپینه وایم او کره یې بوروم چې هېڅ کله به پورتنې ګڼې ۱.، ۲.، ۳.، او ۴. چې د الف، ب، پ، ت ابېڅې ټپې او لنډیو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، لکه: د الف. ټپه او د ب، پ او ت ابېڅې لنډی چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. که د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ژباړې غونډله خپله د ژباړن مورنی ژبه او یا علمي مسلکي ژبه هم وي. خو خپله چې خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا، څپېزې او زورنې مېچه، دنی سکالو، ترنګتوک، دروندوالی او اغېزه چې په خپله پښتو ژبه کې شتون لري، دا اصل چې هر څومره پرې نږوال ادیبان وکښي د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ژباړې غونډلې په لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

۱. لکه څنګه چې پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام وایي ,, زه ادعا نه لرم چې د ژباړنې له عهدې نه پوره بریمن راوتلی یم. زه د ژبپوهنې او ادبپوهنې د یوه دقیق او کنجکاو زده کوونکي. په توګه د خپل کار په نیمګړتیا وو پوهېږم. ما په ژباړنه کې، تر هغه چې مې کولی شول، د مطلب روح خوندي ساتلي دي، خو د هر بیت وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې او زیاتوالې په هره پارچه کې څرګند دی... ،، (محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ننتوزي ی چوپړی)

د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام په اند کې د هرې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری ژباړه کړې، د مطلب روح یې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې او زیاتوالې په هره پارچه کې څرګند کړی دی.

دا کړنه یې ډېره د ستایلو ده چې څه خو یې کړي دي که هېڅ څه یې کړې نه وی نو هېڅ به د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره شتون نه درلودل. د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره د هغوی په ژبه کې ژباړه د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو اصلي روح نه شي په ډاګه کولی، مګر د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېیلم چې ګټنې لري. خو خوندور خوږوالی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزن، لفظي او معنوي مانا، څېړنې او زورنې مېچه، دننی سکالو، ترنګتوک، دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

زه پوره لېیلم چې د پښتنون پښت ببل ژبې ځښي ګویا ډېرې یې له پښتو ژبې سره تربګنی او دښمنی لري، چې ما یې پورته په خلورو ګنو کې غونډلې کښلي دي، د پوهاوي او مطلب رسونې مانا را اخلې او د اصلي روح سپېڅلتیا او غښتلتیا یې بولې او ارزښت ورته ورکوي. د ببل ژبو ارزښت یا هره بنه لړلی ارزښت یې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

په لنډېۍ‌یو کې یې وکځۍ!!

په زړه مې ستا د مینې داغ دی،
داغ مې څراغ دی رڼایي راته کوینه.

دلم ای دلبر از ګرمی عشقت شده داغ * روشنایی دهد آن داغ مرا مثل چراغ.

اوښکې ناولې دي که ولې،
زما په خیرې ګریوان ځې لمونځ پرې کومه.

من ندانم اشک من نا پاک باشد یا پاک* ازګریبانم فرو ریزد بر آن خوانم نماز.

د لیرې مرم د نېږدې سوځم،
زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه.

میمیرم از فراق تو، میسوزم از وصال* دیوانه ام، توان خود از دست داده ام.

له پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام سره سم. لکه څنګه چې راپور شوي د هغه په واسطه چې د ژور پام کونکي په بڼه هغه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ، ,,؛ ندایه ,, ! ,,؛ پوښتنې نخښه ,, ؟,,؛ او ټکی ,, . ,, کارونه اړینه بولې او په خپل لیکي کې کښلي دي. ما هم پرې سرخوځولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ته په دې سپړنه کې تر ټولو ستر نادره او هېښونکي راته په لنډۍیو، تپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په هره مسره کې لیک نخښې(Punctuation)

بې له تورو نه یوه شمېر علامې، ټکي او نښې شته، چې د لنډۍیو، تپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په لوستلو کې دخل لري او هرې مسرې یوه جمله یا کلمه د اشتباه او ابهام څخه ژغوري.

یانې د دغو نښو اوټکو په لیکلو سرې پوهېږي، چې په کوم ټکي باید ودرېږي او کومه جمله یا کلمه په بلې پورې و تړي. د تعجب، نوا، پوښتنې، خطاب او نورو کیفیاتو څرګندونه په همدغو نخښو اوټکیو کېږي. چې د لنډۍیو، تپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په لیکلو کې ډېر غوره والی لري.

د دې له پاره، چې د لوستونکي سره د لیکنې په برخه کې پوره مرسته شوې وي، د لنډۍیو، تپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د هرې مسرې د اواز ټېټوالی او لوړوالی په لومړي ټوک ۱۱. سر لیک کې و ګورئ. په لومړي ټوک ۱۲. دفتنګونو په مخ لیک کې ما لیک نخښې له پخوا کارولي وي چې له دسره مې پردې کښلې سر وخوروو.

ما د ده لیکی څېړلی سپړلی دی، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه،۴۰۷ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ټولې سره ګډې دي، چې وطن په اړه یې ۲۶، پردیسي ۱۸، بېلتون ۲۲، دیدار ۲۲، پخلاینه ۱۴، مینه ۵۲، غېږ ۱۲ ، زلفې او اوربل ۱۰ ، زړه او سترګې ۴۲، خندا او خولګۍ ۵۲، وير ۱۳ ، تومت ۱۰ ، وفا ۷، ګلونه ۴۰، ګودر ۶، راز، راز ۶۱ راټولې کړې)، د اریک سیار کتابتون اداره له چاپه رمټ تېر کړی دی، مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۱۶. (۱۳۷۹ لېږدی) دی.

په دې سر لیکنه کې یې ما په ټوله کې همداسې د راټولو کړل شوې بڼې و کښلې چې زما هم ډېرې خوښې شوې او دا لاندېنۍ مې پرته له ژباړې وکښلې تر څو د پښتو لنډۍیو، تپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شئ!

▲ کابل زما، زه د کابل یم،

که سر مې لاړ شي، کابل نه پرېږدم مینه!

▲ کابل ته مه وایه چې وران شي،

په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کابل د ښو ځوانانو ځای دی،
ما د نیستۍ د لاسه پرېښو ده، مینه.

▲ کابل د ګلو ډک دی، خدایه،
زما یا دېرې د لغمان شینکي باغونه.

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې،
د ژېړو ګلو باغ په چا سپارې مینه؟

▲ جانانه، څه الله دې مل شه!
زه پښتنه یم، ستا پر پټ به ناسته یمه.

▲ د لوې لارې مسافره،
په دیدن موړ شوې، که مخ بیا دروړومه؟

دا یې د لیکي انځور دی.

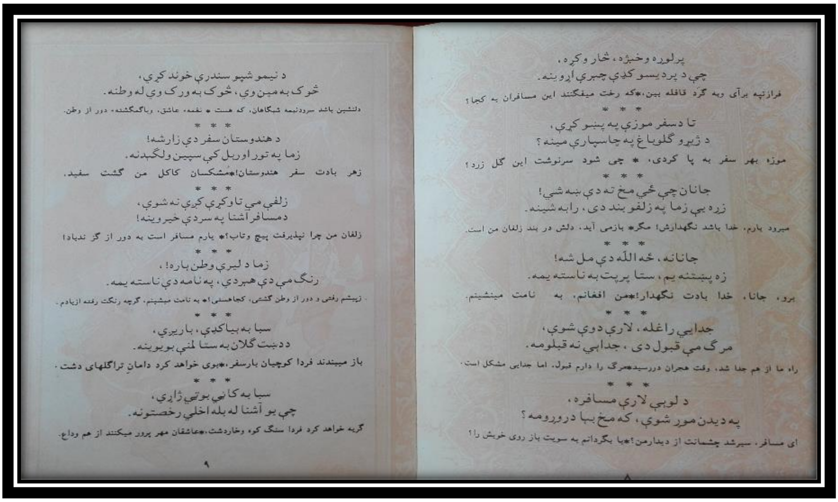
پرلوره وخبږه، ځار وکړه،
چې د پردیسو کډې چېرې اړوینه.
فرازتپه برآی وبه گرد قافله بین، *که رخت میفگنند این مسافران به کجا؟
* * *
تا د سفر موزې په پښو کړې،
د ژېړو ګلو باغ په چاسپارې مینه؟
موزه بهر سفر به پا کردی، * چی شود سرنوشت این گل زرد؟
* * *
جانان چې ځې مخ ته دې ښه شي!
زړه یې زما په زلفو بند دی، رابه شینه.
میروی یارم، خدا باشد نگهدارش! مگر* بازمی آید، دلش در بند زلفان من است.
* * *
جانانه، څه الله دې مل شه!
زه پښتنه یم، ستا پرپټ به ناسته یمه.
برو، جانا، خدا یادت نگهدار!*من افغانم، به نامت مینشینم.
* * *
جدایي راغله، لارې دوې شوې،
مرګ مې قبول دی، جدایي نه قبلومه.
راه ما از هم جدا شد، وقت هجران دررسید*مرگ را دارم قبول، اما جدایی مشکل است.
* * *
د لوېې لارې مسافره،
په دیدن موړ شوې، که مخ بیا دروړومه؟
ای مسافر، سیرشد چشمانت از دیدارمن؟*بیا بگردانم به سویت باز روی خویش را؟

۸

د نیمو شپو سندرې خوند کړي،
څوک به مین وي، څوک به ورک وي له وطنه.
دلنشین باشد سرودنیمه شبگاهان، که هست * نغمه، عاشق، وبا گمگشته، دور از وطن.
* * *
د هندوستان سفر دې زار شه!
زما په تور اوربل کې سپین ولګېدنه.
زهر بادت سفر هندوستان!*مشکسان کاکل من گشت سفید.
* * *
زلفې مې تاو کړې کړې نه شوې،
د مسافر آشنا په سر دې خیر وینه!
زلفان من چرا نپذیرفت پیچ وتاب؟* یارم مسافر است به دور از گز ندبادا!
* * *
زما د لیرې وطن یاره!،
رنګ مې دې هېر دي، په نامه دې ناسته یمه.
زیشم رفتی و دور از وطن گشتی، کجاهستی!* به نامت میشینم، گرچه رنگت رفته ازیادم.
* * *
سبا به بیا کډې، بار یږي،
د دښت ګلان به ستا لمنې بویوینه.
باز میبندند فردا کوچیان بارسفر،*بوی خواهد کرد دامانِ تراگلهای دشت.
* * *
سبا به کاڼي بوټي ژاړي،
چې یو آشنا له بله اخلي رخصتونه.
گریه خواهد کرد فردا سنگ کوه وخاردشت،*عاشقان مهر پرور میکنند از هم وداع.

۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام،(۱۳۷۹ لېږدی)، لنډی ها (پښتو لنډی او د هغو فارسي ژباړه)، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د مونډلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۳ انځور)

۲. د عبدالروف بېنوا په لیکي لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د مونډنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب کې زده کړه داسې ښه یې، ما څېړلې سپړلې، د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه یې کښې لیېلم چې ګټنې لري.

خو خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکی یو او مصری یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

دا نور هر یوی پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. ور وګرځئ مل شوي ۷. څېړکي ته.

,, سپوږمیه سر وهه راخېژه

زما لالی د لویو غرو مزل کوینه ،،

ای مهتاب! بشتاب و برآی،

محبوب من بشب های تار درکوهای بلند سفر می کند.

O, Moon! Hurry and arise; my beloved is travelling through lofty mountains.

(عبدالروف، ۱۳۳۷، ۵۳ چوپړی)، (محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

لانديې ټپه او لنډۍ یې زما په زړه پورې دي. د عیبونو او تېروتنو له پاره یې مل شوي لېکه په ۶. څېرکي کې و ګورئ.

نو زړه قاضي شو وېش یې و کړه

د مینې غم دی په تقسیم به یې کالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که په میوند کې شهید نه شوې
زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

د عبدالروف بېنوا د ليکي انځورونه ما په خپله پرې کړي دي او لاندې يې د ۳۵، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځورونه کټ مټ وګورئ.

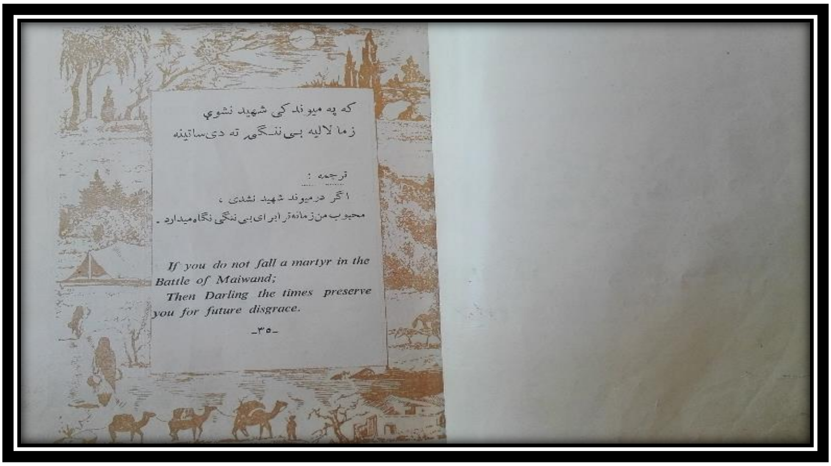
که په میوند کی شهید نشوي
زما لالیه بی ننګی ته دی ساتینه
ترجمه :
اگر درمیوند شهید نشدی ،
محبوب من زمانه ترا برای بی ننگی نگاه میدارد .
If you do not fall a martyr in the Battle of Maiwand;
Then Darling the times preserve you for future disgrace.
-۳۵-

۸:. لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندني ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵چوپړي انځور.
* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۴ انځور)

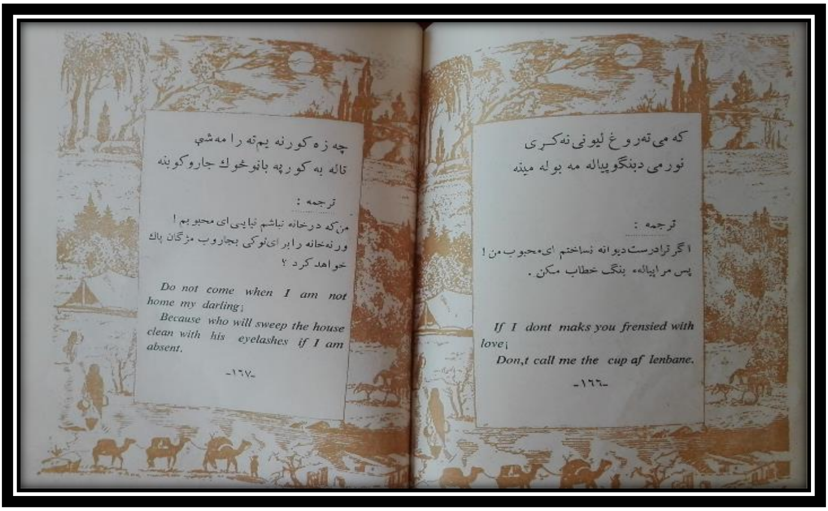
که می تهروغ لیونی نهکړی
نورمی دبنګو پیاله مه بوله مینه
ترجمه :
اگر ترادرست دیوانه نساختم ای محبوب من !
پس مرا پیاله بنگ خطاب مکن .
If I dont maks you frensied with love;
Don,t call me the cup af lenbane.
-۱۶۶-

چه زه کورنه یمه را مه شې
تاله به کور په بانو خوک جاروکوینه
ترجمه :
من که درخانه نباشم نیایی ای محبوب من !
ورنه خانه را برای تو کی بجاروب مژگان پاك خواهد کرد ؟
Do not come when I am not home my darling;
Because who will sweep the house clean with his eyelashes if I am absent.
-۱۶۷-

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه ټېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۵ انځور)

د عبدالروف بېنوا پورتنی لنډۍ نومي لیکی زموږ وطندار ملکري اسدالله دانش په زیار، د دانش خپرندویه ټولنې مشر په زورنه، د نوې زیاتونې د اردو ژبې له ژباړې سره پښتو لنډۍ لیکی په کال ۱۳۸۷ لېږدي کې له چاپه سلامت تېر کړه او د کندوز ولایت د ربدي ګل مشاعري په ویاړ د چاپ په پساله پسولې.

د عبدالروف بېنوا د لیکي دوېیم چاپ انځور ما په خپله پرې کړی دی او لاندې يې د ۷۶ او ۷۷ چوپړي انځورونه کټ مټ وګورئ. چې درې واړه ژباړې يې په اصلي لنډۍ روح سپینې ته باستلی، د هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه يې کړې، د مطلب روح يې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره يې لفظي او معنوي کموالی او زیاتوالی په هره پارچه کې څرګند کړی دی.

دا کره بوږوم چې هېڅ کله به لاندینۍ ۷۶ او ۷۷ چوپړي لنډۍ‌یو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري.

لکه: نوموړي چوپړي لنډۍ چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

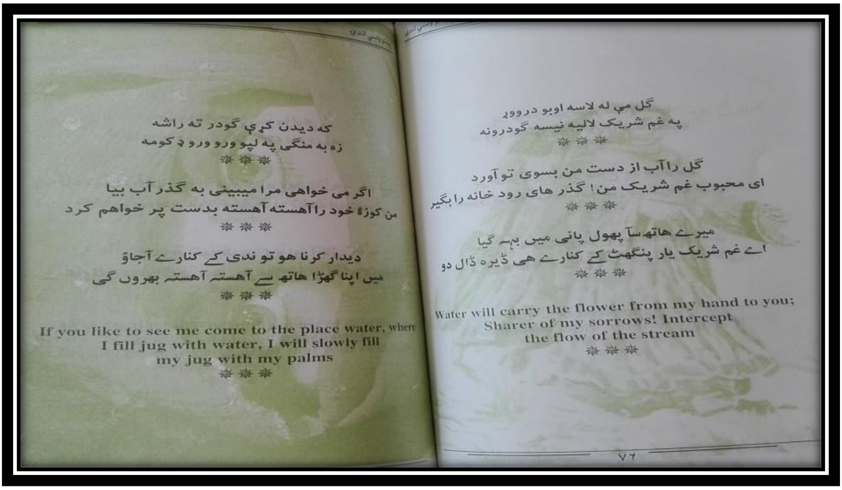

۱۰:. دانش خپرندویه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهیم شریفي کړې او تاج الدین يې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدی) له چاپه ټېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۶ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, په تاريخي بنه چي زموږ په لاس کي راغلي دي. هغه په دوېيمه ګڼه د جنګي او سرلوړی (حماست و افتخار) شعرونه دي چي د يوولسم لېږدېز پېړی څخه وراندې چي له هغې ورسته پټه خازنه زموږ لاسته په ليکلي بنه راغلي، له ۱۱۰۰ لېږدي څخه وراندي هغه د امير کروړ جهان جنګي شېر او د بابا هوتک جنګي شېر چي مېړانه او ملي قوت قوه په کي په پوره بنه شتون لري، په همدې بنه زموږ په ولس کي له لرغونو وختونو څخه سرخندنه، مېړانه او ملاتړ د پهلوانانو، د وګړو د غرور او لويي وو، له ملي شعرونو سره، د ځوانانو مېړانه او غيرت تل مېرمنو ستايلی دی او د دوی په ځوانی يي غرور کړی دی.

په دي ملي لنډی کي خومره هڅونه شتون لري. لاندېنی کښلي او انځور يي وګورئ.

جانان مې تپ پر تېر و خوړ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کي ګرځمه

له سپيني توري نه دي ترپلود
پر بېګانی در کړي خوله پښېمانه يمه ،،

(عبدالحی حبيبي، ۱۳۳۹لېږدی، ۲۷۶ چوپړی)

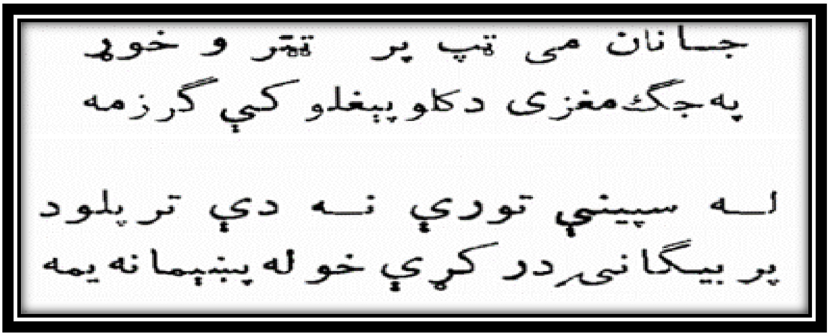
جـانان مې تپ پر تېر و خوړ
په جګ مغزی دکلو پېغلو کي ګرزمه
لـه سپيني توري نـه دي ترپلود
پر بيګانی در کړي خوله پښېمانه يمه

۱۱:. عبدالحی. حبيبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېيم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.

* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورېد دی. (# ۴۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د افغانستان په ټولو خوندي ځایونو یا ساتنځاینو، موزیم، یا ملي ارشیف کې د ساتلو شوو کښلو او لیکو زېرمه ځکه دومره شتون نه لري، یا هېڅ نه شته. ځکه چې زموږ په تاټوبي باندې مېرڅمنو، دښنو په وار، وار تړاکې، شخړې او جګړې مخزېږدي څخه وراندې راوړي هر څخه یې تالا، ورک او سوزولې دي. ځکه مو په لیکیتونو کې خپل کتابونه شتون نه لري هغه لیکي چې زموږ خپل دي او زموږ د وګړو له آر پورې تړلې دي. چې د پردی‌یو له ناوړه نیتونو او دسیسو څخه پاک دي چې له موږ سره تاریخې تربګنی لري. که هغه پر موږ پښتنو پورې تومبونی هم کړي هغه زموږ کیدلی نه شي. ځکه چې څوک له موږ سره دښمنی لري هغه زموږ ښه چېرته وایي.

د هغوی جغات (کوښښ) دا دی چې موږ په پښتو ژبه رسمي لوست، رسمي لیک او رسمي یادول و نه کړو، د هغوی ژبې یادې او ورته درناوی و کړو، د هغوی د ژبې ویکي یا لغاتونه په خپله ژبه کې و کاروو. دري ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پیخلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دې په دري ژبه وي.

عربي ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پیخلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دې په عربي ژبه وي دومره د ژبې شرک دي پښتنو کې پیدا کړي، چې الله مه کړه داسې پام کوي چې د پښتنو بر رب په پښتو ژبه نه پوهېږي او یوازې په عربي ژبه الله علم لري او پوهېږي. همدا سبب دی چې د لیکلو دود یې له پښتنو څخه اخستی دی او له یاده د یادولو نغوتنه او تمبونه ورته کوي. چې په دین او پښتو به سر ماتي وي، خو یوه ایت او یوه کره پښتو غونډله به نه شي لیکلی. تا پاتیشونې پوهه تېر رښتنی اسلامي واکمنی چې له عربو موږ لورې راغله نو یهودیانو چې له عربستان سره ۴۲ کیلومتره نږدې ګاونډیتوب سرحدي پوله لري. ورته یادونه و نه وکړه چې اسلام مو له متیو لاړه د اجمو شو، پوهنتونونه د هغوی شو، ځمکپېژندنې هغوی وکړي، ریاضي او فزیک او پوهې لاس برې شو، د واکمنۍ دود او عادلنه وګړو پندونه یې خپله کړې ده، تاسو هغوی په دین لیکلو، پوهولو او ابېځو په لیکلو پوهه ورکړه. د دوی ټولنه پوهګړې شو په دین له تاسو څخه او تاسو ته بداینه او ځواک په لاس نه درځي د اسلام. نو عربانو ورته و ویل چې موږ څه و کړو، یهودیانو ورته و ویل. چې د اسلام لیکلو پوهه ترې واخلئ، د الله کتاب ورته وایئ چې لیکي دې نه یادې دي یاد وي، د الله کتاب لیکلو پوهه دې په کوشنی‌یو کوشنی‌یو برخو و ویشئ، چې په یادو یادولو سره د لیکلو پوهه له منځه ځي او تش په پټو سترګو یادول دوی هېڅ بداېه پوهګړي کېږي نه. اسلامي پوهان یې و وژنی، کتابونه او لیکنې یې و سوزوئ، په منځ کې یې ببلوالی پیدا کړئ، تیل موږ ته را کړئ او بیت الله ودانی درته موږ ودانه وو.

د الله کتاب راتللو په پېر د الله د کتاب لیکلو پوهه او امر د هغه استازي کړی و، خو اوس په بېلیونونو ټوکه له چاپه سلامت تېرېږي، له یادو (په پټو سترګو لوستل یې هېڅ ګټنه نه لري) چې پرې لیکلو یې پوی نه شي پرې نه پوهېږي. په ورته بڼه د پښتو کړنې پېیلې لیکل هم همداسې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. د پښتو ژبې لهجه

پښتو ژبه يوه ده، او په يوه بنه کښل کېږي، ,, نن ورځ کې زما ژبه ۳۱ يوه ديرشتمه ليکه کې دی. او د نړی په ټولو (۶،۵۰۰) ژبو کې يوديرشتم روڼ ځای لري، چې له دې ټولو ژبو څخه (۲،۰۰۰) ژبې داسې دې، چې له (۱۰۰۰) څخه لږ کسان پرې خبرې کوي، دا هم په څرګنده ټول په علمې بنه د نړی ژبپوهانو څېړلي دي، ۶۰ مېليونه وګړي پرې خبرې کوي او ۶۰۰،۰۰۰ شپږ سوه زره وييکي لري ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۶۲ چوپړی)

ليکوال ټول افغانستان خو واري لېدلی، د روشن مخابراتي شبکې اسانتياوې مې په لومړيو شيبو کې له ښارونونه نيولې تر درزنی سيمو پوري برابر ولې او له سپين ږيرو او مشرانو سره به مې د مخابراتي شبکې ځای پر ځای کولو کې د شخړو په لمنځه وړلو کې هم ګډون کوو.

چې د پښتون پښت ببلا ببلو ټبرونو او وګړو د پښتو ژبې لهجه کې ځېنې پښتو ابېځې بل د پښتو ابېځې ته اړوي، د بلې ژبې وی خپل پر پښتو ابېځې راتپې او په پښتو کې د کانسونينټو کلسټرونه په ببلا ببلو بڼو هم په کې ماتوي.

له نوي ليکدودي سمون سره، سره بيا هم لوستونکی اړوځې، د وړاندې وروسته توکيو له مخې يې سم ولوستلی شي. لکه: شو او شول، د سو او سول په لړ کې چې د ويونکيو د ډېري د آر پر بنسټ د سو او سول په واړاندې کره ارزول کېږي، او د وې ,, و ،، ابېځی يې، يې ,, ي،، ابېځې ته اړوي، اي ,, ا، الف،، ابېځی يې، يې ,, ې،، ابېځې ته اړوي، او وايي يې مګر ليکي يې په کره بڼه.

اوړون ، اوړ + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لوېږي. ناکره بڼه يې
يېړېن، يېړ + کېدل + يېړېدل دلته هم د ون توکی لوېږي.

زما خپله مصرۍ چې له خپل ليکي څخه مې راخستې، ا. کره بڼه يې دا ده.

▲ ,, ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سېمه يې ساری نه وينمه ،،

(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. نا کره بڼه يې دا ده.

▲ ستا له اوبشتو سترګو جار سم
په دا زرغونه سېمه يې سارى نه وينمه

۳. نا کره بڼه يې دا ده.

▲ ستي له يېبشتو سترګي ځير شم
په دي زرغېنه سېمه يې سيرى نه يېنمه

که چېري تاسو په کره بڼه په زېر سره هر يوه ويکي ته غور شئ چې په لحجو کې اوړي دا لاندې بڼې يې په پام کې ونېسئ، د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې به په کې توپيرونه و مومئ ولې په کره بڼه کې کره راځي. بېځايه بدلونونه په کې نه راځي، ولې تاسو ببا په ټولو لحجو باندې سره پوره خلاصېږي او سر ور ته په لېځې سروېږدی کوئ.

۱. لومړی:. الينګاري

شي (ش)، سي (س) لولي
وشو ته وايي، و سو
ښه شو ته وايي، ښه سو.
ک ته ق وايي
شيرين کندان، سيرين قندان
ځ ته چ وايي
ځخه، چخه اړوي.
ځوکۍ ته چوکۍ وايي، ځاروکي ته چاروکۍ وايې، ځارې ته چارې، ځځبک، ځ ادغم کړې يا لنډه ببا يې چَبک وايي.
زه به ستا ځاره و کړم، زه به ستا چاره و کړم.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو کې يې کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوېیم:. کاپیساوال

ړې (ړ) ته رې (ر) وایي
کره بڼه د یوه بند
واوړه را واوړه ځولۍ دې ګلو راوړه، ګلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوړه

نا کره بڼه د یوه بند (کاپیساوال داسې وایي)
واوره را واوره ځولۍ دې ګلو راوره ، ګلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

ناوړه ته ناوره وایي
زړه ته زره وایي
ړوند سړی، سړی په زړه وینځ، روند سری، سری په زره ویني.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍیو، ټپو، تیکۍ یو او مصرۍ یو کې یې کښې.

۳. درېیم:. لوګریان

ژې (ژ) ته زې (ز) وایي
ژړیو ته زړې وایي . ژړ ته زړ وایي، ژبې ته زبې وایي،
ژر ژر راښه ته زر زر راشه وایي.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍیو، ټپو، تیکۍ یو او مصرۍ یو کې یې کښې.

٤. څلورم:. کندهاریان

ښې (ښ) ته شې (ش) یا غټ شین یا شې وایي خو لیکي یې هم داسې ښې(ښ) وایي او د ستونې په تالو کې اداکوي. ښار ته ښار وایي خو شار یې تلفظ (له خولې یې اواز اوباسي) کوي، ښه ته ښه وایي خو شه یې تلفظ کوي.
اوبښ ته اوش وایي.
پښتو ته پشتو وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځې ټپې ډېرې خوښوي، شځې ټپې ډېرې خوشوي.

ږې (ږ) ته اوږده ږې(ږ) وايي او داسې ژې (ژ) يې تلفظ (له خولې يې اواز اوباسي) کوي.

ږېره ته ژېره وايي.

کوږ ته کوژ وايي.

موږ ته موژ وايي.

کوښښ ته کوشش وايي.

ښه راغلاست ته شه راغلاست وايي.

موږ غږ نه کوو، موژ غژ يا ژغ نه پورته کوو،

زموږ د ږېرې لاندې په خره څور تېرېږي، زموژ د ژېرې لاندې په خره څور تېرېژي.

ږوب ته ژوب وايي.

پښتو زموږ ژبه ده، پشتو زموژ ژبه ده.

پښتو د سړي پخښتی کړی، پشتو د سړي پشتی کژی؛ چې سول شتی پې پوی شي.

,, ښ : دا توری ځینې پښتانه لکه (خ) یا (خ) ته نږدې تلفظ کوي او ځینې پښتانه يې د (ش) غوندې ادا کوي. نو د غه دوه يا درې مختلف غږونه چې يوه ځای او بل ځای د لهجې د اختلاف په وجه د ځينو لغاتو په تلفظ کې شته، په لیک کې د دغه توري په لیکلو دغه اختلاف له منځه تللی او د ليک يوه راز والی يې ساتلی دی.

دا توری په داسې لغاتو کې ليکل کېږي. لکه: (ښه، لوښی، اوښ) چې څوک يې يوه راز او څوک يې بل راز تلفظ کوي.

کومه کلمه، چې يوازې د (خ) يا يوازې د (ش) اواز راغلی وي، هلته دغه توري نه لیکل کېږي، لکه (ختـه، خاوره، شکه، شولې ...) په دغه اساس بايد (خندل) چې د (خنديدن) په مانا دي په (خ) ، او (شيندل) د پاشيدن په مانا په (ش) و لیکو. او (ښندل) چې د قربانولو او سرورکولو په مانا سره په پښتو (ښ) و لیکل شي، چې د درې واړه کلمو مانا ګانې و ساتو.

ږ:- د پښتو دا خاص توری هم ځینې پښتانه لکه (ژ) او ځینې يې لکه (ګ) اداکوي، نو ځکه په هغو کلمو کې لیکل کېږي، چې د لهجو د اختلاف په وجه دغه دوه آوازونه ولري. لکه : (ږلی، لږ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوړ) دغه توري هم په پښتو املا کې د لهجو د اختلاف مخه نيولې ده او د ليک يووالی يې ساتلی دی.

کومې کلمې چې يوازې د (ګ) يا يوازې د (ژ) اواز لري هلته دا توری نه ليکل کېږي او هماغه (ګ) يا (ژ) ليکي. لکه : (مالګه، ګوړه، ژبه، ژرنده، ژوند ...)،،
ملنه يا معروفه (ی) ,, ملنه يا معروفه (ی) هغه ساکنه (ی) چې د مخه توری يې زور و لري او نرم ويل کېږي. لکه سړی، ليونی، منګی، دی ،،
په فعلي يا همزه لرونکي (ئ) ,, فعلي يا همزه لرونکي (ئ) : د مخاطب افعالو په پای کې راځي، لکه : خورئ، وړئ) د امر په ډول (و خورئ، مه ژاړئ)،، غوندې وايي.

که دا ياګانې په ليکلو کې فرق و نلري نو (وړی) د (پشم) په مانا او (وړئ) د وړلو به مانا به يوه راز ليکو موږ چې دوی په لاندې ټپه کې دی،
دئ وايې چې له وړی کې چې د لکی دارې يې يا (ی) کوم اواز دی له هغې څخه چې په وړئ کې د (ئ) اواز دی ورته ډېر ورته دی.

په هر پښتون اړينه ده، ګڼلې ده، فرض ده چې د خپل د ژبې ابېڅې زده او ياد کړي، لکه موږ د عربي ژبې ابېڅې يادوو، د انګلېسي ژبې ابېڅې يادو وو، د روسي ژبې ابېڅې يادوو او د بلې هرې ژبې له وينګونو (غږونو) سره. زموږ د خپلې پښتو ژبې ليکلو، لوستلو، روزلو او ښوولو له پاره اړينه ده چې ابېڅې يې زده کړو، تر ټولو ناوړه يې داده چې کره پښتو يا يوه پښتو يا سوچه پښتو چې په کومه بڼه ويل کېږي يا غږ ورکوي ابېڅې نه وايو. چې دا ټول په لاندې بڼه دي، اړين يې بايد زده کړو لکه:.

▲ صورت زما واک يې د بل دی
خدايه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک يې د بل دئ
خدايه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ خاونده بيا دې ماخوستن کړ
د نارضا کټ نه مې ربړدي اندامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده بیا دې ماخوستن کړ
د نارضا کټ نه مې رېژدي اندامونه

:قې ,, ق ،، ته کې ,, ک ،، وايي او کې,, ک،، ته قې ,, ق ،، وايي.
کره بڼه: کلم (لیکاڼی) په کندهار کې کښل کېږي
ناکره بڼه: قلم (پرې) په قندهار کې کښل کېږي.
کره بڼه: شیرین کندان تا و خوږه او کاب (نالبکی) دې پر ما تاوان کړه؟
ناکره بڼه: سیرین قندان تا و خوږه او قاب دې پر ما تاوان کړه؟
کره بڼه ټپه:.

د کندهار انار پاخه شو
د ثمرکند توتیان راځي شیرې یې خورینه

ناکره بڼه ټپه:.

د قندهار انار پاخه سو
د ثمرقند طوطیان راځي شیرې یې خورینه

۵. بټیکوټ او ترې لاندې دېری سیمې تر پېښوره بیا

حې (ح) ته بې تکې خې (خ) وايي یا خې ,, خ ،، ته حې ,, ح ،، وايي..

کره بڼه یې:. پلار یې زوی ته په غوصه و ویل :- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه منې، یخې یخې مالټې خورې بیا نو ټوله شپه ټوخه، ټوخه ټوخېږې!!؟
ناکره بڼه یې:. پلار یې زوی ته په غوصه و ویل:- زه تا ته حر ښکارېږم چې حبره مې نه منې؛ یحې، یحې مالټې حورې بیا نو ټوله شپه ټوحه، ټوحه ټوحېږې!!؟
زبیح الله حلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه یې نه وه.
زبیخ الله خلوا په سې مسجد ته لاړه حو په برحه یې نه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدایه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دی

حدایه نور واحلې دا بې واکه صورتونه

٦. خوستیان :

وې (و یا واو) ته یې (ې) وایي.
خوست ته خېست وایي.

د خوست پوهنتون بنسټ د تاریخ ډاکټر پوهاند شهسوار سنګروال نیازي په پېښور کې د افغان پوهنتون په نوم جوړ کړی وو.
د خېست پې هنتېن بنسټ د تېریخ ډېکټر پېهېند شهسېېر سنګرېیل نیېزي په پېښېر کې د یفغان پې هنتېن په نیم جېړ کړی یې.

کور ته کېر (کېر ویل هېڅ باکه نه لري. ځکه د پښتو ژبې ویکی دی، په دري ژبه کې غینړ یا د نر زردکه، د نر سامان یا د تناسلي اله ته وایي خو دري بیله ژبه ده. داسې ډېر ویکي د بیلو ژبو شته چې په نورو ژبو کې بیلا،بیلې مانا وې ورکوي. ځکه زمونږ په ژبه کې هېڅ باکه نه لري) وایي.

کور پر کور به دې و ګرځوم، که چا ډوډۍ درنه کړه په خپل کور کې به دې کېښنوم،
کېر په کېر به دې بګرځېم، که چې ډې ډی درنه کړه په خپل کېر کې به دې کېښنیم .
کسه دا وکځه :- کسه دا بکځه

محمودا! توت لوند ده وروندہ ورونډ شي، محمېدا! تبت لېند ده برېنده برېند شي.
کسه د پاکستان یې!!؟، کسه د پېکستېن یې!!؟

لکڼ ته خو په ۲۰۰۶ زېږدي کال راغلی وي لغمانیه!!
لکڼ ته خې په ۲۰۰۶ زېږدي کال رېغلی یې لغمېنیه!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ شپک یې مه بولی عالمه

اسمان زما په ژړا اوښکې تویوینه

▲ شفق یې مه ببلی عیلمه

بسمېن زمې په ژړي ښکې تیبیینه

په لاندې بڼه د پښتو فعلونو وېش هم په لهجو کې د پام لاندې نېول په کار دي چې د روسي او انګرېزي ژبې په شان په کې غلي ابېڅې شته چې نه لوستل کېږي او یا له وۍ څخه غورځول کېږي.

بېښکې = ښکې
تیبیینه= تیبینه
وېلې – ویل کېدل = ویلیدل،
ځوړند ځوړ+ کېډل = ځوړېدل په ځینو لهجو کې ځوړندېدل هم راځي دواړه بڼې دود دي،
اوړون ، اوړ + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لوېږي.
مسکا: مسک + کېدل = مسکېدل
ژړا: ژړ + کېدل = ژړېدل
پړسوب : پړس + کېدل= پړسوب
کوڼ + کېدل= کڼېدل
لوند + کېدل = لندېدل
زوړ + کېدل = زړېدل
خاځکی : ځاڅ + کېدل = څڅېدل ،

په دې ببلګه کې هم وینو چې له ځاځکي څخه سر بېره پر ورستی برخه (کې) د پاتې برخې د منځ واول هم په زور بدلېږي او څڅېدل په بڼه پاتې کېږي.

همدا د ژبې پنځې (طبیعي) حالت دی چې ځینې یې بدلون مومي او ځیني نور په خپل حالت پاتې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، پوهنیاره آریانا حقپال، د پښتو فعلونو وېش،۱۳۹۳ لېږدېز لمریز کال۲۱۲.۲۰۹
په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بنو ماتېږي چې پورته ورته په لنډېز ډول نغوته و شوه، کانسونینټ د حذف په واسطه دا ستونځه تر ډېره حده اوارېږي. په ځانګړې توګه د دریېمې ډلې فعلونه په برخه کې چې ترکیبي فعالونه دي، په دې اړه فونالوژي د اوستاد پوهنمل جمعه ګل لورین ژباړنه، د اوستاد لورین او اوستاد اڅک دواړو په ګډه داسې ترتیب کړي دي.
،، .... په هغه مرکبو فعلونو کې چې لومړیجز یې (لغوي عنصر) یې یوه اسم یا صفت وي او دوېیم جز یې د (کول – کېدل) کومکي فعل وي.
(د پښتو فعلونو دریېمه ډله) قاعده داسې ده چې که د دغه مرکب فعل لومړیجز (لغوي عنصر) په تم کانسونینټ مختوم وي نو د (کول) د کمکي فعل لومړی کانسونینټ (ک) غورځېږي (حذ فېږي) او په دې توګه د کانسونینټونو کلسټر مات او مغولق هجایي جوړښت په ساده هجایي جوړښت په ساده هجایي جوړښت بدلېږي لکه:- پاک + کېدل = پاکېدل...،،

ما + ښېسی، زرکې، مرغۍ، او کفترې + پاخه + کړل
فاعل+ مفعول + فعل + مرستیال فعل
مرکې زه، ته، دی، موږ، تاسې، دوی خپل کړو.

▲ ما ته دې نه راکوي خیر دی
په لیونی دې راته نه کوي ظلمونه

▲ مې ته دې نه راکې خیر دی
په لیبنی دې راته نه کې ظلمېنه

رسپیا (شورویان)
د دوی ټول لاس لاندې بیا هې (ه) ، حې (ح) ته خې (خ) وایې.
مهترلام ته مخترلام وایي.
هاروون ته خارون وایي
زبیح الله ته زبیخ الله وایي

غې (غ) ته ړې (ړ) تلفظ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ته افرانستان وايي. له ټولو انګریزان سره او په هغو سیمو کې چې د پښتون پښت د دوي له اغېزې لاندې راغلي وي همدا دودی پرې ټومبونی شوی دی.

۷. هراتیان

قې (ق) ته غې (غ) وايي:

معلم کمبر (قمبر)، د کمبر (قمبر) په خلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار یې د ظفر کول (قول) اردو کومندان (قومندان) دی.

معلم غمبر، د غمبر په خلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار یې د ظفر غول اردو غومندان دی.

زما له لیکي څخه د ټیکی کره بڼه او کښلې بڼه یې. کدم (قدم) ته غدم وايي، کتار (قطار) ته غطار وايي په لاندې بڼه.

ناوی رو، رو قدم اخله
د ولس پیغلې په قطار درسره ځینه

زما د ټیکی ناکربڼه یې یا د لهجې د ویلوبڼه یې.

ناوی رو رو غدم اخله
د ولس پیغلې په غطار درسره ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي له پاره دا سپينې ته راباسم له خپل ليکي څخه د لنډۍيو کره بنه او کښلي بنه يې راخلم چي پښتو ژبه يوه ده، او په يوه بنه کښل کيږي.

▲ ,, وطن تم تول کافران راغله

ژر را پاځيږه چي جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتيږشم

غاړه غړی دي له کاله راځه مينه،،

(صفی الله، ۱۳۸۸، ۲۲۶ چوپړی)

زما د لنډۍيو ناکربنه يې يا د لهجې د ويلو بنه يې.

▲ ,, وطن تم تول کافران راغله

ژر را پاځيږه چي جوړه جهاد له ځونه

▲ د بُست له ور به زه درتيږسم

غاړه غړی دي له کاله راځه مينه،،

د دي له پاره داسي په پوخ کي کيږي چي په ۷. د پښتو ژبي لهجه يوه ده، همغه ده چي کښل کيږي او د لهجو اختلافات له منځه وړي او د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو يوه رازوالی ساتي.

په پورتنۍ لومړی غونډلي، ويکي، فالونه او وينک د لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ چي کښلي شوي دي کره بڼي يې دي، دوييمي غونډلي، ويکي، فالونه، لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ چي کښلي شوي دي ناکره بڼي يې دي. د پښتو ژبي لهجه کره همغه ده چي د لهجو اختلافات له منځه وړي، يوه راز والی يې ساتي، څه چي وايو همغه کښو (ليکو) او څه چي کښل شوي وي همغه لولو؛ پرته د لهجو له دودو، رښتو او بدلونو څخه. همدا د پښتو ژبي تاپن رښت (قانون، دودی) دی زما له پامه چي يوه پښتو کره پښتو پنځي بداڼه کوي او اوږدپيری ژوند ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ژبه

,, د باندېنۍیو او کورنۍیو ژېپوهانو د پلټنو او څېړنو په ترڅ کې دا جوته شوې چې پښتون د آریاني قوم یوه څانګه ده او دا هغه آریاني پښت دی چې څلور زره کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سیند په غاړو او شاوخوا کې اوسیدل، پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

ځینو پښتو له سامي ژبو څخه یوه ژبه بللې ده. په دې اړوند یوه باندیني پروفیسور د روسیې د اکاډمی غړی چې , کلاپورت ، نومېږي داسې ویلي دي:
,, چې ځینو خلکو پښتو سامي بللې ده. خو زما په اند پښتو یوه خالصه هندو آرین ژبه ده. ځکه چې دغه ژبه نه د الفاظو، لغاتو او نه د ګرامر له مخې سامي ژبو سره کومه اړیکه لري.،،

د کلاپورت نظر د پښتو ژبې په اړوند نورو ډېرو بهرنۍیو پوهانو هم تایید کړی دی، او داخلي پوهان هم دا نظر تاییدوي یا مني.

ځکه چې پښتو ژبه، د الفاظو، ترکیبونو او ګرامر له مخې د عبراني او سامي ژبو سره هېڅ اړیکه او ورته والی نه لري. نو پښتو یوه لرغوني او تاریخي ژبه ده، چې د نسبتي , و، په یوه ځای کېدو سره د ویدي عصر مشهورې قبیلې , پښت = پکهت، ته منسوبېږي.

د پکهت کبیله د آریاني لسو کبیلو له ډلې څخه ده، چې د ریګویدا په کتاب کې یې څو ځایه نوم یاد شوی دی.

د ,, پښت ،، کبیله د وخت په تېرېدو سره د , ون، د روستاړي په یوه ځای کېدو سره د ,, پښتون ،، په بڼه اوښتې ده.

په هر صورت دغه ملت د لرغوني اریانا په خاوره کې د پامیر، هندوکش، سپین غر، کسی غر په لمنو او د آمو، هلمند، آباسیند او نورو سیندونو په غاړو کې روښانه او ویاړلی تاریخ لري. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ژبه پښتو ده، وګړي یې پښتانه دي، ژونکي یې اریاني دي او ټاټوبی یې افغانستان دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۹ ژبه

ژبه په عام ډول سره د پوهولو او را پوهولو يا افهام اوتفهيم وسيله ده، په خاص ډول ژبه د غږيزو، او ريزو او سيمبولونو (نښو) يوه داسې کسبي او اتفاقي سيستم دی، چې د يوې ټولنې وګړي يې يوه له بله د پوهولو او راپوهولو له پاره پر ژبه راوړي او يوبل ته يې اوروي.
يا په بله وينا: ژبه په خاص ډول هغه اوازونه دي، چې انسانان يې د خپلو افکارو او خيالاتو د څرګندولو په غرض تريو ځانګړي نظم او سيستم لاندې د غږيزو غړو په وسيله له خولې څخه راباسي او په دې توګه يوه له بله سره اړيکه ټينګوي، ياني يوه بل پوهوي او راپوهوي.

دا چې ژبه لومړی ځل څنګه منځ ته راغلې ده ؟

په دې باب د علمانو تر منځ مختلف نظريات اقامه شوي دي چې د ټولو راوړل يې دلته لازم نه دي خو په لنډ ډول داسې ويلی شو چې:
ژبه له ټولنيز ژوند سره سمه منځ ته راغلې ده، داسې چې د ټولنيز کار په بهير کې لومړی د نغوتو، اشارو او ورپسې د جړوپړو او هيجاني غږونو په بڼه غږېدا پيداشوې او بيا له هغو څخه د پرله پسې ټولنيزې اړتيا په توګه ژبه منځ ته راغلې ده.

د ژبې د پيدايښت تاريخ د انسانانو د پيدايښت د تاريخ سره ټينګې اړيکې لري. او د انساني ټولنې د تاريخ د تکامل او پرمختګ سره يې سم تکامل موندلی دی او په نتيجه کې يې دغه اوسنۍ بڼه غوره کړې ده.

دا خو څرګنده خبره ده، چې لومړني انسان د پيدايښت په لومړي وخت ژبه نه درلوده، خو کله چې يې د دې ضرورت احساس کړ خپلې غوښتنې، افکار او خيالات نورو ته انتقال کړي نو د ستونزو او مشکلاتو سره، سره يې ژبه منځ ته راوړه او د ژبې د پيدايښت دغه پيښه ډېره پېچلې، د تحول او تکامل ډېره اوږده دوره يې تېره کړې ده.

څرنګه چې ژبه په تاريخي ډول پيدا شوې او د انسانانو ترمنځ د ګډون يوه پېچلې وسيله ده. ياني هغه وخت، چې انسانانو ته دا احتياج پيدا شوی، چې يوه بل ته څه و وايي د دغه احتياج له مخې غږيزو غړو , صوتي اعضأ ، پراختيا و موندله، چې په تدريج سره دغه پراختيا او برياليتوبونه پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ ولاړل، چې بالاخره د خبروکولو ننی نړی منځ ته راغله، چې دغه اوسنی بڼه او شکل د ټولنیز ژوند د اوښتون او پرمختګ ښه پایله ده، چې ژبې هم ورسره په خپل وار اوښتون او پرمختګ کړی دی.،، (محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدي ، ۱۳۸۵ل کال، بېلا بېل چوپړي).
همدا زموږ د پښتو ژبې د رغښت پل وندی دی.

۲.۹ د پښتو اصل او ریښه

کله چې سړی هغه روایات او نظریات راسپړي چې د پښتو د اصل او ریښې په باره کې په مختلفو آثارو کې راغلي دي، نو له راورتي سره دا خبره هرو مرو مني چې ,, د پښتنو د ژبې د اصل او ریښې په باره کې هم د نظر اختلاف تر هغه نه کم نه دی، لکه خپله د پښتنو د اصل او نسب په باره کې چې دی.،، (هنري، پښتو ګرامر، ۱۷ چوپړی).

پښتو چا د دېوانو ژبه بللې ده، چا سامي طبو ته ورکش کړې ده او چا په هندو ایراني طبو پورې تړلې ده. چا د هندو ایراني ژبو د سترې ونې په ندي ښانګه پورې مربوط ګڼلې ده او چا یې په ایراني ښانګه پورې. چا بیا پښتو اصلاً، د ساکانو پاسیتیانو ژبه بللې ده او چا د هندو ایراني ژبو تر منځ یوه مستقله ژبه او د اتصال کړی ګڼلې ده.

د تذکرة الملوک (تذکرة الملوک د پښتنو تاریخ دی او راورتي د خپل ګرامر په مقدمه کې معرفي کړی دی.) مؤلف وایي چې ځینې روایتونه پښتو د دېوانو ژبه بولي. دی لیکي: ,, ځینې روایتونه وایي چې افغانانو خپله ژبه له دېوانو زده کړه،
ځینې نور بیا وایي دا د کسې د غره د اوسېدونکو ژبه ده، د افغانانو دا عادت وو، چې د دغو خلکو ښځې او لونې به یې ترې بوولې او ودونه به یې ورسره کول او ځکه یې نو پښتو طبه ورنه زده کړه او خپله طبه یې چې ابراهیمی (عبري) وه، هېره کړه.،، (هنري ،پښتو ګرامر، ۸ چوپړی).

کوم مطالب چې د پښتو د اصالت په باره کې ځینې غربي مؤلفینو لیکلي دي، په هغو کې هم بعضې د تذکرة الملوک له افسانوي روایت نه وروسته نه پاتې کېږي. هنري راورتي لیکي: ,, د پښتو ژبې افعالو او ضمایر له خصوصیاتو او ځینو نورو مشخصاتو نه داسې ښکاري چې دا یوه عجیبه او لرغونې ژبه او له هرې معلومې طبې نه متفاوته ده.،، (هنري ، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, هنري راورټي وايي د دې خبرې دليل دا دی چې پښتانه اصلاً د يهودو د لسو ورکو شوو کبېلو (قبېلو) پاتېشوني (بکايا يا بقايا) دي. دی وايي کوم وخت چې دا کبيلې (قبيلې) د فلسطين په يهوديه کې اوسدې هلته يې ژبه د يوه شمېر نورو کبايلو (قبايلو) له لهجو سره ګډه شوه.

کله چې دا کبيلې (قبيلې) له خپل اصلي ملکه د هغوی دا اوسني ملک، افغانستان ته رواني وې، په لاره کې يې ژبه د ډېرو نورو ملکونو له ژبو سره هم ګډه شوه. څرنګه چې په داسې ورو، ورو کومونو (قومونو) وېل شوي وو چې له بهر سره يې رابطه او مخابره نه لرله. ځکه يې نو د هر کوم (قوم) ژبې له نورو طبو سره ببخي توپير لاره. راورټي په پای کې ليکي څرنګه چې د پښتو ژبې اساس همدغه ګډه وډه ژبه جوړوي نو له دې امله دا يوه عجيبه او له نورو نه متفاوته ژبه ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

,, کله چې راورټی د خپل ګرامر په مقدمه کې د پښتو او نورو ژبو په ارتباط غږېږي، د هغو کسانو نظريات ردوي چې وايی پښتو يوه آرياني ژبه ده او وايي چې , پښتو زما په خيال د سامي ژبو په کورنۍ پورې اړه لري.، په دې پسې هنري راورټی کوشش کوي دا وښيي چې پښتو هم په صوتي، هم په صرفي او هم په نحوي لحاظ له له عربي او عبراني ژبو سره تولې ده.،، (هنري، پښتو ګرامر،۲۲-۲۳ چوپړی).

راورټی يوه ځيرک او د ډېرې وسيعې مطالعې خاوند د انګليس سوسيس محقق و او له زړه ايراني ژبو په تېره بيا زند سره يې د پښتو نږدې ارتباط درک کړی و. مثلاً يوه ځای ليکی:

,, نن له اباسيند نه سمدستي لويديځ پلوته داسې يوه ژبه ويل کېږي چې د عباراتو او ساختمان په لحاظ له هرې معاصرې ژبې نه ببخي فرق لري او په غالب ګومان له زند، پهلوي او عبري نه راوتې ده او دا ژبه پښتو......ده ،، (هنري ، پښتو ګرامر، ۴ چوپړی.)

خو څرنګه چې د راورټي مطالعه په زړو فارسي او پښتو آثارو کې ډېره پراخه وه او په دغو اثارو کې، چې راورټی په ډېر زيات اهميت ورته قايل و، پښتانه په مکرر او متواتر ډول بني اسرائيل بلل وي وو او خپله پښتنو هم دا روايت تائيدا وه، نو له دې امله دی تر پايه له سامي ژبو په تېره بيا عبري سره د پښتو د اصل اوريښې په نږدې ارتباط کلک ودريد او ورنه تېرنه شو. سروليم جونز، د بنګال د شاهنشايي اسيايي ټولنې د موسسې رئيس، له راورټي نه پخوا پښتو له سامي ژبو سره ورته بللې وه. جونز د بنګال د اسيايي ټولنې په مجله کې په هغې يوې لنډکی او بې درنګه تبصره کې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې تاریخي لیکنې په ارتباط يې وکړه، و ویل چې ,, پښتو کلداني ژبې ته ډېره زیاته ورته ده ،، (ویلیم، اسیایي مطالعات، ټوک۲، ۱۷۶ چوپړی).

مګر د پښتنو د تاریخ او ژبې یوه شمېر څېړونکو او د ژبنیو مطالعاتو مقتدرو پوهانو له کلداني او نورو سامي ژبو سره د پښتو ارتباط په قاطعیت رد کړ او وې ویل چې پښتو له اصله یوه آریاني ژبه ده.

کلاپروت لومړنی وتلی مستشرق و، چې په کال. ۱۸۱۰ کې يې داسیایي ادبیاتو د ارشیف په اول ټوک کې دا نظریه په صراحت رد کړه چې ګوندې پښتو له سامي ژبو سره تړلې ده. ده ولیکل چې ,, د پښتو او سامي ژبو ترمنځ نه په کلماتو کې اندکترین شباهت شته او نه په ګرامري جوړښت کې.،، (هنري، پشتو ګرامر، مقدمه، ۱۷ چوپړی).

منستو ارت الفنستن، چې د پښتنو د ټولنې او تاریخ د مطالعې په برخه کې د ډېرو وچ صلاحیت خاوند و، په کال ۱۸۱۴ کې د پښتو او کلداني ژبې د ورته والي په باره کې د ویلیم جونز خبره رد کړه او وېي لیکل چې ده دوه سوه او اتلس پښتو کلمې د یوه شمېر نورو ژبو له معادلو کلمو سره مقایسه کړې. خو : ,, له دې وونه یوې هم له عبراني او یا کلداني سره اندکترین شباهت نه لاره.،، (الفنستن، چوپړی ۱۹۰-۱۹۱).

یوه بل انګریز مولف، جان ملکم، هم د فارس په تاریخ کې الفنستن ته ورته نظر څرګند کړ او وې لیکل چې ,, د عبري او پښتو یا د افغانانو د معاصرې ژبې ترمنځ د نږدېوالي هېڅ څرک نه لګېږي،، (جان، ۵۹۷ چوپړی). او د ,, برنارد ۶۵ چوپړی.،، (ډورن، ۲ چوپړی).

په یوه بل اثر کې هم چې د هرې څمکې انجیل نومېږي او په کال ۱۸۴۸ کې ببګسټر خپور کړی دی، د پښتو د سامیت نظریه په قاطع ډول رد شوې او لیکل شوي دي چې پښتو ,, د سامي ژبو هېڅ خصوصیات نه لري،، (ایسیدور، زېږدی، ۳۲۵ چوپړی).

البته یوه زیات شمېر غربي مؤلفینو او د ژبنیو مطالعاتو پوهانو نه یوازې دا چې له ډېر پخوانه د پښتو د سامیت نظریه رد کړې، بلکه دا يې هم په ډاګه کړې ده چې پښتو یوه هندو اروپایي ژبه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا هم کلاپروت لومړنی غربي محقق دی چې پښتو يې يوه آرياني ژبه وبلله او دا عقيده يې په ډېره کلکه په ډاکه کړه چې ,, پښتو بې شکه د هندو، جرمانيک طبو د ستري ډلې يوه څانګه ده.،، (هنري، ۱۷ چوپړی).

د ژبنۍيو مطالعاتو ډېر لوی عالم پاټ هم پښتو په قاطع ډول آرياني ژبه وبلله. لوونتال په دې ارتباط داسې ليکي:

,, پاټ چې بل د ده په سويه ستر دفق اللغه عالم نه دی تېر شوی، يوه شيبه هم په دې صرفه نه کوي چې پښتو د هندو اروپايي ژبو په کتار کې ودروي.،، (ايسيدور ، ۳۲۵ چوپړی).

ډورن هم د پښتو منتخباتو په مقدمه کې پښتو يوه سوچه آرياني ژبه وبلله او وېې ليکل چې ,, پښتو د هندو فارسی ژبو په لويه کورنۍ پورې مربوطه ده.،، (ډورن، پښتو منتخبات، مقدمه، ۲ چوپړی).

اما هر څومره چې د ژبې تاريخي مقايسوي څېړنې زياتره د علم حيثيت غوره کوه، د ژبو په باره کې لوستې (مطالعه) هم هغومره دکېکه (دقيقه) کېدله. د پښتو په برخه کې هم پوهانو يوازې په دې کناعت (قناعت) ونه کړ چې د هندو- ايراني ژبو په کورنۍ پورې مربوطه آرياني ژبه يې و بولي، بلکه غوښتل يې دا هم معلومه کړي چې د دغې لويې کورنۍ له کومې څانګې سره خاص ارتباط لري.

څرنګه چې په پښتو کې د هندو ايراني ژبې د لويې کورنۍ د دواړو ډلو خصوصيات د ورايه او په وفرت موجود دي، نو په اول کې چا پښتو په هندي ډلې پورې و تړله او چا په ايراني ډلې پورې.

کوم غربي ليکوال چې پښتو يې لومړی ځل د هندو ايراني ژبو له هندي ډلې سره مربوطه و ګڼله هغه رابرټ ليچ دی. ليچ په کال ۱۸۳۹ کې د بنګال د اسيايي ټولنې په مجله کې د پښتو ګرامر په باره کې يوه مضمون ,, چې په حقيقت کې په لويديځ کې د پښتو ګرامر لومړنی برخه ده. خپور کړ او د هغه په مقدمه کې يې د پښتو او سنسکرت د اصول ښيې چې پښتو په قاطع ډول د سنسکرت بڼه لري،، (رابرټ، ۱۸۳۸ زيږدی، ۱ چوپړی).

اما چا چې پښتو د هندي ژبو د يوې ښايسته وسيعې تاريخي- مقايسوي مطالعې په نتيجه کې د هندو ايراني ژبو له هندې څانګې سره مربوط و ګڼله هغه رودولف هورنل دی. هورنل په خپل هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثر کې چې د ګادي ژبو مقایسوی ګرامر نومېږي، لیکي چې د هند شمال غربي سرحد ترنهايي حدودو پورې پراکرت ژبې ویل کېږي. (خوله دې ځای نه ها خوا پښتو او کافري ژبې پرتې دي.) دی خبرې ته دوام ورکوي او لیکي: ,, ټرومپ په خپلو هغو مقالو کې چې د پښتو او کافري ژبو په باره کې یې لیکلې دي، له ګادي سره د دغو دوو ژبو نږدېوالی ته توجه ور اړولې ده........مګر خبره له دې نه وړاندې ځي او (دغه ژبې) خصوصاً پښتو د مګادي پراکرت ژبې مسلم خصوصیات لري.،، (رودولف،۳۳ چوپړی).

هورنل په دې په سې له ځینو ګادي ژبو سره د پښتو او نورستاني ژبو یوه شمېر ګډ خصوصات او ممیزات په ګوته کوي او په پای کې لیکي چې ,, له دې نه څرګندېږي چې مګادي پراکرت او پښتو او کافري ژبې په لرغونې زمانه کې بېخي سره نږدې وې او حتا یوه ژبه یې جوړوله. وروسته سور اسیني ژبې د مګادي او دغو ژبو تر منځ واقع شوې او مګادي ژبه یې ورو، ورو د شرق په لور بېخي لرې تېل وهله.،، (رودولف،۳۴ چوپړی).

په پښتو کې د هندي آریاني ژبو خصوصیات دومره بارز وو چې حتا فرانسوي لوی ختیځ پوه جېمز ډار مستتر هم په اول سر کې په خپل هغه اثر کې چې هند ته د فلالوجیکو مطالعاتو د سفر رپوټ نومېږي او په کال ۱۸۸۷م کې خپور شوی دی ,, د هندو ایراني طبو په هندي ډله پورې مربوط و ګڼله.،، (جورج ، ۹ چوپړی).

اما چا چې پښتو اول وار د هندو ایراني ژبو دونې له ایراني څانګې سره و تړله هغه شیلې ډیور دی. ده په خپل هغه اثر کې چې (د مقایسوي فلالوژي اجمال) نومېږي او په کال ۱۸۵۳ کې خپور شوی دی، پښتو، اساساً، د ایراني ژبو په کتار کې ودرو له خو په عین وخت کې یې و ویل چې پښتو ځانته خاص موقعیت لري. دی د ایراني ژبو په بحث کې لیکي چې د افغانستان ژبه یاني پښتو هم په همدې څانګه پورې ارتباط لري خو ,, ځانته یې په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۹۹ چوپړی).

د ژبنۍیو مطالعاتو لوی عالم ماکس میولر هم پښتو له ایراني ژبو سره مربوطه و ګڼله. ده په خپل هغه اثر کې چې عنوان یې (په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې) دي او په کال ۱۸۵۵م کې خپور شو، و لیکل: ,, افغاني یا د پښتنو ژبه.......د خپل ګرامر په لحاظ د فارس د ژبو له ډلې سره تړلې ده.،، (مکس، ۳۲ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مکس وروسته په خپل یوه بل اثر (د افغانانو ژبه) کې چې په کال ۱۸٦۲م کې خپور شو، خپله خبره نوره هم تصریح کړه او پښتو یې د ایراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطه و ګڼله او په دې ترتیب یې له (زند) سره ونښلوله.،، (جورج، ټوک ۱۰، ۹چوپړی).

,, پاټ په کال ۱۸۳۳م کې اروپایي ژبې په پېنځو کورنیو وې او پښتو او فارسي دواړه یې په دوېیمه کورنۍ پورې مربوطې ګڼې.،، (ایسیدور، ۳۲۵چوپړی)

اما ځینو پوهانو بیا پښتو د هندي او ایراني ژبنۍیو ډلو ترمنځ یوه ځانته او مستقله ژبه بللې ده.

ډاکتر ارنست ټرومپ چې د خپلو ډېرو وسیعو ژبنۍیو مطالعاتو او څېړنو په لړ کې یې پښتو ګرامر هم لیکلی دی، پښتو د هندي او ایراني ژبو ترمنځ یوه اتصال کړی بولي او لیکي: ,, پښتو کلیمات مستقیماً له ګاونډۍیو پراکرت لهجو، په تېره بیا پنجابي او سندهي نه مشتق شوي دي، د صرف او ترکیب د عملیې د ساختمان له نظره سندهي ته ببخې زیاته ورته ده: پښتو په تېره زمانه کې د متعدي افعالو له نظره له سندهي سره کامل مطابقت لري او یوازې د سندهي ژبې پر اساس تشریح کېدلی شي. مګر پښتو په هېڅ صورت کومه د پراکرت لهجه نه ده، بلکه یوه زړه مستقله ژبه ده چې له هندي آریاني ژبو نه د ایراني ژبو کورنۍ ته د بدلون لومړنۍ مرحله ښه یې او ځکه نو د دواړو خصوصیات او ممیزات په کې څرګند دي، خو بیا هم د پراکرت خصوصیات زیاتره په کې بارز دي. د پښتو دا خصوصیت د هغې له جغرافیایي موقعیت سره هم اړخ لګوي.،، (ارنسټ، ۱۲چوپړی).

,, پروفیسور اډلنګ Ad lung هم پښتو یوه ځانته مستقله او خاصه ژبه وبلله. ,, هنري، ۱۸ چوپړی).

او شیلی ډیور هم، لکه څنګه چې وړاندې و ویل شول، وایي چې ,, پښتو ځانته په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۲۹ چوپړی).

ډورن خپله د پښتنو په باره کې هم همدا نظر لري او ,, وایي چې پښتانه نه د ایرانیانو له پښته دي او نه د هندیانو، بلکه دا د دغو دواړو سترو ولسونو تر منځ یوه مستقل قوم دی.،، (ډورن، ۷۲چوپړی (انګریزی)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

جان ملکم هم په دې برخه کې ډورن ته ورته نظر لري او ليکي چې ,, پښتانه له فارسيانو او هنديانو نه متفاوت خلک دي.،، (جان، ټوک۱، ۵۹۷ چوپړى).

اما د چا خبره چې د پښتنو د ژبې د ريښې او اصالت د ټاکلو په برخه کې د کاڼي کرښه شوه، هغه فرانسوي لوى عالم او ستر مستشرق جېمز ډار مېټر و.

ده د خپل هغه درانه او ستر اثر په اوله برخه کې چې د افغانانو ولسي سندرې نومېږي نو پښتو او زند په پوره تفصيل او ډېر دقت سره مقايسه کړې او په پاى کې دې نتيجې ته ورسېد چې ,, پښتو له زند سره دومره نږدې ارتباط لري، لکه نوې فارسي يې چې له زړې فارسي سره لري. په دې ډول ډار مېټر د يوه واقعي طالب العلم په حيث پخوانۍ نظريه د نويو حقايقو په رڼا کې بدله کړه او پښتو يې په قاطع ډول د هندو ايراني ژبو د لويې ډلې د ايراني ډلې په شرقي ډلګۍ پورې مربوطه و ګڼله او په ډاګه يې کړه چې پښتو زند ته بېخي نږدې يوه بله ژبه ده. خو پښتو د شمالي هندي ژبو عناصر هم په بېخي خلاص لاس او پراخه پيمانه کسب کړي دي،، (ګريرسن، ټوک۱۰، ۹ چوپړى).

جورج مارګنسټرن چې د پښتو ژبې په تېره بيا د هغې د تاريخي- مقايسوي څېړنې په برخه کې له ډار مېټر نه راوروسته د ډېر اوچت صلاحيت خاوند دى ,, د ډار مېټر نظر کاملاً تائيدوي. خو په عين وخت کې پښتو په شرقي ايراني ژبو کې د ساکانو لرغونې ژبې ته دومره ورنږدې بولي چې وايي پښتو له اصله، غالباً، يوه د ساکا لهجه ده. دى خبرې ته دوام ورکوي او وايي البته د دې امکان نه شته چې سرى دې د دغو دوو ژبو ډېرې نږدې اړيکې تثبيت کړي.،، (جورج، ټوک۱، ۲۲ چوپړى).

,, د مار ګنسټرن خبره ځينې نور مؤلفين هم، اساساً، تائيدوي.،، (اولاف کرو، ۶۶-۶۸ چوپړى).

که سړى د مارګنسټرن نظريه منې او پښتو د ساکايوه لهجه ګڼې، نو مانا به يې دا وي چې پښتو لږ تر لږه دوه زره کاله پخوا معموله وه. ځکه د ساکانو مشران ل ميلاد نه تخمين سل کاله د مخه ياني د (۹۷ ق.م.) په شا او خوا کې، په ننۍ
پښتونخوا کې مسلط شول او په پينځم ميلادي کال کې يې سلطه پاى ته ورسيده او په دې پسې يې ژبه هم لادر که شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس سوال دا دی چې پښتو او ساکا خو، اساساً د ایراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطې ژبې دي، نو پښتو دا دومره قوي د هندي ژبو خصوصیات له کومه کړل؟ دا سوال دوه احتمالي ځوابونه لرلی شي. یوه دا چې پښتو له اصله یوه ایراني ژبه وه او هندي ژبو ډېر زیات عناصر، لکه څنګه چې ډار مستېتر او نور وایي، وروسته ور داخل شوي دي. بل دا چې پښتو له اول سرنه داسې یوه ژبه وه چې هم یې د هندي ژبو خصوصیات لرل او هم د ایراني ژبو. راځئ چې لومړی دا اول احتمال وڅېړو.

د یوه قوم ژبې ته د یوه بل قوم د ژبې په ډېره وسیعه پیمانه خصوصیات، معمولاً، هغه وخت ور داخلیدلی شی چې لومړی قوم د دوېیم قوم تر ډېرې قوي او اوږدې سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی وي. خو تاریخ شاهد دی چې د پښتو ملک په اسلامي عصر کې هېڅکله هم د هندستان تر دغه راز سلطې لاندې نه دی راغلی، بلکه په دې دوره کې ډېر ځله هندستان د افغانانو او پښتنو تر سیاسي سلطې لاندې راغلی او اساساً همدا کار په هند کې د اسلام او اسلامي ثقافت د خپرېدو سبب ګرځېدلی دی. اما له اسلام نه وراندې داسې یوه دوره تېره شوې چې په هغې کې د پښتنو ملک د هندستان تر یوې قوي او طولاني سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی و. دا دوره د موریا د کورنۍ د واکدارۍ عصر دی چې د چندراګوپتا د واکدارۍ له سرنه (۳۲۳ق.م.) پیل شوی او د آشوکا په مرګ (۲۲۷ ق.م.) پای ته رسېدلې ده او نږدې سل کاله یې دوام کړی دی.

په واقعیت کې همدا یوازېنۍ دوره ده چې کې دی شی پښتو ته هندي ژبو خصوصیات په دومره وسعت او قوت ور ننوتي وي او که دا خبره داسې وي نو پښتو به لږ تر لږه یوه دوه نیم زره کلنه او حتا تر هغه نه هم زړه به وي. اما کله که سړی هغه اول احتمال وپني او داسې و ګڼي چې په پښتو کې د هندي او ایراني ژبو خصوصیات ان د اول سرنه موجود وو، هلته نو بیا د ټرومپ نظریه تقویه کېږي او پښتو د هندي او ایراني ژبو تر منځ یوه ډېره لرغونې د اتصال کړۍ یا په بل عبارت د دغو دوو کورنۍ یو د یوه شمېر ژبو د انشعاب منشأ ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې څېړکې په مخلیک کې مې ورته په لنډو نغوته وکړه، او ورسته مې د ټولو وګړو او باندنیو ژبپوهانو اند او پند چې زموږ د ژبې ل پاره لره ستاسو پام و څرخاووه، زه دا کره بوږوم او سپینې ته یې راباسم چې زموږ د ټولو مېرڅمنو پند زموږ ژبې ته یو دی، پند مې ځکه له اند څخه ورسته تر څېړنې لاندې ونیوه، چې دا د هر دښمن کانه ده چې پر بل دښمن یې کوي، او خپلو لړلیو موخو ته پرې ځان رسوي، راوړتي اېنګلېس په اتلسمه پېړۍ کې چې د اېنګلېسانو د ځواکمن کېدو پېړۍ وه، او غوښتل یې چې له اروپا څخه اسیا ته خپله پوزه را اوږده کړي.

زموږ هېواد او اسیا خپل نوکر او پنډې جوړ کې او د هېواد سرمایه مو تالا کړي او دوی پرې مزې او چړچې وکوي، راوړتي که له یوه لورې د پښتو پخویه لیکلي وه، هغه یې هم د ډیفارمنټ او یوې پروژې په بنه د پښتنو پوهانو په متبه کړي وو، خو خپله موخه یې چې ده د اېنګلېسانو د بریا ل پاره کوو هغه باندې پوره کړ شوی او بریالی شوی وو، او همدوی ته ورته نور اېنګلسې پوهانو همدا کنې کړي دي، بېلګه یې زموږ وګړي یې په دې مصروف ساتل چې د پښتنو زهن د جګړې لورې څخه وګرځېږي، پام یې ټول د خپل اصل او آر مندلو کې شي، بېلګه یې همداسې ده چې زموږ پښتون پښت تر ټولو ډېر اصل او کم اصل پسې ګرځې چې د باکې او بې باکې غښتلی ار زښت ورته ور کوي.

راوړتي د پښتو ژبه د دیوانو ژبه وګڼله او وې ویل چې پښتون هغه قوم دی چې ښځې، خویندې، میندې او لوڼې به ترې د کېسې په غره کې چې د دې قوم (پښتنو) لومړی ځای دی، دیوانو بېولې او ودونه به یې ورسره کول، نو ځکه پښتنو له دیوانو څخه ژبه زده کړه چې د دوی ښځو، خویندو، میندو او لوڼو مېرونه وو او د یوان د دوی زومان راتلل، له دیوانو څخه دوی دا ژبه زده کړه چې دې ژبې ته پښتو وایې.

دومره بې باک او سپک اند د یوه قوم یا افغانانو له پاره ښه نه دی، خو دې ته ورته زموږ هر دښمن په هر ډګر کې حتا د ادب او مډیا په ډګر کې زموږ مېړانې، سرلوړی، سرخندنې او ځېږ توب ته په درنده سترګه نه ګوري. دوی زموږ دښمنان دي، زموږ دښمن زموږ ښه هېڅ کله نه وایې، بلکې په ورانه، ناګڼلې، رټلې، او سپکه مو وایې او دا تله درنده کوي.
ځکه موږ د دوی یواځې په یوې جګړه کې له کابله تر ننګرهاره ۶۰۰۰ شپږ زره په ښو وسلو تورو او سپرو سمبل ځواکونه مردار کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هسې په خوله یادېږي، په هوا کې نه دې وژل شوي، له کابله تر ننګرهاره په همدې لاره کې وژل شوي،!!!؟

راوړتې ته چې د اینکلېسانو د ځانګړو خدمتونو تن دی، او ژېږوه دی، موړ دېوان، سخت زړي، نه ماتېدونکي، وهشي، بلواګر، تراککر او قوي ښکاریړو، ځکه خو موړ دیوان ګڼې په دې به زموږ له کتابه لرې وګرې کله پوهېده چې د دوی په رازونو پوی شي، په رازونو پوهېدونکي هغه دې چې په حقیقي لاره یې مزل کړی وي او پرې پوهېږي. راوړتې ځکه د کسې غر ته نغوته کوي. چې غرغښت بابا، بیټ نیکه یا شیخ بیټنی د هغې سمې پورې اړوندی، پښتانه ورته ډېر درناوی لري، او د سلیمان ع د بېړی د ناستې بلی او د بیټ نیکه قبر هم د کسې په غره کې دی.
او د پښتنو په لرغونو اوسېدنځایونو کې یوه ډېره مشهوره تاریخي سیمه د سلیمان د غرونو لمنې دي. دغه د سلیمان غرونه په ځینو کتابونو او تاریخي اثارو کې د (کسې غره) په نامه هم راغلي دي.
د کسې د غره په لمنو کې د روزل شویو شاعرانو په ډله کې ترټولو معلوم پخوانی سړی غرغښت بابا، بیټ نیکه یا شیخ بیټنی دی، چې د ژوند زمانه یې د درېیمې هجري پېړی شا او خوا ټاکل کېدای شي او کېدای شي د (۳۵۰ لېږدي) کال په شا او خوا کې مړ وي.

د غرغښت بابا، بیټ نیکه یا شیخ بیټنی یو مناجات سلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کې راوړی دی. زه یې کاکړی غاړې بولم چې ټول خوند، اهنګ او تول تال یې د کاکړی دی. چې د پښتو د زړو اشعارو په لړ کې ډېر مهم شعر دی. بېلګه یې:

لویه خدایه لویه خدایه ستا په مینه په هر ځایه
غر ولاړ دی درناوی کې ټوله ژوي په زاری کې

۱۳:. د غر غښت بابا یا شیخ بیټنی یا بیټ نیکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاورته سپارل شوي، د سرې تمبرل شوي بیرغ ونې ببخ ته د کسې په غره کې.

۱۲:. د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د هوایي بېړی د کېناستو بلی ځای دی یا د سلیمان د غرو لمنې. د بیټ نیکه د قبر د ځای انځور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره بنه چې څېړني کوي زموږ د پښتو دښن هېڅ باکه نه کوي، ځکه دېرې خپروني صحت او حقیقت نه لري، رښتیا او رښتنوالي د مېرځمنو په خپرونو کې شتون نه لري.

په لاندې عصري فن SmaertArt کې د مراتبو سلسله یا د واړ لړۍ Hierarchy یا د Organization Chart ادرې چارټ کې د پښتو ژبې ځای پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار هم په یو لړ شننو کې د سیویسزرلاند په پوهنتون کې دا په ډاګه کړې او په دې یې سر خوځولی دی. او په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ یې په دې بنه په ډاګه کړی دي.

چې پښتو ژبې ځای دا سې دی: آریاني ← باکتري ,, افغانستان ،، ← شمال ختیځ لړۍ ← ساکي زږه پښتو او زړې پامېرۍ ژبې ← منځنۍ پښتو ← پښتو.

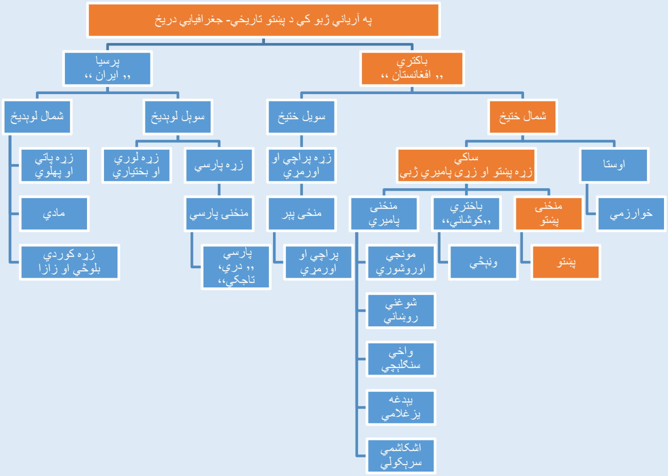

څېره ٤.٩ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ جوړښت یا (هېرارچي)

(Hierarchy د مراتبو سلسله، د روحانیونو سلسله، د روحانیونو حکومت، هغه حکومت چې د مرتبو سلسله د حاکمیت له مخې په کې کلکه وي)

زه کره کاږم نه هغه سې او نه داسې، زما خپله نظریه داسې ده چې زه یوه پښتون یم؛ مور او پلار مې هم پښتانه دي؛ د پښتنو له پښته یم؛ نو له ما څخه ډېر زما په پښتو ژبه باندې، باندنې پوهان او له موخو سره رالېږل شوي ژبپوهان ډېره پوهه له کوم ځایه ډېره لري.

هغوی چې له ما څخه پوهه دي زه هم ترې پوهه یم.

د ژبو د کورنۍ ونه چې په نړۍ کې سرغندوي او منل شوي نخښه ده، ترې ښه څرګنده ده چې د ژبې بیخ ډډ له ایندو- اروپایي ډډ څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یوه ستر ښاخ یې یا کیڼ ښاخ ,, ښي ښاخ،، یې اروپايي دی، بل ستر ښاخ ګست ښاخ ,, چپه ښاخ ،، یې اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، دی، او د ونې ملې یا د ملې پورته شوی ښاخ یې یورولیک دی.

که چېرې ښه ځېر شو دا به کره ومومو چې تر ټول نږدې او ټیټ د ژبې ښاخ چې انسان پرې د ژبو نورو ښاخونو ته ختلی یا پورته کېدی شي هغه ایرانی د ژبې ښاخ دی، چې پرې ودرېږي یا کېښني نو مخې ته دې د پښتو ژبې ښاخ دي څېړل، سپړل، لیدل او کتل یې اسانه دي. او ایرانی د ژبې ښاخ چې پرې ودرېږي یا کېښني چې لاندې پارسي ژبې خاښ دی چې څېړل، سپړل، لیدل او کتل یې سخته او ګران کار دی.

بل لورې ته دانو داسې ورته نه شو ویلی چې پښتو دې فارسي ژبه وي. یا دې پښتو ایراني ژبه وي او یا دې ترې اخېستل شوې یا زوکړه شوې وي. ځکه فارسي ژبه هم د ایراني ښاخ پورې تړل شوې او اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، ښاخ له لارې، اینډو- اروپايي ډډ پورې تړل کېږي. فارسي د ایران میلي ژبه ده خو د فارسي د ایراني ښاخ پورې تړلې او هندي ژبه له اینډو ښاخ پورې تړلې او دې خاښ پورې نورې ډېرې ژبې تړلې دي چې ټولې په اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، او د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې په اینډو- اروپايي ډډ پورې تړل شوې او ترې خړوب کېږي. او په پینیواله کچه ,, پښتو ژبه په ټولو ژبو کې ۳۱ لیکه کې ځای لري.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۷۲ چوپړی)

,, له ۵۰۰۰ مخزېږدي څخه یې شتون په نړوالو ژبو کې ځرګند دی،

په لومړي وختونو کې چې ۴۰۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې له مسو څخه ګڼې واخېستل شوې، په همدې کلونو کې د سامیران متحده ښار دور دی، او په همدې کلونو کې په هند کې پیلنی وګړو ژوند پېژندل شوي. په ۳۵۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې د ابېڅو پرمختګ لړۍ کړی دی، او په ۲۵۰۰ مخزېږدي کې لوړ پرمختللی ژوند وګړو د هند د سیندونو په غاړو کې کوو، چې په دې موده کې په اروپا او چین کې هېڅ نه وو، او ۲۰۰۰ مخزېږدي کې د اوبو او وچې لارې څخه اروپا او یونان ته لاړل.،، (من اینډ نیشن، ۱۱ چوپړی)

ادم ع یا ابوالبشر د سرلنکا په سراندیب غرونو کې له اسمانه راښکته شوی دی په ۵،۵۸۵ مخزېږدي کې. ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وه، یو د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بی بی حوا. او ژبه یې عربي وه، او د الله ج نوم چې هم عربي دی، په ټولو مخلوقاتو کې ځای ځای ځرګند وي، په طبیعي ډبرو کې په وریځو کې، په مېوو کې، په حیواناتو کې فطرتي ,, الله ،، کښل شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسانانو پوهه هلته رسېږي چې د هوښیارۍ اخېري تم ځای ته ورسېږي او په یو الله ایمان راوړي او مسلمان شي. د ژبو په کهول یا کورنۍ کې عربې ژبه د ژبو د کورنۍ په بېخ او رښتینو ملو کې ده.

او زموږ د ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې چې ما په لاندې انځور کې ترې سره کړی تاوه کړې ده شتون لري.

د پښتو ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې دا سې دی:: ایندو- اروپایي ← ایندو- ایراني ,, ایندو – آریاني ،، ← ایراني ,, آریاني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:
INDO - EUROPEAN→ INDO - IRANIAN " INDO - ARYAN " → IRANIAN → PAKHTO.

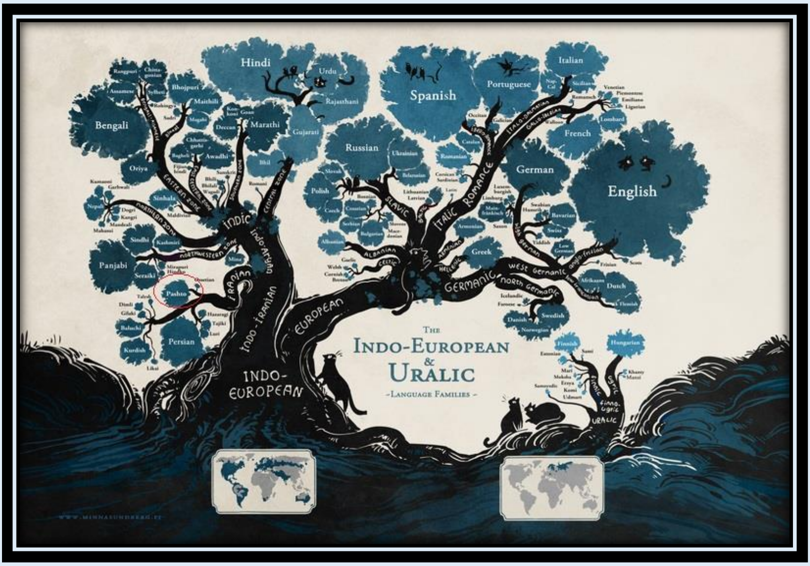

۱٤:. د ایندو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه.
د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی.
ایندو- اروپایي ← ایندو- ایراني ,, ایندو – آریاني ،، ← ایراني ,, آریاني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:
INDO - EUROPEAN⟶ INDO - IRANIAN " INDO - ARYAN " ⟶ IRANIAN ⟶ PAKHTO

(c) ketabton.com: The Digital Library

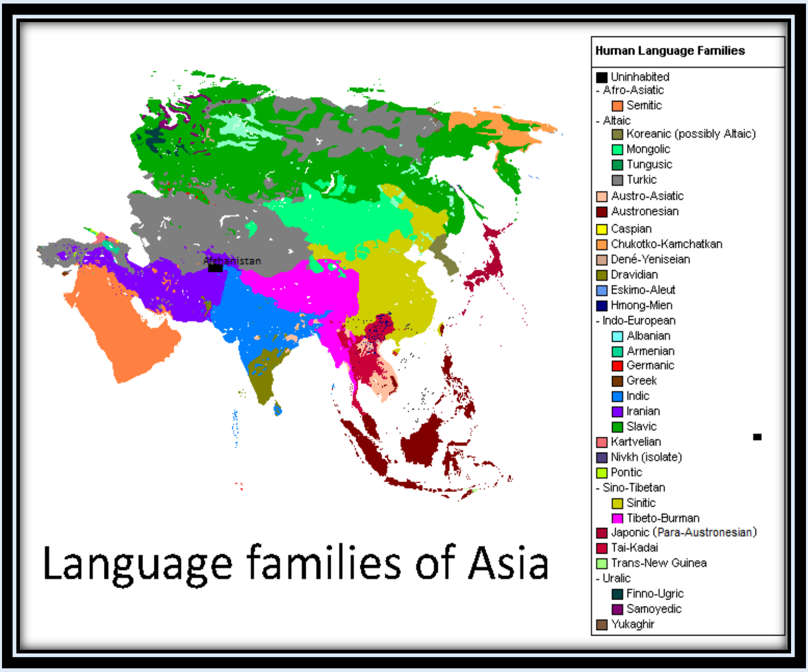

١٦:. انځور کې د اسيايي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د ايندو ايراني او تورکي په منځ کې ځای لري.

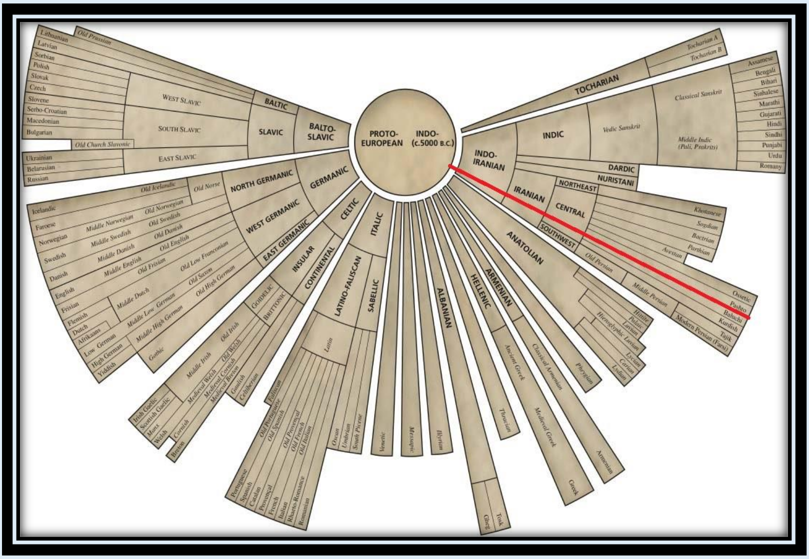

١٥:. د پيښوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ايراني، او بيا په ايندو ايراني او ايندو اروپايي کرښې سره ګډېږي چې عمر يې ٥٠٠٠ مخزېږدي ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

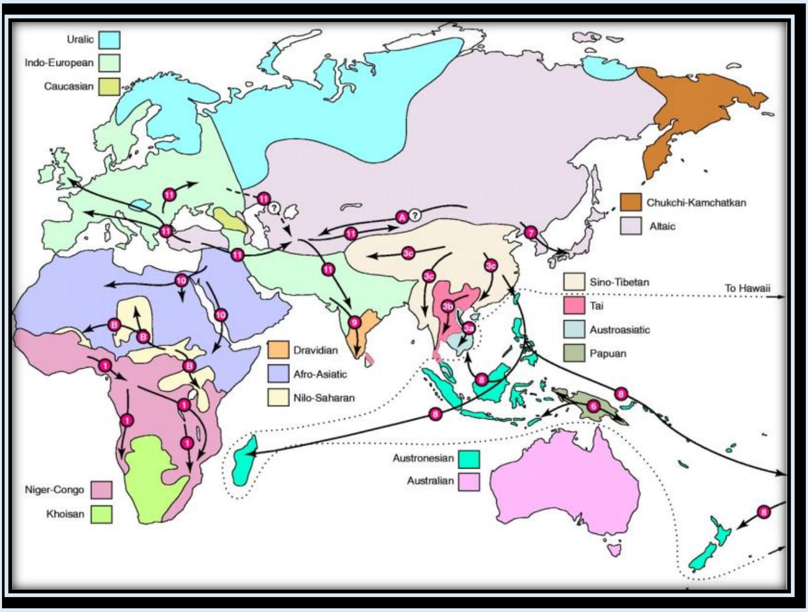

۱۷:. د زړي دنيا نخشه چې د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې د هند د سيندونو غاړو ته راتک کړی دي، او هغه ويلې دي چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم يې لمپاکا ,, لغمان ،، وو، دلته دا سپنې ته راوځي چې د دنيا له زړې نخشې څخه وړاندې پښتانه يا آرياني له هندوکش د غرونو له لړيو څخه تللي دي او د امو له سيند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آرياني دي يا پښتانه دي د امو سيند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. ېبرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سيند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آرياني د هند تر سيندونو پوري راغلي دي. په پيل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصريان وو، چې له مسو څخه يې کټنې واخېستې، او ايرانيانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصريانو برى وموندە، موږ څو وارې په ايران برى مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰زېږدي کې د مېرويس خان، بيا د ده زوی شاه حسين هوتک، احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ايران برى مندلی وو او واکمني يې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده.خو زموږ پښتنو يا زړو ايندو آروپايانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې يې په ايران کې شخړې اوارولې، ترې يې ترلې، جرګې او ختک، خټک پرېکړې يې کولې لغمانی فارسي هم له دې ځايه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ايرانيان او اېندوان نه دي، د اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ايران ته تللی دی. خو په پيل کې مدنيت يا ښاري ژوند له بلخ، هېند بيا اغيور څخه پيل شوی دی او ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د يوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړي وه، زوزان يې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځايونو ته به تله راتلل؛ په ځينو سېمو کې به يې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثيرات پرېښول ژبې او څېرو به يې هم بدلون کا وو. چې ځينې زامن به يې له نېغې لارې څخه ابلېس لرې کول او د اسلام څخه به يې په کفر کې کېول. د نېکونو او پلارونو څېرې به يې پرې جوړې کړې او بيا به يې د هغه نه منونکی درناوی کو. څڅلې به يې دې څېرو ته کولې، چې کله داسې کانې يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بيا پرې ابلېس همداشان کانې شروع کړې، بې دينه يې بيا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مهترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدايزم هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې ویکیو ,, ویبي،، اړیکه له نورو اریاني ژبو سره.

د دې له پاره چې کره په ډاګه کړم. ,, زه غواړم چې دغه اشتراک په څو حسابي اعدادو کې او څو نورو لغتونو کې،، (نورمحمد،۱۳۸٦ لیږدی ۳ چوپړی)، (محمد صفر، ۷۸ تر ۸۹ چوپړی).

د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره په لاندې لښتیلیک یا جدول کې سپڼي ته راباسم.

کڼه	پښتو	پشه یي	دري	بلوڅي	نورستاني	شغني	پراچي	ارمړي	پنجابي	روسي	انګریزي	فرانسوي	جرمني	سانسکریت
۱	یوه	اې	یک	یکې	ایو	ییو	زو	ښې	اک	ادین	ون	ان	ایس	ایک
۲	دوې	دو، ده	دو	ده	دیو	زي اون	دې	دو	دو	دوه	ټو	دو	سوی	دوا
۳	درې	ترې	سه	سې	تره	آرې	ښې	یته	ترې	ترې	ترې	تروه	درې	ترې
٤	څلور	چار	چار	چار	شتوا	څوار	څور	څار	چار	چیټیري	فور	کاتر	فیر	چتوار
٥	پینځه	پنځ	پنځ	پنځ	پوځ	پنځ	پونځ	پلنځ	پنځ	پیاسټ	فایف	سنک	فونت	پنځ
٦	شپږ	ښې	شش	شش	شو	غوځ	خې	خه	چهې	شیست	سکس	سیس	ذکس	ششت
۷	اووه	سَت	هفت	اپت	سُت	اوود	هوت	اوه	ست	سِم	سیون	سَت	زیبن	سِپت
۸	اته	اشټ	هست	اشت	وشت	ویښت	اوښت	آنخت	اټه	وسیم	ایټ	ویت	اخت	اشت
۹	نه	نو	نو	نو	نو	ناد	نو	نه	نون	دویات	ناین	نف	نوین	نو
۱۰	لس	دې	ده	ده	دوځ	جیلسي	دوس	دسی	دس	دسیا	ټن	دیس	سیبن	دش

(c) ketabton.com: The Digital Library

کڼه	پښتو	پشه یي	دري	بلوڅي	نورستاني	شغني	پراچي	ارمړي	پنجابي	روسي	انګرېزي	فرانسوي	جرمني	سانسکریت
۱	میاشت	مای	مهتاب	چن	ماه	ماس	میسته	ماهتاوی	ماهو که	مون	لونه	موند	لون	ماس
۲	لمر	سُر	آفتاب	سورج	دچه	سو	خبر	توده	دوچه	سن	سونځه	زنی	سولای	سوریه
۳	ستوری	ستارا	ستاره	تاره	استار	شتا	سیتیز	ستاره	استیجه	ستار	زویزد	شترن	اتوال	ستارا
۴	غر	دار	کوه	پهاړ	کوه	دا	دهار	ګری	دهار	مونتین	ګوره	ګبیرکه	مانتاني	ګیری
۵	واوره	ائیم	برف	برف	برف	زیم	ژبنج	غویبش	غرب	سنو	سنک	شني	نیژ	هم
۶	اور	انګار	آتش	آک	آجشي	انګاڼ	یاخ	رون	رمني	فائیر	اګوڼ	فویر	فو	ګنی
۷	سپي	شوړنګ	سګ	کتا	کجک	کوي	کهدمه	سپوک	اسپو	ډاګ	سوبګه	هوند	شیان	سوان
۸	اوښ	شتور	شتر	اوته	اشتر	شتیور	ښتر	شتر	شتر	کیمل	ویربلوت	ګمل	شامو	اشتر
۹	ولي	کیاندي	چرا	کیون	پچه	که	چیزره	که	چګن	وای	پوچیو	واروم	پورکو	کم
۱۰	کله	کودن	کی	کدون	کوي	کوئي	څه وخت	کان	کبهي	وِن	ککده	وان	کان	کدا

۱.۹ لښتیلیک :. د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ولس بدلون

زه داسې بورووم چې ځینې وخت بدلون ګټور وي، په پیله کې ښې پیلې لري. د دې له پاره چې د پایلې شننه یې له وړاندې ارزول شوې وي. که بدلون ګټور نه برېښې خو بدلون نه ورکوي، او که ګټور برېښېده نو بیا بدلون ور کوي.

د وکړیو د اند لید لوري د خپلې ژبې ادب لوري ته بدلول زرینې ګټنې لري.

د څېړنې دا چوپړي ساده برابروي دا:.

۱. چې د خپلې ژبې له ادبیاتو څخه په هره برخه کې چې وي ساتنه (دفاع) وکړو هر کله چې پردي ژبې زموږ په ادبیاتو یوه ټکی یرغل هم کوي. ور ته نېغ چمتو ودرېږي او ورته درانه، روغ، رټ، رټلي ځوابونه په هر پېر (وخت یا حالت) او په هر ځای کې چې موږ یو. د خپلې ژبې مېرڅمنو ته ورکړو.

۲. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ زموږ د پلارو او میندو د خوږې ژبې اصیل شېرونه (پېیلې، شعرونه) دي. لکه څنګه چې پلارونه او میندې پر موږ ګران او درانه دي همداسې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ګرانې او درنې دي. وایو یې هم!!! یادوو یې هم !!! لیک او لوست یې هم وکړو!!!.

۳. د پښتو ژبې او ادب پرمختګ له پاره د وګړو پام د دې ریسرچ پانې غتو ټکیو ته چې له د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالي څخه پیل او په یېبره پای کېږي. په ځغلنده نظر مطالعه کړي چې د خپلې زده کړې روزنې ته یې زورنه شي.

٤. لنډۍیو، ټپې، ټیکۍیو او مصرۍیو هر اړخېزه خپرول، عملي کول، لل (لېبل)، تبیل، زده کړه کول، تدریسول او نورو ژبو سره یې اړیکه په ډاګه کول. زموږ د ژبې سرغندوي کول دي. چې د ټاټوبي، ولسونو او د پېنۍ د بېلا بېلو ټبرونو د دود پېژندنې سبب کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه :. زده کړه، ننګ، پښتونولي، پښتونواله، اړې، یووالی، مېلمپاله، جغات، هڅهونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوړي، درناوي، جرګه، انشر، تره، توري او سپړې، ننواتي، پګړۍ، پیغور، تړاکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... . تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې.

ولس هغه وخت ولس کېږي چې د , و، چنګوالي او کوږوالي یې سم شي، څکه واو , و ، خپله چنګ او کوږ دی، لس نو بشپړ ته وایي. د واو ترښتی چې له لس , ۱۰، سره ترښتی شي. نو ولس تري نه جوړېږي. د وګړیو یوالی او د خپلې ژبې ښکاروندي ښکارندویه وساتي. دا بدلون د ولس بدلون دی. په دې سره به ولس روغ ملګنی شي او ولس به په دې بدلون سره مانېز شي.
لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه :. ننګ، پښتونولي، پښتونواله، اړې، یووالی، مېلمپاله، جغات، هڅهونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوړي، درناوي، جرګه، انشر، تره، توري او سپړې، ننواتي، پګړۍ، پیغور، تړاکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... . تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې. له پوهنیار عبدالرسول امین سره سم چې د هغه څرګندول چې روڼوي کتنه داسې.

,, د اسلام د راتګ تر مخه پښتنو د خپل قبیلوي اجتماعي ژوند د تنظیم له پاره د خپلې سیمې د پرمختللي امتزاج په بڼه ځینې خپل اریاني کوډ درلود.
اسلام د خپلې سیمې پر مختللي امتزاج څه وخت چې اسلام پښتنو په ځینو برخو کې ورته والی موجود وو، د اسلام د منلو وروسته پښتنو د خپلو اجتماعي موسسو په چوکاټ او فعالیتونو کې اسلامي عقاید و منل، په ډېرو برخو کې اسلامي عقاید او پښتنو د کوډ پښتنولي د یوه بل ممد دي او په ځینو برخو کې اسلامي عقاید او پښتولي کوډ اریاني خصوصیات ساتلي دي دلته د ډېرو مشابهتونو او جلاوالي نه یوه څو مثالونه وړاندې کېږي.
په ټولو قومي جرګو کې د کبیلو (قبیلو) له مشرانو سره مذهبي روحانیون ګډون کوي چې په جرګو کې دوی اساسي غړي وي. د پښتنو د هېواد پالنې روحیه د اسلام له خوا هم تقویه کېږي وایې:
پښتونولي:.
خاونده سل څله ژوند راکړې
چې د وطن په مینه سل څله مړ شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مذهب:.

▲ د خپل وطن په مینه مړ شه

چې جنازه دې د اسمان ملکې وړینه

پښتانه: ملي جګړو ته ننګ وايي او اسلام ورته د غزا نوم ورکړی وايي:

ننګ:.

▲ یوه خواته ننګ بل خوا ته مرګ دی

مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه

غزا:

▲ غزا ته لاړ شه چې غازي شې

د نغري غاړه کې نه شته جنتونه

پښتانه د ننګ په ډګر کې زلمو ته توریالي او په ننګ کې مړو ته اتل وايي. چې اسلام ژوندي ته غازي او مړ ته د شهید مقام ورکوي، وايي:

سرلوړي:

▲ جانان مې جنګ کې سر ور کړی

ځکه همزولو کې سرلوړې ناسته یمه

شهادت:

▲ بیرغ مې سور په قبر هسک کړئ

په شهادت د خپل وطن جنت له ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونولي لوز ساتل او مېلمه پالنه د اسلام د وعدي، وفا او سخاوت سره يوه مانا لري، د مقالې په ډېرو برخو کې د مذهب او پښتونولي ګډو خصوصیاتو ته اشارې شوي.
له بلې خوا اسلام د طلاقولو اجازه ورکړې او تېريدو يا عفوې له پاره يې ډېر ثوابونه ښودلي. اما پښتانه د پښتونولي کوډ له مخې د ښځې پرېښودل لوی شرم او د بدل نه اخېستل لوی پېغور ګڼي او داسې نور.

په مجموعي ډول د پښتنو په قبيلوي ژوند کې داسې بنيادي بدلون نه دی راغلی چې د دوی قبيلوي اجتماعي شرايطو راوبطو او موسسو ته خاتمه ورکړي. او د دوی روابط د پرمختللی اقتصاد په بنياد ودروي، ځينې قبېلې چې ښار ته نږدې دي يا په ښار کې ژوند کوي. د ښاري ژوند د تاثير په وجه د دوی قبيلوي روابطو لږ ډېر تغېر موندلی او د دوی د ژوند ډېره برخه د معاصرو مفکرو او موسسو له خوا راهنمايي کېږي.

د معاصر ښاري ژوند خصوصيات د نه شته والي په وجه د ډېرو پښتنو اجتماعي موسسې او فعاليتونه د پښتونولي د کوډ په اساس چلېږي. چې پښتانه د پښتونولي کوډ د قبيلوي ژوند د شرايطو او پلار واکه پښتني ټولنې د ضرورت په وجه منځ ته راغلې چې تر اوسه دغه کوډ په پښتني جامعه کې د تطابق او مفيديت په لحاظ پاتې شوي دي. دې کوډونو د پښتنو قبيلوي چوکاټ او فعاليتونو ته مشخص خصوصيات ورکړي. د اخلاقي کوډونو بر سېره د پښتونولي ځينې کوډونه د مقننې، قضايي، او اجرايي خصوصيات لري. چې ښه مثال يې د پښتو جرګه ده چې د موضع په ټولو اړخونو بحث کوي، د بحث په دوران کې د جرګې ټول غړي او مخالفې ډلې د خبرو د ازادۍ او رايي حق لري (دا برخه مقننې سره ارتباط نيسي) جرګه د غور نه ورسته د مختلفو ډلو په رضايت فيصله صادر وي، (دا برخه يې قضايي خصوصيات لري). د پرېکړې نه ورسته دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د جرګې پرېکړه و مني او عملي يې کړي که يوه ډله د جرګې پرېکړه ماته کړي جرګه د نامنونکي ډلې نه ناغه اخلي (د جرګې د فيصلې عملي کول او ناغه اجرايوي بڼه لري) د پښتونولي مختلف کوډونه د دوی اجتماعي ژوند ته تنظيم ور کوي.... ،، (پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)
زده کړه:

غښتلې زدهکړې ته زور ورکړه

د ناپوهۍ پېره دې تور دوزخ ته وړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای

۱.۱۱ ولسي (فولکلوري) ادبیات

د ادب یا ادبیاتو په یوې پېژندنه کې لولو چې: ,, د یوې ژبې ټول لیکلي (تحریري) او نالیکي (شفاهي) منظوم او منثور هنري آثار ادبیات ګڼل کېږي.،،
همدې پېژندنې ته په پاملرنې ولسي، عامیانه یا فولکلوري ادبیات د هر ملت او ولس په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغو له یادونې پر ته د یوې ژبې د ادبیانو مطالعه نیمګړې برېښي، نو دمخه تر دې چې د ولسي ادبیاتو په ډولونو او ځانګړنو څه و وایو د ,, فولکلور،، د کلمې په لغوي او اصطلاحي پېژندنه، چې په نړیواله سطحه د دغه ډول ادبیاتو له پاره استعمالېږي، د خپل بحث لړی پیل کوو.

۱.۱.۱۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:

فولکلور، فرانسوي کلمه ده، لغوي مانا یې فرهنګونو: د خلکو ادبیات، ولسي پوهه او زده کړه راخیستې ده او په اصطلاح کې د کولتور هغه څانګه ده چې د انساني مشخصو، ډلو، عنعنې، دودونه، نکلونه او انساني ارزښتونه، انګېرنې، شګومونه، اعتقادات او داسې نور په کې شامل دي.

فولکلور د محتوا له نظره درې برخې لري:۱. شفاهي فولکلور،۲. غیرشفاهي فولکلور ۳. نیم شفاهي فولکلور.

په شفاهي فولکلور کې: محاورې، متلونه، سندرې، چیستانونه، ټوکې ټکالې (فکاهیات)، دودونه او ولسي قوانین او نور شامل دي.

په غیر شفاهي فولکلور کې: سیمه ییز هنرونه، موسیقي (ټنګټکور، ساز او اواز)، سیمه ییز خواړه او سیمه اداب شامل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نیمه شفاهي فولکلور کې: خرافاتي عقیدې، سیمه ییزي لوبې، نڅاوې او نور راځي. په یوه بل پېژندنه کې لولو:

د فولکلور اصطلاح له دوو کلمو څخه جوړه ده: ،،فولک،، (folk) وګړي یا خلک او،،لور،، (lore) ادبیات یا زده کړې ته وایي. چې له دواړو څخه ولسي پوهه، د خلکو زده کړه یا د خلکو ادبیات جوړېږي. دا کلمه د لومړي ځل له پاره په ۱۸۴۶م کال انګلیسي پوه ټامس استعمال کړه.

ځینو فولکلور څېړونکو د فو لکلور له پاره پېنځه ځانګړنې ښودلې دي:
۱.په شفاهي توګه موجود وي، ۲.په عنعنوي او دودیزه توګه موجود وي، ۳.منظومه یا منثوره بڼه لري، ۴.جوړونکي یا رامینځته کونکي یې معمولاً معلوم نه دي، ۵.د کولتور د جز په توګه په هر کولتور کې شته.

اوس چې مو فولکلور په لغوی او اصطلاحي لحاظ و پېژاند، د بحث اصلي موضوع ته راځو او په ولسي یا عامیانه (فولکلور، ګړنې) ادبیاتو بحث کوو:

لکه چې د مخه مو یادونه وکړه ولسي ادبیات د هر ولس، د ټولنې او ملت په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغې له یادونې او ورته پاملرنې پرته د هغه ولس او خلکو ادبي تاریخ نیمګړی ګڼل کېږي.

ولسي ادبیات معمولاً شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو او ولسونو کې زیات پیاوړي وي چې د لیک لوست (سواد) خپریدنه په کې ډېره نه وي عامه شوي او وګړي یې له دغه نعمت څخه بې برخې وي.

زموږ هېواد او ټولنه هم د ځانګړو سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او جغرافیوي عواملو له امله د دغسې ټولنو او ولسونو د کتار په سر کې راځي، نو ځکه په کې د لیکلو ادبیاتو په پرتله د دغه ډول ادبیاتو پانګه درنه او شتمنه ده.

زموږ زیاتر وګړو د پېړۍ یو په پوړیو او اوږده تاریخي بهیر کې خپلې هیلې، ارمانونه، غوښتنې، خوښۍ، غمونه، رنځونه، مینې او لنډه دا چې د ټولنیز ژوند ټول کړه وړه په دغو ډول ادبیاتو کې منعکس کړي او په شفاهي توګه یې له یوه نسل څخه بل ته لېږدولي دي. د لېږدوني په دغه بهیر کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ادبیاتو زیاته برخه هېره شوې او ورکه شوې ده او یا په بله وینا: زیاتره د راویاتو په له منځه تللو سره دغه وخت په وخت د ایجاد شوي ادبیات هم له منځه تللي دي او لکه صحرايي پخپله راټوکیدلي ګلان ورو، ورو مړاوي او پانې، پانې شوي دي.

له همدې امله موږ د دغو ادبیاتو ډېرې لرغونې بېلګې په لاس کې نه لرو. خو بیا هم هغه ډېره لږه برخه چې پاتې ده د هغې بېلابېلو انواعو او ډولونو ته په کتنې موږ په ډاډ او باور سره دا ویلی شو چې: زموږ عامو ولسي وګړو که لیک لوست نه شو کولی او د سواد له نعمت څخه بې برخې وو، خو پیاوړی هنري ذوق او احساس یې درلود، چې هغه یې د دغو ادبیاتو په بېلا بېلو کالیونو کې ځای کړی او په ډېره په زړه پورې بڼه بیان کړي دي.

دلته د دې خبرې یادونه ضروري ده چې زمونږ د هېواد د استوګنو بېلا بېلو قومونو او ولسونو د شفاهي یا نا لیکلیو ادبیاتو خومره والی او څرنګوالی سره توپیر لري. په دې لنډ تنګ لیکنې چوکاټ کې پر هغو هر اړخیزه څېړنه او د ټولو بېلا بېلو منظومو او منثورو ډولونو ښودنه ناشونې کار برېښي، نو اړ یو چې یوازې په عامه توګه د ولسي ادبیاتو د منظومو او منثور ډولونو چې په پښتو او دري ادبیاتو کې یې بېلګې او نمونې لرو، نومونه واخلو او بیا د ولسي او فولکلوري ادبیاتو د ډېرو عامو ځانګړنو یادونه و کړو.

۲.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:

۳.۱.۱۱ الف: منظوم او ولسي ادبیات

ب: نثري (منثور) ولسي ادبیات

منظوم ولسي ادبیات په عامه توګه دا لاندې ډولونه لري:

لومړی: عامي ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېړان یا پیبلې).
دویم : خاصې ولسي سندرې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۳.۱.۱۱ ۱ لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېړان یا پیبلې).:

عام ولسي شعرونه هغه دي چې ویناوال یا شاعر یې نه وي معلوم، لکه: ۱. د میندو سندرې چې خپلو ماشومانو ته یې وایي، ۲. د ماشومانو سندرې چې د لوبو په مهال او یا په خپل منځ کې د مشاعرې په بڼه وایي، ۳. منظوم چیستانونه، ۴. لنډۍ ، ۵. سروکې، ۶. د اتڼ نارې، ۷. دنکلونو نارې، ۸. غاړې (کاکړی غاړې)، ۹. تاریخی نارې چې د پښتو ولس ادب مهمې برخې دي، ۱۰. دوبیتي او چهاربیتي (دري ولسي ادب کې شته)، ۱۱. منظوم فالونه، ۱۲. منظوم متلونه، ۱۳. د ښځو ځینې سندرې چې په بېلا بېلو مراسمو کې ویل کېږي او داسې نور.

۱.۳.۱.۱۱ ۲ دویم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:

خاص ولسي شعرونه یا سندرې هغه دي چې ویناوال شاعران یې معلوم او ولس پېژندل شوي خلک دي، دا لاندې ډولونه لري: ۱. رباعي (مقام)، ۲. غزل، ۳. چاربیته، ۴. لوبه، ۵. بګتۍ (دا وروستي درې یوازې په پښتو ولسي ادب پورې اړه لري)، ۶. داستانونه او نور.

د یادونې وړ ده چې د ولسي منظوم ادب پورتني ډولونه نالوستو او بې سواد شاعرانو نه دي را منځ ته کړي، بلکې زمونږ ډېرو مشهورو شاعرانو هم په ولسي اوزانو او کالبونو شعرونه ویلي دي.

۱.۳.۱.۱۱ ۳ ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات

ولسي نثرونه هغه اوږدې او لنډې خوږې او پخې ویناوې دي چې د ولس په زړه کې رامنځ ته شوي، ویناوال یا اصلی رامنځته کونکي یې نه دي معلوم او د ټول ولس ګډمال دی، خوله په خوله او سینه په سینه له یوه نسل څخه بل ته نقل شوي دي دا لاندې ډولونه لري:

۱. ولسي نکلونه او حکایتونه، ۲. وړې کیسې، ۳. متلونه، ۴. اصطلاحي او محاورې، ۵. تشبهات او استعارې، ۶. چستانونه، ۷. تکیه کلامونه، ۸. رمزونه یا کنایې، ۹. دعاوې او ښېراوې، ۱۰. سترې مه شي، ۱۱. ټوکې او ټکالې (فکاهیات) ، ۱۲. روایات، ۱۳. القاب او صفتونه، ۱۵. د ماشومانو له پاره کیسې او نکلونه (چې زیاتره ,, ښه سلوک هڅونې،، (اخلاقي انتباهي) بڼه لري).

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.۱.۱۱ د فولکلوري ادب راټولونې اهمیت:

د ولسي منظومو او منثورو ادبیاتو راټولولو، لیکلو او په دې وسیله خوندي کولو له پاره تر یوې یا یوې نیمې پیړۍ مخکې زماني پورې ځانګړې پاملرنه نه کېدله، په اروپا کې نولسمې پېړۍ په منځنۍ یو کلونو کې د څېړونکو او ادب پوهانو پاملرنه د ادب دغې ارزښتناکې برخې ته وا وښتله، د هغې په راټولولو او کتابي بڼه خپرولو یې لاس پورې کړ. دغو پوهانو نه یوازې دا چې د خپلو هېوادو او ولسونو، بلکې د ختیځو هېوادونو د میشتو قومونو او ولسونو د ولسي ادبیاتو په راټولونه او خپرونه یې پیل وکړ او دغسې یې د ولسی ادب یوه برخه له هېرولو او ورکېدلو څخه و ژغورله. د بېلګې په توګه د دغو پوهانو له ډلې څخه فرانسوي ختیځ پوه جمیز ډار مستټر (۱۸٤۹ .۱۸۹٤م) یادونه کولی شو چې د پښتو ولسي شعرونو بېلابېل ډولونه یې په یوې مجموعه کې راټول او په (۱۸۸۸م) کال یې په پاریس کې د ,, پښتونخوا شعر هار او بهار،، په نوم خپره کړه.

وروسته بیا کله چې زموږ په هېواد کې مطبوعات رامنځته او عام شول ځینو لیکوالو د فولکلور راټولونې ته هم پاملرنه و کړه او په سراج الاخبار بیا نورو خپرونو کې زموږ د دغو ادبیاتو یوه نیمه بېلګه خپره شوه. د رواني لېږدیزي لمریزي (هجري لمریزي) پېړۍ په لومړۍ یو کې (۱۳۰۸ه ش) انجمن ادبي کابل، د کندهار ادبي انجمن (۱۳۱۱) پښتو ټولنه (۱۳۱٦) او دغسې نور فرهنګي مرکزونه جوړ او خپرونې رامنځته شوې، ډېرو لیکوالو ته د فولکلوریکو څېړنو او خپرونو لارې چارې برابرې شوې. په دې لړ کې د متلونو، لنډۍ یو او نورو ولسي شعرونو او کیسو مجموعې چاپ او خپرې شوې. د فولکلوریکو څېړونو سمپوزیمونه او سیمینارونه جوړ او په دې ډګر کې ارزښتمن کارونه ترسره شول.

۵.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو ځانګړنې:

۱. ولسي منظوم ادب د عربي عروضو او اوزانو تابع نه دي، خپل ملي ولسي وزنونه لري، په هجاء او سیلاب د تقطیع وړ دي.

۲. ولسي ادبیات موضوع په لحاظ د ولسي او کلیوالي ټولنیزو، اقتصادي او کولتوري اړیکو ځرګندونکي دي، کلیوال چاپېریال او د خلکو ژوند په کې منعکس کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ژبه يې ساده، سوچه او د خلکو یا ولس له ورځنۍ محاورې سره برابر ده.

۴. ډېره مبالغه او له حقیقته لرې خبرې او تصنع په کې نه لیدل کېږي.

۵. د پردۍ یو ژبو اغېزه په دې ادبیاتو کې کمه او په نشت شمېر ده.

۶. دا چې د دغو ادبیاتو زیاته برخه د نالوستو او بېسوادو وګړو د ذهن او فکر محصول ده، او رامنځته کوونکې یې په ولس کې اوسېږي د ولس د ټولو مسلطو کولتوري او ټولنیزو ارزښتونو او روابطو تابع دي.

۷. ادبي لفظي او معنوي صنایع، تشبیهات او استعارات په کې له عقل او پوهې نه وتلي او غیر طبیعي نه دي.

۸. د ادبیات د اجتماعي ارزښتونو په لړلو سره بېره له لوړو هنري ارزښتونو څخه هم برخمن دي، چې زموږ د ولس د لوړ هنري او ادبي ذوق، ښه څرګندويي او استازيتوب (نماينده ګي) کولې شي.

۹. په دې ادبیاتو کې د پښتو بهیر او د ژوند څېرې کټ مټ انعکاس مومي.

۱۱. په ولسي ادبیاتو کې ښکلا، اسانتیا او رښتیا یا په بله ژبه ښکلی والی، اسانوالی او رښتیاوالی په ښه بڼه ځان ښکاره کوي.،، (سید محی الدین ۱۳۸۶ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی).

ارستالیس یا ارسطو پر۴۴ کلنۍ کې ۳۴۰ مخزېږدي کال لمپاکا ته له سکندر مقدوني سره راغلی و او زموږ له هواویچې، سبمې، جګړې او جرګې یې پند اخستي و، نوموړی د لرغوني یونان درې ګونو فیلسوفانو څخه وو، نوموړی د اریستو کلس افلاتون زده کوونکی دی، او اریستو کلس بیا د سقراط حکیم زده کوونکی دی. ارسطو د سکندر مقدوني ښوونکی دی. ارسطو د فزیک، شعر، ټولنپوهنې، منطق، بیان، سیاست، دولت، او اخلاقو په اړه یې ډېرې څېړنې کړي دي.

,, المیه شاعري : د ارسطو په نظر په کومه شاعرۍ کې چې انساني کردارونه د خپل چاپېریال له عامو وګړو څخه ډېر ښایسته، خوندور، او په غوره خویونو موصوف وښودلی شي، په داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

صورت کې په اشعار المیه بڼه خپلوي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳لیږدی، ۱۹۰ چوپړی) زه دلته دا رونوم چې.

په ټولنېزه کره کتنې پام له مخې، پښت، چارپېریال، او زمانه اړین توکي دي، زما د ملګري ورور پوهندوی محمد براهیم همکار په خپل لیکي ادبي کره کتنه کې کښلي دي، چې د اینګلېستان ادب کې په شین اسمان، او سور لمر ستایل کېږي او زموږ په ادب کې یخې ولې سورې، ستایل کېږي، او یوه مصرۍ یې داسې لیکلي.

▲ ګل د ګلاب بوی د سنځلې

سورې د ولې د غېږ د یار مزه کوینه

او کېسه داسې کوي چې ,, یوه ورځ مې اوستاد له خولې د یوه چیني سیلاني او اروپایي سیلاني نظرونه واورېدل؛ چینایي سیلاني چې کله اروپا ته تللی و، د هغه ځای د خلکو د ښکلا ستاینه یې کړې وه، مګر په مخ کې یې یوازې د لوړې پوزې په اړه ویلي و ,, د اروپا خلک ښکلي وو خو پوزې یې لوړې وې، چې ښکلا یې یوه څخه کمه کړې وه.،،

همدا رنګه یوه غربي سیلانی چین ته تلی و هغه د سیمې د خلکو د ښکلا په اړه ویلي وو؛ ,, د چین خلک ښکلي وو خو یوازې د پوزې پیتوالي یې ښکلا ته یوه څه زیان رسولی وو.،، له پورته څرګندونو څخه دا پایله لاس ته راځي، چې په یوه ټولنه کې لوړه پوزه د ښکلا معیار و او په بله ټولنه کې پیټه پوزه د ښکلا معیار و.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۲۷ چوپړی).

,, د شیانو او حالاتو په اړه چې څرنګه خبرې کېږي یا فکر کېږي: انسان د ځینو شیانو په اړه فکر کوي، یا خبرې کوي نو په همغه بڼه یې په شعر کې را وړي لانديې لنډۍ د هغو فکر زېږنده ده، چې د لیلا او مجنون د کیسې په ورستی پیغام رښتینوالي د اوریدونکو په ذهن کې کښېنوي.

▲ اسمان ته لار د ختو نه شته

لیلا مجنون په عاشقۍ ختلي دینه.،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۲۷ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.۱.۱۱ اخلاقي کره کتنه

پخوا د ادب موخه د یوه شي ښه والی او بد والی څرګندول و. د دې خبرې یا نظریې په رڼا کې ځینو کره کتونکو دا ویل، چې ځینې شعرونه ډرامې داسې دي، چې هېڅ مقصد نه لري نو دارنګه نظمونه او ادب ښه کار نه دی او هسې بې ځایه خوارې ده، افلاتون په همدې وجه هم له خپل دربار څخه د شاعر مقام ورک کړ.

همدا رنګه د وخت په تېرېدو سره داسې ادب منځ ته راغی چې شوندې، زلفې وستایل شوې، د دارنګه شعرونو په اړه کرکتونکو پرېکړه وکړه.

چې ادب د اخلاقو په معیار تلو، یعنې د هر ادبي اثر د پای ټکی به اخلاق وي او په همدې ارزښتونو به کتل کېږي. که چېرته د اخلاقو تله یې درنه نه وي نو د داسې ادب لوستل او رواجول په کار نه دي. اوس دوه پوښتنې رامنځته کېږي:

۱. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار څه دی؟
۲. د اخلاقو معیار څنګه په کار دی ؟

د لومړۍ پوښتنې په اړه باید و وایو: په ټولنه کې اخلاقو معیار ټاکل ګران کار دی. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار یوه ډول اوپه بله ټولنه کې بل شان دی. دا چې په ګڼو ټولنو کې د اخلاقو معیار یوه شان نه دی نو ویلی شو، چې اشرف مفتون، غني خان، د فارسي حافظ، سعدي، که زموږ د ټولنیز اخلاقي معیار له مخې وڅېړل شي نو ډېری شعرونه به یې د اخلاقو په تله پوره ونه خېږي، مګر کې دی شي په ځینو ټولنو کې نوموړو شاعرانو اشعار د اوچتې پوړۍ شاعري وي.
پایله دا شوه، چې د یوه ادبي اثر د کره والي معیار دې اخلاق ونه ګڼل شي.

د دوېیمې پوښتنې په اړه باید و وایو، چې د اخلاقو معیار هم ګران کار دی. د ادب ډېری داسې برخې شته چې بې له تفریح یې بل مقصد نه وي، لکه:.

- تر نیمو شپو راتګ دې ځار شم
لکه ګیدړ چې کوړکې چرګې ته ورځینه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمید مومند بیا یوازې تفریح او د ذوقونو روزل یې موخه کوي. د پورتنۍ یو خبرو نتیجه دا شوه چې اخلاقي کره کتنه کې د کره کتنې هغه ټولې خوا وې په پام کې نه نیول کېږي نو ځکه یوازې ځان د یوه ادبي اثر د کره والي له پاره پوره نه ګڼو، بلکې د دې ترڅنګ نور معیارونه هم په پام کې نیول په کار دي او هم ډېری کتابونه موږ د کره کتنې په اخلاقي نظرې نه شو کتلی.

ډاکټر زرینکوب لیکي:- ځینو اخلاقي ارزښتونه د کره کتنې اصل ګڼل دي، هر هغه شعر او خبره، چې حکمت او اخلاقو ته نږدې او ورسره برابره وي، خوښوي اوستایي یې او هره هغه څه، چې اخلاقو او حکمت خلاف وي، غندي او ردوي یې، په دې وجهې له ډېرې پخوا زمانې څخه اخلاق د کره کتنې له ارزښتونو څخه ګڼل شوي دي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۲۷ چوپړی).

پر ټولنه او ژبه د خرابې شاعری اغېز: شاعر د خپلې ټولنې له پاره د رښتینولۍ نښه ده او سپېڅلتیا سمبول دی. که شاعر په خپلو شعرونو کې دروغو او مبالغې دود جاري کوي، چې په دې سره بیا قوم او ولس خوار او ذلیل شي، ترټولو لا دا چې د شاعر شعر په واسطه داسې ترکیبونه او جملې مخې ته راشي، چې محض تر فحشا پرته بله موخه نه لري، چې په دې سره ټولنه بدو نه بدې خوا ته مخه کړي، داسې شاعري بیا د ولس له پاره پرته له دې، چې زهر وبلل شي او په لوی لاس د خپل ولس وژل شي نور څه نه ترې جوړېږي. په ناوړه چې وي هغه ټولنې ته مسول دي او ځوان نسل بدبختۍ یو پره هم پرداسې شاعرانو وي چې فحشا، دروغو او مبالغې پرته په خپل شعر کې بل څه ته ځای نه ورکوي، او پام کوي چې شهرت او پیسو ګټلو همدا لاره ده، دوی په خطا دي، هغه چې د ټولنپالنې، هېوادپالنې او ژبپالنې په روحیه څه کوي له دوی ډېر غوره دي. (د محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ ل، ۱٦۷ تر ۱۸۵ چوپړو پوري وګورئ)

درنو لوستونکو او د لغمان ولایت ډېرو ښاغلو پر دین مینو ولسونو، علمای کرامو، مشرانو، ځوانانو، کشرانو، خویندو او ورونو، هر چېرې چې یاست سلامونه او نیکي پېرزوینې مې ومنئ. ډېر د خوښۍ او خوشحالۍ ځای دی چې لغمان ولایت ته الله عظیم په خپل قدرت او عظمت یوه طبیعي ښکلا ور په برښه کړې ده. ښه هوا، زیاتې اوبه، د پښتو ژبې لرغونی لیک لوست، پښتو ژبې کښلې وګړنې زېرمه خلور نور د هغه نعمتونه دي چې الله عظیم د دې ولایت په هستوګنو پېرزو کړي دي، د طبیعي ښکلا تر څنګ د دې ولایت خلک هم په فطري توګه سوله خوښونکي دي، او جنګ او جګړې پر دوی تمبل شوي دي. رښت ته ولاړ شوي دي، غوره مشرۍ او غوره پرېکړې یې تل یې لورې په لوړ حس د ټاټوبي پالنې، نوې پېر کې د نویو سپېڅلو اندونو سره چې تل پر دې دنیا او پر هغې دنیا د بریالیتوب او بریا جوګه کېږي پرې کړ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ .١١ بېلګې يې

١.٢.١١ په لیکونو کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کارول

تر ټولو ښه لیک د افغانستان د الله بخښلو درنو درانه لیکونه چې دوستۍ او ملګرۍ یادونه تازه ساتي، هغه د وګړو تر منځ د لیکونو لېږد رالېږد دی، لړۍ ته يې په سم تیک کړی دی همدا دی، چې یوه لنډۍ يې په کې په ښه هنر کښلې ده.

,, د موسی. شفیق! له خوا راغلی ادبي لیک:
زما مشر او مهربان ورور ربښتین صیبه!
ستاسې ښکلی او رنګین لیک د وخته رارسیدلی و، ستاسې د خواږه لیک د خوږو جملو موسیقي مې هم په غوږو کې ده، ستاسې د فکر مارغه چې دلته راغی، ما په ډېرو ښکلو او ښایسته ځایونو وګرځاوه، هلته د صحرا په لمن کې د څه کم څلور زره کالو زوړ اهرام مې ورته وښود.

دا اهرام لکه د کابل د ښار د غرونو د دیواله غوندې د انسان په زرګونو سرونو اباد شوی دی، د دې ابدی قبر شاته د انسانیت یوه درد ناکه کیسه پرته ده.
داد خرافاتو ځلې چې د فراغنه و او کاهنانو د خرافې ذوق د مړولو دپاره د خوارانو او غریبانو په غوښو، وینو پورته شوی دی، د بنیادم په تاریخ کې د غلامۍ او کړ (ظلم) مناره ده. په هر حال که سړی لږ څه خپل حساسیت سوړ کړي، د عقل ځای عاطفې ته پرېږدي او د تاریخ په فلسفې په سې و نه ګرځي نو د سپوږمۍ په شپو کې د اهرام د سطحې نه د قاهرې ننداره بالکل د خیال او خوبونو په دریاب سړی لاهو کوي.

تېره ورځ د پسرلیا اختر و، د نیل د غاړې په باغونو او چمنونو کې رنګا رنګ ګلونو چې وهلې، د طبعت د دې ښایسته او پیمخو منظرو لیدل د فوټو اخیستو شوق پیداکوي،
دلته ستا دا لنډۍ را په یاد شوه؛
حاجت د بلې کمرې نه شته؛ سترګې کمره کړه په کې واخله تصویرونه
پوهاند صدیق الله. ربښتین ته
محمد موسی. شفیق! قاهره مصر ١٣٣١هـ ش ،،
(صدیق الله ١٣٦١ ل ل کال، ٣۶ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲.۱۱ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)

هغه پښېله(قافیه) ده چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرى په پیلنۍ او پاینۍ مسرې په پاینۍ څپه باندې راځي، په لږه کچه په نهمه څپه کې او په ډېره کچه په دوېیشتمه څپه نه ماتیدونکې پښېله بلل کېږي، چې د نوموړو پېیلو ترنګتوک خوندي کوي.
له لرغوني پېر څخه پښتنو پیلنو په خپلو پېیلو کې ترې ګټنې اخستې دي، چې د هر وی په پای کې به د هې ,, ه ،، ابېځې لړ ,, ردیف ،، په بنه اړین شتون و لري.
,, دا ډول قافیه عموماً په لنډۍ یو کې مراعات کېږي، چې د هرې لنډۍ په پای کې باید د (ه ، مه او نه) اهنګ راشي. لکه :

▲ زما د لـرې وطن یاره
رب دې سپوږمۍ کړه چې دې و کړم دیدنونه

▲ د سحر باده رنګ دې ورک شه
زه د جانان په نم لمده وچه دې کړمه،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۰ ل ل کال، ۲۸ چوپړی)

۳.۲.۱۱ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری کارول

د TEXT ویبکی، وی یا لغات له TEXTURE څخه اخیستل شوی چې د اوبدل شوي (اوبدل شوی) په مانا سره دی. د TEXT اصطیلاح د هغه کتابونو له پاره په کار وړل کېږي، چې په هغه کې ټولې کوشنۍ (جزئې) ټکي په کې د نظر لاندې نیولې وي، او د بېلا بېلو معلوماتو د رسولو او څرګندولو له پاره ترې ګټه پورته کېږي.

پورتنې بنه کښلو څخه یوازې د سید صدیق ,, فکري ،، ځنې ځینې لنډۍ، ټپې او مصرى کښنم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, افسوس افسوس خپله وطنه

څه نازولی دې په غېږ کې لویدیمه

سوړ اسویلی مې خولې ته راشي

چې را په یاد شي د وطن ښایسته ګلونه

چې یوه خوا باد بل خوا باران وي

چتې بیبان وي ځوک به کومې خوا ته ځینه

د هجر اور دی چې بلېږي

دودونه یې خېږي د زړه غوښې مې سېځینه

نه مې ځوک خپل او نه خپلوان شته

په نظر هرې خوا اغیار راته راځینه

په خوب کې ګرځم چېرهار کې

کله چې ویښ شم په کوډله کې پروت یمه

خوب او خندا په بې غمي شي

د غمزده زړونو به څه خوبونه وینه

سر مې پنجابه پوري لاړو

الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه ،،

(خان سلام، ۱۳۸۷ لیږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.٢.١١ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پېیړن (پېیلې) اوستاد له پاره له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای کې ګټنې اخلي.

اې ,, الف ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ١٩٧٥ زېږدي کې د سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف کړي و، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې د سیدجمال الدین افغاني ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوږولې وه، چې کښلی یې د یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په ګڼه یې :. ٧٧٥۶.

بې ,, ب ،،

لکه: رفیع الله ستانکزي چې د لیکوال د لیکي ځلېر کې د ددو دود، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې آرام خو له شوره ډک انسان، ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوږولې وه، چې په نوموړي کښلي کې د مومند خپرندویه ټولنې کې د لیکوال له لورې له چاپ څخه سلامت په ١٣٨٨ لېږدي کې تېر کړي دي.

پې ,, پ ،،

لکه: ببرک میاخیل په ١٣٨٩ لېږدي چې د لیکوال پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې نوموړي د ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوږولې وه.

▲ ستا د ښایست ګلونه ډېر دي
ځولی مې تنګه زه به کوم، کوم ټولومه

(فضل حق شیدا، ١٩٧٥ زېږدی، ۵۴ چوپړی)، (صفی الله، ١٣٨٨ لېږدی، ٣٨ چوپړی)، ,, ببرک میاخیل، ١٣٨٩ لېږدی، پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټې ,, ت ،،

لکه: فضل حق شيدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سيدجمال الدين افغاني حالات او خيالات، ترجمه او تاليف کړي و، د سيدجمال الدين افغاني ستاى له پاره ورم له پاره لاندېنۍ مصری بورږولې وه، چې کښلی يې د يونيور سټي بوک ايجنسي، پېښور ښار کې، درېيم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په ګڼه يې :. ۷۷۵۶.

,, ته دې ملا وتړه لړ پاسه!

ګوره چې خدای در لره څه کوي مينه ،،

(فضل حق شيدا، ۱۹۷۵ زېږدی، ۱۹۴ چوپړی)

ټې ,, ټ ،،

لکه: سيد هيبت الله حسيني. چې په ۱۳۸۹ زېږدی کې د پوهنمل اوستاد ببرک مياخيل په اړه کښلي دي، او د نوموړي يادونه يې کټ مټ راخستې ,, نه يوازې زمونږ پښتو ديواني شعر د حالاتو له ناخوالو خپله لمن ډکه بلکې زمونږ ولسي شاعري په ځانګړې ډول لنډۍ هم له دې خبرو ډکه ده زه به د بېلګې په ډول دوې لنډۍ را واخلم:

بيا به د چا په کــور غوغا وي

په هوا ګرځي د روسانو جهازونه

کارمله غبرګ بچــي دې مړه شه

پيلوټ دې ومره چې کړه بمباروينه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥.٢.١١ متل لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له متل، مقوله، کره وينا مثال او نمونه يي لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ ته وايې.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وينا مثال؛ تشبيه (ورته والی)؛ هغه لنډه کيسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوربښت، رغښت، هغه کره وينا مثال چې پېيلن يا پېيلنه يې له مخې پېيله کاږې، هغه سړی يا ښځه چې انځورګر يې له مخې څېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.
چې لاندېنی لومړی يې ټپه ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې ګټنه اخلې او دوېيمه يې لنډۍ ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې ګټنه اخلې. لکه:.

- په څو ځله مې درته ويلې
چې له اشنا دښمنه ځان ساته مينه

- په پټ کې تور مصلی ښه دی
بې پته يار چې شهزاده وي ورک دي شينه

٦.٢.١١ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

لغوي معنا يې پر مړي ستاينې او ژړېدنې دي او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ دي چې پېيلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکيو او ښېګڼو ستاينې کړې وي او هغه پر مړينه يې د خواشينی او خفګان ځرګندونه کړې وي.

- ځرګند د خاورو لايق نه دی
چټک دې جوړ کړي بالکی په سينګارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که نور دي هرڅه میراتېږي
میرات دې مه شه دا د غاړې تاویزونه

▲ بې وروره خور په کوڅه راغله
ناره یې و کړه شپه به چا کړه کومه

,, … . ساندې پسې کوي او په دې مورد کې یوه پسې وایې:-

▲ چې د چا خپله ابی نه وي
د کوټ پنا ژړا به خوک په سې کوینه،،

(ګل باچا الفت، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ. (ګل باچا الفت، ۱۳۳۶ لېږدی، ۲۰ چوپړی).

۷.۲.۱۱ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه (ترجمه یا Translation) د وی له پامه د وی، غونډ، غونډلې، وینا، کښلي او لیکي سراسر لېږد ته وایي.
او په اصطیلاح کې د پښتو ژبې (زېږمې ژبې، اصلي ژبې یا سرچینې ژبې) څخه د هدف وړ ژبې ته د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ متن، کښنې، بوږونې د مانا کټ مټ لېږدولو او رسولو ته وایي.
په رښت کې که د پښتو ژبې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ بلې هرې ژبې ته واړول شي، نو هغه خوږوالي چې په پښتو ژبه کې شتون لري او لوړ حس د اخستنې، تاثېر، خوږلنتوب، څپېزه خجیز ټولوالي رغښت او ترنګتوک په نورو ژبو کې په ورته بڼه هېڅ شتون نه لري. بېلګې یې په لاندېنۍ دوې لنډۍ، یوه ټپه او یوې مصرۍ کې وینئ:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ باز مې کارغانو سره لاړه
مرداري غوښې بې خوراک شي مړ به شینه

یوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

مويي بازم کایکه پلی شاړین
موردار پي پی خوراک بی مړتيې.

ترجمه این شعر لندی ,, لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

شاهین من با کلاغ ها رفت
گوشت های کثیف را می خورد و بعد از آن می میرد.

اس پشتو لنڈے ,, لنډۍ ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمه:.

میرا بازو کووں کے ساتھ چلا گیا۔
وہ گندا گوشت کھائے گا اور اس کے بعد مر جائے گا۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندى ,, لنډۍ ،، با إلى اللغة العربية.:.

ذهب صقرى مع الغربان
يأكل اللحم القذر ويموت بعدها.

Это перевод стихотворения пушту лoндaе на русский язык:.

Мой ястреб пошел с воронами
он будет есть Грязное мясо и будет мертв после этого.

This Pashto Landay poem Translation in English Language:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

My hawk went with crows
it shall be eat the Drity meats in will dead after it.

Bu pushtu Landay she’rining o‘zbek tilidagi tarjimasi:.

Mening lochin qarg'alar bilan ketdi
Undan keyin o'lik vasiyatdagi iflos go'shtlarni yeyish kerak.

Dieses Pashto Landay Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Mein Falke ging mit Krähen
Es soll das schmutzige Fleisch sein, das danach tot ist.

Ce poème Pashto Landay Traduction en langue française:.

Mon faucon est allé avec des corbeaux
il sera mangé les viandes sales dans la volonté morte après elle.

▲ له دېواله مې سر اوچت که
وېنم ښارو سره کارغه لوبې کوینه

یوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

دیواله دی کاپالم وډی کریمه
شارو پلی کایکه اخلتیو

ترجمه این شعر لندی ,, لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

اگر سرم را از روی دیوار بلند کنم
پرنده اصلی را ببینید که در حال بازی با کلاغ است.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس پشتو لنڈے ,, لنډی ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمه:.

اگر میں دیوار سے سر اٹھاؤں
مینا پرندے کو کوے کے ساتھ کھیلتے ہوئے دیکھیں۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندى ,, لنډی ،، إلى اللغة العربية.:.

إذا رفعت رأسي عن الحائط
رؤية الطائر الرئيسي يلعب اللعبة مع الغراب.

Это перевод стихотворения пушту лoндaе на русский язык:.

Если я подниму голову со стены
увидьте птицу майна, играющую в игру с вороной.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language:.

If I lift my head off the wall
sight the maina bird playing the game with crow.

Bu pushtu tapa she'rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ جانانه سمه امریکه یې

هم ملامت یې هم زارۍ درته کومه

یوو افغاني ټپه شعر ترجمه پشه یي زبانه پلی:.

انړوالم سم امریکاګوني

هم ملامت یي او هم زاري به مو کاتوم

ترجمه این شعر تپه ,, ټپه ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

عزیزم شما هم مثل آمریکا هستید

من شما را سرزنش می کنم و از شما نیز التماس می کنم.

اس پشتو ٹپے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

پیارے تم امریکه جیسی ہو۔

میں آپ کو ملامت کرتا ہوں اور میں آپ سے بھی مانگتا ہوں۔

ترجمة قصيدة الباشتو تابا إلى اللغة العربية.:.

حبيبي أنت مثل أمريكا

ألومك وأتوسل إليك أيضًا.

Это перевод стихотворения пушту Тапа на русский язык:.

Любимая, ты такая же, как Америка

(c) ketabton.com: The Digital Library

Я виню тебя и умоляю тебя также и от тебя.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language.

Beloved you are same as America

I blame you and I beg you also from you.

Bu pushtu tapa she'rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam

qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe

Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ پاس   په   کمره   ولاړې   ګلې

نصيب   د   چا   يې   اوبه   زه   در   خېږومه

يوو افغاني مصرۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

کمر شرا ډکچي ګل لا يي

نصيب پی کويتي ورګه مو ډاکی توم

ترجمه اين شعر مصری ,, مصری ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای!؛ گل که بر دامنه کوه استاده ئی،
ابیاری شما بخش من میباشد، نمی دانم شما بخش که میشوید.

اس پشتو مصرے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

ٹیلے کے اوپر کھڑے پھول!
پانی تومیں دے ر ھا ھوں لیکن پتہ نہین تم کس کے قسمت میں ھو

ترجمة قصيدة الباشتو مصريه إلى اللغة العربية.:.

أوه ؟، زهرة التي تنمو على الجرف !،
ريك لي. ولكن لمن ستنتمي؟

Это перевод стихотворения пушту месрияа на русский язык:.

О?, Цветок, что ты растешь на Утесе!,
ваш полив принадлежит мне. Но кому бы вы принадлежали?

This Pashto Masray poem Translation in English Language:.

Oh?, Flower that you grow on the Cliff!,
your irrigating is belonging to me. But whom would you belong?

Bu pushtu Masray she’rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Oh?, Qoyada o'stirgan gul!,
Sizning sug'orishingiz menga tegishli. Lekin siz kimga tegishli bo'lardingiz?

Dieses Pashto Masray Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Oh?, Blume, die du auf der Klippe züchtest!,

deine Bewässerung gehört mir. Aber zu wem würdest du gehören?

Ce poème Pashto Masray Traduction en langue française:.

Oh ?, Fleur que tu fais pousser sur la Falaise !,

ton irrigation m'appartient. Mais à qui appartiendriez-vous ?

,, په انګلېسي ژبه کې د ژباړې اړوند یوه اصطلاحي توپیر شته (چې هره ژبه یې نه لري) او هغه دا دی چې په انګلېسي ژبه کې لیکلې ژباړې ته د (Translating) او وګړني ژباړې یا د بېلابېلو ژبو د کاروونکو ترمنځ وګړني یا اشاروي اړیکو ته د (Interpreting) اصطلاح کارول کېږي. چې په دې ترتیب سره ژباړه (Translation) یوازې هغه پېر پیل کېږي. چې په یوه ژبه یوه شی ولیکل شي.،،
(نامیت بهاتیا، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی)

,, یوه ژباړونکې او ژباړونکی تل له دې خطر سره مخامخ وي، چې په تېروتنه د زېږمې ژبې غونډلې، پښویه، یا کرېوهنه او غونډلې اوډون د بلې ژبې ته رمت ولېږد وي.
شونې ده دا ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړې ,,اوښتنې،، ځینې پېر د پښتو ژبې څخه داسې ګټورې ماناوې، او د پښتون پښت بډایه پښتو ژبې رښتې رښې نورو ژبو ته ولېږدوي، چې هغه پښتون پښت خپله زوکړه کړې ویکې وي، د کروندو، کرکېلې، شپنو، آس غلونې سیالیو، اوښانو، ژرندو، تورو او سپرو اسبابو له پاره ټاکلې، چې په نویو راتلونکي پېر له پاره په هرو اسبابو او توکو کې ترې ګټنې واخلي.
په ورته بڼه بلې ژبې کې کالک غونډ (Calques) او پورویونه (Loanwords) نورې ژبې لابډایه کوي.،،
(کریستېوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۴ چوپړی)

,, د سپېڅلو (آسماني) کتابونو او متنونو د لومړنۍ یو ژباړونکو په ګډون، ټولو ژباړونکو د هغو ژبو په شکل نیونه کې مرسته کړې چې دوی ورته ژباړې کړې دي. (کریستېوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۷ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دا چې ژباړه یوه ستونزمن بهیر دی، نو د ۱۹۴۰ مې ز لسیزې راهیسې د ژباړې اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر یوه حده بېلابېلې بریالۍ هڅې شوې دي. په دې وروستۍ یو کې، د انټرنیټ منځته راتللو د ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار غوړولی او د "ژبې ځایی کول یا لوکلایزېشن" یې اسانه کړي دي.،، (جان بینجامین، ۲۰۰۶ زېږدی، ۱۳۳ چوپړی)

,, په روښانه ټکو، د مېټافریز مفهوم ,, ټکي په ټکي ژباړه،، یوه نیمګړی مفهوم دی، ځکه چې ډېری پېر یوه ځانګړی غونډ په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه ډېرې مانا ګانې لري او له دې امله شونې ده چې د یوې غونډ مانا په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه په ډېرو غونډونو کې بیان شي. له دې سره سره، ,, میټافریز،، او ,, پارافرېز ،، ښایي د ژباړې د شونو تګلارو د کارولو په برخه کې د نا پېژندو ماناګانو په توګه کټور وي.

دا توپیر د انګلېسي ژبې شاعر او ژباړونکي جان ډرایډن (۱۶۳۱-۱۷۰۰ زېږدي کلونه) په کار واچاوه، جان ډرایډن ژباړه په هدف وړ ژبه کې د اصلي ژبې د کارول شویو عبارتونو د معادل او مترادف موندلو د غوراوي پر پېر د افادې او غونډله بندی د دغو دوو حالتونو د برابر جوړښت په توګه را وپېژندله.

کله چې (غونډ)... په رښیا هم ډېرې زره راښکونکې وي، نو د هغوی بدلول لیکوال ځوروي. خو هغه څه چې په یوه (ژبه) کې ښکلي وي، ډېری پېر ناسم یا نادوده او ځینې پېر بې مانا غونډ او عبارتونه لري؛ په بله وینا: دا به برابره نه وي چې یوه ژباړن د لیکوال د غونډ په کوښنۍ ټاکلي واټن کې ټاکلی کړل شي: همدومره بس ده چې ژباړن داسې عبارتونه و کاروي چې مانا او مفهوم ورخراب نه کړي.

خو ډرایډن د ,, تقلید یا ورته والي،، اړوند د عمل آزادی، لکه اقتباسي ژباړې پر خلاف خبرداری ورکړی دی او وایي: ,, کله چې یوه انځورګر ژوند کاپي کوي. د ځانګړنو او لویې بڼې یا څېرې د بدلون اجازه نه لري. ،،

د ژباړې د اصلي مانا لوی جوړښت - ورته موندل - له هماغه راهیسې مهم دی چې سیسرو او هوراس په روم ښار کې په لومړی قبل المیلاد پېړی کې وړاندیز کړی و او د ,, ټکي په ټکي،، (Verbum Pro Verb) ژباړې پر ضد یې ټینګ خبرداری ورکړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې پېر د تيوريکي پرمختګ سره، سره، د لرغونې زمانې راهيسې د ژباړې رښتنى کار ډېر لږ بدل شوى دى. د عيسى ع روح الله په لومړيو وختونو کې او د منځنيو پېړيو پر پېر د خورا سختې، ټکي په ټکي ژباړې او په بېلابېلو پېرو (په ځانګړي ډول له کلاسيک دورې وړاندې روم او په ۱۸مه پېړۍ) کې د مطابقت ورکوونکو (Adapters) څخه پرته، ژباړونکو زمينې او شرايطو ته په کتو په لويه توګه د امکان تر کچې د معادلونو ,, لغوي،، ، او د اړتيا په حالت کې د اصلي مانا او نورو مهمو ,, ارزښتونو،، د تأويل يا Periphrastic په لټه کې له احتياط څخه ډک نرمښت ښودلى دى. غوره ارزښتونه، لکه: د ټنګټکور (موسيقۍ) په ورته بڼه (همغږۍ)، يا په فلمونو کې د وينا د بياني حرکتونو سره، د سبک يا سټايل او د پيېلې خوږه بڼه (د نظم منظومه) بڼه.

په لويه توګه ژباړونکو د مانايي يکړو (Sememes) د اصلي ترتيب او د اړتيا پر پېر- د غونډ د ترتيب د بيا رغولو له لارې، په خپله د زمينې او متن د ساتلو هڅه کړې ده، او رښتنى پښويي جوړښت يې بيا ځلي مانا او تفسير کړى دى؛ د بېلګې په توګه، له معلوم حالت (Active voice) څخه نامعلوم حالت (Passive voice) ته بدلول او برعکس. د ,,غونډ ټاکلى ترتيب لرونکو،، ژبو (لکه: انګلېسي، فرانسوي، جرمني) او ,, د غونډ آزاد ترتيب لرونکو،، ژبو (لکه: اربانی، يوناني، لاتيني، پولنډي، روسي) تر منځ پښويز توپيرونه په دې برخه کې هېڅ خنډ نه دي. د اصلي ژبې د متن ځانګړې نحوه (جملې-جوړښت) د هدف وړ ژبې د نحوي اړتياوو سره سم عيارېږي.

کله چې د هدف وړ په ژبه کې د اصلي ژبې اصطلاحګانې نه پيدا کېږي، نو ژباړونکي دغه اصطلاحګانې پور کوي او په دې توګه د هدف وړ ژبه لابډايه کوي. د ژبو تر منځ په ستره کچه د کالکونو او پوروېيونو د تبادلې او له نورو ژبو څخه د رالېږد په برکت، په عصري اروپايي ژبو کې ډېر لږ داسې ماناوې شته چې ,, نه ژباړل کېدونکي يا Untranslatable ،، دي، خو ستره ستونزه بيا له دوديز سره د تړليو اصطلاحګانو را ژباړل دي چې د هدف وړ په ژبه کې معادل نه لري. د بشپړ پوهېدو په پار، دا ډول مسئايل بايد توضيح او تفسير شي.

په رښت کې، څومره چې د دوو ژبو تر منځ يا د دوو ژبو او دريېمې ژبې ترمنځ اړيکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوى تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافريز او پارافريز نسبت ډېر وي. خو د غونډ د ايکولوژيکي مناسب ځاى د بدلون له امله، ځينې پېر دوديزه آرپوهه (Etymology) په يوه او يا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د يوه لارښود په توګه غلتوونکې وي. د بېلګې په توګه: د پښتو ژبې رښتى (واقعي، رښتينى شى، رښتينى (عجالتاً)) غونډ (کليمه) بايد، د انګلېسي ژبې Actual ,, حقيقي،، ، د فرانسوي ژبې همآرې (Actuel ,, روان،، ، ,, اوس پېر،،)، د پولنډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې له (Aktualny ,, روان،، ، ,, اوس پېر،، ، ,, مسلې،، ، ,, روان پېر،، ، ,, شونې،،)، د سویډني ژبې له (,, مسلې،، ، ,, په اوس پېر کې غوره ،،)، د روسی ژبې له (актуальный ,, بېړني،، ، ,, مسلې،،) او یا د هالنډی ژبې له (Actueel,, روان پېر،،) سره ګډوډه او اشتباه نه شي. ،، (کریستوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۳ - ۸۵ چوپړی)

د پښتو ژباړې کره بنې له پاره نوې او مېړنه پښتو لمن پراخوالی همدومره جوت دی، د پښتو ژبې ژباړه دا اړتیا اړینه ده چې باندنی تن لومړی پښتو یاده کړي، د پښتو کره لیک و کښلی شي، پښتو ژبه و لوستلی شي، پښتو ابېځې کره له یادو زده کړي، پښتونواله و کړي او په ځان کې پښتو پیدا کړي.

په پورتنۍ یو یادونو یوه پخوانی پوره تن فرانسوی ژباړن څېړونکی ډاکټر جیمز ډار میستیر (James Darmesteter) و، په ۲۸ کلنی کې یې د ختیځ ژبو او کلتور برخه کې خپله دوکتورا په ۱۸۷۷ زېږدي کې فرانسه کې اخستې وه او د پښتو ژبې ژباړن و؛ چې د امیر عبدالرحمن خان د واکمنی په پېر یې په پېښور کې د خپل هېواد د ځانګړو خدمتونو کړنې پر مخ وړلې د اېنګلېستان په مرسته یې د ابیټ اباد لښ بیس څخه د پښتنو د لیکې شاته د پښتنو د کچې مالومولو، حجرې (منځې) او دېرې کې د کراړې مجلس او د هره شپه ګردی (حلقې)، د لېږد را لېږد خبرو، اترو، پېیلو چې جګړې ته د هسونې جوګه کېږي لاسته راوړلو دنده په غاړه درلودله. د دندې په پایله کې یې یوه کښلې (لیکی یا کتاب) و کښله د شانټز پوپولیر دېز افغانس (Chants populaires des Afghans) ,, د افغانانو مشهورې سندرې،، چې یوه سرلیک یې د پښتونخوا د شعر هار او بهار په نوم یاد کړی دی او د پښتونخوا لیکوال یې د پښتونخوا شعر هار او بهار بولي خو په رښت کې د کښلې نوم په فرانسوي دی چې پښتو ژباړه یې ,, د افغانانو مشهورې سندرې،، دي کښلی دی.

په نوموړې کښلې کې دېری افغاني وګړنې پېیلي شتون لري، نومړي د پښتو وګړنې بېلابېلې پېیلي (شېرونه، اشلوک، پېران یا شعرونه) له پښتو ژبې څخه فرانسوي ژبې ته و ژباړل، تر دېره پورې یې ټولو هېوادونو ته چې په کې فرانسوي ژبه دود دی د افغانانو کره وړه، پښتونواله، پښتونولې، دودونه، کلتور، ژبه، پېیلې، ویناوې، لیکونه، خبرې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ، متلونه و ژباړل او سپینې ته را و باستل.

ببل ژبو ته یې په فرانسوي ژبه د پښتو ژبې ادبي برخې دېره برخه په پوخ کې کړله چې روان پېر کې فرانسوایان هم په امریکا، مکسیکو، کاناډا، اېګلېستان، جرمني او نور هېوادونه چې فرانسوي ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایي، ځینې فرانسویان په پښتو ژبه خبرې کوي، دود او پښتونواله یې پالي او په کې څېړنې کوي چې تر ډېره د جیمز ډار میستېر پاتیشونی کوښښ پایله ده.

یوازې په دې ټولګه کې یې ۴۶ دانې لنډۍ، ۳۲ دانې ټپې، ۱ دانې ټیکۍ او ۲۸ دانې مصرۍ شتون لري، چې ټولې سره ګډې (۴۶+۳۲+۱+۲۸=۱۰۷) کېږي. د په ۱۴، ۱۰۳، ۱۰۴ او ۱۱۲ شمېرلیک کې په دې ګڼه (٤+۱۱+٤+۸۸=۱۰۷) تر مصرۍ سرلیک لاندې راوړې دي.

▲ ,, د خدای رحمت په باباجي شه
چې فرنګی په کلکته و لګونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۳۰چوپړی)

▲ ,, د صحبت خان دومره پکړی وه
چې د پلی د جینو جوړ شو رومالونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶چوپړی)

▲ ,, ورشئ فرنګي ته هسې وایئ
په باغوانانو خانان چا وژلي دینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶چوپړی)

" Allez chez les Firangis et dites-leur: Qui jamais a pris la vie d'un Khân pour celle de quelques paysans? " (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۰چوپړی)

▲ ,, د ښمن ته خانده هوسېږه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوب شومه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳چوپړی)

" Ris devant ton ennemi et fais la vie; pleure en secret devant l'ami; je suis plongé dans la douleur." (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, یوه مې هغه سړی دښمن دی
چې دی به پاو وي څان به سېر حسابوينه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

“ Cet homme-là est mon ennemi, qui n'étant qu'un pão se compte un ser”
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

▲ ,, یوه خو مې دا نصیحت واوره
چې له پخلا دښمنه څان ساته مینه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

“ Écoute de moi ce conseil : garde-toi bien de l'ennemi récon-cilié, mon ami ”
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

▲ ,, زما به خنګه رنګ تازه شي
چې اندېښني مې اغوستن خوراک غمونه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

“ Comment mon teint serait-il frais? les soucis sont mon réte-ment et le chagrin ma nourriture. ” (جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

▲ ,, د بېلتانه په مدرسه کې
واړه او لوی د جدايي سبک وايينه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۴ چوپړی)، (حبيب الله، ۱۳۵۶ لېږدی،چوپړی ۲۱۴ چوپړی)

“ A l'école de la séparation, petits et grands répètent la leçon de l'isolement.”
(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ .۲.۱۱ نيمکی (پام ، سروکه يا سروکی)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسي چې نيمکی لنډۍ، نيمکی ټپه، نيمکی ټيکی او نيمکی مصرۍ (پام لنډۍ، پام ټپه، پام ټيکی او پام مصرۍ يا سروکه لنډۍ، سروکه ټپه، سروکه ټيکی او سروکه مصرۍ)، چې له څو سره لنډۍ، څو سره ټپې، څو سره (مخه) ټيکی او څو سره يا مخه مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. لکه:

نيمکی د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ له نيمې برخې څخه رغښت موندلی دی، يا به له پيلنی مسرې څخه پنځې شوې وي، يا به د پيلنی مسرې له دوېوو غبرګغونډلو څخه له پيلنی غبرګ غونډلې او يا يې له دوېيمې غبرګغونډلې څخه شوې وي، يا به د پيلنی بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځينې وخت به همدا دوې وارې سر باري يا بېخباري او منځباري شوې وي، او يا به همدا د دوېوو ببلا ببلو مسرو په ورته مېچه شوې وي.

او يا به له پاينی مسرې څخه پنځې شوې وي، يا به د پاينی مسرې له دوېوو غبرګغونډلو څخه له پيلنی غبرګ غونډلې او يا يې له دوېيمې غبرګغونډلې څخه شوې وي، يا به د پاينی بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځينې وخت به همدا دوې وارې سر باري يا بېخباري او منځباري شوې وي، او يا به همدا د دوېوو ببلا ببلو مسرو په ورته مېچه شوې وي، زما نظر يه داسې ده او همداسې کېږي.

په هغه وخت کې ورته پام کېږي چې د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ له بشپړ حالت څخه بېلوالی پيدا کوي، دا چې وګړنې پيېلې تل وګړي پېژني او روغ پېژن يې په ذهن کې شتون لري، هر کله چې له پېژندلې حالت څخه و وځي لکه دوې مسرې، لومړۍ يې ۹ او دوېيمه يې ۱۳ څخه پرته له غبرګغږونو او پارنويکو چې کله د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ په پيل ځينې وخت په منځ او ډېری وخت په پايل کې راځي، له دوی پرته له ځان څخه خرګندونه کوي؛ د پام لاندې راځي او پام باندې بلل کېږي، د وګړو ورته پام (Attention, Care, Heed, Watch) وي، مور پام ته پام کوو، پام ته مو پام وي او پام پرې کوو او په پام يې پېژنو.

د دې له پاره دا يوه رښتين رښت دی چې غبرګغږونه او پارونويکې چې د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ سره ځينې وخت په ځينې مسرو کې راځي او ځينې وخت په ببلا ببلو کې راځي او ځينې وخت د هرې يوې سره يې سرباري کېږي يا پر له په سې له ټولو سره راځي چې ځينې يوه څپېزه، ځينې يې دوې څپېزه او ځينې يې درې څپېزه او ځينې يې څلور څپېزه وی (ويکي يا لغات)، غوند، غونډله، نوم او ستاين وي، لکه:- يه کربانه! چې څلور څپېزه غونډله ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا هو! یوه څپېزه غونډله ده او یا وی! (پارنویکی) یوه څپه لري چې کله ځای ځای او کله پر له په سې د هرې مسرې ورانديې (پیل، اول، سر) کې، منځ کې او یا په پایل (اخیر) کې راځي هغو ته بیا هم لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری وایو، چې له دغو څخه پرته نورې غونډلې او مسرې چې له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری سره یوه ځای راځي، سرباري کېږي، بېخباري کېږي او پر له په سې د هرې یوې راځي ورته پام وایو.

د دې له پاره یا به یې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېچه څپېزه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سته یوه پېیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری پیل و کوه، او یا به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درجن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکړله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به تولۍ او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقی یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیقی یوې پارچې یا تش ساز د دوی ټولو اسبابو غږ په ګډه خپل وار تېر کړه)، په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درجن ته به چمتو شو.

لکه څنګه چې راپرو شوی د زلمي هېوادمل، اسمعیل یون، دوست محمد دوست شنواري، مجاوير احمد زيار په واسطه له بېلا بېلو ډولونو، نومونو او له بېلابېلو ياد شويو سندرو سره د ,,لنډۍ،، بېلابېل سندریز اهنګونه یا طرزونه راپېژندلي، یا په سرچپه وینا، د لنډۍ یو په تړاو یې یوه لړ سروکي له بېلابېلو اهنګونو سره راښوولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا دا چې د سروکيو اهنګونه د لنډۍ يو له اهنګونو سره ګډ يا التباس کړي دي، خبرې يې د لنډۍ يو د اهنګونو په تړاو دي، ځنې په نومېړلي ډول همدا لنډۍ په خپلواکه او ګوښې توګه د سيمو او ګړدودو له پلوه تر شنني لاندې نيولي او هله يې د ويلو راز، راز ,,ترنمي،، طرزونه راډلبندي کړي. ځکه له سروکيو سره د لنډۍ يو په خپلواکو اهنګونو کې راوستلي، بلکې د سروکيو له خوا پرې پلي کړي.

زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې له دوی څخه په بېل توپير رښتې ډلبندی د نيمکيو سپينې ته را او باسم. د دې له پاره چې د سروکې يوه شلخې پنځه، ديسي رغښت، بدل جوړښت، ټومبونه ګډوله، په زوره سر باري شوي اونګ د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ده. هر کله چې لرغوني او نوي پېيلن د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په پنځه (تخليق) او منځه (هسته) کې نا توانه، سوېي بريالي، په زهني تسلسل په کمتون شوي، ترنګتوک د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ترې پاتې شوی، دابېڅو، ويکيو، غونډ او غونډلو په ابدنه کې له خنډ سره مخ شوي، نو بيا يې هغه برخه پرې اېڅې ده او پيېله يې نيمکۍ شوې ده، سروکې پېژن يې په دې بنه ورکړی دی، چې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په سر، اول، پيل کې راولي، او سر بارري، ببخ باري يا تکراري يې له هرې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پسې راولي او په زوره نيمکۍ ته غړ جوړوي، يا يوې ګډې نغمې، سندرې، د موسيقۍ يوې پارچې، تش ساز، د غږونو ټولو اسبابو په ګډه خپل وار يا ترنګ جوړوي، ځکه له سروکيو سره د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په خپلواکو اهنګونو کې راځي او په سروکيو باندې پلی کېږي، بلکې د سروکيو له خوا پرې نه پلي کېږي. په بدله بنه يې ورته جوړ وو. په سوي پنځې بنه سرباري کېږي.

که شاعران، ترنميان، سندربول، سندرغاړي، اوازيان، سازيان، ناين، هنرمندان يا ارکستران سروکې ته د غوره نغمې رغښت کوي، يا سندره جوړوي، يا موسيقي يوه پارچه تياروي، خوږ غږ برابر وي، د پيل؛ د سر يوه کړی؛ بند؛ يا مسرې؛ يا دوې مسرې، دوبيمې کړی چې (استايي) ورته وايي ترې رغوي او پاتې نور بندونه، نورې کړی تر پايه، يا نورې مسرې چې پورتنۍ و رسره ترېښتي کېږي يا بېخباري يا سر باري کېږي. پرې تره (انتره) وايې چې د استايي سترګې بلل کېږي، چې ډېر زيات ورته له منځې يا څرګند سکالو(دننه نی مسلې او موضع) له اړخه نږدې وي. نه جوړ وي. يا په لنډ پېرې بنه سندره له استايي رغول کېږي له انترې نه، خو دا يوه ديسي، شلخې سوېي پنځې اصل دی. اصلي، اوريجنل، پنځې، منځې ښکاروندی دا دی چې له انترې يې سندره رغښت کېږي. ځکه موږ يې په زوره سروکې ته جوړ وو، لورا لور، سکالو، سکالو يې ور ټمبو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوې مثاله به د لا پوهېدنې له پاره تاسو ته و وایم:.

لومړی مثال:. د خوږو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ټاکل او په لاس راوړل که ډېرې هم دي (کره خوندي شوې ۲۱۹،۵۶۴.۰۰۰) خو بیا هم ګران دي، په ۱۰۰۰ دانو کې به د ځینو کسانو هېس خوښ رانه شي، چې لولې یې او د سروکي له سکالو، سر او سور سره برابرې وي، او که له کوم تن یې واورې که یوه دانه هم وي بیا یې ډېره خوښېږي.

په پلازمینه کې مې اورېدلې دي چې فرهاد دریا د باران د موسقۍ ډلې غږې ویلې و، له جګړو ورانډې مې د افغانستان په راډیو تلویزیون په کتابتون کې ما په ۵۸۰ پېنځه سوو او اتیا مصرو کې د بابولالې خار ناکرار کړم لېونی، وه!؛ په مین ګرانې پلو راټیټ کړه شین خالی. نیمکی له پاره دا مصرۍ : ستا د کټ کټ خندا دې زار شم - لکه ماشین چې په بخمل وچلوینه. خوښه کړه، او دا ډېر دروند کار وو ورته. چې دلته نیمکی د مصرۍ له دوېیمې مسرې سره په مصرۍ مېچه برابر ده ۱۳ څپې لرې، په دې توګه د غونډلې ببلا ببل مانیز (بیاني، امري، پوښتني) اواز لوړوالی سره نومېږي، خو د ه ابڅې ترنګتوک نه لرې. د درنې یې (ی) ترنګتوک لرې، چې له نو څخه یې د هوا راوتو کچه ورته ده، ورته بنه خوږ غږ لرې چې ډېر نږدې دی سر، ه (ه) او ی ، دوې یمه مسره یې په دې له ظاهري بڼې پښېله (قافیه) واله مسره ګڼو خو اواز یا اهنګ یې سره برابر دی او پورته لوړې یا په لوړ دی، په څوړ نه دی. بل لورته که د هې ابېڅې پرته مسره ترګتوک ورکوي، نو درنې یې په رښت کې ساتلی دی چې خپله غبرګغږ ابېڅې ده. دوې دانې مسرې دي، دوېیمه یې بیا یوه پارنویکی هم لرې ده ,, وه!،، په بنه، چې یوه څپه ډېره وي د نیمکی دوېیمې مسرې. ۱۴ څپې کېږي، خو دا شتون لرې، او په سکالو کې کومه باکه نه زوکړه کوي. شتون یې اړین دی، او همدا د مصرۍ یو یوه اړین او رښت توک دی. چې په لاندې بنه سروکی ترې رغښت مومي او دا شکل ځان ته غوره کوي.

ستا د کټ کټ خندا دې زار شم
بابولالې خار ناکرار کړم لېونی
وه؛ په مین ګرانې پلو راټیټ کړه شین خالی
لکه ماشین چې په بخمل و چلوینه
بابولالې خار ناکرار کړم لېونی
وه؛ په مین ګرانې پلو راټیټ کړه شین خالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېيم مثال: په ورته وخت کې د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده استاد، د افغانستان راډيو تلويزيون ښاګلي، نوموتي، خوږغږي او خوږ سندرغاړي پينده محمد منګل او د ده مېرمنې د هنر زده کوونکې اغلې ښاپيرۍ نغمې له پاره په ۹۰۰ ټپو کې يوه ټپه: زړه مې سورى باد کې لړېږي- غېښې د غم ترې تېر او بېر وتلي دينه،

د ياری وی اوو شاه لونګينه؛ ياری وی — او چاته مه وايه حالونه؛ ياری وی... نيمکۍ له پاره غوره کړې وه، هغه داسې ده.

تر ډېره پورې پېيلنې يا پيېلن روغ کوښښ کړی دی چې په سويي پنځې ډول يې يوه ټپه رغولې وی، خو په لومړۍ مسره کې يې توان نه دی رسېدلی، چې ۹ شي، او يا دوېيمه ديار لس شي، دواړه مسرې يې ۱۲ څپېزه شوي دي، که له ۱۳ څپيزې يې ترنکتوک لرې کړی دی يا ترې پاتې دی خو په ۱۲ سمه څپه يې زورنه راغلې او بل لورې ته په درنې ی ابېخې هم پای شوي چې غبرګغږونه لري او له خولې څخه په يوه اوږده ساه له نو څخه را وځي. لکه د هې يا ه بېخې ته ورته. او ترنکتوک يې برابر وي. له بل اړخه د ټپې لومړۍ مسرې ته ورته ده، چې يوه درې څپيزه د اندېښنې او درد اېرنتيا چغې، سورې نارې او اوازونه دي بلنويکي دي ,, ياری وی،، دواړه پايني ابېخې يا غبرګغږی ابېخې دی، چې ترنکتوک ساتي. او د هرې ټپې د مسرې سره سر باري کېږي او بيا د بېخباري بنه وار په وار ورسره تر پايه پالل کېږي. چې پام، نيمکۍ يا سروکۍ کوم يوه بيت (د کور دوې پټه لرونکي ور يې)، يوه کړی (دوې نيمې کړی)، يوه بند (دوې نيم بندی) پيېله نه دی چې په ښېلې بنه دي وي، خو دوې مسرې لرونکې جوړ دی چې له ټپې څخه اونګ (مکس ډيزاين، ګډوله) شوی دی.

زړه مې سورى باد کې لړېږي
ياری وی اوو شاه لونګينه؛ ياری وی
غېښې د غم ترې تېر او بېر وتلي دينه
ياری وی اوو شاه لونګينه؛ ياری وی
او چاته مه وايه حالونه؛ ياری وی

د دې له پاره چې غوره په غورو کې و مومې او د هندارو، مجلسونو او ننداړو په وړاندې د ليدونکو او اورېدونکو د تود هر کلي سبب شي، په لاسته راوړو باندې چې پېرودلي يې وي، پرې وخت يې تير کړی وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرف یې پرې شوی وي، نورو ته وړاندې کوي او خپله هم پرې هامیانی په لاسته راوړي. څکه ډېر د پلورلو وړ دي له هر اړخه. په ۲۰۱۱ لېږدي کال مې د کابل شپه میرو اکاډمی پخلنځې رغوه، نو یوه هزاره سندر غاړی و د محمد دواود هزارګي په نوم، ویل یې زه د حیات ګردیزي شاګرد یم، په همدغو پښتو شعرونو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری زه د شپه میرو په زړونو کې ځای کړی یم او په هر مجلس کې یوه وارې ځینې وخت څوواري وایم، او زه هم پرې په اکاډمی کې پایم.

۱.۸.۲.۱۱ ۱ رښتې ډلبندی د نیمکی یو په لاندې بنه سپینې ته را او باسم.

۱. نیمکی لنډۍ ۲. نیمکی ټپه ۳. نیمکی ټیکی ۴. نیمکی مصری (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټیکی ۴. پام مصری یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټیکی ۴. سروکه مصری).
وړیهسې لومړی ډله نیمکی لنډۍ (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې، خې، دې، ډې، رې، ړې، زې، ژې، ږې، سې، شې، ښې)، دوبیمه ډله نیمکی ټپه (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې ... ښې)، دریمه ډله نیمکی ټیکی (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې... ښې) او څلورمه ډله نیمکی مصری په (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې، .. ښې) برخو وېشل شوي او هره یوه یې په خپل وار سره لرغونتوب او زړخت او د تېر عمر کچې مېچه لري.

۱۱.۲.۸.۱ ۲ لومړی ډله نیمکی لنډۍ:.

اې ,, ا ،.:. د لیکوال شپېر سره نیمکی لنډۍ دي چې سر لیک یې دی اوړی.

د سرخکان او تیرګړو له پلو ور واوړه

ماته له لغمانه اوړی راوړه

هغه چې تولونه درنه وي

ماته له لغمانه اوړی راوړه

له رنګه سره وي چې همېش مې په تن وينه

ماته له لغمانه اوړی راوړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږى د هر مهلت ښايسته وي
ماته له لغمانه اوږى راوړه
دا لغمانى اوږى مې ډېره ښه ايسينه
ماته له لغمانه اوږى راوړه
د سرخکان او تيرکړو له پلو ور واوړه
ماته له لغمانه اوږى راوړه

هغه چې جوړه په مشکنو
ماته له لغمانه اوږى راوړه
هغه له ځنو سره لا مزه کوينه
ماته له لغمانه اوږى راوړه
د سرخکان او تيرکړو له پلو ور واوړه
ماته له لغمانه اوږى راوړه

ما ستا د څنډو غاړه و کړه
ماته له لغمانه اوږى راوړه
فردوسه! ژر به دې پر تن باندې کومه
ماته له لغمانه اوږى راوړه
د سرخکان او تيرکړو له پلو ور واوړه
ماته له لغمانه اوږى راوړه

د فراه وطن ولسوالى، اوږى د زمري مياشت ۱۰، ۲۰۰۶ زېږدى، ورسته له وخته ۳ بجې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرګندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) هغې یوه سرې او دوې سرې ییپلې ته وایې چې د یوه سرې او دوې سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه ورانديې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلکیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نیمکۍ لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکي واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، کنه، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره! ، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نیمکۍ لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو تکراري لړونه ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړی او دویمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نیمکۍ لنډۍ باید د هـ (زموږ خپله ,, هـ، ه یا هې ،، چې ورته وره هـ، روغه هـ، کوشنۍ هـ، لنډه هـ، دوې سترګې هـ ,هـ، دوې سترګې والا هـ، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,هـ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکۍ لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوېیمه مسره یې ۹ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکۍ لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي، ځینې وخت دواړه غبرګغونډلې لومړۍ او دوېیمې مسرې دیارلس، دیارلس څپې وي، ځینې وخت نهه، نهه څپې وي، ځینې وخت، یوه غونډ، او یوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پېیله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غږ لوړوالي او ټیټ والي په بڼه ویل کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ لنډۍ مېچه د څپېزه او خجېزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ دیارلسمې او دوېښتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ لنډۍ مېچه د څپېزه او خجېزه ټولوالې ترڅنګه د نیمکۍ لنډۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پېر کې له دغو دربواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې دیارلسمې او دوېښتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ لنډۍ ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځه کوي، د ۱. نیمکۍ لنډۍ ۲. نیمکۍ ټپه ۳. نیمکۍ ټیکۍ ۴. نیمکۍ مصرۍ (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټیکۍ ۴. پام مصرۍ یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټیکۍ ۴. سروکه مصرۍ) غوره توک او منځې راځي، وار په وار سرباري، منځباري، ببخباري (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره ترښځي لږ کېږي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ (پام، سروکه) هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کبسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کبسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې،Dialogue) له ستې بېلوالی و لرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وې، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق پې و کولی شې، ورته ګنلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشې.

خو نیمکی لنډی چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۳۵ څپېزې وې، څلور سره نیمکی لنډی ۴۴ څپېزې وې، پېنځه سره نیمکی لنډی ۵۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۵۷ څپېزې وې، شپږ سره نیمکی لنډی ۶۲ څپېزې وې، اووه سرې نیمکی لنډی ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۷۵ څپېزې وې، اته سره نیمکی لنډی ۸۴ څپېزې وې، او نهه سرې نیمکی لنډی پې ۹۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۹۷ څپېزې وې (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنی مسرې باندې شې بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکی لنډی ۱۰۶ څپېزې وې. چې تر ټولو غوره پې څلور سره نیمکی لنډی ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لرې او دولس دانې و ویل شې خوند رنګ او د نوې وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځې، ډېرې ښې پې اته سره نیمکی لنډی ۸۴ څپېزې وې چې اووه دانې و ویل شې، ښې به بیا درې سرې نیمکی لنډی دې دولس دانې یا شپاړس و ویل شې، لږې ښې بیا لس سره نیمکی لنډی یا لسیزونې نیمکی لنډی دې چې پېنځه دانې و ویل شې ښې راځې، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی لنډی سره خوا په خوا ځای نیسې. د لیکوال (زما) نیمکی لنډی څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - څجېزه (زورنه، څج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د څج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيې،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

٤ .٨.٢.١١ د نیمکی لنډی څپیزې او زورنې

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

هه - غه - چې - تو + لو - نه - دره - نه + وي
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

له - رنګ - ګه - سره + وي - چې - هه - مېش + مي - په - تن - وي + نه
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

د - سر - خه - کان + او - تیر - ګا - ړو + له - پلو - ور - وا + وره

ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

.۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

.۱۰ .۱۱ -۱۲ .۱۳ -۱۴ .۱۵ .۱۶ .۱۷ ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ .۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ -۲۷ -۲۸ -۲۹ -۳۰ ۳۱

.۳۲ .۳۳ -۳۴ .۳۵ -۳۶ .۳۷ .۳۸ .۳۹ ۴۰

.۴۱ .۴۲ -۴۳ .۴۴ -۴۵ -۴۶ -۴۷ -۴۸ -۴۹ -۵۰ -۵۱ -۵۲ ۵۳

.۵۴ .۵۵ -۵۶ .۵۷ -۵۸ .۵۹ .۶۰ .۶۱ ۶۲

۱۱.۲.۸.۴. ۱ د نیمکی لنډی ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

____

____

____

____

____

____

ب. ______ ______ _____________ _____ _____________ _____ ______

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۸.۴. ۲ د دي نیمکی لنډی سپړنه

د دي نیمکی لنډی سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپي ده چي ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دوېيمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپي ده چي ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېيمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپي ده چي ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپي ده چي ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپي ده چي ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپي ده چي ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکی لنډی ۶۲ څپي ده، دا پنځي شپږ سره نیمکی لنډی پارنویکي او غبرګ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپي په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کي دغبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دی او د نیمکی لنډی برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. درېيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره
٧. ۱. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. یوه نیمکی لنډی ده
٨. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه،اهنګ؛ ترنګتوک؛
٩. زورنه (خجنه) **بولډ**
١٠. دفتنګونه نه لري.
١١. تت اسماني رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.
١٢. ښځو ته منسوبي (اړوند)
١٣. څپي(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپي ده
۲. مسره ۹ څپي ده
۳. مسره ۱۳ څپي ده
٤. مسره ۹ څپي ده
٥. مسره ۱۳ څپي ده
٦. مسره ۹ څپي ده

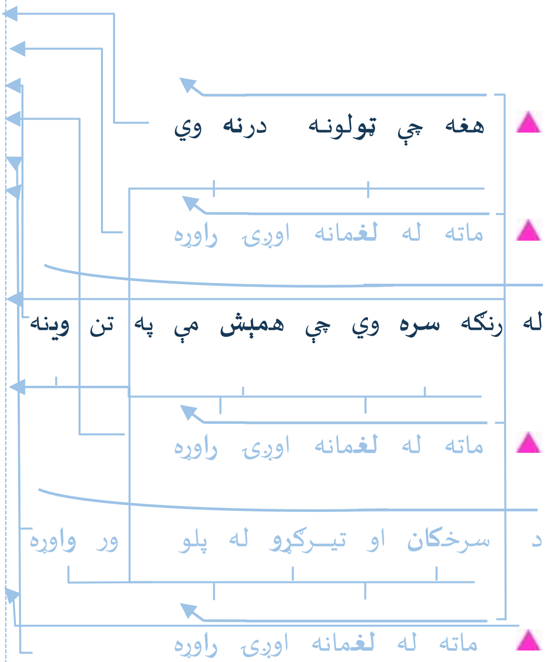

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلي.
وخت: (شیبه، غوټه: مهال: دموسیقي شیبه: پرتاکلي وخت).
.: ۰۰:۰۰:۳۶:۵۹ (رپ: ثانیې: دقیقې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۸.۲.۱۱ لومړی ډله نیمګی لنډۍ : اي ,, ا ،،.:. د لیکوال ,زما، څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول نیمګی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمګی لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګی ټپه له ټپې څخه او نیمګی ټیکی له ټیکی څخه او نیمګی مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمګی لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټیکی د ټیکی پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګی مصرۍ د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول سرغندوي بڼه د نیمګی‌یو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمګی‌یو موږ ته په پوخ کې کوي چې څلور دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ‌یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیورې لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

۶. د نیمګی پېیلې پېنځګونې رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګی، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمګی لنډۍ مېچه د څپېزه او خجیزه تولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاړښوده مخبېلګه ده، له ژبنې پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هم یې ځپې له ټاکلي شمېر نه‌وي؛ او دیارلسو څخه ټېرې نه دي کړې او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه ټېرې نه دي کړې له دغو توکو پرته.

دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نیمګی لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ویل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. ۸.۱۰ د پښتو پېیلو د رنګونو لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۸. د نیمګی پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نیمګی نومړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د نیمګی رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمګی پنځې منځه وي. او ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمګی؛ نیمګی لنډۍ ده، که نیمګی ټپه ده، که نیمګی ټیکۍ ده او که نیمګی مصرۍ ده. له دې سره سم دا نیمګی لنډۍ ده.

۹. د نیمګی لنډۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقي ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېښلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی، او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (Continuity, Succession) سره لري، له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه ده.

دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، ده او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه ده.

۱۰. د دې نیمکۍ لنډۍ پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي , طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي. د زهن د نیمکۍ لنډۍ زېږنده یې له مېنې سره لوړه لېوالتیا، د مینې وټېزه ارشه درشه، د ټاټوبي لاسي پیداوارو او دودیز زېرمو بډاینه او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۱. د دې نیمکۍ لنډۍ د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د اېنجینېرۍ زده کړیال وم او د اېنجینېر دنده مې درلودله. د تخنیکي مرستیال په بڼه د نوې مخابرې او غوږکي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نړۍوال د غوږکي نوې ټولواله یا جي ایس ایم رغوله، ۱۶ کڅېزه اېنجینېري او تخنکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه، په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم څکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په ټېټ عمر کې شوې چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځې پېیلن په بڼه مزل وهلی دی، پېیلې یې زما په لیکي خلېر کې د ددو دود کې شتون لري.

د فراه ولایت وطن ولسوالۍ کې مې په اوړی فصل کې د زمرې میاشت ورسته له وخته ۳ بجې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۲۰۰۶ زېږدي کې کښلی دی. لیکنی او کتابچه را سره نه وو، په ناساپي بڼه یا یودمي مې داسې پېیلې له خولې را وتلې چې ورځ یې راته په یاد کې نه ده پاتې. دا ده همغه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې نیمکی لنډی له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۲. د دې نیمکی لنډی د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستوري سور کې ویلې ده.

وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پر وخت، پر ټاکلي وخت). :. ۰۰:۳:۳۰:۰۰ (رېه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښې لکه: د نیمکی لنډی، نیمکی ټپې، نیمکی ټیکی او نیمکی مصری په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوې، ویرګول. ،،؛ ندایه ,, !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه یا اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندیز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لوېې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛)Semicolon : بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)،،؛ را اخستنه ,, (,, ،،) : Right left double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندی ,, () : Superscipt right left parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لېندی، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پریږول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم او په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غبرګغونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپیڼې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ .۸.۲.۱۱ دوېیمه ډله نیمګی ټپه:

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسی چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره نیمګی ټپه نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څو سرې پېیلې له څو سره ټپ یا څو سره زخم یا څو زخمه یا څو ټپه، څو سره نیمګی ټپه، درې سره ټپ له درې سره نیمګی ټپې سره، څلور سره ټپ له څلور سره نیمګی ټپې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره نیمګی ټپې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره نیمګی ټپې سره، اووه سره ټپ له اووه سره نیمګی ټپې سره، اته سره ټپ له اته سره نیمګی ټپې سره، نهه سره ټپ له نهه سره نیمګی ټپې سره او لس سره ټپ له لس سره نیمګی ټپې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خوښې له منځه وړي، ۴:- خفګان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوشحالي خرګندوي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زبړ اړوي، ۱۱:- غم ډېر وي، ۱۲:- د انسان سپېنې تختوې، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کړو زیاتوي، ۱۶:- د ټپ باندنی برخه کوشنی وي او د ټپ دننی برخې رېښه اورده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له ټپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه ټپ څخه یې د درد زورنه لړه وي ځکه چې یوه ټپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو ټپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- نیمګی (پام، سروکی) ټپ ځان ټپه وي، ۲۰. لږې دې خو شتون لري. ۲۱. د دروغو ټپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې ټپول کېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم او په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمګی لنډی، نیمګی ټیکی او نیمګی مصری چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمګی ټپه وایې. تاسو نیمګی لنډی، نیمګی ټپی، نیمګی ټیکی او نیمګی مصری ته ښه غوړ و نیسئ !! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنی چې دا نیمګی ټپې دې چې د څو سره ټپ ځانګېړنې (خصوصیات) لري. نیمګی لنډی، نیمګی ټیکی او نیمګی مصری دا پورته ۲۱ ځانګېړنې نه لری او نیمګی لنډی، نیمګی ټیکی او نیمګی مصری نه دي، بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلګه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه په لاندې بنه کښم. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د نیمګی ټپې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې نیمګی ټپې پېیلې له سکالو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا دی. هندسې او ښکاره بڼه یې له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ سره ورته ده. زه نیمکۍ ټپ، نیمکۍ ټپه له یوه بڼه پېیلې سره تشبع کوم چې ورته نیمکۍ ټپه وایې او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي.

۷ .۸ .۲ .۱۱ د نیمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیې له پامه نیمکۍ ټپې هغې خو سرې پېیلې ته وایې چې څو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار ترلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، ځخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ځخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنی نیمکۍ ټپې د مسرو شمېر یې ۳، د ځپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک:، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز کنه!، هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومرې ټول د نیمکۍ ټپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې غونډ او پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښېلې باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دو ي سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا ، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،ټهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، نیمکۍ ټپې د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړیږي. درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکۍ ټپې، د لمړۍ او دوېیمې مسرې ځلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي؛ ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسیږي؛ په پیلنۍ، دوېیمې او درېیمې څپې د ځلورګونو څپو ټولوالې باندې یې زورنه راځي یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بنه څپه باندې زورنه حسکیږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کیږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ ټپې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ ټپې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د نیمکۍ ټپې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کیږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ ټپې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کیږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، ځلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو (شېرونو یا شعرونو)سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بهلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بهلوالی یا ګړندی فرک یې و کولی شي، ورته ګڼلی وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکی ټپه چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نیمکی ټپه ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه سره نیمکی ټپه ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکی ټپه ۶۲ څپېزې وي، اووه سرې نیمکی ټپه ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نیمکی ټپه ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نیمکی ټپه یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکی ټپه ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکی ټپه ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لري، دولس دانې و ویل شي، خوند، رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستهه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکی ټپه ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې وویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکی ټپې دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لړې ښې بیا لس سره نیمکی ټپه یا لسیزونې نیمکی ټپې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی ټپه سره خوا په خوا ځای نیسي؛ پرته له غبرګغړونو او پارونویکو... . د لیکوال (زما) نیمکی ټپه څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

۸ .۸.۲.۱۱ د نیمکی ټپې څپېزې او زورنې

U؛U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U؛U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U؛U-UUUU-UUUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي - نم - په - اور + بان - دي - سو - زي + ږي؛- كنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + كنه

وه - سه - مي - نه + شته - څه - كه - څم + تر - چر - ګی - يه + مه؛- كنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + كنه

ما - ته - له - ځا + نه - ځي - ني - ګرا + نه؛ - كنه

وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + كنه

۱ـ ۲ـ ۳ـ ۴ـ ۵ـ ۶ـ ۷ـ ۸ـ ۹ـ؛۱۰

۱۱ـ ۱۲ـ ۱۳ـ ۱۴ـ ۱۵ـ ۱۶ـ ۱۷ـ ۱۸ـ ۱۹

۲۰ـ ۲۱ـ ۲۲ـ ۲۳ـ ۲۴ـ ۲۵ـ ۲۶ـ ۲۷ـ ۲۸ـ ۲۹ـ ۳۰ـ ۳۱ـ ۳۲ـ؛ ۳۳

۳۴ـ ۳۵ـ ۳۶ـ ۳۷ـ ۳۸ـ ۳۹ـ ۴۰ـ ۴۱ـ ۴۲

۴۳ـ ۴۴ـ ۴۵ـ ۴۶ـ ۴۷ـ ۴۸ـ ۴۹ـ ۵۰ـ ۵۱ـ؛ ۵۲

۵۳ـ ۵۴ـ ۵۵ـ ۵۶ـ ۵۷ـ ۵۸ـ ۵۹ـ ۶۰ـ ۶۱

۱۱.۲.۸.۸. ۱ د نیمکی ټپې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت

څمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

______ ـ
______
__________ ـ
______
______ ـ
______

ب. ____ ـ ____ ______ ـ ____ ____ ـ ____ ____

۱۱.۲.۸.۸. ۲ د نیمکی ټپې سپړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نیمکۍ ټپې سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, کنه ،، چارتاکی کړ لري.
دوييمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دریيمه مسره ۰+۱۳+ ۱ = ۱۴ څپې ده چې ,, کنه ،، چارتاکی کړ لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, کنه ،، چارتاکی کړ لري.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.

دلته ټوله نیمکۍ ټپه ۶۱ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکۍ ټپه چارتاکی کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري چې څپله یوه تړلې څپه ده لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل یوه څپه دی او یوه وازه څپه لکه اکا ، ابا، زه، ته، بیا نه ده، ورسره دوې څپې هم نه دی، د څپې په ګڼه کې ډېروالی راوړی ولس کې د غبرګغږونه، پارنويکي... . لرغن دود دی او د نیمکۍ ټپې برخه ده.

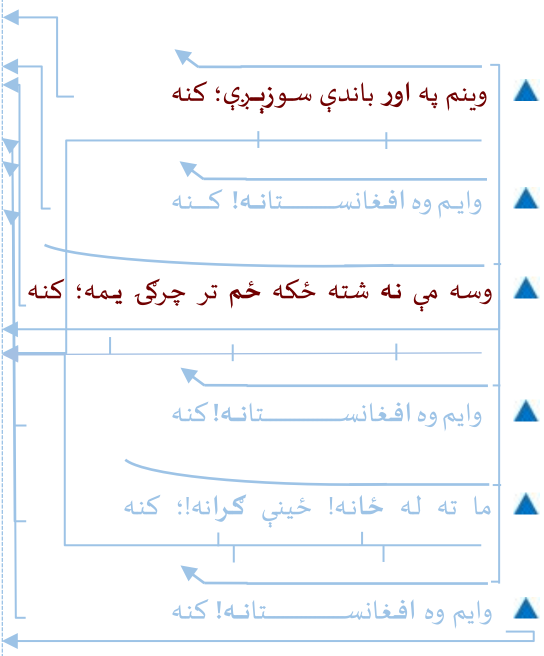

۱. لومړی مسره
۲. دوييمه مسره
۳. دریيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره
٧. ۱. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. یوه نیمکۍ ټپه ده.
۸. زورنه (خجنه) **بولډ**
۹. د اوازټپوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ ترنګتوک؛
۱۰. دفتنګونه چارتاکی کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري.
۱۱. تت اسماني رنګ يې د ښکاروندی دی.
۱۲. نرانو ته منسوبې
۱۳. څپې(سیلابونه)
  ۱. مسره ۱۰ څپې ده
  ۲. مسره ۹ څپې ده
  ۳. مسره ۱۴ څپې ده
  ٤. مسره ۹ څپې ده
  ٥. مسره ۱۰ څپې ده
  ٦. مسره ۹ څپې ده

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېړکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ .۸.۲.۱۱ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپړ سره نیمکۍ ټپې دي چې سرلیک یې دی اه؟؟.

- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- وینم په اور باندي سوزېږي؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- وسه مي نه شته څکه څم تر چرګی یمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- ستا مختورن ګاونډیان مره شه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- اوبه بانه کړي جام د زهرو درکوینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زه به چمبېل ګولونه کښت کړم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- هره نوده به يې په اوښکو اوبه کړمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- شپې په شپبو شپبو کړم تېرې؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- چې ارامی ساعت پر تا کله راځينه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- چې درته سمه توجو کړم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- هريوه خوسيس مې له چرې نه تېره وينه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اذان ښادي باندي ولاړوم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- تولي پښتي کي د بچو ويرونه و نه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- ما د هيلمند سيند ته کتلي؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- په خاموشی کي مو له خنګه تېرېده نه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- پرېږده چي مړ دلته ښېږم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- په وينو رنګ مي ګاونډيانو کړه ځمه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- واړه د ستر ګوزړو له لاسه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- راته په زړه کې يې د وينو ځلېړ کړه نه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- سور سمندر منځ کې روان يم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- بې نومه خاځکی کجکي وګړو کړمه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- هر بچي خپل مور ته ناري کړي؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- د کجکي سيند نه د وينو بوی راځينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د دفاع بچي يې حلال کړه؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه
چې کال کلو پوري يې اوبه په وينو شينه؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځيني ګرانه؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه

ولې به نه ژاړم مورجاني؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه
ځنګي يې رنګ په رنګ له تيغه تېروو نه؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه

ستا د بچو سرونه يې پرې کړه؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه
ګولډان تحفه يې پنجابي ته ورکوونه؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پرېږده چي ښې بلا و کاندي؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- نادان بچي دي د دښمن په لمسون دينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- ځان سره تل په ژړا ژاړم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- د يهودي لمسی د دين ټېکهدار شونه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- خدايه اسلام دښمن برباد کړې؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- چي په هر رنګ جامه کې وي هلاک دې شينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تول د فردوس ټيکهداران شو؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- جوړ ټيکټونه يې په رڼا ورځې پلورينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

د ازان غونډۍ په سر، د ازان دښته، د سنګين ولسوالۍ، هېلمند
Roshan BTS site HLM۰۱۰, ۱۸/ ۰۱/ ۲۰۰۷, pm ۳: ۰۰،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱ ۱۰ دوېیمه ډله نیمګی ټپه: اې ,, ا ، .:. د لیکوال څرګندول چې رونږوي کتنه داسې. د لیکول نیمګی ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمګی لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګی ټپه له ټپې څخه او نیمګی ټیکۍ له ټیکۍ څخه او نیمګی مصری له مصری څخه.

۲. نیمګی لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمګی ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمګی ټیکۍ د ټیکۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګی مصری د مصری پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول غوره بڼه د نیمګی‌یو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمګی‌یو موږ ته په پوخ کې کوي چې اته لس دانې دي او هره یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي؛ خو ټولیز پایڅخ یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي ده. د څلورکونو څپو ټولوالې څخه یې د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده، لومړی مسره کې په څا او ګرا، دوېیمه مسره کې په اف او نه کې راغلې دي. بل لوري ته ,, نه او کنه ،، ترنګتوکونه دي، دواړه مسرې ۹، ۹ څپېزه دي لکه د ټپې لومړی مسرې په بڼه دي خو ټولې مسرې لکه د ټپې پیلنۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی شي، اه – هه (هو) داسې روغ راځي، هن (دا دی) چې په پیلنۍ مسره کې ,, کنه،، لارغه بڼه پیستون لري او په دوېیمه مسره کې د یوه وت په اندازه شتون لري؛ کنه د وینا و ابنتي او ټینګار وییکي په توګه کارول کېږي، خو د نورو وییکو په توپیر د غونډلې په سر کې نه، بلکې په پای کې راځي. که جلا ولیکل شي کړولې وګرنه ,, جاج،، ښندي چې د ګڼې (لکه چارټاکی کړ: کنه ,, و منه، باور و کړه، که نه، ګڼې) یوه مانا همداسې ده او بله یې ګونډي سره برابره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د ټپې مسرې سره سرباري، منځ باري، بېخباري په لوړ غږ ساتل کېږي، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېړمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

۶. د نیمکۍ پېیلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمکۍ، پام او سروکه بنه شتون لري.

۷. نیمکۍ ټپه مېچه د څپېزه او څجېزه تولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربشوده مخبېلکه ده، له ژبنې پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ څخه تېرې نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی؛ خو دغه توکي لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویېکي، ترویېکي، ستربل، اوستربل، پارنویېکي، بلنویېکي، اندېښنې، هېبجاني چغې، چې په دې نیمکۍ ټپې کې شتون لري او په پام کې یې هم راولو. بېلابېل ویېکي لکه هن (دا دی، ګوندې، کاشکې، ګنې)، چک (نه)، هدو (هېڅ) کنه (ګنه، ومنه، باور وکړه، که نه، ګنې) د چارټاکي کړ په بنه، دوېیم کنه (ګوندې) ټینګار ویېکي دی.

په پیلنۍ مسره کې کنه چې یوه ترلې څپه ده له مسرې سره بېخباري شوې او یوه څپه یې ډېره کړې ورته ۱۰ څپې شوې مسره؛ او په دوېیمه کې د کسر په بنه راغلې چې ماته شوې ده او ۹ څپې مسره ده چې ترنګتوک یې په څوږ دی، او هلته په لوړ دی.

چې په رښت کې لومړۍ مسره ۱۰ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي، بل لوري ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي، چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کی دننه کوچنۍ ډله،، Fraction, Deficit, Detraction, (Depreciation او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, (Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus ته وایو، کنه اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي؛ پایني ۲ مسرې چې سروکۍ دی ۱۹ څپې، د نیمکۍ کسر (مطلع) یا یې وګنو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې هره ټپه بندونه دي، کسر یې له دوې لنډو مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښبله یې ترون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا تول تکرارېږي.

پورتنۍ دوې مسرې چې له ټپې ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنۍ مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه یې یوه لړ (ردیف)دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټول برابرې نه دي خو د پښتو خوږ وګړنې پېيله ده او خوږ غږ لري؛ تر ټولو همدا لړونه او بېخباري ویيکی د هرې ټپې له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي(منځباري او بېخباري کېږي).

لومړی بند یا رښته نیمکی ټپه شپږ سره لري؛ لومړی سر یې د ټپې د سره پیلنۍ مسره ده ۱+۹ څپې، دوېیمه مسره د نیمکی منځ باري ده ۹ څپې، درېیمه مسره د ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ +۱ څپې، څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دوېیمه مسره ده ۹ څپې د نیمکۍ بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسره ده او پينځمه مسره ۹+ ۱ څپې ده پارنویکي په بڼه راغلی. چې نومړې نیمکی ټپه شپږ لارغي لري، ۶۱ څپې ده، چې په ټوله کې ۱۸ دانې شپږ سره نیمکی ټپې (۱۸*۶۱+۱۹ = ۱۰۹۸ +۱۹= ۱۱۱۷) څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نیمکی ټپه، په ۵ چوپړو (Pages) کې ده، ۶۳۲ ویکي (Words) لري، ۲۶۹۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو، پرانټ،، ,,(no Spaces ،،Characters)، ۳۵۹۳ دانې منشوره یې له وت سره دي ,,(with Spaces ،،Characters)، ۱۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۵۳ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرېی، لاندنی یادونې او پاینی یادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. ده لښتیلیک (جدول) ۱ .۲ .۱ پينځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بیلا بیلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نیمکی پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصری ته ورته وي، د نیمکۍ نومړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د نیمکۍ رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکی پنځې منځه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګډولې بنه يا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصرۍ ته منسوبي وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې پاتې کېږي؛ له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نيمکۍ؛ نيمکۍ لنډۍ ده، که نيمکۍ ټپه ده، که نيمکۍ ټيکۍ ده او که نيمکۍ مصرۍ ده. له دې سره سم دا نيمکۍ ټپه ده.

۱۰. د نيمکۍ ټپې پېيلن ليکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بنه يا اونګ بنه جوړې کړې (مصنوعي: ديسي، شلخي، ګډول، ترکيبي، يوه ځای کول: فيصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګۍ، چمبړ: مرکب) يا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلي دي؛ هره يوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې نيمکۍ ټپې سکالو، ځانګړنې، نخښې او بېلوالی يې ځانته غوره کړی دی.

او هره يوه مسره يې په ليکه کړې يا په ليکه برابرول (Alignment) شوي، او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې يې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبيعي، دي او مصنوعي, ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نيمکۍ ټپې پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځيک تن دی، د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځي , طبيعي، او يوه دمي پوښلي دي؛ د زهن د نيمکۍ ټپې زېږندې يې له ټاټوبي سره لوړه لېوالتيا حس، ټاټوبي ته رښتنيتوب، سوسيسی رېښې پرې کولو، خپلو ساتونکو روزنه او پالنه، زېمه، کهول او پښت ټاټوبي د سرغوندويتوب کېدلو، ټاټوبي ګالنه، د وګړو بويه او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې نيمکۍ ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده:

,, د ازان غونډۍ په سر، د موسا کلا، کجکي پای، سنګين ولسوالی، هيلمند ولايت کې ماسپښين ۳:۰۰، د ۲۰۰۷/۱/۱۸ لېږدي کې مې کښلې وې ،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نیمکۍ ټپې چې سرلیک یې اه؟؟ ده؛ داسې ده، بویه چې د تالبانو په غوښتنه موسا کلا، سنګین، کجکي، ناوې او نادالي د روښن غوړکي ټولوالي ښادو د ځای پرځای کولو او کټنې اخستلو له پاره غوښتي وو، تر څلوېښتو ورځو پورې هملته وو، یوه وار د موسی کلا، سنګین او کجکي ګډې ولسوالۍ کرښې څخه چې ازان غونډۍ ورته وایي. تر ډېره یې د سنګین ولسوالی پای بولي، د خپل کړنې (کار) له پاره د ملا باکي غونډۍ موسا کلا څخه لاړلو د ازان غونډۍ ته چې هلته مو ایچ ایل ایم ټکی لسمه ګنه ۶۰ متره ښادې سایت وو؛

الته مې یوه ضیاوالله ساپي نومي تخنیکي ماهر راته و ویل، راځه اېنجینېر صیب داسې تالب درته وښیمه چې ۱۵ تنه د افغانستان ملي اوردو ساتونکي یې په خپله چاړه حلال کړي دي؛ دغلته یې په تېرو باندۍ وینې اوس هم شته، ویډیو به یې هم درته وښایمه؛ راغلی دی وایي موږ سره پاتې شئ د ماذیګر چای به وڅښی او شپه به هم و کوئ، حاجي فیض محمد یې نوم دی.

ما ورته و ویل ضیا والله: ورته و ویه کار مو ډېر دی، بیا به و ګورو، و یې لېږه، خو شپه به ډاکټر ایمل دي کره و کړو د هغه په کلینیک کې چې د ازان ټیټنګ نه هغې لوري دی.

وې ویل یې سمه ده. ما ورته و ویل، چې ا.م.ا ساتونکي یې ولې وژلي؟ هغه راته ویل دا ټول ستاسو د ځای ول او لامبووهنکي وو، دوی دوې اختره کجکي ولسوالۍ بیس کې تېر کړي وو، درییم اختر ته یې هم رخست نه ورکوو، اېنګلېسان په کتار کې لاړه او تل او راتلل. دوی خو ترې بېل وو افغانان وو کنه.

دوی یې نه پرېښو دل ځان په سې، سل یا دوې سوه تنه وو، هغه ډډه کې په غره کې پټ شول اېنګلېسان او تالبانو ټول چې دوی پلی مزل کوو، خپلو ښتو کې وو، بې وسلو هم وو، له خپلې پوځې ځای څخه تښتېدل، تالبانو و نیول او دغو ۱۵ تنو لامبو هم زده وه چې د هیلمند له سین څخه دې غاړې را تېر شول، د ده کور ته یې پنا را وړه، هغه ټول هغوی الته د سین په غاړه کې ترې سرونه پرې کړه، او ویډیو ګانې یې پاکستان ته ولېږلې. ده دلته له دوی ۱۵ تنو څخه په خپلې چړې سرونه پرې کړه او ویډیو ګانې ترې و باستلې او پاکستان ته یې و لېږلې چې بیا د تن پر سر ورته وجوره ورکړي؛ چې په ثبوت ورته څه ورېاندې نه کړي، هغه لږې پیسې چې ور کوي هغه هم بیا نه ورکوي او باوري ملګري یې نه ګڼي کنه.

زه ترې ښادې ته پورته شوم او د ښادې ۳۰ متري لوړې ناسته کې یې کېښناستم او هغه لور دغه لور مې کتلې؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درې واړو ولسوالۍ یو، هېلمند د غلي سين نداره مې کوله او دا نيمکۍ ټپې مې له زهن څخه تېرې شوې؛ په غلي غږ مې و ويلې او مغذو مې و بوږولې. دا د دغه چاپېريال او هواوېچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې(تخليق،) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بنه زه د ليک دود نخښې لکه: د نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ او نيمکۍ مصرۍ په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوې، ويرګول. ،،؛ ندايه ,, !Exclamation : چيغه، کريږه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ :Question Mark تپوس نخښه: پلټنه يا اعتراض نخښه: شك نخښه: پيشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړانديز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لوېي کولې يوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛)Semicolon : بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)،،؛ را اخستنه ,, (،، ,,) Right left : double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندۍ ,, ( ) Superscipt : right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه ليندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېږول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړينه بولم او په خپل ليکي کې کښم چې د سرليک، غبرګغونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی يې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۱۱ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله، د څو سره نیمکۍ ټیکۍ (سروکه ټیکۍ، پام ټیکۍ) نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره پېیله له درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره نیمک (سروکې، پام) ټیک، څو سره رټ رمټ نیمکۍ یا څو سره سم برابر پام او سورکه سره تشبې کوم، چې ورته نیمکۍ ټیکۍ وایې. په دغه ډول څېرې لرې: درې سره نیمکۍ ټیکۍ، څلور سره نیمکۍ ټیکۍ، پېنځه سره نیمکۍ ټیکۍ، شپږ سره نیمکۍ ټیکۍ، اووه سره نیمکۍ ټیکۍ، اته سره نیمکۍ ټیکۍ، نهه سره نیمکۍ ټیکۍ او لس سره نیمکۍ ټیکۍ ... په بنه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېړنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرې. لکه:

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوې په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رټې رمټې وي، ۴:- خوبنې ډېره وي، ۵:- ډېر خوږ تاثیر لرې، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوړي، ۷:- تر ډېره ستایل کېږي، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- مېرمنې یې لرېې وایې، ۱۰:- په ودونو کې لرېې اورول کېږي او یادول کېږي، ۱۱:- د پال په بڼه یې پېغلې وایې، ۱۲. له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ یې کچه زیاته ده ځکه مېرمنې سر او کار کوراکور لورالور له ښادۍ‌یو، ودونو او محفلونو سره لرې، ۱۳:- په ګډه یې وایې سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړې وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږي، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ ټیکۍ وایې. تاسو نیمکۍ لنډۍ‌یو، نیمکۍ ټپو، نیمکۍ ټیکۍ‌یو او نیمکۍ مصرۍ‌یو ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژئ چې دا نیمکۍ ټیکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېریال زوکړې خصوصیات لرې. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ دا پورته ۱۶ ځانګېړنې نه لرې بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

لکه دا لاندې زما نیمکۍ ټیکۍ دي چې په کابل کې مې په ۱۳۸۵/۰۵/۲۳ لېږدي کال کې کښلې وې.

دا زما خپلې نیمکۍ ټیکۍ دي، زه نر یم، خو ډېرو مېږو، مېرمنو به ویلې وې او دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲.۸.۲.۱۱ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال اته سره نیمکۍ ټیکۍ دي چې سرلیک یې دی ,, ناوې،،

- بسم الله وایئ پرې کلونه و پاشئ یه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه
- د لالي خنک ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه

- ناوې د ستا خاطر له پاره
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه
- د هر یوه بڼ بوټي د نیسي لسپانی یه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه
- بسم الله وایئ پرې کلونه و پاشئ یه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه
- د لالي خنک ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه

- ناوې لالی د لاس نه نیسه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه
- چې ننواتې ستا د زړه کور ته درکئ یه
- ناوې جوړوئ یې ناوې یه
- بسم الله وایئ پرې کلونه و پاشئ یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي خنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی لالي سره جوړه شه
- ناوی جوړوی یې ناوی یه
- چې سپېلني لوګی کوي نظر نه شئ یه
- ناوی جوړوی یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي خنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی رو، رو کدم اخله
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د ولس پېغلې په کتار درسره ځئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي خنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پېغلو نمبر باندې پې ښکل کړئ
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه
- د پیغمبر اومتی ډېره نازوئ یه
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه
- د لالي څنګ ته په رو، رو پې راولئ یه
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه

- پېغالو په خپل منځ کې اخته شئ
- ناوی جوړ وئ پې ناوی یه
- کړی دیندکونه چې ملګرې واده وئ یه
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه
- بسم الله وايئ پرې کلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه
- د لالي څنګ ته په رو، رو پې راولئ یه
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه

- ناوی ښایسته پې زموږ په زړه پې
- ناوی جوړ وئ پې ناوی یه
- ژړا، ژړا کې هسې مونږ ژړا کوئ
- ناوی جوړوئ پې ناوی یه
- بسم الله وايئ پرې کلونه و پاشئ یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ښکنک ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی دنیا درله فردوس شه
- ناوی جوړ وئ یې ناوی یه
- دوې ورځې ژوند دی په خوښۍ یې تېروئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې کلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ښکنک ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

Kabul, K.P.U Apricots garden next to lwya jarga tent sniper screen fence in my study place On ۱۳۸۵ / ۰۵ / ۲۳, ٤:۰۰ Am.

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خیمې شنې جالۍ ترسېرمه، زما د مطالعې ځای کې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۳۳۸چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ .۸.۲.۱۱ د نیمکی ټیکی (پام ټیکی، سروکه ټیکی) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه نیمکی ټیکی هغې څو سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.
په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، وارواړ ترلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ...،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټیکی ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي؛ د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور.

دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نیمکی ټیکی توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښېلي کلمې یا غونډلې لري لري. خو ډېرې وخت د لومړۍ، دوېیمې دریېمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښېلې باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او څانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکۍ ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابې (تابع) ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او دریېمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ ټیکۍ د لومړۍ او دوېیمې مسرې خلورمه او اتمه څپه او د دریمې مسرې (پاینۍ مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د نیمکۍ ټیکۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکې پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي.

دغه پاینې ټوکونه په یوه پېر کې له دغو دریوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې (د لس سره نیمکۍ ټیکۍ یې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پېنځه اویاومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمې توک کې دی شي.
غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ ټیکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ ټیکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له ایزې، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شپې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیبلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پینځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویې، مونډۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپیبلۍ او سلسلۍ.

دې ټولو پیبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ و لرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلۍ دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډېله ایزه وینا او یادونې سره. نومړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وې، رټ بېلوالۍ یا ګرندۍ فرق بې و کولۍ شې، ورته ګټلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولۍ و شې.

د نیمکۍ ټیکۍ د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۳۵ څپېزې وې؛ څلور سره نیمکۍ ټیکۍ ۴۴ څپېزې وې؛ پینځه سره نیمکۍ ټیکۍ ۵۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۵۷ څپېزې وې؛ شپږ سره نیمکۍ ټیکۍ ۶۲ څپېزې وې؛ اووه سرې نیمکۍ ټیکۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۷۵ څپېزې وې؛ اته سره نیمکۍ ټیکۍ ۸۴ څپېزې وې؛ نهه سرې نیمکۍ ټیکۍ بې ۹۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۹۷ څپېزې وې (۴ څپې ډېرېرې او که کوشنۍ مسرې باندې شې بیا ۴ څپې ترې کمېږې) او لس سره نیمکۍ ټیکۍ ۱۰۶ څپېزې وې.

چې تر ټولو غوره بې څلور سره نیمکۍ ټیکۍ ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لرې او دولس دانې و ویل شې خوند رنګ، د نوې وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځې؛ ډېرې ښې بې اته سره نیمکۍ ټیکۍ ۸۴ څپېزې وې چې اووه دانې و ویل شې؛ ښې به بیا درې سرې نیمکۍ ټیکۍ دې چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شې؛ لړې ښې بیا لس سره نیمکۍ ټیکۍ یا لسیزونې نیمکۍ ټیکۍ دې چې پینځه دانې و ویل شې ښې راځې، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکۍ ټیکۍ سره خوا په خوا ځای نیسې، پرته له غبرګغبرونو او پارونیکو... . چې د څپو په ګټه کې منل شوی ډېروالۍ راولې او د منلو وړ پیبلې رښت دی.

د لیکوال (زما) نیمکۍ ټیکۍ څپیزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - څجیزه (زورنه، څج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د څج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټیتوالي زور، او ږدوالۍ، کیفیت ښیې،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ ټیکۍ څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

د اته سره نیمکۍ ټیکۍ څپېز او زورنې جوړښت بڼه

نا - وی - د - **ستا** + خا - طر - له - **پا** + ره

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

د - هر - یو - **بڼ** + بو - ټي - د - **ني** + سې - لس - پا - **ڼی** + يه

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

بس - مېل - له - **وا** + يئ - پرې - ګو - **لو** + نه - و - پا - **شئ** + يه

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

د - لا - لي - **خنک** + ته - په - رو - **رو** + يې - را — و - **لئ** + يه

نا - وی - جو - **ړه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

د اته سره نیمکۍ ټیکۍ څپېز او زورنې جوړښت بڼه په ابېڅو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹-۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱

۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵. ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

۴۱. ۴۲- ۴۳- ۴۴. ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲. ۵۳

۵۴- ۵۵. ۵۶- ۵۷. ۵۸- ۵۹. ۶۰. ۶۱- ۶۲

۶۳- ۶۴. ۶۵- ۶۶- ۶۷- ۶۸- ۶۹- ۷۰- ۷۱- ۷۲- ۷۳- ۷۴- ۷۵

۷۶. ۷۷- ۷۸. ۷۹- ۸۰. ۸۱- ۸۲. ۸۳- ۸۴

د اته سره نیمکۍ ټیکۍ څپېز او زورني جوړښت بڼه په ګڼه(شمېرو، عددونو).

۱۱.۲.۸.۱۵ د نیمکۍ ټیکۍ ځمککچپوهني (هندسي) رغښت

که پښتو په هره لهجه و ویل شي خو د سندرو روح او د افکارو کالب یې یوه دی، د یوه احساساتو او اهنګونو ښکاردويي کوي. هندسي رغښت یې داسې دی:

الف.

____
____
____
____
____
____
____
____

ب. _____ _____ ____________ _____ _____ ____________ _____ _____

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۸.۱۵. ۱ د دې نیمکی ټیکی سپړنه

د دې نیمکی ټیکی سپړنه

لومړۍ مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
درېیمه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې ده.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې ده.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
اووه مه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې.
اته مه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.

دلته ټوله نیمکۍ ټیکی ۸۴ څپې ده، دا پنځې اته سره نیمکۍ ټیکی غبرګړونه یا دیفتنګونه نه لري.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
۴. څلورمه مسره
۵. پینځمه مسره
۶. شپږمه مسره
۷. اووه مه مسره
۸. اته مه مسره
۹. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷. او ۸. یوه نیمکۍ ټیکۍ ده
۱۰. زورنه (خجنه) **بولډ** شوي
۱۱. دفتنګونه نه لري.
۱۲. تت اسماني رنګ یې د ښکاروندی دی.
۱۳. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
۴. مسره ۹ څپې ده
۵. مسره ۱۳ څپې ده
۶. مسره ۹ څپې ده
۷. مسره ۱۳ څپې ده
۸. مسره ۹ څپې ده
۱۴. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۵. ښځو ته منسوبې (اړوند)

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ .۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپېنې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه نیمکۍ مصرۍ نوم باندې نوموم؛ چې دې پښتو پینځه او شپږ سره پېیله له پینځه سره او شپږ سره نیمکۍ مصرۍ، مصرۍ توري او نیمکۍ مصرۍ سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړنې لري چې ورته نیمکۍ مصرۍ وایي. په دغه ډول څېړې لري، درې سره نیمکۍ مصرۍ، څلور سره نیمکۍ مصرۍ، پینځه سره نیمکۍ مصرۍ، شپږ سره نیمکۍ مصرۍ، اووه سره نیمکۍ مصرۍ، اته سره نیمکۍ مصرۍ، نهه سره نیمکۍ مصرۍ او لس سره نیمکۍ مصرۍ... . په بنه مندل کېږي. او نیمکۍ مصرۍ ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي.لکه:

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاسټي برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سرې پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کرېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروړې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخیستل کېږي، ۱۷:- د نندارو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ تورې، ۲۳:- د مېرمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړی توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نیول ورسره سړی سترې کوي، په نیمکه بنه. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې کړولې، د سروزورکړولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې بنه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ مصرۍ وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ ته ښه غوږ و نیسئ!!؟ پام ورته و کړئ!؟ نو بیا یې پېژنۍ چې دا نیمکۍ مصرۍ دي؛ چې له مصرۍ سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ دا پورته ۳۲ ځانګېړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۸. ۱۷ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، نیمکۍ مصرۍ دي چې سرلیک یې دی ,, نیمکۍ،،

- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- خولګۍ ورځه خلک پوهېږي
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- سینه، سینه باندې مې مه کوه خوبونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- سترګې مې سترګوته نږدې کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- بیا مې څنګلو ځینې واړوه لاسونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شونډې مې غاښ باندې سورې کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- چې ځپله ژبه باندې خپلې وینې څکمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- ملګرې ما دې بېړۍ وان کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- د اکلیاټوریس نوکې لاندې، لاندې ځمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- الله دې زما کړې زما یاره
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- ورځ کې پینځه ځله به زه غوسل کومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- جانانه ښځو کې زه نر شوم
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- د هر شروار ننه توزې زه ورته کومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- په خپلې ژمنې ټینګار و کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- ولس جرګې به ننه واتې درلېږمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- ربه له غیبو مې ثواب کړې
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ربه هغې دنیا مې خیر کړې
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- فردوسه! ځان سره مې ځان کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- زما تټر کې جوړ د وینو ځلیر شونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوییمه کوټه E۲۱٤، ۰٤:٤۰ pm، ۰۸ / ۰۱ / ۱۳۸۵،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ، سروکه مصرۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوۍ د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وۍ یا ویکیي له پامه نیمکۍ مصرۍ هغې څو سرې پیلې ته وایې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالۍ او څرګندوالۍ لرې.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، وارواترلې، ګرداني) پیيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... ،، ښخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ښخه ورسته؛ پښت یې هم کولۍ شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلۍ شي.

د کوشنۍ نیمکۍ مصرۍ د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دۍ. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغبرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووۍ اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغبر لومړۍ توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ۍ،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناتروییکې، ترویيکې، ستربل، اوستربل، پارنوییکې، بلنوییکې، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومرې تول د نیمکۍ مصرۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرۍ وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالۍ راولې.

د پښلې غونډلې یا کافي کلیمې لرې لرې. خو ډېرۍ وخت د لومړۍ، دوییمې دریېمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لرې، چې دوۍ تول ترنګتوک بشپړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ډېره (هره یوه نه) هره نیمکۍ مصرۍ پښېله باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي؛ نیمکۍ مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ درېیمه او د پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ مصرۍ، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلۍ، دوېیمې او درېیمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالې باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ مصرۍ میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ مصرۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د نیمکۍ مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسېکي (ساز، ټنګټکور یا موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي لکه په دوېیمه مسره کې دوې څپه ډېرې شوي دي او خوږ غږ یې ورته ځنډنی کړی دی. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ مصرۍ ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي.

غوره ستېه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له ایزې، انګی، پټی، لنډکی، بګتی، کېسی (شپې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادي پیپلي)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پینځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښیلېزی، ناپیلی او سلسلی؛ دې ټولو پیېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګرندی پرک (فرق) یې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکی مصری چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نیمکی مصری ۴۴ څپېزې وي؛ پینځه سره نیمکی مصری ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکی مصری ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نیمکی مصری ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نیمکی مصری ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نیمکی مصری یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکی مصری ۱۰۶ څپېزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکی مصری ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لري او دولس داني و ویل شي، خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکی مصری ۸۴ څپېزې وي چې اووه داني و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکی مصری دي چې دولس داني یا شپاړس و ویل شي؛ لړې ښې بیا لس سره نیمکی مصری یا لسېزوني نیمکی مصری دي چې پینځه داني و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی مصری سره خوا په خوا ځای نیسي. پرته له غبرګغرونو او پارونویکو....

د لیکوال (زما) نیمکی مصری څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) -، خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسېکي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۱۹ د نیمکی مصری څپیزي او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

خول - ګې - ور - **څه** + خه - لک - پو - **هې** + ږي

بیا - دې - شون - **دې** + را - له - را - **کړه** + چې - څه - مه

سي - نه - سي - **نه** + بان - دې - مې - **مه** + که - وه - خو - **بو** + نه

بیا - دې - شون - **دې** + را - له - را - **کړه** + چې - څه - مه

په - سرو - من - **ګو** + لو - مې - بس - **ته** + کړه - صه - ده - **فو** + نه

بیا - دې - شون - **دې** + را - له - را - **کړه** + چې - څه - مه

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰- ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸- ۱۹- ۲۰

۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳

۳۴- ۳۵. ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰- ۴۱. ۴۲- ۴۳- ۴۴

۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲- ۵۳. ۵۴- ۵۵. ۵۶- ۵۷

۵۸- ۵۹. ۶۰- ۶۱. ۶۲. ۶۳. ۶۴- ۶۵. ۶۶- ۶۷- ۶۸

د دغې شپږ سره نیمکی مصری څپیز او زورنې جوړښت بنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لويه کې د شپږ سره نيمکی مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:
غبرګغونډلو او پارنويکو چې ډېری وخت يوه څپه وي، دوې هم وي، درې لږې دي ببڅې او څلور څپې هم شتون لري لږ او ډېر. که نوموړي توکي شتون و لري، د هرې مسرې له دوه څخه يې په ټکي لرونکي کامه او ځينې وخت په کامه يا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته، ان ځنې وخت په منځ کې هم کښو (په ځينې پېر کې چې تړويکي په بڼه راشي، يا لارغه وي يا کسر و لري، يا سرليک ته چې ټکی او نخښې نه ورکوو د غبرګغونډلې په بڼه يې پرېږدو، پرته له نخښو څخه) او د هرې مسرې سره يې ښکاره کېدل څرګندوي کېږي. که شتون يې نه درلود بيا به هېڅ نه راځي ورسره لکه په لاندېنۍ بڼه کې خو چې شتون يې و در لود په همدې بڼه يې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت دی.

۱۱.۲.۸.۱۹.۱ د نيمکی مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

په لويه کې د شپږ سره نيمکی مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:.

اې (ا).   (----)؛ ____________ ؛(----)
(----)؛ ____________ ؛(----)
(----)؛ ____________________ ؛(----)
(----)؛ ____________ ؛(----)
(----)؛ ____________________ ؛(----)
(----)؛ ____________ ؛(----)

بې (ب).   (----)؛ ______ (----)؛ (----)؛ ______ (----)؛
(- - - -)؛ ____________________ ؛(- - - -) (- - - -)؛ ______ (- - - -)؛
(- - - -)؛ ____________________ ؛(- - - -) (- - - -)؛ ______ ؛(- - - -)

د شپږ سره نيمکی مصری هندسې رغښت يې داسې دی:

پې (پ).

____
__ ______________
____
__ ______________
____
__ ______________

تې (ت). ______ ______ __ _____________ ______ __ ____________ ______ __

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۹.۸.۲.۱۱ د دې نيمکۍ مصرۍ سپړنه

د دې نيمکۍ مصرۍ سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ = ۹ څپې ده.
دوېيمه مسره ۰+۹+ ۲ = ۱۱ څپې ده چې ،، څمه ،، دفتنګونه، کړ او پارنويکي... . لري.
درېيمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده
څلورمه مسره ۰+۹+ ۲ = ۱۱ څپې ده چې ،، څمه ،، دفتنګونه، کړ او پارنويکي... . لري.
پينځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده.
شپږمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده.

دلته ټوله نيمکۍ مصرۍ ٦۸ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نيمکۍ مصرۍ چارتاکۍ کړ څمه لري د څپې په ګنه کې ډېروالی راوړی ولس کې دغبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د نيمکۍ مصرۍ برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. درېيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره

۷. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. يوه نيمکۍ مصرۍ ده

۸. زورنه (خجنه) **بولډ** شوي
۹. دفتنګونه نه لري.
۱۰. تت اسماني رنګ يې د ښکاروندی دی.

۱۱. څپې(سيلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
٦. مسره ۹ څپې ده

۱۲. د اوازتيوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۳. ښځو ته منسوبې (اړوند)

خولګۍ ورځه خلک پوهېږي
بيا دې شونډې راله راکړه چې څمه
سينه، سينه باندې مې مه کاوه خوبونه
بيا دې شونډې راله راکړه چې څمه
په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
بيا دې شونډې راله راکړه چې څمه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۲۰ ځلورمه ډله نیمکۍ مصری: اې ,, ا ،،:. د لیکوال ځرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ مصری (پام مصری ، سروکه مصری) په لاندې بڼه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمکۍ لنډۍ له لنډۍ ځخه رغښت مومي، نیمکۍ ټپه له ټپې ځخه او نیمکۍ ټیکی له ټیکۍ ځخه او نیمکۍ مصری له مصری ځخه.

۲. نیمکۍ لنډۍ د لنډۍ پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټپه د ټپې پیلنی او پاینی مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټیکی د ټیکۍ پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمکۍ مصری د مصری پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټولو لږې ښې بڼې د نیمکۍیو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

٤. ځومره والی د نیمکۍیو موړ ته په پوخ کې کوي چې لس دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.

٥. زورنې یې په ځلورمه، ځلورمه ځپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینی زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو ښلابښل اهنګونه د هماغی وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي. د ځلورګونو ځپو ټولوالې ځخه یې په د هرې ځلورو ځپو کې په ځلورمه ځپه زورنه ده، لومړۍ مسره کې په ځه او هې؛ دوېیمه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده؛ درېیمه مسره کې په نه، مه او بو راغلې ده؛ ځلورمه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده؛ پینځمه مسره کې په ګو، ته او فو راغلې ده؛ شپږه مه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده. په شپږ واړه مسروکې ترنګتوک په ځوړ دی چې په پیلنی مسره کې یې ,, ړې ،، او په دوېیمه مسره کې په نهه مه ځپه ترګتوک نه دی راغلی، هلته ټرویکی ,, چې ،، راغلی دی؛ اهنګ یې نه دی اخستی او په وت سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, څمه ،، کړ راغلی دی چې د مسرې په کچه کې یې ۲ څپې ډېروالی راوستی او بېخباري شوي ورسره. مسره یې له ۹ څپېزې څخه ۱۱ څپېزه کړې ده او د ۹ څپېزې خوند، خوږ غږ یې نه دی ساتلی او نیمګ شوی. په ۱۱ څپه یې ترګتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوږ شوی بېرته.

د غبرګغږونو او پارنويکو په شان څکه غوره نه دی راغلی چې په چې ټرویکي ټرل شوې غوندله او د هغو په شان یې ترنګ نه دی ساتلی، دلته دا باکه لري.

په درې یمه او پینځمه مسرې یې په ,, نه،، ترنګتوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی دی؛ د مصرۍ مسرو منځ باري، بېخباري په نیمګۍ بڼه په ځور غږ ساتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

٦. د نیمګۍ پیېلي پینځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګۍ، پام او سروکه بڼه شتون لري.

٧. نیمګۍ مصرۍ مېچه د څپېزه او خجېزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربسوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتي غوندلي را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړې دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړې؛ دغه توکي نه لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، چې په دې شپږ سره نیمګۍ مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو.

چې په ربنت کې نومرې مسره ۱۱ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي؛ بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کې دننه کوشنۍ ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت

(c) ketabton.com: The Digital Library

pace, Interval, Distance, Break, Ravine, فاصله ،واټن) (Interstice, Chasm, Hiatus ته وایو؛ په لومړی مسرې کې ړ ې له بیا سره لارغه دی، دوبیمه مسره کې مه له سي سره لارغه دی، دربیمه مسره کې نه له بیا سره لارغه دی.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډی، ټپه، ټیکی او مصرۍ له پیلنی او پاینی مسرې سره کسر څرګندیږي؛ برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینی ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۴ څپې، د نیمکی کسر (مطلع) یا یې وګڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او وریسې یې هره مصرۍ بندونه دي، کسر یې له دوې مسرو چې لومړۍ یې اوږد او لنډه مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښپله یې ټړون له مخې له هر بند سره ځای یا ټول تکراریږي.

پورتنۍ دوې مسرې چې له مصرۍ ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپیني ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنی مسرې دوې تکراري لړوالې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي.

او تر ټولو همدا لړونه د هرې مصرۍ له دواړو مسرو څخه ورسته تکراریږي (منځباري او بېخباري کیږي).

دوبیمه، دربیمه او لسمه (پاینۍ) نیمکی مصرۍ بنځو ته منسوبې دي او پیلنی (لومړنی)، څلورمه، پینځمه، شپږمه، اووه مه، اته مه او نهه مه نیمکی مصرۍ سړو ته منسوبې دي. چې لومړی بند یا رښته نیمکی مصرۍ شپږ سره لري، لومړی سر یې د مصرۍ د سره پیلنی مسره ده ۹ څپې؛ دوبیمه مسره د نیمکی منځ باري ده، ۱۱ څپې؛ دربیمه مسره د مصرۍ دوبیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دوبیمه مسره ده ۱۱ څپې؛ پینځمه مسره ۱۳ څپې ده چې له ۱۱ څپې لړ سره د نیمکی بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دې چې نومړې نیمکی مصرۍ شپږ لارغې لري، ۶۸ څپې ده. چې په ټوله کې ۱۰ دانې شپږ سره نیمکی مصرۍ (۱۰ * ۶۸ + ۲۴ = ۶۸۰ + ۲۴ = ۷۰۴) څپې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نیمکۍ مصرۍ، په ۳ چوپړو (Pages) کې ده، ۴۲۰ ویکي (Words) لري، ۱۵۹۸ داني یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.،، ,,(Spaces no،، Characters)، ۲۱۳۸ داني منشوره یې له وت سره دي ,,(with Spaces ،، Characters)، ۶۲ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۱۳۵ لینو (lines) کې کښل شوي دي. له لیکي هرېی، لاندنی یادوني او پاینی یادوني سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نیمکی پنځه له هغي لنډی، ټپي، ټیکی، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړني یې لنډی، ټپي، ټیکی او یا مصری ته ورته وي، د نیمکی نومړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د نیمکی رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنګ لري. د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرګ موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکی پنځې منځه وي. او ګډولي بنه یا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډی ته منسوبې وي، یا ټپي ته منسوبې وي، یا ټیکی ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکی؛ نیمکی لنډی ده، که نیمکی ټپه ده، که نیمکی ټیکی ده او که نیمکی مصری ده. له دې سره سم دا نیمکی مصری ده.

۱۰. د نیمکی مصری پیېلن لیکوال صفی الله فردوس خان تولې په ګډولي بنه یا اونګ بنه جوړې کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ، غولې، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبر: مرکب) يا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلي دي. هره يوه نوي ګډوله رغولې چې د نوي مصرۍ سکالو ځانګړني، نخښې او ښلوالی يې ځانته غوره کړي دی؛ هره يوه مسره يې په ليکه کړې يا په ليکه برابرول (Alignment) شوي او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصرۍ يې ځرګنديږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکاريږي چې پنځې , طبيعي، دي او مصنوعي, ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نيمګې مصرۍ پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځې , طبيعې، او يوه دمي پوښلې دي؛ د زهن د نيمګې مصرۍ زېږندې يې له لېوالې سره لوړه د لېوالتيا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقې، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی ربښې رغول کولو، د ژوند شته، زېمه، ودانی او کهول او پېښت ټاټوبې د سرغوندويتوب کېدلو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتيا ته لوړ درناوی، يوازې او يوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګېلې ربښت دی. اسلامې ربښت هم دی، چې چارپېريال له خندونو څخه لرې ساتې، د پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاين شې، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټنې واخستل شې.

۱۲. د دې نيمګې ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده: ,, کره موده يې پلازمېنه کابل، د کابل پولې تخنيک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه کې د مازيګر په څلور بجې او څلوېښتو دکيکو کې ۴:۴۰ د ۰۸/ ۰۱/ ۱۳۸۵ لېږدې کې مې کښلې وې ،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

د دې نيمګې مصرۍ چې سرليک يې نيمګې ده، د مينې او مينې پالنې لوړ حس، ټاټوبې سوکاله او ودنې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د ناوی نيمګې مصرۍ له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښي لکه: د نیمکی لنډۍ، نیمکی ټپي، نیمکی ټیکی او نیمکی مصری په هره مسره کې د چپه پېښ ،، ، : Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوې، ویرګول. ،،؛ ندایه ،، !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ،، ؟ Question Mark: ټپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، ټپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ،،؛ انډره ،، (:) colon: شارحې نخښه، د لويې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ،، (؛)Semicolon : بېلوونکی نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ،، (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ،، (،، ،،) : Right left double quotation mark را اخیستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندی ،، ( ) Superscipt right left parenthesis : د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ،، - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،، . full stop: پنډول، پریړول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو ګه. ،، کارونه اړېنه بولم؛ په خپل لیکي کې کښنم چې د سرلیک، غبرګونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۲.۱۱ لنډکۍ

لنډکۍ له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۱۳، ه یې د پښلې (قافيې) توري دي، هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له دوېمې مسرې (پاینۍ مسرې، دوېیمې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنګونو ښکاروندی یې تت تورخکی شین دی (Color model: RGB, Red:۳۵, Green: ۵٦, Blue:۸٦) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ ۱. پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستهه.

- ته چې جواري کرې مابه بایه کرې مینه
- مه راپسې ژاړه وورکیه نه مې درکوینه
- جګ کړه مروندونه جلی غېږې له درځمه

۱۰.۲.۱۱ انکۍ (چغیان)

انکۍ له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۴، د څپو شمېر یې ۹، ه یې د پښلې (قافيې) توری دی. هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له لومړۍ مسرې (پیلنۍ مسرې، اولې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنګونو ښکاروندی یې فیروزه یې دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۲۵۵, Blue:۲۵۵) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستهه ۳۰ ګڼه دی.

- شینکۍ کوتره وم شوریدمه
- نه چا نیومه نه چا کتمه
- په هر یوه ټکي به پریوتمه
- نن ناولده یې کېناستمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۱ بګتۍ

بګتۍ ځانته د خوند او رنګ بېل بازار لري، پښتانه مجلسیان او سازیان یې له نیمکۍ، چاربیتې، او بدلو څخه کله ورسته او کله یې په منځ کې په یوه ګرم تال او وزن، خو په ورو، نزک اواز (اهنګ) د مجلس رنګ بدلولو، د اورېدونکو د خوښۍ او خوشحالۍ زیاتولو له پاره وایي. د بګتۍیو د اورېدلو پر وخت په مجلس کې ټول حاضر کسان په ولولو راځي، اتومات ټول ښورېږي او له مجلس نه خوند اخلي.

بګتۍ هم د بدلو او چاربیتو په څېر کسر لري، خو کسر یې په ډېره کچه یوه بیت دوه مسرې وي، بندونه یې هم ډېرې مسرې نه لري او په لویه کې د څلورو مسرو په شا او خوا کې وي. خو بیا هم د بګتۍیو د بېلابېلو بېلګو خپلمنځي توپیرونه ډېر دي. په بګتۍیو کې هم ډول، لېوالي، بېخلیکي، افسانوي، کېسي په لنډول بڼه بیانوي.

بګتۍ له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره بېلوالی لري، په سر کې له یوې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ څخه رغېږي، ورپه سې دوې یې اهنګینه مسرې راځي ۱۳ څپېزې، بیا پاینۍ مصرۍ را ځي چې ۱۳ څپې لرې او خوږه سندرېزه څپه لري. لکه د مسرو شمېر یې۳، د څپو شمېر یې ۱۳، لومړۍ او دویمه مسره یې ورته پښېلې لري؛ هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له دویمې مسرې (پاینۍ مسرې، اخېرې مسرې) سره برابر وي او ورته وي. په ټول کې یې هغه ټول او سندرېز غږ نه لري، لکه په کومه بڼه یې چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لري. د رنګونو ښکاروندی یې تېز نېلې دی (Color model: RGB, Red:٥١, Green: ٥١, Blue:٢٠٤) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۱ ګڼه دی.

- وزیرستان باندې جنګونه
- انګرېزان وایي چې سبا به جنګ له ځونه
- انګرېز ویلي چې خاونده څه اسرار دی
- په سترګو نه وینم غازیان، په ما ډزهار دی
- نصیب مې نشته، برۍ، بند مې شو توپونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- غازي ویلي دا ستا لاس دې را دراز وي
- پاکه څښتنه ستا ملک دې زما همراز وي
- په شان د ختیو به یې بند کړمه بمونه

- وزیرستان باندې خو نن سبا جګړې دي
- غازیانو لاس کې پولادي توري تېرې دي
- ما شېر افضل یې په شعرو کړل صفتونه

۱۲.۲.۱۱ ساده ولسي نثر

چې کټ مټ د خلکو په ژبه، چې څنګه ویل کېږي هماغسې لیکل کېږي.

په ۲۰۱۷/۲/۲ زېږدي مې له لغمانه! سهار وختي څلور بجې د نقیب الله اوستاد، پشیو د کلي ډرېور راغلو، د خیل کور مخې د ډاکټر عبدالله لغماني د ښونځی مخې نه یې پورته کوږو او د پلازمېنې کابل په هوایې میدان یې د موټرو په تمځای کې کوز کړو، له بچیانو سره مې چې هغوی مې پلار کره په رخصتی بیول ازبېکېستان ته، شېر ځوکی مې نیولې وې.

په الوتکه کې له کابله تر بلخ پورې (په دې وخت کې زما عمر ۳۰، د مېرمنې زېبنیساء فردوس ۳۰، د مشرې لور سارانیسا ۵، د ازلدا ۴، او د الیا زوی مې ۱.۵ کلن وو). لاړلو د الله په فضل له هغې لورې مې مېرمن ډېر تاکید و کړه چې په الوتکه کې بېر ته لاړ شه، نو زه چې راغلم د الوتنې وار نه وو، نو همغه محال مې له ۲۰۱۰ تو ډې تېز منده وهونکي کوشني موټر کې له اوستاد سره خبره و کړه؛ ما ورته و ویل یوه تن ځو افغانۍیو بیایې کابل ته؟ هغه راته ویل ۱۳۰۰ افغانی.,, دو نفر است همرایم شما سوم میشد،، دوې تنه ورسره ناست وو، زه دریيم شوم، چې کېناستلم دریيم تن هم راغلو. ګړندی او په منډه یې په کیسو، کیسو سالنګونو ته ورسولو او د حاجي حبیب الله هوټل کې دمه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سالنګ کې ډارونکی توپان وو، د سړي وېره يې راوستله، ډېر سخځهار يې کوه، ډېر ډارونکې اوزونه يې له ځان سره وړل دې توپان، لاره بنده وه، د واورېژونو، واورين موسم، سرک تړلی و، په هوټل کې مو شپه و کړه؛ ټولو ويل ګونديې سبا لاره خوشې شي، شپه مې د لين د ډريورانو ته چې کومه بېله کوټه هوټل والا د ښه خدمت له پاره تياره کړي وه، زه او بل ځوان ده چې حيرتانو کې منشي و؛ هغه هم ډريور و او همغه کوټې ته وړورو، دوی لس تنو قمارونه هم وهل او زه ترې کرار ويده شوم؛ سهار چې شو د لارې ساتونکو خبر راوړه چې د څلورو ورځو له پاره لار د ناولې ، ډارونکې توپان له پاره و تړل شوه؛ مسافر دې يا انتظار و کاږي او يا دې بېرته لاړ شي، نو ډېريو ډريورانو داسې و ويل؛ دوی ساتونکي هر وخت داسې وايي، بيا په سبا لاره خوشې کړي، سبا له خيره ډېر اټکل دی چې تر ۱۲ بجو پورې لار خوشې شي.

ډېری مسافرهم زړه نازړه وو، چې لاړ شي که پاتې، ما فکر و کړه که دوباره بلخ ته لاړ شم نو د الوتکې ټيکټ په لاس نه راځي او ورسيدی هم نه شم پرواز ته نو خامخا دربانديې بله شپه مزار شريف کې راځي، که سبا له خيره سره لار خلاصيږي، راځه همدا بله شپه هم ورته دلته تېره کړه اوس الله راپېخه کړي ده،
هغه ډريور راته و ويل چې تاسو څه کوئ. بېر ته بلخ ته ځي او که دلته پاتې کيږي، ما ويل چې زه کابل ته ځم، ويل يې موږ به لاړ شو بلخ ته هغه درې تنه مسافر بېرته بلخ ته ځي، نو دا اوس ښه نه ده چې د يوه تن له پاره هغوی درې واړه پرې ګدم، ما ورته و ويل سمه ده د پېسو پرېکړه څه ډول کوې؟

هغه و ويل چې دا ده دې لارې قانون دی چې دلته يې څوک راوړه نو ټوله بيعه پرې کوي، او که بېر ته ځي نو نيمه نوره کرايه به اضافه ورکوي او که صبر کوي چې لاره خلاصه شي نو کابل ته يې رسوي، په همغه بيعه که انتظار هم هر څو ورځې و شي. ما ورته و ويل چې دا خو انصاب او عدل نه دی چې تاسو بېرته مزارې ته ځئ زه به ټوله کرايه پوره درکوم، زه به تاته ټوله کرايه ۱۳۰۰ افغانی درکړم دلته خپل يوه ملګري ډريوار سره مې کېښنوه چې ما تر کابله و رسوي.

نو ويل يې نه داسې نه کوم. څکه په دې کې يې تاوان ګڼه ځان ته، چې يوه ډريور ورته و ويل چې زه يې بيايم ما سره موټر خالې دی، يوه تن مسافر لرم خو ۸۰۰ افغانی به ماته راکوي او که نه يې لرې نو همداسې يې بيايم که نه له ۵۰۰ افغانی‌يو يې يوه افغانی کمه کرايه نه جوړېږي، نه يې وړم. ما خپل ډريور ته و ويل چې داسې ده لږ به څه ښه شم لږ به ته ښه شې او هر سړی خپلې ګټې باندې ښه پوهېږي، پښتو کې يو هـ متل دی چې داسې کار به و کړو چې په هغه کې ستا ګټه هم وي زما ګټه هم وي، يانې ستا ګټه زما ګټه او زما ګټه ستا ګټه، نو ته زر ۱۰۰۰ افغانی واخله، زه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰ نور هم تاوان و کړم او ۵۰۰ به هغه ته ورکړم کنه تاخو ماته ویلي وه چې تر کابله ۱۳۰۰ غواړم درځخه نو اوس دې په نیمه لار کې پرېښودم.

ما ورته و ویل یواځې ۱۰۰۰ افغانۍ درکوم، نو زما هم سفري چې د عطامحمد نور ملګری او ولسوال و، د شلګر ولسوالۍ، ما ته یې و ویل زه خیر دی ۱۱۰۰ افغانۍ ورکړه. ما ورته ویل چې نه دا حق یې نه کېږي، نو هغه راته ویل چې دا ۱۰۰ افغانۍ به زه ورکړم ما ویل چې نه ته یې ولې زما پیسې ورکوې، ما سره ډېرې پیسې دي خو زه یې نه ورکوم نورې، ته په کې کار مه لره زه پوی شه او ډریور ځکه زما او د ده شخړه ده، موږ یې خپله خلاص وو. د دې له پاره دی په سخته ولاړ دی او زور وایي.

او ما ولسوال څه موده مخکې ویلي و، که ته کابل ته ځې او کار دې اړین وي نو مزار کې به کوم دوست و لرې نو دوې د الوتکې ټیکټونه دې راونېسي، موږ چې ورغلو پیسې به یې ورکړو، خو هغه راته و ویل چې نه زه نه ځم دا مې مشرانو پورې اړه لري. (دی , ده نو یوه ځما په عمر یوه الک هم ساتلی، ور سره هم وو، نو نور غوښتی دی کابل ته چې ولسوال یې کړي، عطامحمد نور خو ځان د بلخ باچا بولي بلکې د ټولو شمالي ولایتونو ځکه زور لري، له دې ولایت د والیتوب د بدلېدو پر سر له ولس مشره، ۱۵ وزارتونه، ۱۵ سفارتونه او ۳۰ ولسوالۍ او ۱۵ انتصابي وکیلان غواړي).

نو ځکه مې لرې و شړه او رټلی ځواب مې ورکړه. ډریوار هغه زر ۱۰۰۰ افغانۍ واخستې او یوه ساعت نور هم کونه، کونه کېده هوټل کې. اوس نو څه د ډریورانو سره چای او توتان خورم او دې ډلې یوه ډریوار یوه هزاره ډریور ته په غوصه دی، وایې چې زما سورلۍ ته لربیادی او غلته وي یې، چې تاسې به د بامیانو شیبر غوربند په لار په ۲۵۰۰ افغانۍ یو بوځم، هغه زما خواکې هغه ډریوار راته کړه چې هغه هم ستا افغانان دي، زه تاسو خو یوه ژبي یئ. پوی یې کړه چې په هغې لار کې غله هم دي او طالبان هم دي، دواړه د زړه رحم نه لري، په هغه لاره له ده سره لاړ نه شئ او زه هم نه ځم.

چې ور ځخه لاړم که ګورم چې درې واړه کندهاریان دي، په منظرو راغلي او کندهار ته ځي، یوه یې رحمت الله شاهي، بل یې منان، بل یې عتیق الله نومېږي. عتیق الله ته نو دوی نانی وایي، منان یې د بنې زوی دی یا د بلې مور زوی، منان د پلار د کنداهاری زوی دی او عتیق الله یې بیا د کوشنۍ مزاری زوی دی. نو نانی نو ښه نانی دی، الله ډېر ښکلی او زړه راښکونکی مینه ناک، ډېر ښایسته پیدا کړی دی، چې څه ګورم چې ټول خلک هم ده ته ګوري، زما د ښکلو چې الکان وي ورسره نه لرېږي، خو دی ډېر ښایسته و، ډېر بلکې بېخي ډېر زړه کشکونکی و، هغه ارواښاد ملا اوستاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ چې څلوېښت کاله وړاندې یې له موسیکۍ سره ویلې ده او د لغمان پخوانی اهنګین ترز کې ده، چې و ویلې یې دي:

یا خو به ماته ښه ښکارېږي
یا دې په ټول عالم کې ساری نه وینمه

عتیق الله به یا ماته ښه ښکاره شوی و او یا به ما هسې تن هېڅ لیدلی نه و، ځکه ما په اته کلونو کې داسې الک په لوی ننګرهار، لوی کابل، لوی بلخ، اوزبېکستان، او په همدومره کلونو کې مې کېدی شي ډېری روسي، تورکي، امریکایي، انګلیسي، هندي او فرانسوي د ننداړې ستېډیو ګانو خپاره شوي فلمونه ننداره کړې وي، خو مبالغه نه ده، دا نانی چې دوی له مزارې څخه کندهار ته وړه ډېر زړه کشکونکی او ډولې و.

په لار یې را څخه پوښتنې کولې، ما به کم او لږ ځوابونه ورکول ډېر پام مې خپلو بچیانو لوري ته وو، نو پلې په مزار شریف ښار کې واوره ورېدله د شپې روان وو، د هوټل په لور، ما ته یې و ویل: ګرانه!

خدای به مو بیا سره یوه ځای کړي
د سمال را واخله اوښکې پاکې کړه مینه

دې لنډۍ یې بارا ډېر خوند را کړه، همدا د ژوند یوه رښت دی، د دې له پاره زموږ د ټاټوبي هر الک ښکلی وي؛ د ژوند په ماحول کې ورته غوره لاس رسی ورکړئ؛ لوړ د لېوالتیا حس ور ورسوئ، روغې لارې ته یې برابر کړئ، چې تل په خوښئ د ټاټوبي له هواوېچې څخه خوند واخلي، هغه لارې چارې ور په ګوته کړئ چې د ژوند د اوږدېدو او ژوندي پاتې کېدو سبب یې شي، ځان او ټاټوبي ته سوکالي، بډاینه او ودنه راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱ ایزې

ایزې له ایز څخه اختسل شوي دي، ایز:- په پښتو کې شنډ، بې ثمره، د نر او ښځې په منځ کې، هغه نوم یا ستاین (صفت) چې مذکر او مونث و نه لري، بې جنسه، خصي، اشکي (لېوالي یا عشقي)، بې لورې، بې زوره، Genderless, Hermaphrodite، ځینې ځانګړنې د مېرمنو لري او ځینې د سړو یا نورې وی. کره وره یې چې نر وي، له سلو ۵۰٪ څخه ډېر اولیک شهم و لري، چې منځی کچه یې د نرو له پاره له سلو ۴۰٪ ټېټ او په مېرمنو کې له سلو ٪ ۶۰ پورته دی. چې د لاس وجود یې نرم وي، که د نر لاس ډېر نرم وي په هغو کې د اولیم شهم له سلو ۵۰٪ پورته وي او د مېرمنو له ځانګړنو سره ورته والی پیدا کوي؛ اواز یې نازک کېږي، یا هغه ماشوم چې ډېر وخت یې له خویندو او مېرمنو سره تېروي، د هغوی کره وره او سلوک یې خپل کړي وي او دوی پرې پوهېږي هم نه، ښځونک کېږي، د ښځو او مېرمنو ځانګړنې په کې ډېرې وي.

کوی شي چې دواړه لوري ډېری شیبې له خپل بنسټ سره ګډ تېر کړي، الک له الکانو سره، لوبې و کړي لکه :- لاټو، تشلې، پټ پټونی، ډنډه او کلک، ډباډب، تېره وارول، غېږې، غوځان، دوې کړ، پرګي، له ویالې توپ، لامبو، منډه، جوړه او په ګډه، ډبلی، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو ګردان، د اسلام ارکان و کړي.

انجونې دي :- چندری، پټپټنې، بنګړي، ګاټي، ګوډی، پرګي، جوړه او په ګډه، بیاتي- ډال- ټېګه د ګوتو لوبې، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو ګردان، د اسلام ارکان و کړي. که په دوی کې یوه له بل کسه او کسې سره چې ډېر وخت تېر کړه او د دوی ځانګړنې او خصوصیات ځان کې پیدا کېدو سبب کېږي.

چې بیا د مېرمنو په شان په ناز ناز خبرې کوي، پیکی اړوي، ژر، ژر پیکی په لاس سم وي، وېښته ډېر خوځوي، لاسونه ډېر خوروي ځیک، ځیک؛ د شونډو غوړ او رنګ وهي، سپین پوډر وهي، د مېرمنو ختې او سینګار کوي، داسې کړنې ډېری کسه! کوي او کسې بیا د نرانو په شان کړنې کوي. ځینې یې خدایي ایز وي. ښځه وي خو د نر زردهکه یا د نر لمن لري؛ نر وي خو د ښځې خوړلن یا مندکه لري. پنځې (طبیعي) ورته وایي، ځینې وخت ځنې غړي لکه سینې، تي، شونډې، د مخ ژی، زردهکه او مندکه له پلاستیکونو په روغمنو (ډاکټرانو) رغوي ځان ته. سوېې پنځې (مصنوي) ورته وایي.

په ورته بڼه ایزې هم دي لکه لنډی ایزې(لنډۍیزې) ټپه ایزې (ټپیزې) ټیکی ایزې (ټیکیزې) او مصری ایزې (مصرۍیزې) خپل کره وره له لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصری یو څخه را خپل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱ اي (ا):. لنډۍ ايزې

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پېيرن له درې سرې لټکې يا درې سرې لنډۍ ايزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ايزې سره، پينځه سرې لټکې له پينځه سرې لنډۍ ايزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ايزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ايزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۲ د لنډۍ ايزې ځانګړې ځانګېړنې

۱ :- ښه ډول لري، ۲:- بند بند دي، ۳:- ګړندى حمله کوي، ۴ :- تېز زهر لري، ۵:- تېز زورور زهر شيندي، ۶:- اوږد عمر لري، ۷:- ښه غږ يا پشهارى کوي، ۸:- په حيرانونکي بڼه دې خوښ راځي چې وې وينې، ۹:- د ليدلو تلوسه پيدا کوي، ۱۰ :- سالم بچيان راوړي، ګڼه يې ډېرېږي، ۱۱:- هر سر يې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري، ۱۲:- د هر سر دوې د لنډى ژبې پر دوښمن وېره اچوي، ۱۳:- د تنې هر سر يې دوې سترګې وي (هر څه رانه ويني)، ۱۴:- چالباز وېشتونکي ,, د زهرو سرونه يې پيل کېږي د دې چې سيالې کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پاېښت و کړي،، (ادمين، ۲۰۱۰ زېږدى، ۱ چوپړى)، ۱۵ :- عجيبه احساساتي، ۱۶. له لټکو يې کچه کمه ده، ۱۷:- د دوې سرو لټکې يا لنډى په کچه ګړندى نه دي، ۱۸:- لرې دې خو شتون لري.

په همدې بڼه يې همداسې پرېږدم او په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.

هرې ټپې ايزې، ټيکى ايزې او مصرى ايزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته لنډۍ ايزې وايي. تاسو لنډۍ ايزې، ټپه ايزې، ټيکى ايزې او مصرى ايزې ته ښه غور و نيسئ!! پام ورته و کړئ! نو بيا يې پېژنى چې دا لنډى ايزې دې چې د څو سره لټکې ځانګېړنې (خصوصيات) لري. ټپه ايزې، ټيکى ايزې او مصرى ايزې دا پورته ۱۸ ځانګېړنې نه لري او ټپه ايزې، ټيکى ايزې او مصرى ايزې نه دي، بېلوالى يې پرهمدې کې دى. د دې د بېلولو له پاره زه (ليکوال) يوه بېلګه تاسو ته له خپلې پېيلې څخه کښم.

- دا به په څه جوړېږي ياره
- دا وطن نه جوړېږي ياره

غټ او واړه يې بلواکر جوړ شوي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۱۳.۲.۱۱ د لنډۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د لنډۍ ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدې کال کښته کړي وو.

۱۹.: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سری مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۵ انځور)

۱۸.: پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ یا پېنځه سری مار، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۴ انځور)

۲۱.: پیاوړې او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بنه پېیلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او تولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور)

۲۰ .: ښکلې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بنه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او تولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱ .٤ لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاري، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلېز له خولې راوزې؛ د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي. کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي،ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کنه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...)، نومرې تول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی تول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ,,ہویشتم،، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې څپې خوږغږې د لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي (موسیقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پاینې ټوکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربخښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، له دیفتنګونو او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شپې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پینځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپټلي (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ .۲ .۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایزې د غونډلې پوهې یا نحوې له پلوه د شنني وړ دي، د پښتو هره غونډله خبرې دي یا وینا ده، چې په کې له اوریدلو سره یې غوږونو ته د غږ یا اواز په لوړوالي او ټیټوالي بڼه رسېږي، غونډله ییز زورنه یا خج د غونډلې دننه یوه غونډ یا وی تر نورو په زیاتې زورنې او لوړوالي و ویل شي. په دې توګه د غونډلې بېلا بېل مانیز (بیاني، امري، پوښتني...) سره و نومېږي او جوت کاندې. پورتني درېګونې زورنې تر خپل سیورې لاندې راولي او کمزوري کېږي، خو کړ سره له منځه نه ځي؛ د هماغه اړوند توک (ویې، ویېغونډ) مانیز او پښویز چار خوندي ساتي.

یوه نیم یې بیا د غونډلې د دوېیم یا درېیم درجه زورنې استازې هم کوي، بې له دې چې مانیز اغېز وربانديې واچوي، په دې توګه غونډله زورنه په عادي غونډلو یا شعري مسرو کې پر درو څېلونو یا کالبونو یا ژانرونو وېشل کېږي؛ لکه په لاندې غونډله کې: مېرمنې له تا کربان شم (مېر-مه- `نې- له 'تا – کر-بان - ´شم)، دغلته ( `) د رومبې درجه ډېر زورور (درانه، ډېنامیکه) زورنې نښه ده، (') د دوېمې درجه لږ زورور او (´) درېیمه درجه کمزوره د زورنې نښه ده، ابېڅې یې لږ ډبل یا پېړ شوي دي چې د غږ زورنه پرې شوي دي. هر کوره په غبرګغونډله، ګډغونډله او ګډولېغونډله کې دغه درې سره زورنې ښه ترا نومېږدی شي.

ځینې ژبپوهان زورنه یوازې د وړو توکونو اړوند بولي، خو د دې له پاره چې د غونډلې دننه له دغو توکو څخه یوه زورنه ډېر دروندوالی مومي او ور سره یې بېلا بېل ډولونه توپیر مومي، نو همدغه غونډله ییز، غونډله پوهیز (نحوي) یا منطیقي زورنه نومېږي.

په یوه سندرېزه ټوټه (مسره) کې درې واړه په ټېره موزیکال زورنه له موزیکال اهنګ سره اړخ بدلوي، په هره توګه له ځان سره غونډله ییزه زورنه هم ښه برجسته کوي.
,, دلته اهنګ د وزن یا ریتم په مانا نه، بلکې د ټون په مانا دی. دا چې اسماعیل خو یې ,, اهنګ ،، د شعر له رغندو ټوکو څخه ګڼلی، موخه یې ترې ,, وزن، ریتم ،، دی او له ورسره تړلې ستاینوم ,, آهنګین ،، څخه هم موخه ,, موزون،، نه ټوننیک دی، لکه نجیب منلې چې په تېر کې د خجن د ,, ټونیک ،، په مانا کارولی او زورنه څپه یې د ,, ټونیک سېلاب،، په مانا بللې ،،
(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۲۹ چوپړی)

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ییز اهنګ چې کښته پورته او یا هوار یون وخوځون و مومي؛ خبرې او نا خبرې (انشائیه) یا امري غونډلې سره سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه شعر هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې شېر د موسيکۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بيا يې هغه زورنې(خجونه) او اهنګونه نور له ژبني، شعري چار پېريال را وځي او ,, موزيکل،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکونه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورنې ته يې ټېټ اهنګونه وايي؛ اهنګونو ته يې لوړ اهنګونه؛ هغه بيا ,, زېر او بمې: Pitch له پر له پسېوالي، ډېر پېښې او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي. هر څومره چې پېښې يا تواتر شمېر زيات وي، غږ همغومره زېر او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوربدل کېږي. له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اورېدل کېږي.

په دې توګه غږ يا زېر وي يا بم؛ که منځنی، ولېدونکی يا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ يا Intonation د زېر او بم يوه ډول دی؛ دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر يا اوږدوکې د زېر او بمې پراختيا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زېر او بمې اهنګ بلل کېږي. اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپير وي؛ د خبرې هغې اهنګ ولېدونکی او د پوښتنې هغې جګېدونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،. ,, غږيز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو يا دوو جوړو مرغېړيو (عضلاتو) ځای نيولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نرۍ يو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږيز تارونه وايي، د غږونو د جوړېدو پر وخت سا (هوا) د حنجرې له تشې نه د غږېزو تارونو له منځه تېرېږي.

که د سا (هوا) د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار و لېږي، غږېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وينا ي،ه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې له کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسکيت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وايي. که د غږ د زېږ پر وخت غږيز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وينا، د حنجرې تشه سره ورشي، د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا (هوا) تارونه پر رېږدا راوړي، داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسکيت لري؛ دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وايي.

دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پيدايښت پر وخت غږيز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحيم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی) داسې نورې رنګارنګی او ځانګړتيا وې راخپل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,, موزیکال اهنګ،، نومونه د چا خبره د دغو ګردو توکو یا رنګا رنګیو یوه ټولګه ده. یوازېنی شعر کې دی شي، بېلا بېل اهنګ رغونکي(Componists) ورته بېلا بېل اهنګونه ور جوړ کړي. د نا زنځیري توکو (اهنګ، لحن، زېر او بم) څه د موزیکل هغه په مټ، نه یوازې زیاته پیاوړتیا ورکوي، بلکې ور سره ورسره انګازور کوي یې هم، پر پوښتنوییکي یا استفهامیه ادات ,, ولې،، باندې؛ هرګوره، په موسیکي نوټېشن کې د دغو نښو پر ځای له ځانګړیو لیکو یا سمبولو څخه کار اخلي.

غوره لنډۍ ایزې په خپله (لومړۍ) وګړنې ډله کې تر بل هر ځېل (ژانر، کالب) لنډۍ ته نږدې د پښتو مېچه څپېزه – زورنه ټولواله یوه ټیپیکه او لاړښوده مخبېلګه ده. له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخلي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر (دیارلسو) ټېرې نه کوي او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر (څلورو) ټېرې نه کوي.

ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پایۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راځي او همداسې یې د هرې څېرمه (فرعي) غونډلې اهنګ ټولیز اهنګ هومره زور نه لري. په بله وینا، د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې کېږي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را وځي.

په هر ډول د لنډۍ ایزې بېلابېل موزیکال اهنګونه او اړوند طرزونه په ولسي پرګنو کې شتون لري. یوازې د خالي اواز له پلوه یې د پښتو ګړودونه هومره له یوه ټېره بل او له یوې سېمې بلې ته رنګارنګي توپیر مومي. کوچیان او پوونده یې یوه شان را انګازه کوي، کلیوال یې بل راز او همداسې پسې نور. له آره همدغه ولسي اهنګونه او طرزونه دي چې ساز او اواز یا ټنګټکور ته له هاغو رنګارنګۍ یو سره لار موندلې ده.

نا ویلې دې پاتې نه شي، دغه رنګارنګۍ یې هله څو، څو ګرایه پراخوالی مومي چې له بېلابېلو وګړنۍ یو ځېلونو، لکه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصرۍ، سروکیو، ببولالو، شین خالۍ یو، کاکړۍ یو، نارو او نورو سره وراندې ورسته و ویل شي.

مانا دا چې د همدغو بېلابېلو ځېلونو له طرزونو اهنګونو سره بېلابېل موزیکال ډولونه راخپلوي. لنډۍ ایزې ډولونه دومره یې کچ و مېچه شونتیاوې نه لري؛ نه دومره سرا سري منښت او ګرانښت لري. لکه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصرۍ یې چې لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله دا چې، شعري غونډلې د خج یا زورنې او نورو نازنځیري توکو په کارونه کې تر هغې پورې له نورو ګړنی یو غونډلو سره کوم توپیر نه لري. ترڅو کمپوز او موزیکالې شوې نه وي، په دې لړ کې ساز، اواز، زمزمه او ترنم هر یوه راتلی شي. موزیکال زورنه د (غونډله ییز) ډینامیکې زورنې پر خلاف تر جګېدا زیاته غځېدا او پراخېدا راخپل وي.

د نا زنځیري توکونو یا فونیمونو په لړ کې زورنه نه یوازې د ناپیلې، بلکې د پیلې (شعري) وینا له بنسټیزو توکو څخه ګڼل کېږي. لکه چې پرې پر له پسې ټینګار شوی، د پیلې په دوې ګونو بنسټیزو رغنده توکونو جوړښته برخو کې راځي. په بله وینا د ,, څپې،، تر څنګ ټیکاو لري. ان تر دې چې تر څپې هم زیات اړین بلل کېږي او هغه دا چې په یوه شعري چاپېریال کې د څپې دود کمی زیاتی شعر دومره نه زیانمنوي؛ ببخونده کوي یې لکه د یوه خج یا زورنې کمی زیاتی یا ادلون بدلون یې چې تاواني کوي او پیکه کوي. پښویېزې سرغړونې یا تېروتنې کې دی شي د تول او تال یا په دوده وینا د ,, شعري اړتیا،، په پلمه دومره نا بښنوړه ګناه و نه شمېرل شي، خو د زورنې ,, خج،، دا کمی او ویار هېڅکله نه بښل کېږي.

بل لورې ته زورنه یون نه لري، بلکې ځای پر ځای د بېلا بېلو توکو په لړ کې پر یوه ټاکلي توک ,, څپې، وی، غونډ، غونډلې،، او بیا یې پر یوه ټاکلې برخه زور اچوي. په دې ډول یې وینګ تر نورو توکو ښه ترا برجسته کوي، چې په ابېڅو کې مو د زورنې برخې ابېڅې ډېل، بولټ کړي دي چې ویکي لوستلو کې نومړې برخه کې زورنه راځي یادونه کړې او په ډاګه شوي دي. خو اهنګ یوه خوا یوازې له هماغه لویترین او بشپړترین وینایېز توک ,, غونډلې،، سره کار لري او بلخوا یون او خوځون مومي. کښته پورته یا هوار ځي او راځي، په دې توګه یې ببلا ببل ډولونه ,, خبري ، ناخبري، امري، هېښني، ارماني...) سره نومیري ,, تشخیصوي،، چې له پاسه یې ختونه کش شوي دي.

آر (اصل) د پښتو پیېلې درې ډوله دی؛ ګړنی ,, ولسي یا وګړني،، لیکني ,, دیواني او نادېواني،، او نوي ,, ازاد،، پیېلي یا شعر بنسټ پر څپه او خج ولاړ دی. داسې چې له بېلابېلو غونډو ,, رکنو،، څخه رغېدنه مومي، یوه غونډ بیا درې ناخجنې او یوه خجنه ,, زورنیزه یا فشار لرونکې،، څپه لري. د دې زباد پر بنسټ چې د پښتو پیېلې ادانه پر څپه او خج ولاړه ده او له دې سره څې هر یوون ,, واحد،، یا ټوټه او مسره د څلورو څپو په لړ کې یوه خجنه راځي، نو د دغې اړینتیا او ورسره، ورسره د کار اسانتیا له پاره غواړو هره ټوټه، مسره په همداسې څلور څپیزو زورنو یوونونو و ویشو او غونډونه ,, رکنونه،، یې و نوموو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا ویلې دې پاتې نه شي، کوم خج یا زورنه چې د یوه غونډ له څلورګونو څپو څخه یوه زورنه نه وي، د اړوند ویي زورنې په توګه خپل ټاکلی ځای لري، که هغه د غونډ له لومړۍ څپې سره سمون و لري، یا له دویمې، دریيمې او یا له څلورمې څپې سره. په دې ډول یوه شاعر نه شي کولی، هغه د خپل تول او تال د برابرونې په موخه له یوې څپې بلې ته و لېږد وي.

یوه غونډ بیا درې نازورنه ,, ناخجنې،، او یوه زورنې ,, خجنه یا فشار لرونکي،، څپه را اخلي. په پای کې یوه یا دوې یا درې څپې سر بارې راتللی شي، چې پر هغې پاینی رښت د منلو وړ دی. د پښتو له درې ګونه شعري ډولونو ,, ګړنۍ یو، لیکنۍ یو او اوسنۍ یو ازادو،، څخه یوازې لومړی هغه د سپلابوټونیک تول په کارونه کې لرﺑ او ډېر نانډولې لري، مګر په دغو نورو دواړو ډولونو کې یوه راز دویمند,, باقاعده،، سیستم یا ټولواله شتون لري او هغه دا چې له هرو څلورو څپو څخه یوه خجنه راځي. هغه هم په دې ډول چې یا یې لومړۍ څپه خجنه وي، یا یې دوېیمه یا یې دریيمه او یا یې څلورمه. په دې توګه هر ګړنی ,, شفاهي،، دیواني ,, لیکني،، او یا اوسني ,, ازاد،، شعر له دغه راز څپېزو غونډونو ,, رکنونو،، څخه رغېدنه موموي. له آره همغه غونډونه د پښتو ټولیز شعر کوشنۍ ترینې ټوټې ,, مسره،، دي؛ خو د دود له مخې کوشنۍ ترینه دیواني مسره اووه څپېزه ,, یوه غونډ او درې ناخجنې سرباري څپې چې بل رکن نه پوره کوي،، ده؛ ګړنی شعر یوه غونډېزه یا څلور څپېزه کوشنۍ ترینه مسره لري، د اوسني ازاد شعر کوشنۍ ترینه هم هغه یوه غونډیزه راځي، په ځینو ځانګړیو اکره (حالتو) کې تر درې څپېزې، دوه څپېزې او ان یوه څپېزې پورې وره کې دی شي.

د زورنې دریځ (ځای یا موقیعت) له مخې شعر څلور ډوله غونډونه یا کوشني واحدونه لري. چې زورنه څپه په (`) او نا زورنه څپه په (.) ښول کېږي:

۱. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې لومړۍ څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :.` ...

۲. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې دوېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :..` ..

۳. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې دریيمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :...` .

۴. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې څلورمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :....`

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دروګونو پښتو شعرونو کې تر اوسه داسې بېلګې نه دي لیدل شوي چې لومړۍ څلور څپې یې بې زورنه وي یا په بله وینا یوه غونډ یې نه وي جوړ کړی او پېنځمه زورنه څپه یې پېل موندلی وي. مانا دا چې زورنه هېڅکله له څلورمې څپې تېرۍ نه کوي او که نه هغه شعر به هرو مرو بې تول او تاله ,, بې وزنه ،، وي. دهمدغه آر (اصل) له مخې ځینې اوږده پور وییونه په پښتو شعر کې هډو هېڅ راتلای نه شي، لکه اهورامزدا یا نیکاراګوا چې د پښتو زورنپوهنې (خجپوهنې یا اکسنتولوجي) له پامه یې منطیقي یا عادي زورنه پر ورستۍ څپه راځي، حال دا چې دغه څپه پېنځمه ده او تر څلور څپېز غونډ وتلې ده، له ,, لارغه یې شعر،، پرته پر بله هر ,, پېنځمه شپږمه... .) څپه یې زورنه راوړل له پښتو وینګ سره اړخ نه لګوي.

د مسرې کچې له مخې د لیکني او دېواني پښتو شعر لنډترینه مسره اووه څپېزه او اوږده ترینه یې شپاړس څپېزه ده؛ هر ګوره نن سبا په نوي غزل کې تر دوې څپېزه او په اوسني ازاد شعر کې هره ټوټه د آر له مخې تر یوه غونډ(څلورو څپو) پورې کوشنۍ کېدای شي او په ځانګړیو آکرو(حالتو) کې تر درې څپېز، دوې څپېزه او یوه څپېزه هم را لنډېدای شي؛ اوږدوالی یې هم تر ۲۸ څپېزو ازمایل شوی دی. نور پورته کېدون یې ځکه ناشته چې په خپله شاعران او بل هر لوستونکی (سندرغاړی) یې نور په یوه سا او بې لارغې (وقفې) د لوستلو او ویلو توان نه لري، سمې غېږې نیول دي ورسره ځان پرې غوره ستړی کوي. د چا خبره سا یې په کې سوځي. په ازاد (ناپښېلیز) پېیلې (شعر) کې یې هر ګوره تر ۵۲ څپېزې بېلګه ترلاسه شوې.

خو لنډۍ ایزې چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره لنډۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره لنډۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې لنډۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې لنډۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره لنډۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري، څلور دانې و ویل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ایزې دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره لنډۍ ایزې یا پېنځېزونې لنډۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره لنډۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) لنډۍ ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

١١ .٢ .١٣ .٤ .١ د لنډۍ ايزې ځپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

UU؛U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

که– ړې – کې- **له** + آ- هو – سره - **بيا** + يې

فر – دوس – پښ - **تو** + و - يو – کې - **وا** + يې

ځه – که – ژا - **پن** + رنګ- ړی – پر – **ژی** + ړغ - ره – له- **وي** + نه؛ وی !! اه!

.١ -٢ -٣ -۴ -۵ -۶ -٧ -٨ ٩

.١٠ .١١ -١٢ .١٣ -١۴ .١۵ .١۶ .١٧ ١٨

.١٩ .٢٠ -٢١ .٢٢ -٢٣ -٢۴ -٢۵ -٢۶ -٢٧ -٢٨ -٢٩ -٣٠ ٣١؛ ٢

١١ .٢ .١٣ .٤ .٢ د لنډۍ ايزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف. ________________

____

________________..

ب. ________________ ________________ ________________..

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .٤.۱۳.۲.۱۱ د دي لنډۍ ایزې سپړنه

د دي لنډۍ ایزې سپړنه
لومړی او دوېیمه مسره ۹+ ۰، ۹+ ۰= ۱۸څپیزې دي دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۱۳+۲ = ۱۵ څپې چي ,,وی!!،، او ,, اه!،، پارنویکي دي. دلته ټوله لنډۍ ایزه ۳۳ څپې شوي ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي.

۱. لومړی مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. ۱، ۲. او ۳. یوه لنډۍ ایزه
٥. دفتنګونه وی!! اه! لري.
٦. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
٧. څپې(سیلابونه)
1 . مسره ۹
2 . مسره ۹
3 . مسره ۱۳+ ۲
٨. زورنه (خجنه) **بولډ**
٩. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛،
۱۰. نراوۍ ته منسوبي (اړوند).
[اسماني رنګه ایرم (هېرم) نخښنه د سرو له لوري ویل شوي او ګلابي رنګه ایرم د ښځو له لوري ویل شوي.]

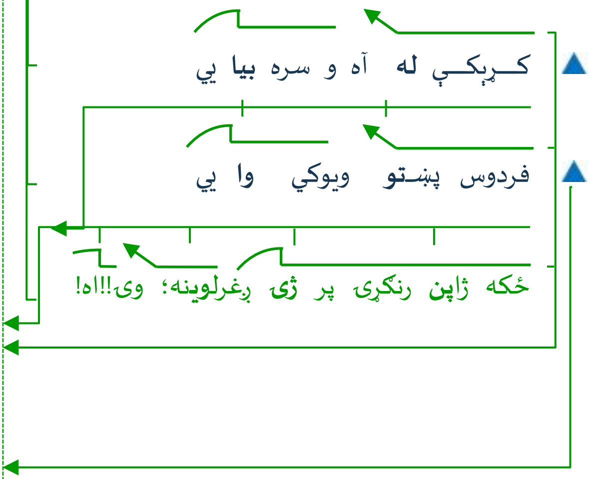

د ټاټوبي سرغندوی هښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (مهال: د موسیکي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت.)
.: ۲۷:۸۰:۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۱.۱۳.۴.۴. ٤ اي (ا):. د لیکوال ,زما، څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لورى مورړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټول لومړۍ بڼه یا کوشنۍ بڼه د ایزو مورړ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.

٤. څومره والی د ایزو مورړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ داڼې دي او هر یوه یې درې مسرۍ لري.

٥. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې ځېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را وځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

۷. لنډۍ ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربښوده مخبېلکه ده؛ له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستې، خو هم یې څپې له ټاکلې شمېر نه‌ه؛ نه‌ه؛ او دیارلسو څخه تېرى نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلې شمېر څلورو څخه تېرى نه دی کړی، له دغو توکو پرته. دیفتنګونه ,غبرګغږونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناټروییکي، ټروییکي، سټریل، اوسټریل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نوموړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرى وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والى راولي.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته ببلا ببلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د ایزې نوموړي منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې کښو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي؛ نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا لنډۍ ایزه ده.

۱۰. د لنډۍ ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې ده، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې، نخښې او ببلوالی یې ځانته غوره کړی دی، هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، دي او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې لنډۍ ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، څېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي , طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي، د زهن د لنډۍ ایزه زېږنده یې رښتنولي او پښتونواله پاتې شوني پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې لنډۍ ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د اېنجینېری زده کړیال وم، د اېنجینېری دنده مې درلودله، تخنیکي مرستیال په بڼه د نوي مخابرې او غوږګي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نرۍوال د غوږګي نوې ټولواله یا جي ایس ایم رغوله. ۱۶ کسېزه اېنجینېري او تخنکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه؛ په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم ځکه چې په ۱۹۸٦ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په ټېټ عمر کې شوي چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰٦ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېیلن په بڼه مزل وهلی دی، پېیلې یې زما په لیکي ځلېږ کې د ددو دود کې شتون لري.

یوه وار ملا عارف اخوند را سره و، د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا ولسوالی، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ /۱٦ ،Roshan BTS site HLM ۰۱۲ د روښان ښادې ځای څخه د ټولې ولسوالی، خوړونو او درو ننداره کوله او د کرارې مجلس مو سره په ولاړه کوو، د میوند د جګړې د افغان ځواکونو د اتلو غازیانو کشونه، لارې یې راته خودلې چې له دې لارې میوند ته تلل، دا او هاغه یې لارې وې؛ د مشرانو له خولې یې ویل راته.

بیا دوې یا یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې چې مې دمه کوله، ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم، د خپلې دړې له ساتونکي خوني څخه د باندې، بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وو، په ناساپي بڼه یا یودمي به مې داسې پېیلې له خولې را وتلې چې دښتو، تیارو او چپتیا ته مې غږوله. دا ده همغه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځي زېږنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لنډۍ ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې لانډې درو ټپه ایزو او درو لنډۍ ایزې د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستوري سور کې ویلې دي.

وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل، پرسور برابرول، وخت اندازه کول وخت، دوران؛ نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده؛ موکې یا موقع: دم، وار؛ ځل: ګړی، ساعت، شیبه؛ غوټه: مهال؛ د موسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت).:. ۲:۳۹:۸٤ ۰۰:۰ (ربه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې دي.

له ډېرې مینې دې ګونګی کړم
زه دې رمته لېونی کړم
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

ورته نور خومره په ژړا شم
چې زه پخوا په خیال کې بیا شم
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

مینه دې بې کچې بې شانه
دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې یې سهار کې و وینمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له خپله در به څه درتېر شم
▲ د بوست له ور به څه در تېر شم!
غاړه غړی دې له کاله راځه مينه

▲ دا به په څه جوړېږي ياره
▲ دا وطن نه جوړېږي ياره
غټ او واړه يې بلواګر جوړ شوي دينه

▲ کړيکې له آه و سره بيايي
▲ فردوس پښتو ويوکې وايي
ځکه ژاپن رنګړی پر ژی ږغرلوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۵ بې (ب):. تپه ایزې (تپیزې)

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره تپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرۍ پېیله له درو سره تپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې تپه، درو سره تپه ایزې، څلور سره تپ له څلور سره تپه ایزې سره، پېنځه سره تپ له پېنځه سره تپه ایزې سره، شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ایزې سره، اووه سره تپ له اووه سره تپه ایزې سره، اته سره تپ له اته سره تپه ایزې سره، نهه سره تپ له نهه سره تپه ایزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرې. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ٦ د تپه ایزې ځانګرې ځانګېړنې

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خوښې له منځه وړي، ۴:- خفګان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ٦:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر يې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړه وي چې یوازې احساس يې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښې خرګند وي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر يې د انسان رنګ پرک زېړ اړ وي، ۱۱:- غم ډېره وي، ۱۲:- ,, د انسان سپینې تختوي،، (لیزیت، ۲۰۱۴ لېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کړو زیاتوي، ۱٦:- د تپ باندنی برخه کوشنۍ وي او د تپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱٦. له تپې يې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه تپ څخه يې د درد زورنه لړه وي ځکه چې یوه تپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- ایز تپ ځان تپه وي، ۲۰. لرې دې خو شتون لرې. ۲۱. د دروغو تپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تپول کېږي.

تاسو ته يې همداسې پرېږدم او په همدې بنه يې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته تپه ایزې وایي. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا يې پېژنۍ چې دا تپه ایزې دي چې د څو سره تپ ځانګېړنې (خصوصیات) لرې. لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۲۱ ځانګېړنې نه لرې او لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې نه دي؛ بېلوالی يې پرهمدې کې دی.

▲ له ډېرې مینې دې ګونګۍ کړم

▲ زه دې رمته لېونۍ کړم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رون بورېم چې داسې مې و کښل د ټپه ایزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) يې ټپه ایزې پېیلې له سکالو څخه همدا دی، هندسې او ښکاره بنه يې له لنډۍ ایزه، ټیکی ایزه او مصری ایزې سره ورته ده. زه ایزټپ، ایزه ټپه له یوه بنه پېیلې سره تشبع کوم. چې ورته ټپه ایزه، ټپیزه وایي، او ټولې ځنګېړنې يې سره ورته دي.

۷ .۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې انځورونه

: دا لاندې د ټپه ایزې انځورونه مې د جنورې په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۲۳ .: ٦۸۸۲۹ ووندېس، ټپ، (٦۸۸۲۹ wounds). (# ۵۹ انځور)

۲۲.: وران ټپ، په ښېښه پرې شوی درې ټپه ۱۴۷۱-۲۴۷۴-۸-۱۰۰-۱۴.

(# ۵۸ انځور)

۲۴.: د رنځور ټپ چې د ټپ مېچه يې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلنې پېر په ډاګه کوي.

(# ٦۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ .۱۳.۲.۱۱ د ټپه ايزې (ټپيزې) تعريف (ځرګندونه، ښکارونه، ټپه ايزې د يوه توري يا موضوع تشريح کول.)

د وی يا ويکيي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پيپلې ته وايې چې درو ټپو سره دېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيپله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو، نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... ،، ځخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بنې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجيارېزم: د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تيرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي. د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرويېکي، ترويېکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه!، په پښتيانه!، په ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومرې ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او دېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې دېروالی را ولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلې لرېږ لري. خو دېری وخت د لومړی، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري؛ چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (هې) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، ټپه ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، د دریمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوړ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې څپې خوړ غږې د ټپه ایزې مېچه، د څپیزه او خجیزه تولوالې ترځنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخ وي؛ د پیپلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوړ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو دریوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خورغږې ور بښي، پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندېول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په تولله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونو او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شپې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیپلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پینځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویې، مونډۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجې، نا پښېلیزۍ، ناپیپلۍ او سلسلۍ؛ دې تولو پیپلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا تولې یادې شوې پیپلې یا شعرونه په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوې؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومورو تولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د تولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې تول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلې (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته ببلا ببلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټپه ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټپه ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پینځه سره ټپه ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټپه ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټپه ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټپه ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټپه ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټپه ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټپه ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره ټپه ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټپه ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لړې ښې بیا پینځه سره ټپه ایزې یا پینځیزونې ټپه ایزې دي چې پینځه دانې و کښل او و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټپه ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) ټپه ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي.: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول.
:Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳. ۹ د ټپه ایزې څپېزه او زورنه

U-UUUU-UUUU؛U

U-UUUU-UUUU؛U

UU؛U-UUUU-UUUU-UUUU

له– دې – رې- مې + نې- دې – ګون - ګی + کړم

زه – دې – ره - مه + ته - لې – وه - نی + کړم

مې – نه – دې - واخ+ له- ما – په – خپل + خیا - ل – کړه- مه + ینه

؛۱ .۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

؛۱ .۱۰ . .۱۱ -۱۲ .۱۳ -۱۴ .۱۵ .۱۶ .۱۷ ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ .۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ -۲۷ -۲۸ -۲۹ -۳۰ ۲:۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳.۹. ۱ د ټپه ایزې ځمکګچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمکګچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

- ـــــــــــــــــــ پ یا ل

- ـــــــــــــــــــ پ یا ل

ــ ل . .

ب. . . ـــــــــــــــ پ یا ل . ـــــــــــــــ پ یا ل ـــــــــــــــــــــــــــــــ ل . .

ځمکګچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې درې سره ټپه ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې درې سره ټپه ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! ورورہ!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړې تول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ او دوبیمې مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر کې راغلي او د دربیمې مسر یا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځنۍ واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپېزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د ه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۹.۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې سپړنه

د دې ټپه ایزې سپړنه

لومړی مسره ۱+ ۹ = ۱۰ څپې ده چې ,,وه!،، دفتنګونه او پارنویکي لري.
دویيمه مسره ۱+۹ = ۱۰ څپې ده چې ,,وه!،، دفتنګونه او پارنویکي لري.
دریيمه مسره ۱۳+۲ = ۱۵ څپې چې ,,وی!!،، او ,, اه!،، پارنویکي دي.
دلته توله ټپه ایزه ۳۵ څپې شوې ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي؛ ترې نته (اینکار یا منکر کېدل) ناسم او بېخي غلته کړنه ده.

١. لومړی مسره
٢. دویيمه مسره
٣. دریيمه مسره
٤. ١، ٢. او ٣. یوه ټپه ایزه
٥. دفتنګونه وه!، وی!!! اه!.
٦. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
٧. څپې(سیلابونه)
   ١. مسره ۱+ ۹
   ٢. مسره ۱+ ۹
   ٣. مسره ۱۳+ ۲
٨. زورنه (خجنه) **بولډ**
٩. د اوازتېوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛,
١٠. ښځو ته منسوبې (اړوند)

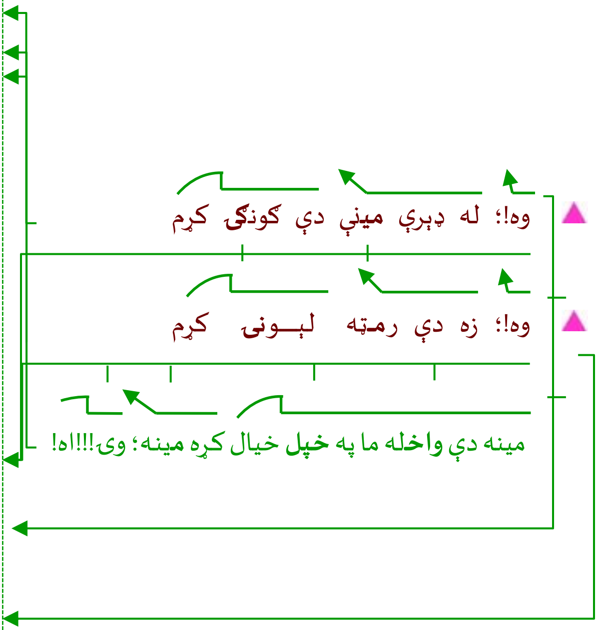

د تاتوبي سرغندوی، هېښنده، سندرغاړی باچا خان لغماني ویلي.
وخت: (وخت تاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، تایم، وخت، بیدو، موده، موکې (موقع): دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت.)
.: ۱۸:۳۸:۰۰:۰۰ (رپ: ثانیې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي توک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۹ .۱۳ .۲ .۱۱ بې (ب):. د لیکوال ,زما، څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول ټپه ایزه په لاندې بنه لوری مورډ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بنه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټول لومړۍ بنه یا کوښنۍ بنه د ایزو مورډ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.

٤. څومره والی د ایزو مورډ ته په پوخ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرۍ لري.

٥. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز، اواز کې څېړمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را و ځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بنه شتون لري.

۷. ټپه ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربنوده مخبیلګه ده؛ له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم يې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه او ديارلسو څخه تېرى نه دی کړی او هم يې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى نه دی کړی. له دغو ,, وه!، وی!!!، اه ،، توکو پرته. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: (الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کرېانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نومورې ټول د ټپه ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرى وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي. لکه ۳ څپې چې په پورتنۍ ټپه ايزه کې ډېرې شوي دي.

۸. د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتيليک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته ببلا ببلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ايزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او يا مصرۍ ته ورته وي. د ايزې نومورې منځه مور په خپل رنګ يې چې د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي دی، په شپتلي يې کښو او چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم شپتلي رنګ لري؛ د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک مور ته په لاس را کوي چې د ايزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ايزه لنډۍ ايزه ده، که ټپه ايزه ده، که ټيکۍ ايزه ده او که مصرۍ ايزه. له دې سره سم دا ټپه ايزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ټپه ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعې: دیسي، شلخې، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعې , دیسي او شلخې، نه دي.

۱۱. د دې ټپه ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د ټپه ایزه زېږنده یې رښتنولې او رښتنې لېوالتیا پاتې شونې پربړ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپه ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ /۱٦ د روښان ښادې ځای څخه یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې مې دمه کوله او ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم له خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې. بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وه، په ناساپي بڼه یا یودمي به مې داسې پېیلې له خولې را وتلې چې دښتو، تیارو او چیتیا ته مې غږوله چې د رڼا په لورې خرک شي. دا د همغه چاړېږیال او هواوېچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې ټپه ایزې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. باچا خان لغماني په خپل خواږه غږ کې نوموړې ټپه ایزې ویلې دي. په ښه سور او لی کې :-

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني څلور سوره دي او ټول زاړه هم دي، لکه: ۱. بیروي، ۲. کستوري، پاړي، کیلان دي؛ چې ډېری بیا لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې په کستوري سور کې وایي. داستاني بیا هغه بولي چې په نه باندې پایڅپه موندلې وي. له داستان سره یې ګډې وايي یا له یه کربانه! څخه ورسته، یا هه بچیه! په سې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې په کستوري سور کې وايي؛ سرغندوی طرز چې وايي لغمانی ته یې که؟ هغه مشهور طرز دی چې وايي چارباغی ته یې که! همدا سور دی. چې ډېری سورونه ګلکي او ملاګي اوستاد ویلي دي. بیو پلاستي، ګولابیروي، اسوري، همن کلیان،... . چې ګڼه یې لسو یا دولسو ته رسېږي. په ارو او امرو تراڼ کوي. لاندېنۍ ایزې نومورې په کاستوري سور او لی کې کټ مټ په: ۲:۳۹:۸٤ ۰۰:۰ (ربه: ثانیې: دکیکې: ساعته) پېر کې ویلې دي.

۱٤. د ژور پام کونکي په بنه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، ټپې ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې په هره مسره کې د چپه پېښ ،، ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه ,, !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نښه، د لوېې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛) : Semicolon بېلوونکی نښه، هغه نښه چې د جملې فقرې سره جلا کوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخیستنه ,, („ ،،) Right left double : quotation mark را اخیستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندۍ ,, () Superscipt right left : parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېږول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو ګه. ،، کارونه اړینه بولم. په خپل لیکي کې کښم چې د غبرګغونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته را وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ وه!؛ له ډېرې مینې دې ګونګی کړمه
▲ وه!؛ زه دې رمټه لېونی کړمه
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه؛ وی!!!اه!

▲ ورته نور خومره په ژړا شمه
▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شمه
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه؛ وی!!!اه!

▲ مینه دې بې کچې بې شانه
▲ دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې یې سهار کې و وینمه؛ وی!!!اه!

▲ وه!؛ له خپله در به څه در تېر شمه
▲ وه!؛ د بوست له ور به څه در تېر شمه
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه؛ وی!!!اه!

▲ دا به په څه جوړېږي یاره
▲ وه!؛ دا وطن نه جوړېږي یاره
غټ او واړه یې بلواکر جوړ شوي دینه؛ وی!!! اه!

▲ کرېکې له آه و سره بیایي
▲ فردوس پښتو ویوکي وایي
څکه ژاپن رنګړی پر ژی ږغرلوینه؛ وی!!! اه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱۰ پې (پ):. ټیکۍ ایزې (ټیکیزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور او پېنځه سره پېیله له درې سره، څلور سره او پېنځه سره ایز ټیک؛ درې، څلور او پېنځه سره رټ رمټ ایز یا درې، څلور او پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبې کوم، چې ورته ټیکۍ ایزه وایې. په دغه ډول څېرې لرې، درې سره ټیکۍ ایزې، څلور سره ټیکۍ ایزې، پېنځه سره ټیکۍ ایزې، شپږ سره ټیکۍ ایزې، اووه سره ټیکۍ ایزې، اته سره ټیکۍ ایزې، نهه سره ټیکۍ ایزې او لس سره ټیکۍ ایزې... . په بنه مندل کېږې. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږې نوموم یې. ټولې ځانګېړنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وې. هر څه د ناوې برابر وې، سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوې. همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرې. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۱۱ د ټیکۍ ایزې (ټیکیزې) ځانګړې ځانګېړنې

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوې په کې وې، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وې، ۳:- رټې رمټې وې، ۴:- خوښې ډېره وې، ۵:- ډېر خوړ تاثیر لرې، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوړې، ۷:- تر ډېره ستایل کېږې، ۸:- تاثیر یې ټینګ وې، ۹:- میرمنې یې ډېرې وایې، ۱۰:- په ودونو کې ډېرې اورول کېږې او یادول کېږې، ۱۱:- د پال په بنه یې پېغلې وایې، ۱۲. له لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې یې کچه زیاته ده ځکه ایز او ایزې ډېر سر او کار کوراکور، لورالور له ښادۍ یو، ودونو او محفلونو سره لرې، ۱۳:- په ګډه یې وایې سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړې وې ناوې یې په منځ کې وې، د لاسو نو په ټال سره په خوړو اوزو ناوې په ټال زنګوې، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږې، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وې.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته ټیکۍ ایزې وایې. تاسو لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا ټیکۍ ایزې دې؛ چې سمې برابر وې، د ناوې ستاینه په کې شوې وې او د واده د شپې چارپېریال زوکړې خصوصیات لرې. لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۱۶ ځانګېړنې نه لرې؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی. لکه دا لاندې زما دوې داڼې ټیکۍ ایزې دې چې په مهترلام ,, لغمان،، (جیمي ویلس، ۲۰۰۱ زېږدی، ۱ چوپړی) کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدې کال کې کښلې وې. دا زما خپلې ټیکۍ ایزې دې، زه نر یم، خو ډېرو مېږو، میرمنو به ویلې وې او دې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي د ببلولو له پاره زه (لیکوال) دوي ببلګي لومړۍ يي څلور سره ټیکۍ ایزه او دوېیمه يي پینځه سره ټیکۍ ایزه تاسو ته له خپلي پيیلي څخه کښم.

- د زړه ارمان يي پوره کېږي
- د پلار له کوره روانیږي
- جلۍ ودیږي خوشحالیږي

په سترګو ژاړي په زړه ګوري ماتوینه

- جانان دي راغی له درشله
- ترېښتي چورلېځه له دا ګله
- دا باچاهي ده د ستا خپله
- ناوی رو، رو کدم اخله

د ولس پیغلي په کتار درسره ځینه

۱۲ .۱۳.۲.۱۱ د ټیکۍ ایزي د چارپېریال انځورونه

: دا لاندي د ټیکۍ ایزي چارپېریال انځور لړ استازیتوب کوي، خود بل ځای انځور دی. زموږ د ټیکۍ ایزي سم برابر محیط انځور په لاس رانغلو. (تمه ده چي پردي مي پر پري مه نیسئ)

۲۵:. ګرزوني د مسلمانانو د واده انځور دی، چي د ټیکۍ ایزي چارپېریال انځور وي. روڼ بوږم چي داسي مي و کښل د ټیکۍ ایزي له پاره، کټ مټ يي همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بنه پیبلي سره تشبي کوم. چي ورته ټیکۍ ایزه وايي، او ټولي ځنګېرني يي سره ورته دي. (# ۶۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱ . ۱۳ د ټیکی ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټیکی ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پیپلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیپله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو؛ د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ....، ځخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټیکی ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغبرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي؛ لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغبر لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناتروییکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نوموړې ټول د ټیکی ایزې (ټیکیزې) توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې دریېمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره ټیکی ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, کنه ابېځي ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډی ایزه د پښتو ژبې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته لري.

د هرې ټیکۍ ایزې لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.
له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالې نه پاتې کېږي او په څنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مبچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوړ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوړغږي د ټیکۍ ایزې مبچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوړ غږ له لاسه ور کوي. دغه پاینې توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیکۍ ایزې ته یوه خوړغږي وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمې توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې او سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونو او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه کۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پېنځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکوېۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرى بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلۍ دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ټیکۍ ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پینځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ویل شي؛ خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پینځه سره ټیکۍ ایزې یا پینځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پینځه دانې و ویل شي او ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټیکۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) ټیکۍ ایزې څپیزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) د څلور سره ټیکۍ ایزې او پینځه سره ټیکۍ ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۴ .۱۳.۲.۱۱ د ټیکۍ ایزې (څلورسره او پینځهځونې ټیکۍ ایزې) څپیزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

د – زړه – ار- **مان** + یې - پو– ره - **کې** + ږي

د – پلار – له - **کو** + ره - ره – وا - **نې** + ږي

جلۍ – و – دې - **ږي** + خو - شه – حا - **لې** + ږي

په – ستر – ګو - **ژا**+ ړې- په – زړه – **ګو** + ړې - ما – ته- **وي** + نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

.۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

.۱۰ .۱۱ -۱۲ .۱۳ -۱۴ .۱۵ .۱۶ .۱۷ ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ .۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ ۲۷

-۲۸ -۲۹ -۳۰ -۳۱ -۳۲ -۳۳ -۳۴ -۳۵ -۳۶ .۳۷ .۳۸ .۳۹ ۴۰

د څلور سره ټیکی ایزي څپېز او زورني جوړښت بڼه

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

جا – نان – دي - **را** + غی – له - در- **شه** + له

ترېښ – تي – چور – **لي** + څه - له – دا - **ګو**+ له

دا – پا – چا - **هي** + ده - د – ستا - **خپه** + له

نا – وی – رو - **رو** + که - دم – ا - **خه** + له

د – و – لس - **پېغ**+لي- په – که – **تا** + ره - در – سره - **ځي** + نه

.۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

.۱۰ .۱۱ -۱۲ .۱۳ -۱۴ .۱۵ .۱۶ .۱۷ ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ .۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ ۲۷

-۲۸ -۲۹ -۳۰ -۳۱ -۳۲ -۳۳ -۳۴ -۳۵ ۳۶

-۳۷ -۳۸ -۳۹ -۴۰ -۴۱ -۴۲ -۴۳ -۴۴ -۴۵ -۴۶ -۴۷ -۴۸ ۴۹

د پینځه سره ټیکی ایزي څپېز او زورني جوړښت بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳.۱٤.۱ ټیکۍ ایزي (څلورسره او پينځهڅونې ټیکۍ ایزي) څمککچپوهنې (هندسي) رغښت

د څلور سره ټیکۍ ایزې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

_________________پ یا ل

_________________ پ یا ل

_________________پ یا ل

_________________________________ل

ب. ______پ یا ل ______پ یا ل ______ پ یا ل ______________________ ل

د پينځه سره ټیکۍ ایزې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

_________________پ یا ل

_________________ پ یا ل

_________________پ یا ل

_________________پ یا ل

_________________________________ل

ب. _____پ یا ل _____ پ یا ل _____پ یا ل _____پ یا ل _______________ ل

څمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:

۱. اې (الف) د یوې څلور او پينځه سره ټیکۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې څلور او پينځه سره ټیکۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. منځنې واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلي دي.

۳. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپيزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د هـ (هې) ابېڅې تل او اړين بڼه لړ وي.

٤. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢.١٤.١٣.٢.١١ د شلخی ټیکی ایزې سپړنه

د دې شلخی ټیکی ایزې سپړنه
لومړی، دوبیمه ، دربیمه مسره ۹+ ۹ + ۹ =
۲۷ ځپې دي، دربیمه مسره ۱۳+ ۰= ۱۳ ځپې
ده چې. دلته ټوله ټیکی ایزه ۴۰ ځپې کېږي.

١. لومړی مسره
٢. دوبیمه مسره
٣. دربیمه مسره
٤. ځلورمه مسره

٥. ١. ٢. ٣. او ٤. یوه ټیکی ایزه
٦. دفتنګونه نه لري.
٧. شپېلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.

٨. ځپې(سیلابونه)
١. مسره ٩ ځپې ده
٢. مسره ٩ ځپې ده
٣. مسره ٩ ځپې ده
٤. مسره ١٣ ځپې ده

٩. زورنه (خجنه) **بولډ**

١٠. د اوازتپوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛ ترنګتوک؛
١١. ښځو ته منسوبې (اړوند)، [ګولابي رنګ ایرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوي. او اسماني رنګه ایرامونه د سړو اړوند.]

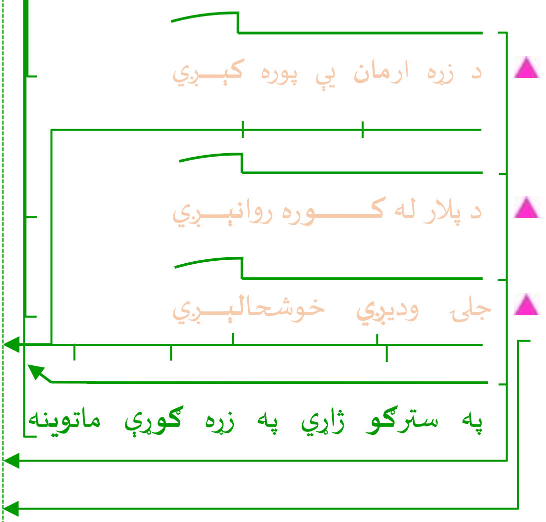

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ١١. ځېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۱۱.۲.۱۳.۱٤ د پنځي ټیکې ایزې سپړنه

د دې ټیکۍ ایزې سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکې نه لري.
دوییمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکې نه لري.
درییمه مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکې نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکې نه لري.
پينځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکې نه لري.

دلته ټوله ټیکۍ ایزه ٤۹ څپې شوې ده، دا پنځي پينځه سره ټیکۍ ایزه پارنویکې او غبرګغږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې غبرګغږونه او پارنویکې... . لرغن دود دی او د ټیکۍ ایزو برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوییمه مسره
۳. درییمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. ۱. ۲. ۳. ٤. او ٥. یوه ټیکۍ ایزه
۷. دفتنګونه نه لري.
۸. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
۹. څپې(سیلابونه)
  ۱. مسره ۹ څپې ده
  ۲. مسره ۹ څپې ده
  ۳. مسره ۹ څپې ده
  ٤. مسره ۹ څپې ده
  ٥. مسره ۱۳ څپې ده
۱۰. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۱. د اوازتپوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۲. ښځو ته منسوبي (اړوند) [ګولابي رنګ ایرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوي. او اسماني رنګه ایرامونه د سړو اړوند.]

جانان دې راغی له درشله
ترېښتي چورلیځه له دا ګله
دا باچاهي ده د ستا خپله
ناوۍ رو، رو کــــــــدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي توک ۱۱. څېړکې و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳.۱۴. ٤ پې (پ):: د لیکوال ,زما, څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول څلورسره او پېنځه ټیکۍ ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول او پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. دوېیمه بڼه او درېیمه بڼه د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې څلور سره او پېنځه سره لري.

٤. څومره والی د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې یوه، یوه دانې دي او پیلنۍ یې څلور مسرې او پایلنۍ یې پېنځه مسرۍ لري.

٥. ځینې زورنې یې لېره زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیورې لاندې کمزورې پاتې شوې. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را و ځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګونې رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټیکۍ ایزه مېچه د څپېزه او څجېزه ټولواڼي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه څلور او پېنځه یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نهه؛ نهه؛ نهه؛ او نهه؛ او دیارلسو څخه تېرې نه دی کړې او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړې، غبرګغږونه او پارنویکي په کې شتون نه لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، کنه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د ټیکۍ ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېرې وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستپه ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د ایزې نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري او د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرګ موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا ټیکۍ ایزې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ټیکۍ ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان تولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټیکۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او ببلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټیکۍ یې څرګندېږي چې پیلۍ څلور سره ټیکۍ ایزه دیسي ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، نه ده؛ مصنوعي , دیسي او شلخي، ده.

پایلۍ پېنځه سره ټیکۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، ده او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو ټیکۍ ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي، د زهن د ټیکۍ ایزه زېرنده یې رښت او رښتې لېوال کړه وړه پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بورږوم چې ځانمني ستاین شي، په تولهٔ کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دغو ټیکۍ ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلۍ یې بدله ګډوله او پایلۍ یې اصلي ګډوله ده؛ په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې.

زه نر یم، خو ډېرو مېرو، مېرمنو به ویلې وي او دي. لکه مېرمنې په ښادۍ کې ولاړې وي د ناوې ننداره کوي، د ناوې ښې اړخ ته یوه پېغله ولاړه ده، ډېره ښکلې هم ده، هغه پېغله یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره خوښه راغلې ده، له وړاندې ځایه څخه ټیکی اچوي، په دې ټیکی سره ناوې هم خوشحالېږي، چې د ملګرې ستاینه یې هم و شوه او د واده پېرودونکې یې هم پیدا شوه.

نورې مېرمنې پرې ډېرې خوشحالېږي او بیا یې له واده ورسته هم وایي، چې هغې پلانکۍ مېرمنې ښه ټیکی او ټیکی ایزه د بیستانکی له پاره هم و ویشته، لکه څې خپل کوم زوی، مسې، وراره او خوریه ته یې په ګوته کړه. دا ټیکی ایزه د ناوې د شپې د چارپېریال زوکړه ده او په همدې بنه یې وایي. د دغې ټیکی ایزې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ .۱۳.۲.۱۱ ټي (ت):. مصرۍ ایزې (مصریزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصرۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه مخه او شپږ مخه مصرۍ ایزې، مصرۍ توري او مصرۍ ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګړنې لري، چې ورته مصرۍ ایزه وایې؛ په دغه ډول څېرې لري. درې سره مصرۍ ایزې، څلور سره مصرۍ ایزې، پېنځه سره مصرۍ ایزې، شپږ سره مصرۍ ایزې، اووه سره مصرۍ ایزې، اته سره مصرۍ ایزې، نهه سره مصرۍ ایزې او لس سره مصرۍ ایزې.... په بنه مندل کېږي. د مصرۍ ایزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې داسې دي. لکه:

۱٦ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستي برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سړي ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کرېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د ,, مصر هرمو،، (پیټرې، ۱۵۵ چوپړی) غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروړې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ توري، ۲۳:- مېرمنو د مستۍ او د سرو د سرلوړۍ توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نیول ورسره سړی ستړی کوي. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې کډولې، کنځیټ اونګ، تیګې اونګ، د سروزورکډولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې بنه اصلي او شلخې جوړېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم. هرې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او ټیکۍ ایزې چې دغه پورته ځانګړنې و درلودلې نو هغو ته مصرۍ ایزې وایې. تاسو لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنی چې دا مصرۍ ایزې دي؛ چې له مصرۍ سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او ټیکۍ ایزې دا پورته ۳۲ ځانګړنې نه لري؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له خولو لون مې وچلی ځان دی
- په سپکو سپک هريوه انسان دی
- غوړنه سره سر مې جنبان دی
- زما کم اصلو ته سلام دی

څوک چې له ټيټه وره ځي سر ټيټه وينه

- ما د ملکو ليدلې پېغلې
- ستا په ليدو ليدلې پېغلې
- ډېرو درنو ليدلې پېغلې
- ښېګڼو کړو ليدلې پېغلې

په پښتو وۍيو کې خوږه لا پېغله وينه

- توره بانوره بانو حوره
- داسې تېره وي لکه توره
- په پت عزت کې وي باتوره
- وي کافرانو ته ناسوره

په دين مينې باغيرته جونې وينه

- ژېړې په تن ژېړې جامې دي
- د ژېړ ټيکرې ژېړې شملې دي
- ژېړ يې بنګړې ژېړې دانې دي
- ټول ژړوې داېې کانې دي

دا خومره پتې مينې ژېړې جونې کړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- حسن پرسته غواړي سپيني
- دا نوري نه ارځي په ميني!!؟
- فردوس نه ستړی نه خواشيني
- سترګې رنې توري شېريني

سپيني انجوني سوبې مالګې غوندې وينه

خپل کاله کې مې کښلې وې، د ليکوال مصرۍ ايزې دي:.

د ليکوال شپږ سره (شپږ مخه يا شپږ مسربزه، شپږ مسرې لرونکې)، مصرۍ ايزه ده:.

- پښـتو پښـتې راماتوينه
- ايمان، ايمان نه رانه ځينه
- تاسې به څوک داسې پرېږدينه
- وينې مو څښې وينې مو ځينه
- د الله دښن څوک نه وژينه

لرې وپشتونکې مو اوس تنډې ته کومه

اوستاد باچا خان لغماني د حسني استاد حسني زوی په کاستوري سور کې په لغمانۍ موسيکۍ کې ويلې ده، پارنويکې يې تاسو ته له هرې مسرې مختاړي او ورستاړي په بنه کښـم چې کره نخښې يې څرګندې شي، له تکيلرونکي کامې مې جوښت جوړ کړی دی په هره مسره کې د مصرۍ ايزې کټ مټ مې راخستې.

بل لورې ته په پيل کې يې په دوې لرغونو مصرۍيو پيل و کوه، بيا يې دا چې ښه روغه منده په کې په سور کې و وهي په، په ژوره لېوالتيايي و وايي، د زره سندرې په بنه يې و وايې، دا دوې مصرۍ لومړی پيل کړي دي او له دې دوې مصرو سره يې داواړه مصرۍ ايزې په ٤:٣٩:٠٦:٠٠ (ربه: ثانيه: دکيکه: ساعته) موده کې ويلې دي. د ساز او اواز سره چې د ارمونيې، دوګړې، رباب له نغمو او غږو سره په کې ملې وې پورتنۍ وخت نيولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زما هغه ساعت یادیږي؛ وی
چې ور دې پوري که زنځیر دې واچونه
▲ خلکو زړې یاری تازه کړې؛ وی
زما په نوې یاری اور و لړېدنه

▲ له خولو لون مې وچلی ځان ده
▲ په سپکو سپک هریوه انسان ده
▲ غوړنه سره سر مې جنبان ده؛ وی
▲ زما کم اصلو ته سلام ده
څوک چې له ټېټه وره ځې سر ټېټه وینه

▲ ما د ملکو لیدلې پېغلې
▲ ستا په لیدو لیدلې پېغلې
▲ ډېرو درنو لیدلې پېغلې؛ وی
▲ ښېکنېو کړو لیدلې پېغلې
په پښتو وی یو کې خوره لا پېغله وینه

▲ توره بانوره بانو حوره
▲ داسې ټېره وي لکه توره
▲ په پت عزت کې وي باتوره
▲ وي کافرانو ته ناسوره
وه؛ په دین مینې باغیرته جونې وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ژیړي په تن ژیړي جامې دي
- د ژیړ ټیکري ژیړې شملې دي
- ژیړ یې بنګړي ژیړې دانې دي
- تول ژړوي داېې کانې دي

وه؛ دا خومره ښې مینې ژیړې جونې کړینه

- حسن پرسته غواړي سپینې
- دا نورې نه ارځي په مینې!!؟
- فردوس نه ستړی نه خواشینې؛ وی!
- وه؛ سترګې رنې توري شېرینې

سپینې انجونې سوېې مالګې غوندې وینه

- پښتو پښتې راماتوینه
- ایمان، ایمان نه رانه ځینه
- تاسې به څوک داسې پرېږدینه؛وی
- وینې مو څښې وینې مو ځینه
- د الله دښن څوک نه وژینه

لرې وېشتونکی مو اوس تنډې ته کومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د مصرۍ ایزې انځور مې د جونورې په ۳ درېیم ۲۰۱۱ زېږدې کال کښته کړې و.

۲۶.: د لیکانې (کلمونو) په بڼه پېنځه بڼه مصرۍ (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ايزې تعريف (ځرګندونه، ښکارونه، مصرۍ ايزې د يوه توري يا سکالو تشريح کول

د وی يا ويکيې له پامه مصرۍ ايزه هغې درېځ سرې پيېلې ته وايې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او ځرګندوالی لري.

په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ....، ځخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکي بڼې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلجيارېزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوستربارى، غونډلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي. په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغبرونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي؛ لکه يوه ستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي؛ د يوه غبرګغبر لومړی توک يوه خپلواک او دوېيم توک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناترويېکي، ترويېکي، سترېل، اوسترېل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجانې چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، اه وی ځاره!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د مصرۍ ايزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې درېيمې، څلورمې، پينځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري او د دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره مصرۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه ، ه يا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وايو) چې د پښتو ژبې ,نهويشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ايزې پېنځمه او د دوېيمې مصرۍ ايزې شپږمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې مصرۍ ايزې، لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ پينځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د پېنځمې او شپږمې مسرې (پاينۍ مسرې، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا مصرۍ ايزې مېچه د څپيزه او خجيزه تولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ يې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی ونيسئ. ه يا هه و وايئ؛ نو هوا ويچې، د نس ډکيدل او تشيدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وايي. مانا دا چې د پيلۍ مصرۍ ايزو نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ايزې يې ايزو نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږې د مصرۍ ايزې مېچه د څپيزه او خجيزه تولوالې ترځنګه د مصرۍ يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي. د پيلې په توکه يې يوه څپه کمېږي او له موسيکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني توکونه په يوه پير کې له دغو درېوارو څپو څخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ايزې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له يوه څه اغېز سره مصرۍ ايزې ته يوه خوږغږې وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستِه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځې.

په توله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره. خو له نيمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کېسۍ (شبې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پيپلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپيزې، څلور څپيزې، پېنځه څپيزې، شپږ څپيزې، اووه څپيزې، اته څپيزې، نهه څپيزې، څپيزې، څلور څپيزې، پېنځه څپيزې، شپږ څپيزې، اووه څپيزې، اته څپيزې، نهه څپيزې، لس څپيزې، هايکويې، پټۍ (تې خورو اړوندې پيپلې)، موندۍ (سر پربکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپيپلۍ او سلسلۍ، دې تولو پيپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ,, ستې بېلوالی،، (نامیت، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی) و لرې. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګنلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

مصرۍ ایزې د څپې شمېر ببلګه داسې ده چې درې سرې مصرۍ ایزې ۳۱ څپېزې وې؛ څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې وې؛ پېنځه سرې مصرۍ ایزې ۴۹ څپېزې وې؛ شپږ سره مصرۍ ایزې ۵۸ څپېزې وې؛ اووه سرې مصرۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سرې مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وې؛ نهه سرې مصرۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وې او لس سره مصرۍ ایزې ۹۴ څپېزې وې. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لرۍ لرې او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سرې مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وې چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې مصرۍ ایزې وې چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لرې ښې بیا پېنځه سره مصرۍ ایزې یا پېنځېزونې مصرۍ ایزې دې چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) مصرۍ ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکي نښه: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel،،) د پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۹ .۱۳.۲.۱۱   د مصرۍ ایزې څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U؛U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

حو– سن – په – رس + **ته** - غوا– ړې - **سپې** + نې

دا – نو – رې – **نه** + ار - ځې – په - **مې** + نې!!؟

فر – دوس – نه - **سته** + ړی - نه – خوا - **شې** + نې؛. وی!

وه؛ ستر – ګې – ره - **نې** + تو - رې – شې - **رې** + نې

سپې – نې – ان - **جو**+ نې- سو – پې – **مال** + ګې - غون – دې - **وې**+ نه

.۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

.۱۰ .۱۱ -۱۲ **.۱۳** -۱۴ .۱۵ .۱۶ **.۱۷** ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ **.۲۲** -۲۳ -۲۴ -۲۵ **-۲۶** ؛۲۷ ۱

؛۲ -۲۸ -۲۹ -۳۰ **-۳۱** -۳۲ -۳۳ -۳۴ **-۳۵** ۳۶

-۳۷ -۳۸ -۳۹ -۴۰ -۴۱ -۴۲ -۴۳ -۴۴ -۴۵ -۴۶ -۴۷ -۴۸ ۴۹

د پېنځه سره ټیکی ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

پښ – تو – پښ - **تی** + را – ما – ته - **وې** + نه

اې – مان – اې - **مان** + نه – را – نه - **ځې** + نه

تا – سې – به – **خوک** + دا - سې – پرېږ- **دې** + نه

وې – نې – مې - **ښمې** + وې - نې – مو- **ځې**+ نه

د – الله – ده - ښن + خوک - نه – وه - **ژې** + نه

له – رې – وېش - **تون**+ کی- مو – اوس – **تن** + دې - ته – که - **وه** + مه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶

۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵

۴۶- ۴۷- ۴۸. ۴۹- ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳- ۵۴. ۵۵- ۵۶- ۵۷- ۵۸

د شپږ سره مصرۍ ایزې څپېز او زورنې جوړښت بنه

۲۰ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې څمککچپوهنې (هندسې) رغښت

د پینځه سره مصرۍ ایزې هندسې رغښت یې داسې دی: غبرګغونډلو او پارنویکو چې ډېرې وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لړې دي ببځې او څلور څپې هم شتون لري لږ او ډېر، که نوموړې توکې شتون و لري د هرې مسرې له دې څخه یې په تکې لرونکې کامه، ځینې وخت په کامه یا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته او ان ځنې وخت په منځ کې هم کښو. د هرې مسرې سره یې ښکاره کېدل څرګندول کېږي. که شتون یې نه درلود بیا هېڅ نه راځي ورسره. لکه په لاندېنۍ بنه کې، خو چې شتون یې و درلود په همدې بڼه یې هندسې رغښت دی.

الف. (...)؛ ________________ پ یا ل؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________________________ ل؛ (...)

ب. (...)؛ ___ (...)؛ (...)؛___ (...)؛ (...)؛ ___ (...)؛ (...)؛ ___(...)؛ (...)؛ ________ (...)؛

الف. (...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ________________________________ پ یا ل ؛ (...)

ب. (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ __(...)؛ (...)؛ ______ (...)؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمککچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې پېنځه او شپږ مخه مصرۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې پېنځه او شپږ مخه مصرۍ ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اوموديي یا عمودي، ویرټیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغړونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، خنکه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ او دوېیمې مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر کې راغلي او د دریېمې مسر یا اوړدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي.

۴. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د ه(هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي. [په ځینې ځمککچپوهنې رغښت کې چې یوازې منځې واټن لیکې او اوږد واټن لیکې روښانه شوي وي د دې څرګندونه کوي چې لنډې (کوشنۍ) مسرې د مصرۍ ایزې یا ۹ څپیزې مسرې سرباري، منځباري، بېخباري (دیفتنګونه ,غبرګغړونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې)، پښبله او لړ لري او اوږدې (لوېې) مسرې د مصرۍ ایزې یا ۱۳ څپیزې مسرې سرباري، منځباري، بېخباري (دیفتنګونه ,غبرګغړونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې)، پښبله او لړ لري.]

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې، دوې غونډلي یا غبرګغونډلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۲۰.۱۳.۲.۱۱ د پينځهځوني مصری ايزي سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دوييمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دريیمه مسره ۰+ ۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ،، وی! ،، پارنويکي لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۱ =۱۰ څپې ده چې ،، وه ،، پارنويکي لري.
پينځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دلته توله مصری ايزه ۵۱ څپې شوي ده، دا پنځي پينځه سره مصری ايزه پارنويکي او غبرګ غږونه لري، نو د څپې په ګنه ډېروالی راغلی دی او ولس کې دغبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د مصری ايزې برخه ده.

حسن پرسته غواړي سپيـــنې
دا نوري نــه ارځي په ميني!!؟
فردوس نه سترې نه خواشيـنې؛ وی!
وه؛ سترګې رنې توري شېريني
سپيني انجوني سوېي مالګې غوندې وينه

۱. لومړی مسره
۲. دوييمه مسره
۳. دريیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. ۱. ۲. ۳. ٤. او ٥. يوه مصری ايزه
۷. دفتنګونه لري. وی!؛ وه
۸. څپې(سيلابونه)
   ۱. مسره ۹ څپې ده
   ۲. مسره ۹ څپې ده
   ۳. مسره ۱۰ څپې ده
   ٤. مسره ۱۰ څپې ده
   ٥. مسره ۱۳ څپې ده
۹. زورنه (خجنه) **بولډ** شوی څپې.
۱۰. د اوازتيوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ،ترنګتوک
۱۱. ښځو ته منسوبې (اړوند)
۱۲. شيتلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ويلې.
وخت: (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نيټه: ټيك وخت، ټايم، وخت، بيدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شيبه، غوټه: مهال: دموسيقي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.).
:. ۲۸:۳٤:۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دقيقې: ساعت) په وخت کې ويلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲۰.۱۳.۲.۱۱ د شپږځونې مصرۍ ايزې سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دوېيمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
درېيمه مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
شپږمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.

دلته ټوله مصرۍ ايزه ۴۹ څپې ده، دا پنځې شپږ سره مصرۍ ايزه پارنويکي او غبرګ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګنه ډېروالی راتله او ولس کې دغبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د مصرۍ ايزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. درېيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره
۷. ۱. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. يوه مصرۍ ايزه ده
۸. څپې(سيلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۹ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۹ څپې ده
٦. مسره ۱۳ څپې ده
۹. دفتنګونه نه لري.
۱۰. شيتلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.
۱۱. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۲. د اوازتيوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۳. ښځو ته منسوبې (اړوند)

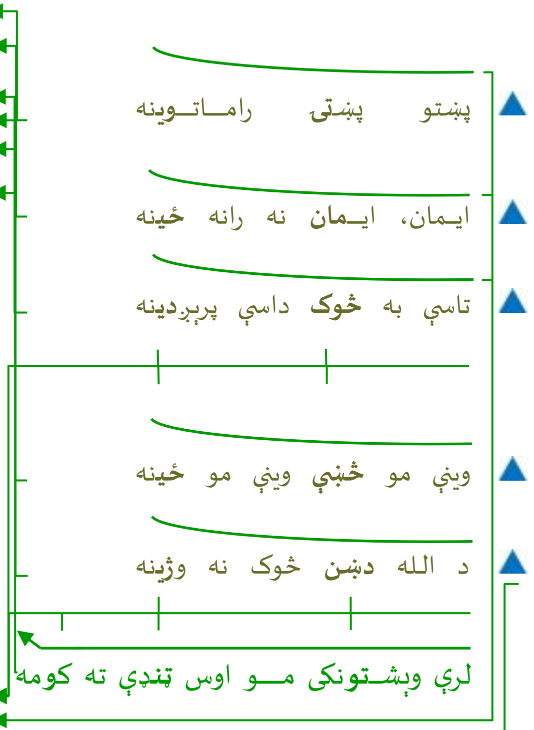

د ټاټوبي سرغندوی، هېښنده سندرغاړي باچا خان لغماني ويلې.
وخت: (شيبه، غوټه: مهال: دموسيکي شيبه: پرتاکلي وخت).
:. ۰۰:٤٥:۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دکيکې: ساعت) په وخت کې ويلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۲۰.۱۳.۲.۱۱ ټې (ت):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزه په لاندې بنه لوری موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکی ایزې له ټیکی څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنی مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنی مسرې کاپي، هم بنه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکی ایزې د ټیکی پیلنی مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنی مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. دریمه بنه او څلورمه بنه د ایزو موړ ته په پوخ کې کوي چې پېنځه سره او شپږ سره لري.

۴. څومره والی د ایزو موړ ته په پوخ کې کوي چې دریمه بنه پېنځه مصرۍ ایزې دي؛ څلورمه بنه یوه دانه ده، پیلنی هره یوه یې پېنځه مسرې او پایلنی یې شپږ مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لړه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینی زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

۶. د ایزې پېیلې پېنځګونې رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بنه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. مصرئ ایزه مېچه د څپېزه او خجېزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاړښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه پېنځه او شپږ یا زیاتې غونډېلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نهه؛ نهه؛ نهه؛ او نهه؛ او دیارلسو څخه تېرى نه دى کړى. هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى نه دى کړى؛ غبرګغرونه او پارنویکي په کې شتون لري. دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای.. نو، الله، او، کنه!، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، یه که ځاره!، ځار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي تول د مصرئ ایزې توکي دي. چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېرى وخت په پاى کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والى راولي.

لکه په پیلنی مصرئ ایزې یا پېنځه سره مصرئ ایزه یا پنځمه بنه مصرئ ایزه کې؛ وئ! او وه!؛ پارنویکي په دې بنه راغلي دي. د اولې مصرئ ایزې د درېیمې ۹ څپېزه مسرې په پاى کې؛ وئ! راغلې چې دا مسره ور سره لس څپېزه کېږي. په ورته بنه په دوېیمه مصرئ ایزه کې هم په همدې مسره کې؛ وئ! راغلي چې دا مسره ور سره لس څپېزه کېږي. په درېیمې او څلورمې مصرئ ایزې د ۱۳ څپېزې مسرې په سر کې د وه!؛ راغلى دى چې مسره ور سره ۱۴ څپې شوې. د پېنځمې مصرئ ایزې په درېیمه ۹ څپېزه مسرې په پاى کې وئ! پارنویکي را غلى دى او د څلورمه مسرې په سر کې وه! پارنویکى راغلى دى چې نوموړې مسره لس څپېزه شوې ورسره.

چې په تولـه کې ۵ دانې پېنځه سره مصرئ ایزې (۵*۴۹ + ۶ = ۲۵۴ + ۶ = ۲۵۱) څپې کېږي. د ورډ پوستکالي له پامه نوموړې مصرئ ایزه، په یوه چوپړې کې ده، ۱۴۶ ویکي لري، ۵۱۹ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو او نورو،، پرانټ.) دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځاى نیونه لري، ۶۸۶ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۲۵ پراګرافه دي او ۵۲ لینو کې کښل شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېنځمه بنه مصرۍ ایزه یا شپړ سره مصرۍ ایزه چې یوه دانه ده، پارنویکي نه لري، ټوله ۵۸ څپې ده، د ورډ پوستکالي له پامه نومورې مصرۍ ایزه، په یوه چوپړې کې ور سره مله ده، ۳۲ ویکي لري، ۱۳۶ دانې یې ابېڅو ځای نیونه وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۱۷۴ دانې د ابېڅو ځای نیونه له وت سره دي، ۶ پراګراپه (د لیکنې یوه برخه، بنده، پاراګراپه) دي او ۱۳ لینو کې کښل شوې ده.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰). د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي. د ایزې نومورې منځه مورړ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکو چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک مورړ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي.

ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا مصرۍ ایزې دي.

۱۰. د مصرۍ ایزې پېیلن لیکوال اېنج. ص. ف ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولې، احاطه شوی ځاي ، جارګې، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign,

(c) ketabton.com: The Digital Library

Synthetic or compound) کښلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو ځانګړنې؛ نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له مصرۍ یې څرګندېږي چې پیلۍ پېنځه سره مصرۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي؛ مصنوعي , دیسي او شلخي، نه دي. پاینۍ شپږ سره مصرۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، ده او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو مصرۍ ایزو پېیلن د پښتو لېوال دی، ځبګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلي دي. د زهن د مصرۍ ایزه زېږنده یې مینه، رښت، د پېغلو ستاینه، درناوی او ځانګېړنې یې سپینې ته باستلي دي. رښتنې لېوال د الله په لاره، د دښن سره د اتلولۍ کولو او وېخ د پښتونوالې حس ساتلو کړه وړه پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دغو مصرۍ ایزو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلۍ او پایلۍ یې اصلي ګډولې دي، په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلي وې. دا مصرۍ ایزه د مصرۍ په بنه دي. د دغې مصرۍ ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بنه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، ټپې ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه ,,!Exclamation: چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تیوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپوس کول نخښه: شك كول نخښه: مناقشه كول نخښه، غوښتنې نخښه، وړانديز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحي نخښه، د لوېې کولمې يوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛) Semicolon: بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د غونډلې برخې يا جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ,, (,, ،،) Right : left double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندی ,, ( ) : Superscipt right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوې ليندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېوړل، ډك، بشپړ، مفصل، اکثر حد او اعظمی حد. ،، په بشپړه توګه کارونه اړينه بولم. په خپل ليکي کې کښم چې د غبرګغونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل ځرګند کړي او بېلوالی يې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د انځورونو، څېړو او لښتیلیکو لړلیک:

دوېیم ټوک د انځورونو لړلیک:

۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اوړد دی. (# ۳۷ انځور) ۹۳

۲:. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لارښوونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. ۹٤

۳:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۶۰ چوپړي انځور. ۹۵

٤:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۸۳ چوپړي انځور. ۹۶

۵:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور. ۹۷

٦:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اوړد دی. (# ۴۲ انځور) ۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام،(۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور..۱۱۳

۸:. لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۴ انځور)..۱۱٤

۹:. عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۵ انځور)..۱۱۵

۱۰:. دانش خپرندویه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې او تاج الدین یې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدی) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور...۱۱۵

۱۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د دېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي...۱۱٦

۱۲:. د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د هوایي بېړۍ د کېناستو بلې ځای دی یا د سلیمان د غرو لمنې. د بیت نیکه د قبر د ځای انځور. ۱٤۰

۱۳:. د غر غښت بابا یا شیخ بیټنی یا بیټ نیکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاوروته سپارل شوي، د سرې ټمبرل شوي بیرغ ونې بېخ ته د کسې په غره کې.........۱٤۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤:. د ایندو- اروپايي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه. د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی. ایندو- اروپايي ← ایندو- ایراني ,, ایندو – آریاني ،، ← ایراني ,, آریاني ،، ← پښتو............................ ۱٤۳

۱٥:. د پینیوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ایراني، او بیا په ایندو ایراني او ایندو اروپايي کرښې سره ګډېږي چې عمر یې ٥۰۰۰ مخزېږدي ته رسېږي.. ۱٤٤

۱٦:. انځور کې د اسیایي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د ایندو ایراني او تورکي په منځ کې ځای لري.. ۱٤٤

۱۷:. د زړې دنیا نخشه چې د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲٦ مخزېږدي کې د هند د سیندونو غاړو ته راتګ کړی دي، او هغه ویلې دې چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم یې لمپاکا ,, لغمان ،، وو، دلته دا سپنې ته راوځې چې د دنیا له زړې نخشې څخه وراندې پښتانه یا آریاني له هندوکش د غرونو له لړیو څخه تللي دي او د امو له سیند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آریاني دي یا پښتانه دي د امو سیند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سیند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲٥ مخزېږدي کې بېرته آریاني د هند تر سیندونو پورې راغلي دي. په پیل د نړۍ ٤۰۰۰ مخزېږدي کې مصریان وو، چې له مسو څخه یې ګټنې واخېستې، او ایرانیانو په ٥۲٥ مخزېږدي کې په مصریانو برې وموندہ، موږ څو وارې په ایران برې مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرویس خان، بیا د ده زوی شاه حسین هوتک، احمدشاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ایران برې مندلی وو او واکمنې یې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمنې کړې ده.خو زموږ پښتنو یا زړو ایندو آروپایانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې یې په ایران کې شخړې اوارولې، تړې یې تړلې، جرګې او خټک، خټک پربکړې یې کولې لغمانی فارسي هم له دې ځایه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ایرانیان او اېندوان نه دي، د اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ایران ته تللی دی. خو په پیل کې مدنیت یا ښاري ژوند له بلخ، هېند بیا اغیور څخه پیل شوی دی او ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د یوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان یې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځایونو ته به تله راتلل؛ په ځینو سېمو کې به یې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثیرات پرېښول ژبې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېرو به يې هم بدلون کا وو. چې ځينې زامن به يې له نېغې لارې ځخه ابلېس لرې کول او د اسلام ځخه به يې په کفر کې کډول. د نېکونو او پلارونو ځېرې به يې پرې جوړې کړې او بيا به يې د هغه نه منونکی درناوی کو. ځځلې به يې دې ځېرو ته کولې، چې کله داسې کانې يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بيا پرې ابلېس همداشان کانې شروع کړې، بې دينه يې بيا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مېترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدايزم هم و. ۱۴۵

۱۸.: پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ يا پېنځه سرى مار، پېنځه سرې لنډۍ ايزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۴ انځور) ۲۵۱

۱۹.: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ يا درې سرى مار، درې سرې لنډۍ ايزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۵ انځور) ۲۵۱

۲۰ .: ښکلې او خوره لټکه، لنډۍ يا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ايزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ليکوال لس سره لټکه له يوه بنه پيېلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ايز يا لس سره لنډۍ ايزه وايي او ټولې ځنګېړنې يې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور) ۲۵۱

۲۱.: پياوړې او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ايزه چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ايزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له يوه بنه پيېلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ايز يا لس سره لنډۍ ايزه وايي او ټولې ځنګېړنې يې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور) ۲۵۱

۲۲.: وران ټپ، په ښېښه پرې شوى درې ټپه ۱۴-۰۰-۱۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱. (# ۵۸ انځور) ۲۶۸

۲۳ .: ۶۸۸۲۹ ووندس، ټپ، (٦٨٨٢٩ WOUNDS). (# ۵۹ انځور) ۲۶۸

۲۴.: د رنځور ټپ چې د ټپ مېچه يې له يوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلنې پېر په ډاګه کوي. (# ۶۰ انځور) ۲۶۸

۲۵.: ګرزونې د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټيکۍ ايزې چارپېريال انځور وي. روڼ بورم چې داسې مې و کښل د ټيکۍ ايزې له پاره، کټ مټ يې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ايز ټيک له يوه بنه پيېلې سره تشبې کوم. چې ورته ټيکۍ ايزه وايي، او ټولې ځنګېړنې يې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور) ۲۸۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶.: د لیکانې (کلمونو) په بنه پېنځه بنه مصرۍ (# ۶۴ انځور) ۲۹۷

دوېیم ټوک د څېرو لړلیک.:

څېره ۱.۵ د ویار او ټېروتنو ناکره بنه، کره شوې بنه او کره بنه ۲۰
څېره ۲.۶ الف د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښۍ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: دانې) ۱۰۵
څېره ۳.۶ ب د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه ګسټ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: دانې) ۱۰۶
څېره ۴.۹ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ جوړښت یا (هېرارچي) ۱۴۱

دوېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک.:

۱.۹ لښتیلیک .: د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره ۱۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د کره لیکنې پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي، د پښتو ابېځې په ستړه په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:

ببلګې:-

وی د ابېځې په ستړه مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکې کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور مېړه، والد.:. ۲۰۱ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابېځه: یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی یا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). :. ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰ .... ۱۰۳ ټول ټال ۳۶ وارې راغلی دی.

ابېځې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیت له اې څخه تر یې پورې.
لکه:. زمونږ د پښتو ژبې
ابېځې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه یا ـه)، زورکې هې(ه یا ـه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دودیز: ا؛ غږېز(فونومیک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ ببلګه: اره، اړ؛ غږېزلیک arā́, aṛ.
:. ۳، ۷، ۸، ۹، ... . ۳۳۹ چوپړو کې شتون لري (ټول ټال ۹۶ وارې په بېلا بېلو چوپړو د دې کښلې کې راغلی دی).

ابېځې: یوه توری، یوه حروف، نر لړ نوم دی یا مفرده نر ویکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). : ۱۱۸، ۱۸۴، ۲۵۷، ۲۹۹، ۳۳۲ او ۳۴۰ چوپړو کې راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابېڅي ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې. لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅي: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ېبواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ـه)، زورکی هې(ه يا ـه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۱، ۱۶۲، ۱۸۴ او ۳۳۲

اخته: مشغول. ؛. ۲۱۸

ارو: راګ دی: سا دې دې کې دې ما نا دې په دې کې ما پا ني سا. ؛.۳۱۷

اشنا: ملګری، دوست، انديوال. ؛. ۴۰، ۱۶۶، ۲۶۳،.... او ۳۴۲ (ټول ټال ۲۸ وارې راغلی دی)

انګړ: اګر، حالت او وضع (بد انګړ) ؛. ۳۱۷

اوب: اوبدل يا (بافت) . ؛. ۳۱۷

اوږدپېړی: اوږد پړاوی. ؛. ۶ او ۱۲۸

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۱۲۸

اېنجينېر: يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زې روح شيان په خبرو راولي،برداشت، طاقت، ظرفيت، څرګند والي او ځانګړني يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي او بيا يې د خطونو په واسطې سره ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۱۸، ۱۹۴، ۲۱۳، ۳۳۳، ۳۴۶، ۳۹۴ او ۳۵۲

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶ ، ۹، ۲۵۹

آړوتی: شرطی. ؛. ۶

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بوږ: راټول. ؛. ۳۴۶

بوږولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۶۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

بورم: راټولوم. ؛. ۱۹۶، ۲۵۱، ۲۶۸ او ۳۱۴

بوروم: راټولوم. ؛. ۱۸، ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۳۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۴۱ ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۶، ۲۹۰، ۲۹۱ او ۳۰۹

بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۳۱۸

بیدیا: ټټنګ، بیابان، دښته، صحراء. ؛. ۳۲۹

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۵، ۱۰۴، ۱۲۵، ... . او ۳۴۲ (۲۵ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۱۰۹

پړ: چپه، نسکور، ژېرمخی، زېرمخی، ملامت. ؛. ۳۱۸

پښت: نسل . ؛. ۳۱۹

پښېله: کافیه، قافیه ؛. ۶، ۱۰، ... . او ۳۳۲ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

پلوه: اړخه. ؛. ۲۶۲، ۲۷۴، ... . او ټول ټال ۲۵ دانې نور شتون لري.

پوړ: منزل. ؛. ۴، ۱۵۳، ۱۵۹، ۲۳۰ او ۲۴۱

پیدایښت: زوکړه. ؛. ۱۹۷، ۲۵۲، ۲۸۱، ۳۲۳ او ۳۳۰

پیڼی: کائینات. ؛. ۱۰۷ او ۱۴۸

پیېله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۶۶ ، ... . او ۳۴۱ (ټول ټال ۳۰ وارې نور)

پیېړن: پیېله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۰، ۱۶۴، ۲۵۰ او ۳۱۸

٥. تې (ت)

توکي: مواد. ؛. ۸، ۱۷، ۷۱، ... . (ټول ټال ۳۴ وارې نور)

تور: په پړتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۹۶

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی یا ویکي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیېلې (پیېړن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښېلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د ه (زموږ خپله ,,ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکې (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرېولو ټپو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري.؛. ۱۱، ۱۳، ۲۰ ... ۱۰۹ (ټول ټال ۹۵ واري نور)

ټپې: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کېږي. ؛. ۶، ۸، ۱۰، ۱۱.... (ټول ټال ۳۶۸ واري نور)

ټپه ایزې (ټپیزې): د وی یا ویکې له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنی ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښـلې کلمې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستبه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکې سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پربکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلۍ دۍ او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډېله ایزه وینا او یادونې سره. نومړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرۍ پېیله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې؛ څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ایزې سره؛ پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ایزې سره؛ شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ایزې سره؛ اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره؛ اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره؛ نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ایزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. :. ۱۳، ۲۷۲، ۲۷۳ ټول ټال ۲۴ نور.

ټول: واړه، درست . :. ۳، ۴، ۵، ۱۰ ... . (ټول ټال ۶۴۹ نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټېټه: سویي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۲۹۳ او ۲۹۵

ټیکۍ: د وی له پامه ټیکۍ هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټیکۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،ورورہ!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .،)، د پښېلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، ه یا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتېولو ټیکۍ یو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکۍ د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه یېزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲، ۶ چوپړی او ۵۵۸ وارې نور راغلی دی

ټیکۍ یو: ټیکۍ یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکۍ ډېر نوم دی. ؛. ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۰۵.... (۱۶۰ وارې نور راغلی دی)

ټیکۍ ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیې له پامه ټیکۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، سترېل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټیکۍ ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرى وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالى راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېرى وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوى ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، ټیکۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټیکۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه یېزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالى لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېنې خوږغږي د ټيکۍ ايزې مېچې د ځپېزه او ځېجزه ټولوالې ترڅنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه ځپه کمېږي او له موسکې پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني توکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو ځپو ځخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ ښې، اتلسې، اووه ويشتمې او ځلوېښتمه

(د پينځه سره ټيکۍ ايزې يې ښې، اتلسې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې) زورنې ځپې له يوه ځه اغېز سره ټيکۍ ايزې ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو ځځه وريته هره يوه ځپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پايني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پايني ځپې و لري؛ د ديفتنګونه او پارنويکې سره. خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزې، ځلور ځپېزې، پينځه ځپېزې، شپږ ځپېزې، اووه ځپېزې، اته ځپېزې، نهه ځپېزې، لس ځپېزې، هايکويي، مونډۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزې، زخۍ، بې تولۍ، تولونجې، نا پښېليزې، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالي و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو ځخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرق يې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټیکۍ ایزې د څپې شمېر ښېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پینځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پینځه سره ټیکۍ ایزې یا پینځېزونې ټیکۍ ایزې دي چې پینځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټیکۍ ایزو سره خوا په ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پینځه سره پېیله له څلور سره او پینځه سره ایز ټیک؛ پینځه سره رټ رمټ ایز یا پینځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبع کوم؛ چې ورته ټیکۍ ایزه وایي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره ټیکۍ ایزې، څلور سره ټیکۍ ایزې، پینځه سره ټیکۍ ایزې، شپږ سره ټیکۍ ایزې، اووه سره ټیکۍ ایزې، اته سره ټیکۍ ایزې، نهه سره ټیکۍ ایزې او لس سره ټیکۍ ایزې... په بنه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېږنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. :. ۱۳، ۲۷۹ او ۲۸۲

۰۷ **چې (ج)**

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانان: زما ریضائي نوم دی، زما ریضایي مور را باندې جانان نوم ایښی و، په دغه نوم به یې نومولم ، ۲:) لالی، معشوق، حبیب، محبوب. :. ۷، ۴۹، ۱۰۸ او ۱۶وارې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې هلته فیصله کېږي. :. ۱۴۹، ۱۵۱ او ۳۴۴

جغات: کوشش، ربړ، زیار، زحمت . :. ۲۱، ۱۰۴، ۱۱۷، ۱۴۹ او ۳۳۷

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده ویکي یې جګړه. :.۱۱۷، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۷۷، ۲۴۵، ۲۵۰، ۲۶۴ او ۳۵۲

جنبان: لړزنده، لړزیدونکی. :. ۲۹۳ او ۲۹۵

۸. چې (چ)

چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه ، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. :. ۲، ۱۴، .... ۳۵۰ او ۵۵ وارې نور ټول ټال کښل شوی.

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. :. ۳۲۸

ځانګړې: خاصه . :. ۱۲، ۱۳،.... ۳۴۲ او ۶۱ وارې نور.

ځانمنې: کرچنی، مغرور . :. ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۹۰ او ۳۰۹

ځغ: غویانو په اوږو یې ردې، سپاره تړ، موټې، پال، تیر، رسی، ځوندې او غویه کنټرول وي :. ۱۴۸

۱۰. څې (څ)

څارل: تعقیبول . :. ۳۲۸

څپیزو: څپه ییزو. :. ۲۵۷

څڅبکی: ګړندی، چټک، تیز، ژر،رټ، بیړه. جمع وی یې څڅبکي :. ۳۲۹

څلېر: د بیدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېږې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډند، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ په ټیټنګ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډنډ په بيديا کې تالاو، جووړ، ترېلی، اود .:. ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۰۵، ۲۳۰، ۲۶۴ او ۳۴۹

ځورلېځ: ځورلېځی، چورلېځ، لټ، محور. :. ۳۲۹

۱۱. خې (خ)

خولګۍ: وړه خوله، کوچنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولکوټی. :. ۱۱۱ او ۲۳۶

۱۲. دې (د)

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. :. ۳۲۹

داني: ګڼه. :. ۲، ۴، ۹ او ۳۴۲ (ټول ټال ۱۰۸ واري نور.)

دد: ځناور، ځيرونکی ښاروی، ځيرونکی ژوی، وحشي حيوان. :. ۲۷۷ او ۳۱۰

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځيرونکي ښاروي، ځيرونکي ژوي، وحشي حيوانات . :. ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۲۴، ۲۶۴ او ۳۴۹

درناوي: د درناوی يې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځيکی، ځيکتوب. :. ۱۴۹، ۲۱۵ او ۲۷۹

دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . :. ۶، ۱۶، ... . او ۶۷ واري په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.

دوې ګرايه: دوې هومره، دوې چنده. :. ۳۲۹

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعين، باوري . :. ۱۵۴

۱۴. رې (ر)

رپ: ثانيې ۱۰۰ برخه. :. ۲۶۶، ۲۷۷، ۳۰۰ او ۳۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

رټ: تیز، ګړندی، څښبکی . زړور، په زړه بېر، تکړه سر تېره: بې باکه: خرګنکد، بر جسته، وتلی :. ۲۱، ۱۴۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۸۳، ۳۰۰، ۳۰۵، ۳۲۲، ۳۳۶ او ۳۴۲

رټی: تېزپیغله، ګړندی پیغله، څښبکې پیغله. :. ۳۳۰

رغاوه: صنعت. :. ۳۳۰

۱۵. ړې (ړ)

۱۶. زې (ز)

زده کړه: تحصیل. :. ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۳۱۳ او ۲۴۲

زرغونه: شینه، سمسوره، زراعه، شنه. :. ۱۱۸ او ۱۱۹

زوکړه: پیدایښت :. ۲۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۸۹، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۲۲، ۲۳۳، ۲۵۳، ۲۶۴، ۲۷۰، ۲۸۲، ۲۹۱، ۳۰۰، ۳۱۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۳۶ او ۳۴۱

۱۷. ژې (ژ)

ژبپانګه: وییپانګه، ویېزېرمه، ویکبلري، ډیکشنري، (ذخیره زبان) . :. ۳۳۰

ژاپن: جاپان . :. ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

ژمنه: وعده. :. ۳۳۰

ژی: غاړه، کناره، جی، پیڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف . :. ۲۴۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۸. ږې (ږ)

ږغرل: د زړه په غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه . :. ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۹. سې (س)

ستو: کوشنۍ قطره. :. ۳۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه. ؛. ۱۸۱ او ۳۶۰

سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۲۶ او ۳۴۶ (ټول ټال ۵۰ وارې نور)

سول: عقل. ؛. ۱۲۱

۲۰. شې (ش)

شتی: تیر، سوفار، خدنګ. ؛. ۱۲۱

۲۱. ښې (ښ)

ښکالو: د پخښو غړ. ؛. ۳۳۱

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۳۳۱

۲۲. غې (غ)

غړیالي: روب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۳۱

غورځاوڼ: د یوې ډلې غړی. ؛. ۳۳۱

غوندې: ورته؛. ۱۸، ۹۵، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۶۱، ۲۲۶، ۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۴ او ۳۳۸

۲۳. کې (ک)

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۱۴، ۱۱۵، ... . (ټول ټال ۱۶ وارې نور)

کړی: حلقه، دایره . ؛. ۱۷، ۲۱

کلام: وېناوې، خبرې . ؛. ۱۵۵

کلام: خبره، وینا. ؛. ۳۳۱

کم اصل: بې نسبه، سوی اصیل، ډم، ناین، جولا، نداف، قوال، بازینګر، نځی. ؛. ۱۳۹، ۲۵۳ او ۲۹۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوکی: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛: ۳۳۲

۲۴. ګې (ګ)

ګر: ظلم، ستم. ؛: ۱۶۱

ګس: کين، چپ. ؛: ۳۴۴

ګوتپېر: ګوټليد، زاويه ديد. ؛: ۳۳۲

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خور، مشر. ؛: ۳۳۲

لاليه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وې نو په لاليه يې رابولي.
شرين، خوږ، شات. ؛: ۱۰۹، ۱۱۴او ۳۳۲

لرليد: دوربين . ؛: ۳۳۲

لرليد: ورستی ګنه، راتلونکي بڼه . ؛: ۲۱، ۱۰۴ ، ۱۷۸، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۱۲، ۲۲۰، ۲۳۱، ۲۴۱، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۴ ، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۸ ۳۰۹، ۳۱۹، ۳۲۰ ، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۳۹ او ۳۴۴

لرې وېشتونکی: لېندوک، سنيپر، لرېويشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (يوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځايه وېشتل، له لرې او پټ ځايه وېشتل، يوړ يو وېشتل. ؛: ۲۹۶ او ۲۹۴

لړ: لړ (رديف) داسې تعريف کوو چې هغه غونډلې، وييکي (ويوکي يا وی) او ابېڅې چې په تول او تله برابر يا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافيه والو مسرو په يوه بڼه او يوه مانا تکرار راځي ورته رديف وايو. تر ټولو ډېرې پېيلې (پېرانو، شېرونو، شعرونه يا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافيبه) او لړ (رديف) شوي دي. که د , ه ، ابېڅې د هرې وييکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د , ه ، ابېڅی په کې لړ (رديف) راځي. لکه وينه، دينه، شينه، ځينه، بينه په د غو ويې پښېلې کې د , ه ، ابېڅې لړ ده. يا قافيي دي چې د ه رديف لري.
۲۶، ۳۰، ۳۵ ... . (ټول ټال ۲۵ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

لړی: پروسه . ؛: ۱۵۲، ۱۶۱، ۳۱۳، ۳۲۷ او ۳۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني: هغه کس چې په لغمان سيمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سيمه کې پيدا شوی وي، د نومورې سيمې ژوند کړ. ؛. ۳۳۳

لمپاکا: د لغمان ولايت پخوانی لرغونی نوم دی. ؛. ۱۵۷، ۳۱۳ او ۳۱۴

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای يې د سر، پيل ابېڅی يا د پيل پېژند ابېڅي راځي. لکه: ت. و (تخنيکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډېله يا وټيزه غونډله)، اېنج (اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح (حساب)، ځ.خ.ا (ځانګړو خدومتونو اداره)، ا.م.خ (افغانستان ملي څواک)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت)،... . ؛. ۳۴۶

لنډۍ: په وی (لغات) کې لنډۍ هغه دوې سرې پيېلې (شعر) ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريز، خوږ، ګنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلکياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوبيکيو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، کنه!، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، يه کربانه! کنه او داسې نور) د پښيلې (کافيې يا قافيې) کلمې يا غونډېلې نه لري.

خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، ه يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه ، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

والا هـ، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتېولو لنډيو، باندې يوه رښت (قانون) د تطبيق وړ دی، يانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۱۱۱ او ۱۱۲. (ټول ټال ۹۰۰ واړي په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډيو لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وی يا لغات لنډيو کېږي. ؛. ۱۲۸ او ۱۲۹. (ټول ټال ۲۳۸ واړي په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ايزي: د وی يا ويکيې له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پيېلې ته وايي چې د لټېکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړې دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی.

(دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلي یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیږ له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځاره!، ځار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلي لړېې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه(زموږ خپله ,, ه ، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا ، عصري او ځانښودې، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, کنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېیمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سيمه ييزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزې مېچې د څپېزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ايزې مېچې د څپېزه او خجيزه ټولوالې ترڅنګه د لنډۍ ايزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاينې توکون په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ايزې ته يوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انېول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري؛ د ديفتنګونه او پارنويکي سره. خو له نيمګۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، پتۍ (تي خوږونکو ماشومانو سندرې)، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پيېله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پيېله له درې سرې لټکي يا درې سرې لنډۍ ايزې؛ څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ايزې سره؛ پېنځه سرې لټکي له پېنځه سرې لنډۍ ايزې سره؛ شپږ سره لټکي له شپږ سره لنډۍ ايزې سره؛ اووه سرې لټکي له اووه سرې لنډۍ ايزې سره؛ اته سرې لټکي له اته سرې لنډۍ ايزې سره؛ نهه سرې لټکي له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. ؛. ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۲ او ۲۶۵.

لوبغالي: لوبغاله يې مفرده وی ده، سټېډيوم، د لوبې ميدان . ؛. ۳۴۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لورى يې مفرده وی ده. ؛. ۱۶۷، ۲۴۸، ۲۴۹ وا ۳۱۵ (ټول تال ۲۵ وارې نور راغلی دی)

لېيلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشويق کولي. ؛. ۳۳۷

۲۶. مې (م)

مانيز: معنايي، معنوي. ؛. ۱۷، ۸۳، ۱۸۳ او ۲۵۴

مسره: د پيېلې نيمه کړى، نيم بند يا نيم بيت ته مسره وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۵۲، ۵۶، ۶۰ ، ۶۴... . (ټول تال ۳۰۳ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې مسره يې يوون نوم دى يا د مسره ډېرنوم دى؛ د پيېلې يوې کړى يا کړى، بند يا بيت ته مسرې وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ يوه مسرې وي. ؛. ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۴ ... . (ټول تال ۲۶۲وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسجد: د لونځ ځاى، چې يوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ؛. ۱۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ:

د وی يا ويیکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پیيلې ته وايي چې د لرغون مصرۍ توري، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړي، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پیيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ،، ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲ ، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، ځار شمه!، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، يه کربانه!، يه که ځاره!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافيې) غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې هـ ,هـ، دوې سترګې والا هـ، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېځې ده.

په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پیيلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو مصرۍ يو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. :. ۱ ، ۲، ۳، ۴، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲ ... . (ټول ټال ۹۰۴ وارې راغلې ده په بېلابېلو چوپړو کې)

مصرۍ یو: مصرۍ یې یکړه وی ده، یا د مصرۍ ډېرګڼې نوم دی. :. ۱ ، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۵۱. (ټول ټال ۲۳۵ وارې راغلې)

مصرۍ ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیي له پامه مصرۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي.
پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنی مصرۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راځي او لکه يوه ستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوزي د يوه غبرګغبر لومړي ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناترويیکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه!، راځه!، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلي کلمې يا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې درېيمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصری ايزه بايد د ه (زمور خپله ,, ه ، ه يا هې ،، چې ورته وره ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګي ه ,ه، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، , ه ، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، مصری ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ايزې پېنځمه او د دوېيمې مصری ايزې شپږمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاينۍ مسرې،) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه و وایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو ټهې، اتلسې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او ټهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو ټهې، اتلسې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږي د مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د مصرۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توکه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي (موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ ټهې، اتلسې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او ټهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې ټهې، اتلسې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستره د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومورې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځې.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کیسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، پټی (تي خورو اړوندې پېیلې)، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کښتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی ولري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومورړ ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګټلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د مصري ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لرې لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لرې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځیزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری توري او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړنې لري؛ چې ورته مصری ایزه وایي. په دغه ډول څېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري. درې سره مصرى ايزې، څلور سره مصرى ايزې، پينځه سره مصرى ايزې، شپږ سره مصرى ايزې، اووه سره مصرى ايزې، اته سره مصرى ايزې، نهه سره مصرى ايزې او لس سره مصرى ايزې...
. په بنه مندل کېږي. او مصرى ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې داسې دي. :. ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶ ، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ او ۳۱۰.

مل: بډه، ملګرى، اندېوال، دوست، اشنا، يار. :. ۱۶۵، ۱۸۱ (ټول ټال ۲۳۴ وارې نور)

منځه: منځى، هسته. :. ۲۸۹، ۲۹۲، ... . او ۳۰۸ (ټول ټال ۳۵ وارې نور)

مير: مشر، امير، سالار، ښاغلى. :. ۱۷۷

۲۷. نې (ن)

ناوى: ناوې، ناوکى. :. ۱۱، ۱۲۷ او ۲۸۷

نغوتنه: عشاره، تلميح، کنايه. :. ۱۱۷

نکېرنې: حس، مونث جمع وويکى يې نکېرنې ده. :. ۳۴۳

ننداره: ليدنه، کتنه، ۲:) نندارې يې جمع ده يا سينما. ۳:) نندارتون : نمايشګاه. :. ۹۸، ۱۶۱، ۲۴۸، ۲۶۴ او ۲۹۰

نته: انکار، نه منل. :. ۲۷۳

نتيالي: منکر. :. ۳۴۳

نورى: جنس (نر او ښځه) . :. ۲۴۹

نومورې: مېړنى، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه . :. ۸۳، ۱۷۷، ۱۶۴، ۳۳۳، ... . او ۳۴۱ (ټول ټال ۱۸ وارې نور)

نى: هفته. خلنى :. ۱۸

نياو: عدل، داد. :. ۳۴۳

نياوتون: ستره محکمه. :. ۳۴۳

نياو وزارت: عدلي وزارت. :. ۳۴۳

۲۸. نې (ڼ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښنکی: زنکی، جمعه یې زنکـیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنکي ته ښنکی وایي. ؛. ۳۴۴

۲۹. وې (و)

واړه: تول، درست، ګرسره . ؛. ۸۳، ۱۱۵ .... ۳۲۲ (ټول ټال ۳۴ وارې راغلی)

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیېلی انځور.؛. ۱۹۱۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنې اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څېره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نی ، منځنی (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکی باندي، لرلید داره بادي ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمتي یمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیړنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراټي، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۲۰، ۲۱ .... (ټول ټال ۱۸۳ وارې نور)

وراشه: وجیز، ښې خبرې. ؛. ۳۴۴

ورهنیزي: کسبي. ؛. ۳۴۴

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ ، .... ۳۴۲ (ټول ټال ۱۶۷ وارې نور)

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۹۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۳۴۴

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۹۴، ۹۴، ۱۴۸ او ۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونج: عوض، تعویض، میز. ؛. ۳۴۵

وېلاړ: تصمیم، عزم، اراده. ؛. ۳۴۵

ویار: عیب، کمی. ؛. ۶، ۷، ۹، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۶ ... . او ۳۱۵ (۳۰ وارې نور)

ویوکي: لغات، ویبکي، ویکي، ویي. ؛. ۲۶۱، ۲۶۶، ۲۷۸ او ۳۳۲

وی: لغات، ویبکی. ؛. ۳، ۱۱، ... . ۳۴۸. (۳۵۰ وارې نور)

وی: د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غږ، پارنویکی دی. ؛. ۱۲۸،... . ۳۳۴ . (۱۶ وارې نور)

ویپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۳۴۵

۳۰. هې (هـ یا ه)

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۵۶

۳۱. يې (ې)

یږ: خرس. ؛. ۳۴۵

یېږ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۴۵

۳۲. ي	

یکی: بیسکل. ؛.۳۴۵

یوه نی: یک شنبه. ؛. ۳۴۴

یېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۴۵

یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۲۱، ۹۱، ۱۰۴، ۱۰۵ او ۱۴۸

۳۳. ی

یوون: یکړ، واحد، یونټ. ؛. ۱۷، ۲۰، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۳۹، ۴۴، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۴، ۶۸، ۷۴، ۷۸، ۸۲، ۸۷، ۱۰۳، ۲۵۷، ۳۲۰، ۳۲۴، ۳۳۴ او ۳۳۷

۳٤. ۍ

۳۵. ئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳٦. ثې (ث)

۳۷. حې (ح)

۳۸. ذې (ذ)

۳۹. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله) — زما نوم دی یا د لیکوال نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری یا د الله صادق دوست یې مانا ده، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. :. ۱۸، ۱۱۸ او ۱۶۴

٤۰. ضې (ض)

٤۱. طې (ط)

٤۲. ظې (ظ)

٤۳. عې (ع)

٤٤. فې (ف)

٤٥. قې (ق)

لنډون

په دې ټولګه کې مخففات د اصلي کلمو پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اینج. ص. ف: اینجینېر صفي الله ,, فردوس ،،. :. ۳۰۸ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. بیبلوګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوږونکي او کښونکي پورې اړه ولري.

1. **Christopher Kasparek,** (۱۹۸۳), *"The Translator's Endless Toil", The Polish Review, vol. XXVIII, no. ۲, page. ۸٤*

2. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

3. **John Benjamins,** (۲۰۰٦), *Philadelphia, (m/The_Turns_of_Translation_Studies_New_Paradigms_or_Shifting_Viewpoints) p. ۱۳۳*

4. **Piero Morandi,** (۱۹٦۸), *Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, Page # ۱٤۱* [https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/۹۸٤/۲۰۲۱/۰۳/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf]

۵. **الفنسټن**. منستورات، د کابل سلطنت، ۱۹۰ -۱۹۱ چوپړي.

٦. **ارنسټ ټرومپ**. پښتو ګرامر، ننتوزي، ۱۲ چوپړی.

۷. **ایسیدورلونتال.**(۱۶۰زېږدی کال) بنګال د آسیایی ټولني مجله، ۲۹ټوک، ۳۲۵ چوپړی.

۸. **رنارډ دورن**. د افغانانو تاریخ ، یادداشتونه، ۶۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. **پښتو ټولنه.** (۱۳۵۴ لېږدی)، د پښتو څېړنو د نړۍوال مرکز، د نړۍوال سیمینار د مقالو مجموعه، پښتو څېړنې ، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۴ ده ، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۵۰ چوپړی.

۱۰. **پیرو مرنډي.** (۱۹۶۸ زېږدی)، ګرځندوی په کافرستان کې ایټالیاوی دره، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول، ۱۴۱ چوپړی.

۱۱. **جان بینجامین**، (۲۰۰۶ زېږدی)، بشر پالنه، روښانه ونکي ژباړه، نوي مثالونه، یا لېږدونې، د لیدنې ټکي ته. ۱۳۳ چوپړی.

۱۲. **جان ملکم.** د فارس تاریخ، ۲ټوک، ۵۹۷ چوپړی.

۱۳. **جورج مارګنیسټرن.** د هند د ژبو سروې، ۱۰ټوک، ۹ چوپړی.

۱۴. **خان سلام. پوهنیار.** (۱۳۸۷ لېږدی) ادبي فنونو درسي لیکی (ټیکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ننګرهار پوهنتون ، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۵. **ډورن.** پښتو منتخبات، ننتوزې، ۲ چوپړی.

۱۶. **رابرټ لیچ.** (۱۸۳۸زېږدی کال) بنګال د آسیایي ټولنې مجله، ۸ ټوک، ۱ چوپړی.

۱۷. **رودولف هورنل.** د ګادي ژبو مقایسوي ګرامر ، ننتوزې (مقدمه)، ۳۳چوپړی.

۱۸. **شیلی دبور.** د مقایسوي فلالوجي اجمال، ۲۹۹ چوپړی.

۱۹. **حبیب الله رفیع.** (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکیمي مرکه. [۹:۱۴:۱۲ PM Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰] ۱۶:۰۳ د شپې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. **حبیب الله رفیع.** (د زمري ۱۵، ۱۳۵۶ لېږدی) شانټز پوپولیر دېز افغانس „ د افغانانو مشهورې سندرې یا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، دوېیم چاپ، د دوېیم چاپ له چاپه ټېرولو سوپرویزر یا مهتمم، د پښتو ټولنې د خپرونو پر له په سې شمېره ۲۲۷، ۲۱۴ چوپړی.
[https://www.scribd.com/document//٦٤٣٧٨٢١٦٢/د-پښتو-شعر-هار-و-بهار-pdf]

۲۱. **جیمز ډارمیستیر. څېړونکی. ډاکټر.** (۱۸۸۸ زېږدی)، شانټز پوپولیر دېز افغانس „ د افغانانو مشهورې سندرې یا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، (Chants populaires des Afghans : James Darmesteter)، مچیګن پوهنتون د کتابخاني پر له په سې ګڼه بي ۸۰۰۲۸۱، پي کې ګڼه ۶۸۰۳، ډي ۲۲۲ چوپړی،
[https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.٣٩٠١٥٠٢٤٢٧٠٠٨٧&seq=٥٦٩]،
[٠٣.٠٥.٢٠٠٦]، ۱۲:۴۵ د سهار.

۲۲. **سید محی الدین هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږدیز لمریز کال)، ادب پوهنه ,ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

۲۳. **صدیق الله رښتین. پوهاند.** (۱۳۶۱ ل ل کال) ، ادبي لیکونه ۳۶ چوپړی).

۲۴. **صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجینېر.** (۱۳۸۸ لېږدیز لمریزکال)، څلېر کې د ددو دود، لیکوال (زما) د شعرونو ټولګه، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۳۲۴ چوپړی،
[http://www.ketabton.com/book/id/٨٢٠]، [January ٣١ ٢٠١٦]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۲۵. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله؛ هغه یې اوستاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه. نوموړی کار حبیبي په کابل خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ؛ دوېیم چاپ یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پته خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

۲۶. **عبدالروف بېنوا.** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

۲۷. **عبدالروف بېنوا.** (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتو لنډۍ، دوېیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کوندوز ولایت کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنې خپور کړی، ۷۶ چوپړی.

۲۸. **عبدالشکور رشاد.** (۱۳۵۷ لېږدی یا ۱۹۷۸ زېږدی). د احمدشاه بابا د دیوان غورچاڼ، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، د خپروني پرله پسې ګڼه ۴ ، ۸۳ چوپړی.

۲۹. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زېږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور ستي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۳۰. **کرېستوپیر،** (۱۹۸۳زېږدی)، بې پایه خواري کښ ژباړونکی، ماهر کتونکو ګڼه XXVIII . دوېیم ټوک، ۸۳، ۸۴ او ۸۷ چوپړی.

۳۱. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه حضورته د دوی د زوکړې (تولد) د ۴۴ کال د جشن په مناسبت.** د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۳۲. **محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدي. پوهنمل.** (۱۳۸۵ لېږدیز لمریز کال)، پښتو ژبه او ادبیات، کابل، ببلا ببل چوپړي. ۹ چوپړی.

۳۳. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږدیز لمریز کال)، قافیې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴ چوپړی.

۳۵. **محمد حامد دورانی.** (۱۷۵۰ زیږدي، ۱۱۲۹ لېږدی، ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، د امپراتور احمدشاه بابا د شعرونو دیوان یې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی؛ په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن و او د باچاهۍ درېیم کال یې و، په دې دیوان کې احمد شاه بابا د ۲۷ کلنۍ نه د ټېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر لیکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس لیکل، چې څه کم درې زره بیتونه کېږي، ۵۹ چوپړی. اوس یې د مندنې ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبېکېستان، تاشکند، ملي لیکیتون، وي سي سي ایر (متحده روسیه) د څېړنو مرکز پي او شي او ، ګڼه ۷۳، پي این وي مسلسله ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدی.

۳۶. **محمد رحیم الهام. پوهندوی. ډاکټر.** (۱۳۴۹ لېږدی)، روشی جدید در تحقیق دستور زبان دری، پوهنځی زبان و ادبیات، پوهنتون کابل، ۵۲ چوپړی.

۳۷. **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی.

۳۸. **محمد هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدیز سپوږمېز)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة و الکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین؛ د خپل دربار د نوبهار مانۍ لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربښونه کړې وه، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېژلیک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم و کښې. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۳۹. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زیږدی)، لیکلار ښور , یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژېپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۴۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۰. **مسافر رييس خېل. څېړتيار.** (۱۳۵۹ لېږدی، ۳، ۱۵ يا ۱۹۸۱ زېږدی د ۳، ۱۶) پښتو په پښتو تشريحي قاموس لومړی ټوک، افغانستان د علومو اکاډيمي، د ژبو او ادبياتو انستيټيوټ، د ژبپوهنې څانګه، ۳ چوپړی.

۴۱. **مکس ميولر**. په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې، ۳۲ چوپړی.

۴۲. **ناميت بهاتيا**، (۱۹۹۲ زېږدی)، اکسفورډ مل د اېنګلېسي ژبې له پاره (په اېنګلېستان کې يوه ښار چې د اکسفورډ پوهنتون الته دی)، ۱ چوپړی.

۴۳. **ويليم جونز**. آسيايي مطالعات، ۲ټوک، ۱۷۶ چوپړی.

۴۴. **هنري راورټي**. پښتو ګرامر، ۸ چوپړی.

۴۵. **هنري راورټي**. پښتو ډکشنري، ننتوزي، ۱۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

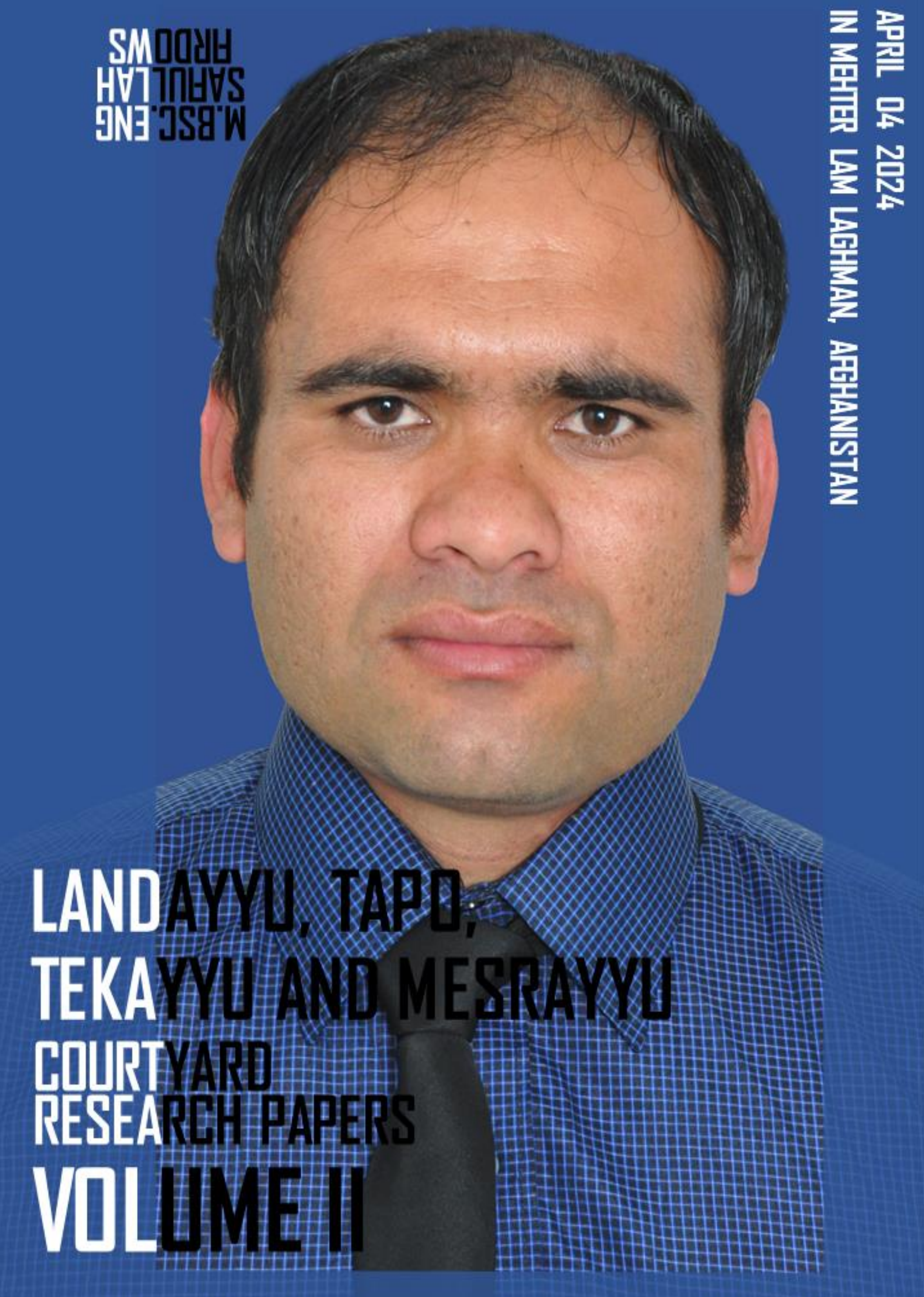

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS

VOLUME II

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library